

A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG KÖZÉLETI FOLYÓIRATA

2008. június 4.

VIII. évfolyam, 2. sz.

Támogató:

a Szülőföld Alap

nca
NEMZETI CIVIL ALAPPROGRAM

A TARTOMÁNYI MŰVELŐDÉSI ÉS OKTATÁSI TITKÁRSÁG

és az ÓBECSEI ÖNKORMÁNYZAT

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

008+32(497.113=511.141)

ARACS : a délvidéki magyarság közéleti folyóirata /
felelős szerkesztő Vajda Gábor. – 1. évf., 1. sz. (2001) –
– Szabadka : Aracs Társadalmi Szervezet, 2001-. –
Ilustr. ; 29 cm

Tromesečno.
ISSN 1451-1762

COBISS.SR-ID 94357250

TARTALOM

Aracs – a délvidéki magyarság közéleti folyóirata

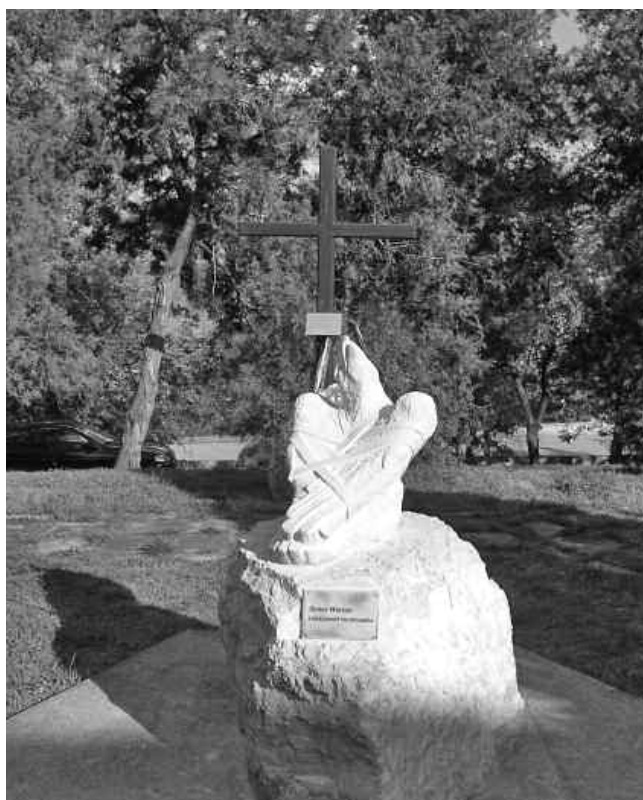
2008. június 4. VIII. évf. 2. sz.

Az egyetértés napja – megemlékezés a várpalotai Trianon Múzeumban	5
Az Emberi Jogi Központ (Szenttamás) jelentése a délvidéki magyarok helyzetéről	7
Tari István (Óbecse) versei	11
Gubás Jenő (Szabadka): „Talpra álltunk“? „Megmaradunk“?	12
Csorba Béla (Temerin): Új eszmékre, új emberekre van szükség	21
Mirnic Károly (Szabadka): Várom... ..	23
Kerekes József (Szabadka): Szeretni Szabadkát	25
A Haza dombja (Molnár V. József, Czakó Gábor – Budapest, Melocco Miklós – Zsámbék) .	29
Balczó András (Budakeszi): A boldogságból csak a gyávák vannak kirekesztve	33
Hornyik Miklós (Budapest): Irodalmi emlékeztető	44
Hegedűs Attila (Szabadka): Menekülés Jugoszláviába	47
Vicei Károly (Zenta): Délvidéki bűnügyek 2.	50
Sass László (Szabadka): Ismertem a megboldogultat	56
Fekete J. József (Zombor): A provinciális diszkurzus kultúroptimizmusa	58
Vajda Gábor (Szabadka): Herceg János régiószelleme	62
Bata János (Horgos): Egy Tamás, két János és a legionáriusok	64
Bicskei Zsuzsanna (Marosvásárhely): Erőfeszítések a nyomor mágneses terében - beszélgetőtárs Gubás Ágota	67
Székely András Bertalan (Budapest): Sorsközösségben	73
Posevitz-Fejfar Anita (Losan): Önmagunkat képviselni	75
Balassy Ildikó (Zenta): Sorsmozaik 3-4.	77
Margittai Gábor (Budapest): Foltjaink	79
Szabó László (Szeged): Indítványok Szent-Györgyi Albert méltó emlékezetéért	83
Siposhegyi Péter(Budapest) – Andrási Attila (Budapest-Palicsfürdő): Magyar Piéta – Őszödi Köztársaság	85
Tomán László (Újvidék): A Létmányi-ügyről javítási szándékkal	109
Gyurkovics Hunor(Szabadka): Az elesettség festője	110

A folyóirat képzőművészeti anyagát **Hangya András** alkotásai képezik

Dr. Becsey Zsolt a várpalotai Trianon Múzeumban ünnepi beszédét tartja

Simor Márton Leszijazott turulmadár elnevezésű szobrának leleplezése

Az egyetértés napja

(sajtóközlemény)

A várpalotai Trianon Múzeumban - amely a világ egyetlen ilyen intézménye - került sor 2008. április 19-én „Az egyetértés napja” elnevezésű megemlékezésre, melyen többek közt beszédet mondott **dr. Becsey Zsolt, a Fidesz – Magyar Polgári Szövetség európai parlamenti képviselője** is.

Hangsúlyozta, hogy ma egy óriási kihívás mindannyiunk számára a nyugat-európai közvéleményben annak tudatosítása, hogy miért kerültek magyarok a szomszéd országokba. Tudnia kell Európának, hogy a határainkon túl élő magyarok nem bevándorlók, hanem őshonos közösségek. Sajnos kiesett egy generáció a Nyugaton, amelyik erről hallott vagy tanult volna.

A európai uniós integráció és Magyarország uniós tagsága több nehézséget is hozott a nemzetpolitikában, hiszen a szlovák és román tagság után az utódállamok nacionalista köreit nem tartja vissza semmi külső kényszer a magyarelles politikát folytatásától.

Azonban az uniós tagság jelenthet előnyöket is a Kárpát-medencei magyarságnak. Egyrészt a belső piac ki-

alakulásával javul a magyar-magyar kapcsolatok lehetősége, hiszen az európai fejlődés természetéből eredően a határok jelentéktelenné tétele jelenti az európai versenyképesség zálogát. Ebben a helyzetben azok lehetnek a legerősebbek, akik saját nemzeti kultúrájukra épülő belső piacot szerveznek, márpedig a magyarság Kárpát-medencei helyzete erre jó lehetőségeket nyújt. Másrészt ebben az évszázadban az lehet erős, aki demográfiailag és gazdaságilag egyszerre tud megerősödni, ennek hiányában felértékelődik minden államban - így a szlovák és a román vagy a szerb államban is - az ott élő integrált közösségek megtartásának szerepe. Ha mi magyarok ebben és a hazafias nevelésben erősödünk, akkor ennek a századnak a második fele rólunk szól a Kárpát-medencében! Ha nem, akkor ebben a században is vesztesek lehetünk – hangsúlyozta dr. Becsey Zsolt.

Dr. Gyüre Izabella, asszisztens
Becsey Zsolt titkársága

Kárpátalján az egyetértés szép példája a munkácsi vár bástyáján a felújított turulmadár.
Juhász András fotója az avatóünnepség utáni héten, 2008.április 24-én készült.

Az Emberi Jogi Központ jelentése

Fénykép-dokumentáció és rövid összefoglaló a délvidéki magyarok helyzetéről *

A ma Délvidékként ismert terület három egysége – a Bánság, a Bácska és a Szerémség - több mint egy évezreden át a történelmi Magyarország déli részét alkotta. A török hódoltság előtti évszázadokig népessége is csaknem teljesen magyar volt. A mohácsi csatavesztés (1526) után a török hadak felégették az ország déli részét, elnéptelénítve így a vidéket. Az erődített helyek pusztulása lehetővé tette a török elől menekülő népek letelepedését – elsősorban szerbek telepedtek be (az első hullámban még nem túl jelentős számban).

A török hódoltság után a magyarság visszaköltözik, újra benépesíti az elhagyott vidéket. (Az 1910-es népszámlálás idején Bácska népességének már 43,2%-a magyar volt, 22,5%-a német és 28,1%-a délszláv. A Bánságban a népesség 19,9%-a volt magyar, 23,1%-a német és 39,9%-a délszláv.)

A trianoni döntés értelmében, 1920. június 4-én, a Délvidék az 1918. december 1-jén kikiáltott Szerb-Horvát-Szlovén Királyságnak a részévé vált.

Az 1991-es népszámlálási adatok szerint a Délvidék lakosságának 16,85% -át tették ki a magyarok - 2002-re ez a szám 14,28%-ra apadt.

A nemzeti kisebbségek helyzete továbbra is megoldatlan Szerbiában. A szerb kormány azonban mindent elkövet, hogy a kisebbségek helyzete (a valósággal ellentétben) megoldottnak tűnjön - miközben minden előrelépés előfeltétele csak a tényeken alapuló párbeszéd lehet.

Nagyon sok a nyitott kérdés, ezek közül is talán a legfontosabbak:

- az elhibázott kisebbségpolitika

Szerbia nem hozta létre azokat a háttérintézményeket, amelyek lehetővé tennék a kisebbségi jogok minél teljesebb érvényesítését, sőt kisebbségügyi minisztériummal, illetve hatályos kisebbségvédelmi törvénnyel sem rendelkezik.

A nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségek nagyon sok esetben nem érvényesülnek, ráadásul,

a nemzetközi közvélemény számára manipulált, a valós helyzettel ellentétes jelentések készülnek.

A gyakorlatban nem érvényesülnek azok a garanciák, amelyek a nemzeti kisebbségek nyelvének és irásának használatára vonatkoznak – például számos olyan önkormányzat van, ahol továbbra sem érvényesül, vagy csak részben, a kétnyelvűség elve.

- az önrendelkezés kérdése

Szerbia továbbra sem hajlandó az autonómia kérését napirendre tűzni: a nemzeti tanácsok helyzete megoldatlan, hiányzik a megválasztásukról szóló törvény, de az intézmény jogkörével kapcsolatban is komoly aggályok fogalmazódtak meg.

A kisebbségek számára nem biztosított az arányos parlamenti képviselőlet intézménye.

Az oktatási rendszer nem teszi lehetővé, hogy a különböző etnikumúak önálló programot dolgozzanak ki.

A '90-es évek elején lezajlott körzetesítés csak tovább rontott a magyar kisebbség helyzetén, ugyanis a többségében magyarlakta településeket olyan körzetekhez csatolták, ahol a lakosság többségét szerbek képezik, visszájára fordítva ezáltal a magyarság számára előnyös helyzetet.

- a kilátástalan gazdasági helyzet

Nem reprezentatív kimutatások tanúsítják, hogy az államigazgatásban és a közzállalatokban továbbra sem érvényesül a részarányos foglalkoztatás elve. (Reprezentatív kimutatások nem állnak rendelkezésre, ugyanis a szerb állam nem végez ilyen jellegű kimutatásokat.) Egyéb vonatkozása mellett, ebben az esetben, a negatív diszkriminációnak gazdasági vonatkozásai is vannak: ez a körülmény is hozzájárult ahhoz, hogy a délvidéki magyarság szinte teljes egészében kimaradt az állami privatizációból.

- a jogsértések különböző formái

A '90-es éveket követően már nyilvánosságra kerülhettek azok az erőszakos cselekmények, amelyeket

a magyar kisebbség tagjai ellen követtek el. Szerbia a dokumentált esetek sokasága ellenére sem állja útját az erőszaknak - főhábóritóan enyhe ítéletek születnek, sőt legtöbb esetben az elkövetett bűncselekmények következmények nélkül maradnak. Ez a magatartás csak tovább fokozza a különböző etnikumúak közötti feszültséget, vagyis nem viszi előre Szerbiát, hanem viszarántja a múltba.

A szerb parlament nem hozott határozatot a kollektív bűnösség eltörléséről, továbbá azokat a garanciákat sem hajlandó érvényesíteni, amelyek az etnikai arányok mesterséges megváltoztatásának tilalmára vonatkoznak.

2003 tájékán megszorodtak, illetve ekkor kaptak nagyobb nyilvánosságot a **délvidéki magyarság ellen elkövetett atrocitások és jogsértések**. (Rövid összefoglalónkban a magyarellenes megnyilvánulásokról számolunk be.)

Nem új keletű ez a jelenség térségünkben, ugyanis 1944-1945-ben a jugoszláv katonai közigazgatás tisztogató osztagai szörnyű népirtást hajtottak végre - szakértői becslések szerint -, több mint 20 000 ártatlan magyart végeztek ki. Az elkövetett gaztettekért még egyetlen magas rangú szerbiai politikus sem kért bocsánatot, a hozzátartozóknak nem ítélték meg kártérítést, a bűnösöket nem vonták felelősségre, nem törölték el a kollektív bűnösség elvét, ráadásul a levéltári archívumokat zárva tartják a tényfeltáró munkát végző kutatók előtt.

Az 1990-es évekre is jellemző volt a kisebbségellenesség, de a diktatórikus rendszer elhallgatta (elhallgattatta) ezeket az eseteket.

A miloševići érárt követően még inkább felerősödött a különböző etnikumok közötti feszültség, elsősorban a menekültek tömeges betelepítése és a szélsőséges politikai pártok által gerjesztett sovinizta indulatok hatására. A helyzet – sajnos - továbbra is változatlan, vannak ugyan időszakok, amikor a kisebbségellenes megnyilvánulások alábbhagynak, de akkor is csak átmenetileg.

Az esetek legnagyobb részében a támadókat – a sértettek elmondása alapján - a magyarellenes gyűlölködés motiválta. Ennek ellenére a szerbiai állami szervek rendszerint nem ismerik el a támadások etnikai indíttatását. A támadók ellen garázda magatartás vagy rendbontás miatt indul eljárás (a bíróság csak jelentéktelen pénzbírság kifizetésére kötelezi az erőszakoskodókat, miközben a sértettek – sok esetben - maradandó testi és lelki károsodást szenvednek).

Alapvetően nem az elkövetők jelentik a legnagyobb gondot, ugyanis az intoleráns magatartás kezelése időigényes folyamat, valamiféle javulás csak több év kitartó munkája

után esedékes, sokkal aggasztóbb, hogy a rendőrség és az igazságszolgáltatás utat enged ezeknek a cselekményeknek, ahelyett, hogy a törvények értelmében szigorúan megbüntetné az elkövetőket. Előrehaladásról csak abban az esetben beszélhetnénk, ha a szerb állam a zéró tolerancia elvét alkalmazná az etnikai indíttatásból elkövetett incidensek elleni küzdelemben.

A magyar nemzeti kisebbség ellen elkövetett atrocitások és jogsértések (2003 – 2008)

A táblázatban található adatokat sajtójelentések, illetve saját dokumentálás alapján állítottuk össze (az incidens megtörténtének idejét vettük figyelembe). A feltüntetett adatok csupán **a dokumentált esetekre vonatkoznak**, mert sok esetben előfordul, hogy a sértettek nem merik bejelenteni az ellenük elkövetett támadást, vagy egyszerűen - a rossz tapasztalatok miatt - értelmetlennek tartják ezt megtenni.

Néhány súlyos magyarellenes támadás

- 2004. szeptember 28-án egy újvidéki magyar fiatal embert elraboltak, súlyosan bántalmaztak, pisztollyal a Duna vizébe kényszerítettek, majd egy csónakból többször a víz alá nyomva fojtogattak. Ebben az ügyben a hat támadót összesen 13 év és 10 hónap fegyházra ítélte a bíróság.

- 2005. június 18-án a zentai laktanyában egy gombosi kiskatonát bántalmaztak. A magyar nemzetiségű katonát szerb katonatársai támadták meg, minek következtében súlyos, maradandó egészségkárosodást szenvedett (sérült lépét el kellett távolítani). Első fokon az egyik támadót 1 év 10 hónapra, a másikat pedig 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.

- Magyarkanizsán 2005. szeptember 17-én egy szerb férfi magyar nemzetiségű áldozatát előre megfontolt szándékkal, kíméletlen módon megölte (közvetlen közlől 5 golyót lőtt áldozatába). A gyilkosságért 5 év 8 hónap börtönbüntetésre ítélték (további 4 hónapra az illegális fegyverviselésért).

- 2008. április 19-én hajnalban Szabadka központjában, kisebb szóváltás után késszúrás áldozata lett egy 19 éves magyar fiatal. Komjáti Attilát és barátnőjét nemzeti alapon sértegette két szerb fiatal, majd pedig rájuk is támadtak: egyikük késsel életveszélyesen megsebesítette Komjáti Attilát, aki vérző hassal ment be segítséget kérni a mentőálmásra.

Az incidensek kategorizálása	2003	2004	2005	2006	2007	2008 január- április
Fizikai támadás	11	26	25	11	9	4
Falfirkák, fenyegető tartalmú levelek és röpiratok terjesztése, magyar nyelvű feliratok átllesztése, valamint magyar kulturális intézmények és szobrok megrongálása	10	23	9	7	11	2
Katolikus temetők, templomok, vallási emlékhelyek megrongálása	5	10	3	3	10	1
Verbális támadás, gyűlöletbeszéd, fenyegetés	5	10	11	4	6	1

A műtét másfél órán keresztül tartott, a sebészeti osztály főorvosa szerint - ha ütőeret talál el a kés - nagy valószínűséggel az áldozat a helyszínen belehalt volna sérüléseibe.

A temerini eset

2004. június 26-án Temerinben magyar fiatalok súlyosan bántalmaztak egy szerb nemzetiségű férfit. Ennek ellenére az ügyészség gyilkossági kísérlet gyanúja miatt indított eljárást, majd pedig a bíróság összesen 61 év börtönbüntetésre ítélte az öt gyanúsítottat. Az elítéltek büntetése felér a háborús bűnösökre kiszabott büntetésekkel: Máriás István (15 év), Illés Zsolt (13 év), Szakáll Zoltán (11 év 6 hónap), Uracs József (11 év 6 hónap), Horváth Árpád (10 év). (A gyanúsítottakat fogva tartásuk kezdetén fizikailag és lelkileg is bántalmazták: gerincsérülés, látás megromlása, magánzárka, anyanyelvhasználat megtiltása stb.) Tény, hogy

a magyar fiatalok megverték a férfit, viszont a rájuk kiszabott büntetés példa nélküli, a bíróság elfogultságát tükrözi.

A szerb nyelvű média által teremtett lincshangulat is nyilván befolyásolta a bíróság döntését. A gyanúsítottakat már eleve bűnösnek kiáltották ki, holott még meg sem született a jogerős ítélet, sőt arra is van példa, hogy szörnyetegként említik őket. (Szemtanúk állítása szerint a sértett nemzeti alapon is sértegette a magyar fiatalokat – a bíróság azonban ezt a körülményt sem vette figyelembe.)

Az elítéltek már négy éve börtönben ülnek, minden eddig beadott fellebbezési kérelmüket visszautasították, és még csak halvány szikrája sem mutatkozik annak, hogy igazságos újratárgyalást biztosítanak számukra. (Az esetről egy tematikus honlapot is készítettünk: www.61yearsjail.net.)

Kiadványunk terjedelmi keretei miatt nem törekedhetünk a délvidéki magyar közösség tagjait ért atrocitások és jogsértések részletes leírására.

A magyarellenességéről bővebben az Emberi Jogi Központ honlapján számolunk be:
www.humanrightscenter.net.

Fénykép-dokumentáció

A fénykép-dokumentáció tizenhárom délvidéki község területére terjed ki - mind a tizenhárom községben a magyar nyelv hivatalos használatban van, ennek ellenére a tradicionális magyar megnevezés legtöbb esetben hiányzik a helységnévtáblákról – dokumentumunk kizárólag ezeknek a helységnévtábláknak a fényképeit tartalmazza.

A helységnévtáblákon a szerb megnevezés legtöbb esetben cirill és latin, illetve csak cirill vagy csak latin betűs írásmóddal íródott. (Néhány esetben előfordul, hogy a helységnévtáblán a szerb mellett szlovák, illetve román megnevezés is szerepel.)

A településnevek magyar nyelvű megnevezését a Magyar Nemzeti Tanács 8/2003-as számú határozata rögzítette.

A településnevek jelölésére a lehető legegyszerűbb megoldást választottuk: a település szerb (cirill és latin betűs írásmóddal), illetve tradicionális magyar megnevezését is feltüntettük.

Az Emberi Jogi Központ független és pártatlan civil szervezet (intézmény), legfőbb célkitűzése a délvidéki magyarság jogvédelme, esélyegyenlőségének kiharcolása.

Kétéves fennállásunk óta számos közleményt jelentettünk meg, amelyekben a kisebbségi jogok megsértése ellen tiltakoztunk, egy tematikus honlapot szerkesztettünk, amely a 61 év börtönbüntetésre ítélt temerini fiúk ügyével foglalkozik, jelentéseket írtunk; lehetőségeinkhez mérten ingyenes jogi tanácsadást és jogsegélyszolgálatot nyújtottunk stb.

Szerkesztette: Andróczy Csaba, Kiss Rudolf

Technikai munkatárs: Nádi Karolina

Lektorálta: Gubás Ágota

Fordította: Süge Katalin, Pálics Márta

Design: Sebestyén Imre

Nyomtatás: Csíkos Nyomda

Kiadó: Emberi Jogi Központ

Példányszám: 1000

Megjelenés éve: 2008

Támogatóink: Nemzeti Civil Alapprogram, Fabó Imre Alapítvány, Szekeres László Alapítvány, Társaság a Kárpát-medence Magyarországaért

Emberi Jogi Központ / Human Rights Center

21480 Szenttamás / Srbobran

Zeleni Venac 7/3

Szerbia / Republic of Serbia

*A készülő kiadvány szöveges része

A magyarok aránya a jelentésben szereplő községekben

Községek		1991			2002		
szerbül	magyarul	Lakosok összesen	Magyar	Magyar %	Lakosok összesen	Magyar	Magyar %
Kikinda	Nagykikinda	69 743	9 874	14,15	67 002	8 607	12,85
Kula	Kula	49 311	4 914	9,97	48 353	4 082	8,44
Nova Crnja	Magyarcsernye	14 538	2 993	20,58	12 705	2 369	18,64
Novi Bečej	Törökheese	28 788	6 165	21,41	26 924	5 177	19,23
Novi Kneževac	Törökkanizsa	13 816	4 676	33,84	12 975	3 864	29,78
Novi Sad	Újvidék	265 464	20 245	7,62	299 294	15 687	5,24
Plandište	Zichyfalva	14 581	1 813	12,43	13 377	1 619	12,10
Sombor	Zombor	96 105	15 397	16,02	97 263	12 386	12,73
Srbobran	Szenttamás	17 365	4 587	26,41	17 855	3 920	21,95
Temerin	Temerin	24 939	9 646	38,67	28 275	8 341	29,50
Vrbas	Verbász	46 405	3 443	7,41	45 852	2 885	6,29
Zrenjanin	Nagybeeskerek	136 778	17 264	12,62	132 051	14 211	10,76
Žitište	Bégaszentgyörgy	22 811	5 081	22,27	20 399	4 017	19,69

Tari István

RENDSZERVÁLTÁS

az egykori
párttitkár most
csillogó fém-pálcáival
a vizek fekvését a föld
kisugárzását fürkészi
az emberekhez finoman
szól áthelyeztetni velük
ágyaikat hogy még jobban
kipihenhessék azokat
a megrázkódtatásokat
melyeket a rendszerváltás
okoz nekik
évről évre
hétről hétre
napról napra

GOLYÓÁLLÓ ÜVEG

az európai unió
csicsás követelményeinek
megfelelően golyóálló
üveg választja el immáron
magyartól a magyart – bámulom
azt a gyönyörű fiatal lányt
ki órákon át sorban állt a
tűző napon anyaország
főkonzulátusánál arra
a bizonyos beutazási
engedélyre várva és most
kék útlevelét szorongatva
felszabadultan hány
a szabadkai parkban

NOSZTALGIA

jól megfizették
az árulást –
meséli nagy
beleéléssel
– annyi pénzünk volt
hogy gyakorta
külföldre – ma
anyaország
nevezik – jártunk
vacsorázni
ahol nem merték elhúzni
szomorú nótáinkat a
mindentre kész muzsikusok

„Talpra álltunk“? „Megmaradunk“?

Intézményeinknek van-e magyar szellemiségük?

A kilencvenes évek legelején a „történelmi” VMDK közzétette azt a jelszót, hogy „Talpra álltunk! Megmaradunk!” Ez a lelket melengető megállapítás akkor valóban valósnak látszott. A délvidéki magyarság önszerveződése olyan távlatokkal kecsegtetett, hogy még a legnagyobb kételkedőkben is egy új (kisebbségi) korszak biztatóbb jövőképét vázolta fel.

Azóta már számtalanszor rádöbbenhettünk, hogy mindez túlzott optimizmus, egy mélyreható kutatást nélkülöző vágyalom volt. Nem mértük fel jól ugyanis sem a belföldi, sem a külföldi, legfőképp nem a magyarországi körülményeket, de főleg azt, hogy az akkor megalakult érdekközösség vezetőit mennyire vezérelték az egyéni érdekek, a karrierizmus és a pénz, vagy amit tesznek, az valóban a délvidéki magyarság boldogulását szolgálja-e. Azzal sem számoltunk, hogy az itteni magyarságban, de főleg az értelmiségben van-e annyi nemzettudat és gerincesség, hogy akár a megpróbáltatásokat is vállalva, kiharcolja a megmaradásunk feltételeit. Van-e nekünk is egy Tőkés Lászlónk, Duray Miklósunk vagy Janics Kálmánunk, aki akár a börtönt is vállalva, kiáll a magyar ügyekért.

Sajnos a délvidéki magyarságnak nem volt egyetlen embere sem, aki erkölcsi magatartásával, korábbi gerincességével, tudásával és a minden veszély vállalásának készségével hajlandó lett volna élére állni az érdekszervezetnek. Az érdekszervezetből idővel átalakult párt lassan a karrieristák irányítása alá került, akik a fotelharc közben szétverték az ígéretes, erkölcsében tisztán induló szervezetet. A fölbomló pártok is sajnos ebbe a hibába estek. A régi kommunista vezetők, akiknek a politizálás volt a (legkényelmesebb és hasznos) kenyerük, kiszorították a csak lelkesedésből cselekvő irányítókat, akik végül, megundorodva a politikai harctól, a hivatásuk művelésében több értelmet látva, átengedték a vezetést a törtetőknak. Az indulástól már majd két évtized telt el, és sajnálattal azt kell megállapítani, hogy a délvidéki magyarság politikusai közt alig található olyan személy, aki félretéve az egyéni ér-

dekeit, minden erejével csak a magyarság felemelkedését kívánja szolgálni. Azok a kiszorítottak, akik mindenek ellenére erkölcsi kötelességüknek érezték a nemzetükért való tevékenykedést, civil szervezetekben próbálnak hasznosakká válni. E munka eredménye azonban csak minimális, semmiképp sem elegendő egy kisebbségben sínylődő közösség fenntartásához, már azért sem, mert a szervezetek működéséhez szükséges pénzeket a politikusok csak „csurogtatják, csepegtetik”, miközben ők meggazdagodnak. A közösség számára még sajnálatosabb az a tény, hogy a magyarság sorsát befolyásoló intézmények nagy többségét az ő befolyásuk miatt, nem a leginkább odailló személyek irányítják. A „Bólogató Jánosokat” ugyanis valamilyen módon meg kell jutalmazni. Ezért ezek az intézmények csak részben (egyesek jobban, mások kevésbé) szolgálják a délvidéki magyarság érdekeit. A majd egy évszázados kisebbségi lét alatt, például még egyszer sem történt felmérés, még kevésbé értékelés olyan szempontok alapján, hogy a délvidéki magyarságot szolgáló intézmények **a magyarság érdekeit tekintve** mennyire feleltek meg a követelményeknek.

Ezt már azért is vizsgálnunk kell, mivel a délvidéki magyarság helyzete, az optimista kijelentések, politikusi nyilatkozatok, szónoklatok ellenére, mindinkább rosszabbodik. A kilencvenes évek eseményei miatt több mint ötvenezerral kevesebben lettünk, és a továbbiakban is folyamatos a lemorzsolódásunk. Évente minimum egy falu lakosságával vagyunk kevesebben. E folyamat megállításának, vagy legalább a lelassításának az egyik feltétele a magyar intézményeknek, a pártoknak, a szervezeteknek és a művelődési intézményeinknek a szervezett összefogása.

Az erkölcsös magatartás és a nemzettudat hiánya a legfőbb oka a délvidéki magyarság fogyásának. E téren szörnyű rombolást végzett korábban a jugó-magyar szemléletmód, amely szerint a titói „jómódban” élvezkedve sokan, megtévesztve, büszkébbek voltak a jugoszlávságukra, mint a magyarságukra. Majd ezt követte

2004. december 5-e, miután általánossá vált a „vajdasági magyar” nemzeti meghatározás, az egyetemes magyarsághoz való tartozás vállalásával szemben. Ennek megváltoztatása lenne az elsődleges feladata a magyar intézményeinknek, de hogy ennek mennyire tesznek eleget, azt a további elemzés kívánja földeríteni.

Már az Ideiglenes Nemzeti Tanács határozatba foglalta, miszerint a megmaradásunk elmaradhatatlan feltétele az intézményeink magyar szellemisége. Ezt követeli meg az oktatási rendszerünk és a médiahálózatunk is. Mert egyedül ez biztosítja a megfelelő nemzeti öntudatunkat, ami nélkül képtelenek vagyunk ellenállni a beolvasztási hatásoknak. Egyértelmű, hogy amíg nem rendelkezünk önálló magyar iskolarendszerrel és az általunk kialakított tantervvel, addig az iskolarendszerünk szellemiségét csak minimálisan tudjuk befolyásolni. A szerb hatalom által előirányzott tanterv, amely a magyarságot csak mint „hódító, más népeket elnyomó” nemzetként említi, nem szolgálhatja a magyar nemzettudat erősítését.

Nem kötnek viszont annyira szigorúan a törvények a média és az intézményeink működését illetően. Ennek ellenére mégis az tapasztalható, hogy a magyar szellemiséget is befolyásoló és azt erősítő intézményeink többségében nem végzik ezt a feladatukat.

E munkában elsősorban a színházainknak van kiemelt szerepe. A színművészetnek, legyen az hivatásos vagy amatőr, fontos szerepe van a magyarságtudat erősítésében. Mielőtt azonban az ezzel kapcsolatos véleményemet kifejténém, ki kell hangsúlyoznom, hogy a mondanivalóm semmiképp sem vonatkozik a színházi produkciók minőségére és a művészi teljesítményükre, csupán és kizárólag azt vizsgálja, hogy ezeknek az intézményeknek mennyire magyar a szellemisége, mennyire tudják erősíteni a délvidéki magyarság nemzeti öntudatát, és ezt a nemzetmentő feladatot mennyire végzik öntudatosan.

Sajnos azt kell megállapítanom, amint azt már majd tíz évvel korábban is, a heves reagálások ellenére is tettem, hogy színházainkat nem a magyar szellemiség jellemzi. Sokkal inkább az álliberalizmus, a globalizáció és a kozmopolitizmus szellemisége uralja. Tóth Livia a Hét Nap 2008. I. 30-i számában a következőket állapítja meg: „... ismerjük a művészvilág húzódozását a politikától, a közéleti szerepvállalástól ...” Erre jegyzi meg András Attila, a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház vezetője és rendezője, hogy a politikától „akkor sem szabadulunk meg ..., ha hallgatunk és nem beszélünk arról, ami történik velünk, csak éppen közösségként válunk szolganéppé. Olyanná,

amely táptalaj egy másik népnek a betelepülésére, az etnikai kiszorítás politikájára. ... Magunkat nyilvánítjuk kiskorúaknak, ha **mi nem visszük színre a történelmünket.** Egy közösségnek az erejét az anyagi ereje, a száma és az erkölcsi tartása adja meg. De bármennyien lehetünk, ha nincs erkölcsi tartásunk. **A művészet egyik feladata az erkölcsi tartás erősítése.** ... Tudunk-e önfeladten csak musicalekre gondolni, mintha nem lenne gondunk?” **Én bűnnek érzem, ha a színház ebben a helyzetben nem foglalkozik a közösséggel.**” Ezzel szemben mit tapasztalhatunk a hivatásos színházaink háza táján, amelyeknek az elsődleges feladatuk volna, ha nem is minden alkalommal, de legalább néha, hogy rólunk, a gondjainkról, a mi kisebbségi életünkről is szóljanak.

Ha számba vesszük például a színházi repertoárt, megállapíthatjuk, hogy színházaink nagy többségében nem magyar szerzők darabjait játsszák. Ha elvéve akad is magyar szerző darabja a műsorukon, az semmiképp sem a magyar öntudatot erősíti. Az „Indul a bakterház”-zal vidámkodni ugyan lehet, de magyarságtudatot kapni általluk semmiképp sem.

Dr. Szöllösy Vágó László a Hét Nap egyik, a közelmúltban megjelenő számában a következőket írja: A „koz-mopolitizmus, amely a nemzetekfelettség jól hangzó, de álságos jelszavával elsősorban a nemzeti kultúra és a nemzettudat leépülése irányában hat, a nagy globalizációs világszellem szálláscsinálója, és az elnemzetietlenítés, az önfeladás előszobája.” Az idegen szerzők darabjai ugyanis, még ha értékes általános emberi problémákat is boncolgatnak, nem rólunk, magyarokról, még kevésbé a kisebbségi sorsunkról szólnak, nem mutatnak kiutat a gondjainkból, és nem szólnak mindazokról a panaszokról, amelyek bennünket, határon túlra rekesztetteket sa nyargatnak.

Azt a magyarázatot, miszerint az idegen szerzők darabjai, ha magyar nyelven hangzanak el, az már elég nemzetmegtartó erő, meg kell cáfolni. Az igaz, hogy abban a szórványban, ahol ötven éve nem hangzott el nyilvánosan, pódiumról magyar beszéd, sokat jelent, de nem eleget. Mostanában a média ujjongva arról számol be, hogy ötven év után ismét műsoron van a My fair lady c. darab, miközben Illyés Gyula, Sütő András, Szabó Magda, Hubay Miklós és a többi magyar kiválóság egyikét-másikát egyszer, vagy még egyszer sem mutatta be a délvidéki hivatásos színház egyike sem. És Tamásit, Madáchot, Katonát vagy Németh Lászlót 1945-től napjainkig vajon hány-szor? Ezért a mi színházaink, bár terjesztik a színházi kultúrát, de a magyarságmegtartó erejük minimális. És ez azt jelenti, hogy nem végzik a nemzetmegtartó feladatukat.

Hogy mi lenne a teendő? Először is hathatós szemléletváltást kellene kieszközölni, ami elsősorban a műsorpolitikában tükröződne, azzal, hogy a Kosztolányi Színház és részben az Újvidéki Színház megtartaná a kísérleti, avantgárd jellegét. A szabadkai Népszínház magyar társulata független folyószámlával rendelkező, a közös épületben működő Délvidéki Magyar Nemzeti Színházzá alakulna át, igazi magyar szellemiséggel, és többségében magyar szerzők darabjával.

A Tanyaszínház nemes feladatot lát el ugyan, de szellemisége mégsem magyar. Mind a tanárok, mind a színinövendékek nyilatkozataikban csak azt hangsúlyozzák, hogy a Tanyaszínház elsődleges célja a színiakadémia hallgatóinak a gyakorlati felkészítése, de eddig soha egy szóval sem említették, hogy az egyetemes magyar kultúrát és szellemiséget kívánják terjeszteni, vagyis a nemzet kulturális felemelkedése a fő cél. Ha így lenne, akkor már rég megfogadták volna azt a javaslatot, hogy magyar szerzők magyar szellemiségű darbjait mutassák be, és ha már annyi fáradság árán eljutottak oda, ahol a magyar szó kincset jelent, az előadások előtt a magyar irodalom kincsesházából egy-két könnyen befogadható remekművel is megismertethetnék a falu lakosságát. Ennyi áldozatkészségnek és nemzeti érzésnek minden magyar színészben lennie kellene, hacsak magát nem olyan „vajdasági magyarnak” tekinti, akinek az egyetemes magyarsághoz semmi köze sincs. A színházaink a műsorprogramjuk kialakításakor a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínházról vehetnének példát, amelynek színházaink közül egyedül magyar a szellemisége. Tudatosan építik ki repertoárjukat e cél érdekében, annak ellenére, hogy Szerbiától támogatást még nem is remélhetnek, a mostani magyar kormánytól pedig el sem fogadnának.

De nem jobb a helyzet a délvidéki magyar sajtószervekben sem. A Pannon Televízió Interjú című műsorában, amelyet 2007. augusztus 16-án sugárzott, a vendég Klemm József, a Magyar Nemzeti Tanácsnak a médiát felügyelő bizottsági újságíró elnöke volt, a következőket nyilatkozta: „Már korábban, az MNT megalakulása előtt, az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács három követelményt tárt a délvidéki magyar sajtó elé. E három megoldásra váró feladat közül a sajtó magyar szellemisége valósult meg a leghatásosabban.” Hogy ez a megállapítás mennyire helytálló, azt a következő vizsgálódásunk eldöntheti.

Hogyan lehet például az Újvidéki Rádióban magyar szellemiségről beszélni, ha a magyar szerkesztőség, a többszöri felhívás ellenére, nem hajlandó a délvidéki te-

lepülések magyar nevét használni. Még azokat az elnevezéseket sem, amelyeket a Magyar Nemzeti Tanács, félmunkát végezve ugyan, de elfogadott.

Korábban egyértelmű volt, hogy a magyarság azonoságtudatát szerették volna lerombolni azok, akik megtiltották (sok helyütt még ma is tiltják) szülőföldünk magyar földrajzi neveinek a használatát. Márpedig Kosztolányi szavaival élve „csak anyanyelvemen lehetek igazán én” és velem együtt a szülőhelyem is. S amíg létezik szülőföld, addig nevezzük anyanyelvünkön. Ennek elfogadtatásában óriási szerepük van a közvéleményt formáló médiumoknak, éppen ezért érthetetlen az Újvidéki Rádiónak az ilyen fajta viszonyulása.

Az Újvidéki Televíziót már nem is érdemes említeni. A 2000-es évek elején a „vukovári győzelemről” tudósító katonaruhás Szakállas Ottót (emlékeztetőül, hogy „hőstettei” nehogy feledésbe menjenek) egy pár évig „tartalékosként jegelték”, hogy az utóbbi időben ismét mind nagyobb szerephez jutassák. Természetesen vele együtt tért vissza az általa képviselt szellemiség is, ami az április 19-i botrányos műsorban csúcsonyosodott ki. (2008. IV. 19.) Amíg ugyanis minden határon túli magyar közösség, főleg a délvidéki, azért küzd, hogy a magyar gyermekek ne a szerb tagozatokra iratkozzanak, mert a tudás és az anyanyelv megfelelően csak így sajátítható el, addig az Újvidéki TV azt tanácsolja a szülőknek, hogy már első elemítől szerb iskolába írassák a gyermeküket. Tudatában van-e a magyar TV szerkesztősége, hogy ez a délvidéki magyarság megmaradását veszélyezteti? Hogy ez a megsemmisülésünket jelenti. Vagy lehetséges, hogy ez is a cél? Mert az illetékes doktor úrnak lehet ez a magánvéleménye, de mindezt minden kommentár, magyarázat, ellentetés nélkül közölni, a szülőknek ezt tanácsolni, amikor köztudott, hogy így is nagyszámú magyar gyermek szerb tagozaton tanul, és elvesz a magyarság számára, ez már magában foglalja a bűnös nemzetárulást. Az anyanyelvű oktatás fontosságát már az a tény is bizonyíthatja, hogy a meghívott doktor urak közül egy sem beszélt a magyart megfelelő, értelmiségi, anyanyelvi szinten. Mindannyiuk beszédén, hangsúlyán, szókincsén érezhető volt a csak „konyhai” szintű nyelvtudás, és az, hogy szerbül könnyebben fejezik ki magukat. Az egész dologban csak az a sajnálatos, hogy egyetlen pedagógus egyesület, a magyar politikai pártok, a Nemzeti Tanács vezetősége stb. sem tiltakozott az ilyen tévés „jó tanácsok” ellen.

Sajnos még rosszabb a helyzet e tekintetben a Képes Ifjúság című hetilapnál. E sajtószervnek feladata, hogy a délvidéki (és nem csak a délvidéki) fiatalokat szórakoztassa, tájékoztassa és formálja a világnézetüket,

nemzettudatukat, erkölcsi magatartásukat, ez utóbbiaknak viszont semmiképp sem tesz eleget. Sőt, rombolja a fiatalok nemzettudatát, erkölcsi magatartását, világnézetüket pedig (a magyarként való megmaradás szempontjából) téves irányba tereli. Mert milyen erkölcsi nevelést szolgálnak például azok a minden vallásos embert sértő, gyalázkodó viccek, amelyek azt kérdezik, hogy Jézus Krisztust miért feszítették keresztre, és miért nem fojtották vízbe. Vagy miként akarták Jézust szüzességétől megszabadítani. Ha ezek a „viccek” a mohamedán vallásra vonatkoztak volna, egész biztos, hogy egy világraszóló tiltakozást váltottak volna ki, még a főszerkesztő élete is veszélybe került volna... De velünk, kisebbségbe szakadt magyar hívőkkel hasonló gyalázkodást bárki megtehet, mert mi már képtelenek vagyunk tiltakozni, még a nemzettársaink is belénk rúghatnak, és ezért még pénzt s dicséretet is kaphatnak. Itt nem arról van szó, amivel a főszerkesztő burkoltan védekezni próbálkozott, miszerint a vallással, az egyházi személyekkel vagy mennyországgal, pokollal nem szabadna viccelődni. De mindig van egy határ, amikor már a szöveg nem humornak, hanem vallásgyalázásnak minősül. Ez pedig minden demokratikus és civilizált társadalomban tilos.

Milyen magyar szellemiséget sugall az a sajtótermék, amely például nem hajlandó október 6-áról, az aradi vértanúk emléknapjáról megemlékezni, azzal a magyarázkodással, hogy az újság „nem lehet történelemkönyv”. Pedig ez is a feladata lenne, tekintettel a magyar fiatalok tragikusan hiányos magyar történelmi ismereteire. Hasonló módon október 23-áról egy évben egyáltalán nem emlékeztek meg, az ezzel kapcsolatos kritika után pedig a lap utolsó oldalainak egyikén közöltek egy szerény cikket. Ezzel szemben a lapot uralja a liberalista, kozmopolita szemléletmód, a globalizáció dicsérete és főleg a felszíniesség. Ezek után nem is csoda, ha a lap munkatársainak tudatzavara van. A vezércikk egyik írója például nem tudja eldönteni, hogy most hol él, vagy a mi irodalmunk hova tartozik. Mert ugye már nem lehet jugoszláviai magyar, szerbia-montenegrói, vajdasági vagy ne adj Isten délvidéki. „De akkor úgy tekintenék az irodalomra **is (?)** mint a magyarországi irodalom egy részére? **Nem hinném** ... Mert akkor mit kezdenénk a > helyi színekkel < ...? **Meg jó-e nekünk az, ha mindenáron egy másik országhoz szeretnénk tartozni, aminek már nem vagyunk részei?**” Nem tudom, hogy a cikk írója mennyire vallja magáénak Vörösmarty Szózatát: „Hazádnak rendületlenül légy híve, ó magyar.” Ezek után ő melyik hazának híve rendületlenül? Vagy

ő melyik himnuszt vallja magáénak, a Bože pravde-t vagy a Kölcseyét. Mert egyszer már le kellene tisztázni magában, hogy a „vajdasági” magyar mit tekint hazájának. Magyarországot vagy azt a sok másikat, ami már volt Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, Jugoszlávia, Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság, Kis Jugoszlávia, Szerbia és Crna Gora, valamint Szerbia. Lehet-e egy élet alatt állandóan hazát változtatni? Mert igaz, hogy van az embernek, ha a sors úgy hozza, több befogadó hazája, de egy igaz magyarnak csak egy hazája lehet, még akkor is, ha a határok százszor átviharzanak a feje felett. Egy székely kapu felirata szerint: **Házad bárhol, és akár több is lehet, de hazád csak egy van.** Az illető újságírónak azt is tudnia kell(ene), hogy a kettős állampolgársági jogokhoz és előnyökhöz a kötelezettségek is hozzátartoznak. Hogy az állampolgárság felvételekor esküt kell tennie Isten és ember előtt, miszerint ezt a hazát, Magyarországot akár az élete árán is védeni, oltalmazni fogja, tetteivel a nemzet gyarapodását szolgálja, és esküjéhez mindig hű marad. Ennek tudatában vajon kívánja-e igényelni a kettős állampolgárságot az a cikkíró, aki a Magyar Tanszék diplomájával nem képes eldönteni, hogy hova is tartozik. Az igazat megvallva ez nem is csoda, hisz ismeretes, hogy a Tanszék szellemiségét teljes egészében „a magyar másság”, a jugoszlávság jellemzi, és az anyaországhoz csak akkor dörgölődzik, ha onnan pénzt és kitüntetést remél. Az irodalommal kapcsolatos dilemmájára pedig Pomogáts Béla megadja a magyarázatot: „A jelenkori világirodalomban meglehetősen általános ... az > egy nyelv – több nemzet < ... jelensége. ... A magyar irodalmak esetében másról van szó: a hazai, a romániai, a szlovákiai, a vajdasági, a kárpátaljai, sőt a > nyugati < magyarság nem tartozik egymástól megkülönböztethető nemzeti keretek közé: nincs erdélyi, felvidéki vagy vajdasági magyar nemzet, még ha történetek is kísérletek arra, hogy az ilyen fogalmakat elfogadja a közvélemény. **A különböző országokban élő magyarok állampolgársága természetesen eltér egymástól, nemzeti identitásuk ugyanakkor természetes módon megegyezik.** ... magyar író kulturális és nemzeti identitását ... nem állampolgársága vagy letelepedése dönti el, s még a kialakuló > kettős identitás < körülményei között is **a magyar nemzet tagjának tudja magát.**” (Hét Nap, 2008. I. 2.)

Ami pedig a „couleur locale-t” illeti, Pomogáts erre is megadja a választ: Magyarországon belül is léteztek kulturális régiók, például a dunántúli, az alföldi, sőt az erdélyi kultúrán „belül is alakultak ki változatok. Valójában

el lehet különíteni egy pártiumi (nagyvárad, szatmári), egy belső erdélyi (kolozsvári, nagyenyedi), egy székellyföldi (marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, csíkszeredai, sepsiszentgyörgyi), és egy bánásági (aradi, temesvári) kulturális hagyományt". Ezek alapján a Képes Ifjúság logikája szerint, tekintetbe véve a couleur locale-t, létezik mindezeknek a régióknak külön-külön független magyar irodalma, mint ahogyan létezik vajdasági, dunántúli, pártiumi stb. magyar nemzet is. Ezt a magyarságtudat-hasadásos állapotot már sokan mások, legutóbb a szabadkai irodalmi rendezvényen (2008. II. 15.) Lovas Ildikó és Szakmány György is megcáfolta.

Még megdöbbenőbb az a vezércikk, amely az Adriát a Balatonnal hasonlítja össze mondván: „jobb a hűs Adriáról álmodozni, mint a langyos magyar tengerben a döglött halakat számolni, s siránkozni a múlton.” Meggyőződésem szerint egy józanul gondolkodó ember sohasem hasonlítja össze az édesanyját egy szépségkirálynővel, a szülőföldjét a világ hét csodájával. A cik-kírónak érdemes lenne Petőfi költészetét tanulmányozni. Erre mondja a Civil Mozgalom egyik egészségesen gondolkodó tagja, amikor a Fantom című újság céljairól kérdezte az újságíró, hogy mindaddig lesz dolguk, „amíg vannak olyan újságírók, akik szembeállítják az Adriát a Balatonnal (Képes Ifjúság), sőt arra buzdítanak, hogy mindenképpen az Adria mellett döntsünk ... határozottan visszautasítom, hogy egyesek – még mindig – megpróbálják mindenáron szembeállítani a kétőt, miközben EU-ról, multikulturalizmusról beszélnek folyamatosan.” Persze ezek a fiatalok nem részesülnek a hatalom részéről állandó és biztos támogatásban, mint a Képes Ifjúság, amely nem hajlandó beszámolni még azokról a tevékenységekről sem, amelyeket az egészséges nemzettudattal rendelkező fiatalokat tömörítő Civil Mozgalom végez. Vagy ha mégis, akkor azt bíráló hangnemben teszi. Ezek után joggal kérdezhetjük, hogy ez az államilag támogatott sajtótermék mennyire szolgálja a délvidéki magyar megmaradást? Biztos úgy véli, nem ez a feladata. De akkor mi?

Ha az ember arra gondol, hogy milyen színvonalat képviselt a Képes Ifjúság, amikor Hornyik Miklós volt a főszerkesztője, és Dormán László szociofotóit, Tari, Podolszki s Dudás Károly szórványról szóló riportjait közölte az újság, és ott sorakozott a délvidéki írónemzedék fiatal gárdája - akkor elszorul a szíve. Pedig abban az időben tombolt a személyi kultusz, és mégis lehetett minőségét alkotni, tudással, akarattal és megfelelő magyarságtudattal. Most pedig szabad a sajtó, mégis hiányzik a megfelelő szellemiség. Ezért már számtalan

jó szándékú kritika érte a lapot, amit kezdetben a szerkesztőség nagyképeűen kigúnyolt, legfőképpen Balassa Juliannát, majd később csak „magyarázta a bizonyítványát”, és kis mértékben javított a szerkesztéspolitikáján. De a szűkebb csoportérdekek befolyása, a globalizáció szellemisége és felszínessége, mindez továbbra is jellemzi a lapot. Ezért írta Miskolci József a Képes Ifjúságról többek közt a következőket, összehasonlítva a horvát ifjúsági lappal: „Amíg csupán a magyar fiatalok hetilapját olvastam, azt hittem, hogy a mai ifjúságot csupán a zene, az irodalom, a színház és a humor érdekli. Az életüket meghatározó politikáról nincs a fiataloknak véleménye, a hétköznapi praktikákat már mind tudják, nem kell őket okosítani ... Tudják, hogyan érvényesüljenek az életben, ha erről nem is írnak nekik. ... Miként kell megírni a jó életrajzot, hogyan kell felöltözni egy állásinterjúhoz, hol érdemes továbbtanulni, hogy az ember munkát kapjon ... Nem a vajdasági magyar fiatalok tehetnek róla, hogy ilyen a sajtójuk – hanem az öregek. Akik tudják, hogy milyen (veszélyes) lehet a jó ifjúsági lap. Onnan tudják, hogy fiatal korukban belemenős újságírók voltak. Főleg a vajdasági ifjúsági lapban ...” Ezért lenne már végső ideje a főszerkesztőnek is odafigyelni a fiatalok munkájára, és vagy a helyére tenni a lap szellemiségét, vagy megszüntetni azt a lapot, amely a fiatalok erkölcsös nevelését és magyarságtudatát fertőzi. Mert nem tudom elhinni, hogy ez lenne a cél.

Még elszomorítóbb a Szabadkai Rádió szombat-ként sugárzott ifjúsági műsora. Szinte hihetetlen, hogy a szerkesztőségben mindaddig nem akadt egy pedagógiai érzékkel rendelkező, valódi kulturális értékeket is figyelembe vevő, józanul gondolkodó egyén, aki oda-szólt volna a fiataloknak, hogy ez a műsor a nevelés szempontjából káros, sem tudást, sem tájékozódást nem nyújt, a szórakoztató jellege silány, azt is mondhatnánk, hogy minősíthetetlen, ezért az ilyen minőségű műsorra nincs szüksége a délvidéki magyar fiatal-ságnak. Még akkor sem, ha azok a léhaságot kedvelő hallgatók (általában a „haverok”) dicsérő sms-eket küldenek. Nemcsak a felszínesség, a teljes színvonalatlanság jellemzi ezt az adást, ennél sokkal elszomorítóbb az „értéktelen idegen szokások” népszerűsítése, a fogyasztói társadalom üres értékrendszerének a propagálása, és minden hazai, főleg magyar kulturális érték teljes mellőzése.

Nemcsak az a visszatetsző, hogy a diszkózenén kívül semmi más zenét nem sugároznak, de megtörtént, hogy a kétórás adásban, egy órán át egyetlenegy ma-

gyar szövegű számot sem tűztek műsorra. Ha nem létezne a magyar összekötő szöveg, azt hinné a hallgató, hogy nem is egy kisebbségi magyar rádió adását hallgatja. A délvidéki magyar fiataloknak ugyanis – vélhetően a műsor szerkesztői így gondolkodnak — már olyan erős a nemzettudatuk, hogy azt erősíteni teljesen fölösleges. Azzal sem törődnek, hogy egy jelentős számú fiatal, akik néptáncra, táncházba, népdalkórusba járnak esetleg más zenét is szívesen hallgatnának, és azt sem veszik tekintetbe, hogy számtalan zeneiskolás, illetve klasszikus zenét kedvelő fiatalnak esetleg más az ízlése. De vizsgáljuk meg részletesebben is ezt a Fiatalokról fiataloknak szóló rádióadást.

Az ürességet és a téves műsorkoncepciót talán leg hívebben a 2007. évi karácsonyi adás példázhatja. Az idegen nyelvű, főleg amerikai karácsonyi zeneszámokkal agyontűzdelt műsor, mivel a közreműködők szerint valószínűleg a magyar nyelvű karácsonyi dalok nem olyan „menőek”, az egyedüli téma csupán az volt, hogy milyen ajándékot vásárolsz a társadnak vagy a családnak, és milyen étel, ital lesz a karácsonyi asztalon. A fogyasztói szemléletmód leglényegesebb változatát tükrözte ez az egyedüli problémakör, miközben egyetlenegy szó sem esett a karácsony jelentőségéről, Jézus születéséről, vallásról, családról, hagyományról és szeretetről, azaz a lényegről. Ugyanez a téma foglalkoztatta a Bálint-napi adást is: mit vásárolsz, mivel köszöntöd szerelmedet? A szabadkai Magyarházban zajló, a józanul gondolkodó fiatalok ellenkampányáról, amelyet épp a magyar hagyományoknak, szokásoknak az érdekében rendeztek, egy szó sem esett. Pedig nem kellett volna nagyon messzire elmenni a hírekért.

A fogyasztói társadalom szellemisége árad a technikai újdonságokat bemutató részből is. A legújabb mobiltelefon-típusokat és számítógép-újdonságokat ismertetőket azt sugallják a fiataloknak, hogy a pár évvel korábban vásárolt telefonjuk vagy számítógépük már rég elavult, ezért ideje újabbat, modernebbet venni. A technikai újdonságok más területeire már nem terjed ki a figyelmük. A nyugati világ értéktelen szenzációi tükröződnek a Házi Mozi című műsorbetét tudósításaiból is. Szóltak például a kábítószer-túladagolásban elhunyt ausztráliai színésről, de egy szóval sem említették Selmeczi Roland fiatal magyarországi színészt, aki pár nappal korábban autószerencsétlenségben veszítette életét. Ezek szerint hozzájuk közelebb áll egy kábítószeres, botrányairól ismert idegen nemzetiségű színész, mint a saját nemzetükhöz tartozó művész. Ez az elvtelen, félrecsúsztott hozzáállás abból is kitűnik, hogy az

éppen akkor zajló magyar filmszemléről egy megveszekedett szót sem szóltak.

Hasonló volt az az eset is, amikor az adás idején zajlott a Magyar Cserkészmozgalom napjának megünneplése. Szabadkán több mint kétszáz fiatal gyűlt össze olyan eszméket vallva magukénak, mint a nemzet, vallásosság, segítőkészség, szeretet. Erről meglepő módon a „Fifi” készítői semmit sem hallottak, pedig alig néhány utcával távolabb zajlott az egész napos rendezvény. Eközben a „fiatalok rádiója” a szellemidézésről, a szellemjárásról folytatott buta véleménykutatást, összeszegyválvá a lélek fogalmát, a szentírást, a vallásosságot a babonával és a holtak megidézésével.

Talán mégis a legbotrányosabb a Csili című sztárpletykákat ismertető rész. Ez arról szól, hogy a nyugati világ „botrányhősei” hányadik férjüket, feleségüket koptatják, kábítószerrel vagy ittas vezetés miatt hányszor voltak börtönben stb., ezzel állítva példát s eszményképet a délvidéki magyar fiataloknak. Erre a léha műsorra a koronát a műsor összeállítója a hétvégi programajánlásával teszi fel. Az ő javaslata szerint a magyar fiatalok számára egyedüli szórakozási lehetőséget két-három moziműsor jelent és a „suplyáki City-diszkó”. (Még véletlenül sem a „ludasi”). Azt, hogy épp az adás napján ünnepeltük a magyar kultúra napját, és hogy a színvonalas rendezvény teljesen ingyenes volt, egy szóval sem említették. Hasonló volt a helyzet a Szent Erzsébet-év zárórendezvényével is, amit szintén Szabadkán, a városháza dísztermében rendeztek meg úgyszintén ingyen. Az ünnepséget jelenlétével megtisztelte Kozma atya, de a rádió fiatal hallgatóit, a jelekből ítélve ez sem érdekelte. Azt már le sem merem írni, hogy invitálni lehetne a fiatalokat a székesegyházban sorra kerülő számtalan koncertre, a városi irodalmi estekre, a fiatalok zeneiskolai hangversenyeire, a színházba, a Népkör és a Csáth-kör rendezvényeire, múzeumba, képi kiállításokra stb., sőt a sportrendezvényekre is el lehetne menni. Sajnos a fiatalok műsorában mindezek nem jelentenek értékeket, így érdeklődésre sem tarthatnak számot. Amikor a világ fiatalsága a tibeti erőszak ellen tiltakozik, a délvidéki magyarság pedig a választások magyar sikeréért küzd, a rádiós fiataloknak, a jelekből ítélve, mindezekhez semmi közük sincs. Őket nem érdekli a világ gondja-baja, csupán a szórakozás. Szerencsére nagyon sok fiatal nem ezen a véleményen van. De akkor kikhez szól a fiatalok műsora? A cserkészekhez nem, a komolyzene és a népzene kedvelőikhez nem, a versmondókhoz és az irodalom művelőikhez nem, a délvidéki magyar sportolókhoz sem, a politikai pártokban tevő-

kenykedő fiatalokhoz sem, a képzőművészet kedvelőihez, művelőihez nem, a színházlátogatókhoz nem, még talán az iskolásokhoz sem, mivel az iskolai élet-ről sohasem esik semmi hír vagy szó. Ezek szerint a csellengő, felszínes szórakozást kedvelő, idegen szokásokat majmoló, a valódi értékeket nem lelő, kisszámú fiatal szórakoztatására készül ez a műsor, anélkül, hogy bármilyen kapaszkodót, útmutatást nyújtana a fiataloknak. Az ebben a szellemben felnövő fiatalokra hogyan lehet rábízni jövőnket? Akkor pedig miben reménykedhet az itteni magyarság?

Hogy **ésszel, akarattal és megfelelő nemzettudattal** kiváló műsorokat lehet létrehozni ugyanebben a rádióban, azt Némedi Imre közreműködése bizonyítja. Némedi ugyanis egy egész tanügyi intézmény tevékenységét végzi azzal, hogy hetente a magyar történelemre oktatja a hallgatóit. Amit megtagadott tőlünk a mindenkori szerb hatalom, hogy megismerjük nemzetünk történelmét, azt némileg pótolni igyekszik Némedi Imre műsora. És nemcsak ismerteti ezt, de szerencsére a műsor vetélkedőjellege arra is lehetőséget ad, hogy vissza is kérdezze az „anyagot.” Áldásos tevékenysége nem csupán erre vonatkozik. A vasárnapi délutánt azzal is értékesebbé varázsolja, hogy a vég nélküli, többnyire kétes értékű zeneszámokat megbontva, Vasárnapi ajándék címen egy színvonalas irodalmi műsort szerkeszt. Különösen élvezetes, tartalmas volt a Bálint-napi adás, amiben a magyar irodalom legjobb szerelmes költeményeit kötötte csokorba, hozzáillő öszszekötő zenével és kiváló előadók közreműködésével. Ez is azt bizonyítja, hogy a minőség nem a pénz függvénye, hanem a tudásé és az akaraté.

Sajnos ennek ellenpéldáját is megtapasztalhatjuk épp ebben a műsorban, de más napokon. A Mónika–Norbi–show révén erről megbizonyosodhatunk. Teljesen érthetetlen, hogy a délvidéki magyarságnak mi haszna van abból, ha megtudja, hogy a francia férfiaknak hány százaléka (20, 30 vagy 40%-a) hajlandó autóvezetési stílust változtatni. Ugyanis ez a kérdés szerepelt a nyereményjátékban. Már az is kérdéses, hogy a helyes válasz mennyire szignifikáns. Persze nemcsak a teljesen fölösleges „tudásfelmérés” hallható a műsorvezetők részéről, hanem szamárságok is föl-föl bukkannak, főleg amikor a hallgatók téves válaszait helyesnek fogadják el. Például: a Földön leghidegebb az Északi-sarkon, azaz az Antarktison van, vagy Dél-Amerika, azaz Angola. Itt fontosabb lett volna, ha a műsorvezető egyike, Norbi, nem azzal a butasággal akart volna humorizálni, hogy ő mire „asszociál”, hanem ha ki-

javította volna a téves választ. „A betelefonálás-elröhögős-poénkodni próbáló, olykor egészen alpári szövegű műsor a legnagyobb jóindulattal sem nevezhető adásidő-kitöltőnek.” (Máriás Endre) De más műsorvezetők is fölkészületlenül ülnek a mikrofon elé. Például: a műsorvezető a legszebb szólásmondás egyikének fogadta el Petőfi Sándor egyik költeményének első két sorát miszerint, „A virágnak megtiltani nem lehet, / Hogy ne nyíljon, ha jön a szép kikelet.” Már azért is föl lehetett volna világosítani a betelefonálót, mert ez a Petőfi-vers, sok máshoz hasonlóan, megzenésített formájában is közismert. Vagy a Shakespeare királydrámáiból ismert szöveg sem nevezhető magyar szólásmondásnak: „Királyságomat egy lóért!” Még elszomorítóbb, hogy Vörösmarty egyik legismertebb költeményének, a Merengőhöz címűnek egyik verssorát, „Ábrándozás az élet megrontója ...”, szólásmondásnak nevezték. Petőfi és Vörösmarty költészete középiskolai tananyag, így ennek nem ismerése, az illető általános műveltségéről nyújt elszomorító bizonyítványt. Persze még mindig jobb szólásmondásokra vagy közmondásokra biztatni a betelefonálókat, mint a francia férfiak autóvezetési szokásairól tesztelni a hallgatóságot. Sajnos nemcsak a szöveg tartalma kifogásolható, hanem a közlés módja is. Mert ha a Mónika–Norbi-show-ban a műsorvezető annyira ügyelne a magyar beszédre, mint ahogyan az angol kiejtést igyekszik a hadarásával és a hangok elnyelésével utánozni, akkor nem mondana olyan magyartalanságokat, mint például: „Becsöngetünk az 56-os ház alá. Lerázzuk a lábunkat.” A magyar ember a házba csönget be, és a cipőjéről rázza le a havat. Mert „a tartalmi vonatkozások mellett olyan dolgokra sem ártana odafigyelnünk, amelyek a legalapvetőbb rádiós alapkövetelmények, mint mondjuk a helyes, értelmes beszéd és hangsúlyozás. A tartalmi silányságot ugyanis rá lehet fogni arra, hogy ezt igénylik a hallgatók, s mivel a hallgatók ezt kapják, egy idő után valóban ezt fogják igényelni.” (Máriás Endre, K. I. 2007. VIII. 8.)

Azt, hogy a szabadkai közszolgálati rádió 70%-ban idegen nyelvű zeneszámokat sugároz, sőt még kívánságra sem hajlandók esetenként magyar szövegű zenét műsorra tűzni, már szóvá sem érdemes tenni. Kivételt képeznek a zenés üdvözlések. Azok viszont többségében annyira silány minőségben, hisz képzetlen zenészek, énekesek előadásában hangzanak el, hogy rombolják a délvidéki magyarság zenei műveltségét. Azt sugallják ugyanis, hogy nekünk nem szabad, nem kell szépet, merészet, jót, magyot álmodni.

A titói rendszer kiszolgálói a lelkekben szörnyű rombolást végeztek

Maradjunk csak kicsik, mert nem jó nagyot akarni – ez a gondolat nyilvánult meg dr. Bányai Jánosnak a Pannon TV-nek adott január 27-ei nyilatkozatából is, miszerint nagyon sok szép javaslat létezik, de nekünk az adott lehetőségekhez kell igazodnunk. Az önálló délvidéki magyar egyetemnek nincs reális alapja. Ezért nincs értelme küzdeni se érte – véli Bányai. (Az, hogy minden más elszakított területen, még Kárpátalján is, létezik önálló magyar egyetem, ez dr. Bányait nem érdekli.) Persze, ez a vélemény az újvidéki Magyar Tanszék szellemi irányítójától nem is meglepő. Akik azzal akarják távol tartani az esetleges magyar szellemiségű munkatársakat, hogy 7 vagy 9 különböző vizsgával riasztják el őket (vallja Szakmány György), azok nem is hajlandók a magyarságért közzétételre. Az a magyarázkodás, miszerint Kölcsey, Petőfi, Vörösmarty, azaz a magyar nyelv és irodalom oktatásával, könyv- és színházi kritikákkal s hasonló tevékenységgel (ami különben a hivatásuk, és fizetést kapnak érte), ők tesznek legtöbbet a magyarságtudat erősítésében, csak átlátszó magyarázkodás. Mert arról viszont bölcsen hallgatnak, hogy a tanszék szellemisége az esztétikai elemzésekben merül ki, magyarságtudatot nem kíván erősíteni. A tanszék végzett hallgatói közül ez utóbbit többen is bizonyíthatják. A „különutas” szemléletet nagy erővel hirdetik, és aki más véleményen van, azt könyörtelenül eltapossák. Ha pedig erre nincs lehetőségük, akkor bolsevista módszerrel agyonhallgatják. Még a saját munkatársaik sem mernek ellenük nyilatkozni. Ők befolyásolják ugyanis még mindig a könyvkiadást, a pénzelosztást és a délvidéki kultúrpolitikát.

A „különutas” politikát, illetve az egyetemes magyarságtól való különállást igyekszik tudatosítani dr. Bányai azon nyilatkozata is, miszerint „a **vajdasági** (kiemelés tőlem) magyarságnak fel kell állítania saját értékrendjét.” (M. Sz. 2008. IV. 12, 13.) Bányai figyelmen kívül akarja hagyni József Attila gondolatát, miszerint „A mindenséggel mérd magad”, ami azt jelenti, hogy nem létezik vajdasági, szerbiai, šumadijai stb. értékrend. Csupán értékrend létezik. Különböző ezt már épp az irodalommal kapcsolatban számtalanszor elmondták, leírták. Ennek ellenére Bányai szerint a vajdasági magyarságnak, vagy a vajdasági irodalomnak vajdasági értékrendre van szüksége. Csupán azt nem mondta meg: mi kell ahhoz, hogy ennek az értékrendnek vajdasági jellege legyen?

Ezek a kommunista időkből itt felejtett úgynevezett „csúcsértelmiségiek”, akik hajlandók voltak

minden hatalmat kiszolgálni, most a Bólogató Jánosaiából már építik a következő generációt, amelynek segítségével és néhány magyar politikussal, valamint a szerb hatalommal szövetkezve a továbbiakban is irányítani kívánják a délvidéki magyarság művelődési életét. Szerencsére, mind kevesebb sikerrel, hisz a Tisza-menti régió mind erőteljesebben hallatja a hangját. Ezt különben Bányai is érzi, ezért nyilatkozatában óva intett, hogy az új magyar intézmények támogatásával nem szabad elhanyagolni a már korábban létrehozott (értsd titoista, nem magyar szemléletű) intézményeket. (VMSZ értelmiségi találkozó 2008. IV. 10.) Bányainak itt csak abban van igaza, hogy nem szabad veszni hagyni a már meglévő intézményeinket, de azok szellemiségét megváltoztatni a bolsevista vezetés menesztésével már mindenképp szükséges. Ezért érthetetlen, hogy a vezető magyar politikusok közül még mindig sokan, főleg azok, akik úgyszintén a kommunista hatalom pártkatonái voltak, a kulturális élet alakításában továbbra is erre a maroknyi csoportra támaszkodnak.

Nem kétséges, hogy a magyarként való megmaradásunk legfontosabb eszköze és fegyvere az anyanyelvünk. Ezért mindazok, akik a magyar értelmiségiekhez tartozóknak tekintik magukat, de az anyanyelvüket hanyagságból, lustaságból vagy rossz berögződött jugó-felfogásból legalább a közbeszéd szintjén nem hajlandók elsajátítani, helytelenül használják, és rossz példát mutatva rombolják ezt az évezredek alatt teremtett kincsünket, sem értelmiségiként, sem politikusként nem képviselhetik a délvidéki magyarságot. Még akkor sem, ha doktori titulussal rendelkeznek. És azok a „Marja”-k és „Erzebet”-ek sem, akiknek aláírásában a „nevükről lehullott az ékezet”. Mert miként is tudnának küzdeni értünk azok, akik a legfontosabb kapaszkodónkat, az anyanyelvünket a nyelvi hibáikkal meggyalázzák, s ezzel rossz példát mutatva a kevésbé iskolázottak előtt, közvetve, a nyelvi igénytelenségre biztatják őket. Megfosztva ezzel a délvidéki magyarságot a megmaradásunk leghatásosabb eszközétől. Jogosan merül fel ugyanis a kétség, hogyha a magyar politikusnak és értelmiséginek nem fontos a helyes magyar beszéd, akkor miért legyen fontos az egyszerű magyar halandónak. A legtöbb magyar politikus nyilatkozata, beszéde sajnos hemzseg az „előlátjuk”-tól, a „köszönvő”-től, az „asszociációk”-tól, stb., amit az egyszerű polgár is, követve az „urak” beszédét, átvesz. Ezt sugározza a TV, a rádió, az írott sajtóban pedig alig múlik el hét, hogy az anyanyelvét szerető újságolvasó ne hívna föl az újságírók figyelmét egy-egy nyelvi tévedésükre. A rádiós műsorve-

zetők általában figyelmen kívül hagyják a nyilatkozók nyelvi hibáit, sőt, olykor maguk is megismélik a téves kifejezést. Tudomásom szerint egyedül Némedi Imre, a Szabadkai Rádió munkatársa figyelmezteti finoman a nyelvi hibát vétő egyént oly módon, hogy helyesen megismélti a mondatot, miután a nyilatkozó is a továbbiakban a helyes kifejezést használja. Némedi tudatosan végzi ezt a sajtósági „nyelvművelést”, ami példaértékű lehetne mások számára is.

Az viszont ép ésszel föl sem fogható, hogy az újvidéki Magyar Tanszék tanárai a kevert nyelv legalizálását szorgalmazzák. Azt, ami a vészes nyelvváltás első lépését jelenti. Dr. Lánicz Irén ugyanis az újvidéki TV műsorában (2008. III. 8.) azt nyilatkozta, hogy a szerb szavak nyelvünkben nem tekinthetők hibának, mert ez egyfajta regionális nyelvjárásnak nyilvánítható. Állítását azzal indokolta, hogy beszédünkben gyakran angol szavakat is használunk, ami csak gazdagíthatja a nyelvünket. Azt viszont „elfelejtette” hozzátenni, hogy **csak azokat az angol vagy más jövevényszavakat használjuk szabályosan, amelyekre még nem sikerült megfelelő magyar kifejezést találni.** Ma már senki se mond „kórner”-t vagy „opszeid”-et, hanem szögletet, illetve lest. Arról sem kíván tudomást venni, hogy ádáz küzdelem folyik a nyelvünket veszélyeztető idegen kifejezések magyar megfelelőjének a megtalálásáért. Ezt bizonyítja Balázs Géza Tetten ért szavak c. nyelvművelő műsora a Kossuth rádióban (2008. III. 9.) amikor épp a világháló angol szavaira tett magyar nyelvű javaslatot. De ezt teszi többek között például a Magyar Orvosi Nyelv című időszakos kiadvány is, amely minden új orvosi kifejezésnek a magyar megfelelőjét igyekszik megtalálni. Ezért Lánicz Irén és Molnár Csikós László figyelmébe ajánlom ezt a rendszeresen megjelenő lapot, mivel Molnár Csikós is a Magyar Szóban megjelent nyilatkozatában, de az Újvidéken megtartott szaknyelvi értekezleten is, a „majica”, a „szok”, a „prikolica” és az ehhez hasonló szerb szavakat elfogadhatónak tartja a magyar nyelvben. Véleménye szerint ez egyfajta „folklorizációnak” tekinthető. Ezek szerint bátran mondjunk boloványét, zadrugát, banyát (a magyarok által 90%-ban lakott Magyarokanizsán így nevezi a többség a gyógyfürdőt) stb., mert ezzel gazdagodik az anyanyelvünk? Az, hogy ilyen elveket vallva egy évtizeden belül a délvidéki (értsd vajdasági) magyarság nem lesz képes magát megértetni az egyetemes magyarsággal, az mind nem számít. A tanszéknek mindig is ez volt a célja. A „kü-

lönutas” politikával eltávolítani a „vajdasági magyarságot” az egyetemes magyar nemzetől, és a jugoszláv eszmék dicsőítésével, valamint a szerb hatalmat kiszolgálva, a nyelvváltásra, azaz a teljes beolvadásra kényszeríteni.

Azt már le sem merem írni, hogy a tanszék ezen tanárainak mi a véleménye a magyartalan mondatszerkesztésről, a nyelv dallamáról, a hangsúlyozásról, a ritmusáról vagy a magánhangzók idegenes rövidüléséről. Talán ezt is szorgalmazzák? Kossa János és Korom Tibor most forog a sírjában, dr. Ágoston Mihály, Tomán László, Kovács József, Túri Gábor, Szloboda János, Letsch Endre és a többi nyelvművelő és az anyanyelvünkért aggódó pedig csak vívja a továbbiakban is a szélmalomharcát.

Talpra állunk? Megmaradunk? Így biztos nem, ha a magyar intézményeink többségét a továbbiakban is ilyen vezetők irányítják. Végső ideje lenne már olyan felmérést is végezni, hogy intézményeink mennyire erősítik a magyar öntudatot, hisz enélkül elkerülhetetlen a délvidéki magyarság teljes megsemmisülése. A titói rendszer a lelkekben szörnyű rombolást végzett. A legújabb felmérés szerint ma már a délvidéki magyarságnak csak 28,5 % vallja magát egyszerűen magyarnak, 56% elkülönülve az egyetemes magyarságtól, csak vajdasági magyar, míg 27,1% kizárólag jugoszláv állampolgárnak, azaz ma már szerbiai állampolgárnak tekinti magát, akinek semmi köze sincs Magyarországhoz. Ezért ha hamarosan nem indul egy összehangolt mozgalom a magyar nemzet tudat megerősítése érdekében, a délvidéki magyarság rövid időn belül el fogja veszteni identitástudatát. És akkor a beolvadás már visszafordíthatatlan folyamat lesz. A felelősség most a magyar értelmiségen és a politikusokon áll. Ezért jól gondolják meg, hogy mit cselekszenek. Mert, **„ha jó ügyet védesz, mitől is félhetsz? Mi is történhetik veled? Letepernek, megrágalmaznak, kirabolnak, meggyaláznak? Vádakkal fordulnak ellened, hamisan ítélnék? Mindez nem változtat azon, hogy az ügy, melyet védtél jó volt ... Ilyenkor ne törődj senkivel, és semmivel, csak az ügy igazával, melyet meg kell védened. Végül is tehetetlenek az igazsággal szemben ... Letiporhatnak, de meg nem győzhetnek, vádolhatnak, de meg nem hazudtolhatnak, elvehetik életed, de nem vehetik el igazságodat ... Nincs fizetség és jutalom az ilyen perben. De nincs alku sem. Ezért soha ne félj kimondani azt, amiről egész lelkeddel tudod, hogy igaz!”** (Márai Sándor)

Új eszmékre, új emberekre van szükség *

Tisztelt Vendégeink, Kedves Barátaim!

Az előttem szólók sok szépet, jót és okosat elmondtak az összefogás fontosságáról, és arról a történelmi pillanatról, amelyben újra felcsillant a nemzeti autonómia megvalósításának reménye. Jó, hogy ma így együtt vagyunk, mi, VMDP-sek, és szövetségeseink a Magyar Koalíció másik két pártjából, valamint vendégeink a Kárpát-medencéből. Jó, hogy testet öltött az autonómia ügyében az összefogás gondolata. Ti, akik az elmúlt közel két évtizedes politikai küzdelmekből ismertek engem, tudjátok, hogy mikor mindenki búnak adja a fejét, én akkor szoktam lelkesíteni, és amikor túl nagy a lelkesedés, akkor szoktam némi szkepszist is vinni a várakozásokba. Ne vegyétek hát tőlem zokon, ha most is ezt teszem.

A közelmúltban lezajlott elnökválasztás bebizonyította, hogy már az összefogás pusztá tényére „seregeket” lehetett „összedobolni” ismét (akárcsak 1990-ben, a történelmi VMDK szervezése idején), és a lassanként teljes politikai közömbösségbe süllyedő délvidéki magyarság számottevő részét mozgósítani voltunk képesek. Ez mindenképpen nagy eredmény, amelyre mindhárom koalíciós párt, így a miénk is, méltán lehet büszke. Most valamennyien egy új megmérettetésre készülünk, a májusi három szintű választásokra. De nem árt már most elkezdni azon gondolkodni, hogy mi lesz azután.

Az összefogás új energiákat szabadított fel, azonban egyelőre még nem teljesen szüntette meg a délvidéki magyar társadalomban tapasztalható bizalmi válságot és szkepszist a magyar politikum iránt. Ez a bizalmi válság a kilencvenes évek közepén vette kezdetét. Egyik, noha korántsem egyetlen oka az volt, hogy budapesti és belgrádi segítséggel részeire töredezett az addig egységes magyar politikai érdekszervezet, a VMDK, majd évekig tartó, sokszor meddő és kilátástalan politikai beháború indult meg, párhuzamosan a szavak, programok és politikai ígéretek inflációjával. Egészségesebb körülmények között a kisebbségi többpártosodás akár a kisebbségi közélet belső demokratizálódását is magával hozhatta volna, azonban, láttuk, nem így történt. A budapesti politikai elit, de mindenekelőtt a rend-

szerváltás utáni első szocialista-szabaddemokrata kormány ugyanis mindenki másnál (pedig más ellendrukkerek is voltak éppen elegenden) jobban érdekelt volt abban, hogy tompítsa, lefékezze, majd teljesen ellehetetlenítse a délvidéki autonómia-tervezéseket. Csak közbevetem, amire ma már más is felhívta a figyelmet: a magyar kormány egyik határon túli ügyekben megmondhatónak számító politikusa ma is ezt teszi! Néhány nappal ezelőtti nyilatkozatából az derül ki, hogy a Vajdaságban már megvalósult a magyar autonómia, és hovatovább itt van már a Kánaán. (Milyen kár, hogy az érdekelteket, a délvidéki magyarokat erről elfelejtették értesíteni.) Az elmúlt években a kisebbségi autonómiát célul tűző irányzatokat – így a Vajdasági Magyar Demokrata Pártot is – a lassú politikai éhhalálra ítélték, miközben, immár megzabolázva az autonómia iránti igényt a legnagyobb magyar pártban is, utóbbiakat mind pénzügyileg, mind politikailag hegemon helyzetbe hozták, hogy néhány év leforgása alatt minden tekintetben a legerősebbé válhassanak. A hegemon helyzet, a hatékony ellensúlyok nélküli politizálás hamarosan törvényszerűen megteremte mérgező gyümölcseit, hiszen olyan szerephez juttatott egy viszonylag zárt politikai elitet, amely szerep gyakorlása normális körülmények között nem a politikum kompetenciája, hanem a társadalomé. Ebben csupán a kisebb baj volt az, hogy a Magyarországról érkező támogatások szinte teljes rendszere, a délvidéki intézményrendszer egy jelentős része, valamint a civil és szakmai szervezetek többsége igen gyorsan a legnagyobb vajdasági magyar párt kézi vezérlése alá került, beleértve a kisebbségi médiát is. A nagyobb baj az volt, hogy a kézi vezérlés növelte a szolgálékütséget, amit sokan összekevertek a párthűséggel. De ami a legsúlyosabb következménnyel járt: mindez passzívvá tette azt a mikro- és makroközösséget – a vajdasági magyarok társadalmát –, amit a politikai elit voltaképpen szolgálni lett volna hivatott, és amit jól-rosszul szolgálni is igyekezett, mindez azonban egyre kevésbé találkozott alulról jövő kezdeményezésekkel (hiszen e kezdeményezések pozitív politikai visszhang nélkül el-sorvadtak, s egy idő után már meg sem születtek), márpedig ezek nélkül egyetlen „népesség” sem képes társada-

lomként működni, egyetlen közösség sem képes jól reagálni a folyamatosan változó kihívásokra és új helyzetekre.

Többen elmondták, hogy ezekben a napokban Vajdaságszerte ismét lelkes, kipirult arcú, reménykedő magyarokkal találkozunk a választási támogatási aláírásokat gyűjtő helyeken. A magyarság kezd ébredezni több éves téli álmából, de hogy ébredése tartós lesz-e, az mindenekelőtt attól függ, hogy mi, délvidéki magyar politikusok megértettük-e, megértjük-e az idők szavát. Mert ha nem, úgy az egységpolitika és az autonómia jelszavai is hamar elkopnak, még mielőtt a közös fellépésben rejlő szerény politikai tőke a délvidéki magyarság egésze érdekében hasznosulhatna.

Én bizakodom, és úgy látom, a Magyar Koalíció vezetői tudatában vannak a feladat igazi nagyságának. Meggyőződésem, hogy a Koalícióhoz tartozó pártok nem várhatnak soká a délvidéki magyar közélet demokratizálásával, hiszen ez az itteni magyarság közösségként való tartós fennmaradásának az alfája, e nélkül ugyanis nem biztosítható kisebbségi társadalmunknak sem a vitalitása, sem pedig az ellenálló-képessége. Éppen ezért halaszthatatlanul fontos új alapokra helyezni az egész támogatási rendszert, átvilágíthatóvá, alulról is ellenőrizhetővé kell tenni, ugyanakkor biztosítanunk kell a támogatási rendszer kettős funkcióját: mindenekelőtt a szakmaiság követelményeit, és a kisebbségi autonómiát hosszú és rövid távon elősegítő támogatási projekteket kell előtérbe helyezni.

Kedves Barátaim!

A terepi munka során valamennyien megtapasztalhattuk, hogy a magyar szavazóbázis már régesrég nem intakt terület. Néhány évvel ezelőtt még csupán egy-két kis autonomista szerb párt, meg persze a kommunisták utódpártja vadászott magyar szavazatokra és toborzott előnyös előmenetelben vagy zsiros állásban bizakodó magyar jelölteket egy-egy választási kampány előestéjén, hogy azután a besöpört magyar szavazatokat zsebre vágva megfelekezzen ígéreteiről, s legtöbbször a párt zászlaja alatt magyar pártok ellen tűzvonalba dobott és elrongyolt, elkoptatott kisebbségi bábfigurákról is.

A helyzet mára sokat változott, sokat romlott. Ennek egyik oka a magyar politikum azon bizalmi válsága, amelyről már beszéltem, és amelyből még nem lábaltunk ki teljesen. Ám az önálló magyar politizálás iránti választói székszezsnek vannak a vajdasági magyar politikumon kívüli, hogy úgy mondjam, „objektív” okai is. Ennek egyik oka, hogy a vajdasági magyarok többségének értékvilágában a kilencvenes évek közepéig még központi szerepet játszó kisebbségi autonómia mára elveszítette varázsát, mert megvalósíthatóságát egyre kilátástalanabbnak és távolibbnak látta és részben annak látja ma is. Hiszen naponta szembesül azzal a notóri-

us ténnyel, hogy Budapest vagy egyáltalán nem emel szót a határon túli magyarok autonómiájának érdekében, vagy körmönfont okoskodással igyekszik önmagáról a történelmi felelősség terhét áthárítani. Riadtan tapasztaljuk, hogy nemzetpolitikai válság bontakozott ki, a határon túli magyarok tömegei csalódtak Budapestben, mindenekelőtt a kormányban, de olykor az ellenzékben is. A kosovói rendezés új történelmi esélyeket kínál. Látjuk, ahogyan azt ma már valaki elmondta, hogy mire képes egy nemzet, ha erősen el akar érni valamit, de ugyanakkor azt is szomorúan tapasztalhatjuk – hadd idézzek egy másik felszólalót is –, hogy bizony, gyakran hiányoznak a kisebbségi magyarok ügyét segítő kezek! Nem szabad azt hinni, hogy a határon túli magyarok tájékozatlanok. Tudják, mi több, a zsigereikben érzik, hogy a vajdasági, erdélyi, felvidéki, kárpátaljai önálló magyar politizálás akkor volt erős, és csak akkor erősödik meg újra, ha magamögött tudja Magyarországnak mind a magyar alkotmány, mind pedig a nemzetközi jog által kodifikált, abból eredeztethető, makacs segítő támogatását.

Ellenkező esetben ugyanis elveszünk. Elveszünk legelőször a politika mezején, ahol nem csupán az újvidéki és belgrádi ügynevezett demokrata és liberális szerb pártok toboroznak magyarokat, de már ugyanezt teszik szatellit politikai csoportoskák anyagi és politikai támogatása mellett a szerb radikálisok is. Az előzőek mindenekelőtt a vajdasági magyar középosztályt szemelték ki, az utóbbiak pedig a szociális demagógiát vetik be általános fegyverül, s máris hozzálltak az egységes magyar fellépés megbontásához a Bán-ságban és Dél-Bácskában. (Szülővárosomban, Temerinben például kifejezetten a radikálisok háttértámogatásával és céljaik szolgálatában hoztak létre egy csoportot a Magyar Koalíció ellen.) Ha egy társadalom szegény – márpedig a délvidéki magyarok többsége az — a korrupció könnyen táptalajra talál, és nincs az a demagóg, aki ne tudna olcsó szociális ígéretekkel szavazatokhoz jutni.

De ha politikai érdekérvényesítésünket nem tudjuk megerősíteni, gyors ütemben fog demoralizálódni, atomizálódni és asszimilálódni a már amúgy is katasztrófális demográfiai és gazdasági helyzetben levő délvidéki magyarság.

Reménykedem a talpra állásban, ugyanakkor úgy látom, májusban nagyon nehéz választások előtt állunk. Az egységes fellépés nagyon fontos, ám nem varázsvessző. Új eszmékre, új emberekre van szükség a délvidéki magyar politikában, de – azt hiszem, ezzel egyetértetek velem az itt jelenlevők – a budapestiben is.

* A beszéd a VMDP topolyai választási konvencióján — 2008. március 29-én hangzott el (Szerkesztett változat)

Várom....

A Magyar Koalíció első számú vezetője összehívta az értelmiségieket „egy tanácskozásra Szabadkán 2008. április 10-ére”. „Mit jelent ma vajdasági magyaroknak lenni? – művelődési témára. A találkozó jónak és hasznosnak bizonyulhatott volna, ha... Már a kezdetén tudni lehetett a végkövetkeztetést. Szellemi erőfeszítés nélkül. Az elnöklő, dr. B. J. egykori tanszékvezető egyetemi tanár (szellemi életünk szürke eminenciása legalább negyven éve: erre még gyermekkorában predesztináltak) százszázalékos csalthatatlansággal állapította meg az egyetlen helyes és hasznos zárókövetkeztetést: „A tanácskozás azért volt jó, mert senki sem címkézett, minősített”. A címkézés és minősítés, ugye, egyetemi és más magas értelmiségi körökben elfogadhatatlan, mert sérti a fület, amelyen keresztül a hang eljut a megfelelő agyközpontokhoz. Ma elfogadhatatlan. Bezzeg, amikor még az egypártpolitika szolgálatában álltak a címkézők, önmagukon kívül mindenkit osztályellenségnek minősítettek (s ehhez adtak bizonyítékként szellemi táplálékot)....

A tanácskozás, szóval és tettel, egyetlen okból volt eredményes: nem volt címkézés, minősítgetés, uramisten: megbélyegzés sem. Állítólag az a „magas kultúra” csúcsa, hogy nincs véleménynyilvánítás. Így megy ez már 1988 óta. A magyar politikai elitnek szüksége lenne az értelmiségi elit segítségére, megbízhatóbb valóságismeretére, meglátásaira, hosszabb távú látomására, hogy biztosabb iránytűt tartson a kezében a magyar kisebbségi közösséggel folytatott párbeszédben. Annál is inkább, mert Lenin elvtárs is megmondta, hogy csak az a gondolat válik tömeget megmozgató anyagi erővé, amelyet az értelmiség gondol végig, s dolgoz ki tervként a tömeg szükségleteit szem előtt tartva; a nem reális választás a goebbelsi. A realitás talaján mozgó gondolat ösztönző erővel bír, hitet, reményt ébreszt. Nos, ilyesmit elvárni a múlt nevelte, szerb állambiztonsági szolgálatban lévő, kommunista módra bürokratikus előnyökhöz juttatott és szoktatott (erről nem lehet beszélni!!) magyar értelmiségi elittől (a vezető csúcs elit-

től), olyan hiú várakozás, gyermetegség, naivitás és ostobaság, mint Münchhausen báró módjára feljutni a Holdra, vagy kijutni a mocsárból. Utólag önmagát ajánlja és neveti ki, akinek ilyen fordult meg a fejében.

Mi az, hogy nem szabad címkézgetni, minősítgetni? Legújabbán ezt mondják. Most is olyan gyávák, mint akkor, amikor ők maguk testületi döntésekbe bujtatták a címkézésüket és minősítgetéseiket. Minden esetben sorsfordítóan súlyos következménnyel járt a szófoga-datlanság, mely az egyes ember életében, mint az utolsó ítéletet vonta maga után. Az egész magyar népet nevelték gyávaságra, meghunyászkodásra, gerinctelenségre. Mi az, hogy közéleti és magánemberi vonatkozásban egyaránt nem kell címkézni és minősítgetni? Hiszen mi mindent tudunk egymás közéleti és személyes vonatkozású múltjáról és jelenéről? Szinte naprakészen, naplót vezetve egymásról. Mi tudjuk egymásról, hogy közülünk ki volt a hűséges pártkatona, állambiztonsági besúgó, rezsimhűséget mindig túllihelve kimutató, a felettesek talpnyalója, és hatalmaskodó a „beosztottakkal” szemben, minden humanista értéket félretevő, s ha a „karrierről” volt szó, judáspénzért értelmiségi hivatást is megtagadó. Mi mindent tudunk egymásról. Azt is, hogy közülünk ki kapott nagyobb fizetést a párthűségéért, s ki nyomorgott, ki élt vissza gyakorlott módon hivatali és hivatásbeli helyzetével a neki kiszolgáltatottakkal szemben. Azt is, hogy ki az, aki sohasem merte a mai napig kiejteni a magyar nemzet szavakat? Ki sülyesztette, ha kellett az értelmiségi mércét pártpolitikai szintre? Kinek vannak értelmiségi „testőrei” akik a szajkózásnak egyetlenegy feladatával vannak megbízva. „Ne címkézzünk és minősítgessünk” – ugye, milyen ötlettelenül védik a „magas kultúrát”. Miután mindnyájan „polgári gondolkodásúvá váltunk”, azért még tudunk egymásról mindent. Egymás fejébe belelátunk. Már felsorakoztunk új kenyéradó gazdáink szolgálatára. Szellemileg, értelmiségi képességeinket kínáljuk annak, aki többet kínál anyagiakban, pozícióban, befolyásban (kapcsolatokban). Mint valamikor, most is megveszte-

gethetőek vagyunk. Elsőszámú megvesztegetőnk maga a szerb állam. - Bárcsak ismét felkínálna egy bársonyszéket – sóvárgunk. Mi azt is tudjuk egymásról, hogy közülünk ki milyen tőkés csoporthoz, polgári körhöz tartozik: ki a kispolgár, ki a nyárspolgár, ki a világpolgár és milyen elvárásokhoz kötődik. Ki áll a magyar és ki a szerb nacionalisták szolgálatában. Ki kriptokommunista és ki szabad gondolkodású polgár.

Akkor hát, miért nem szabad címkézni? Mit jelent az, hogy „nem kell”? Éppen ez jelenti azt, hogy ez az értelmiség valamikor megtagadta és a mai napig sem kapta vissza értelmiségi hivatását. Nem mert kérni? Nem kell neki? Jobban tetszik neki a valamikori monolit kommunista párt eszmeisége, ideológiai berkei, a bérenci lelkület, ahol testületi döntés mögé lehet rejteni az „eszmei mondanivalót” a jutalom, kitüntetés biztos reményében. Éppen ezt sugallja számunkra a volt tanszékvezető tanár, volt vállalati igazgató és most háttérből báb-színházat játszó nyugdíjas. Mit is kell takargatni nekem mások előtt és másoknak előttem?

Milyen eszmei és politikai harctól kell félnem? Miért nem szabad belelátni az értelmiségiek elvárásaiba, illúzióiba, pártosságába, látomásaiba? Miért kell titokban tartani gondolataink irányultságát?

A zárt rendszerű kommunista államban az értelmiség a párt eszmeicsőze volt, s a maffiára jellemző belső viszonyok uralták. Csak a vezér és az általa irányított testület címkézett. Ezt szajkózta utána minden pártkatoná minden szinten. Én ezt nem fogadom el a polgári társadalomban, ahol minden polgár lobbizhat. Is-

meretes lehet és kell legyen mindenki előtt a hovatarozása és a szándéka.

Őszintén mondom, hogy régtől fogva várom e gyáva, mihaszna, semmirekellő értelmiségi magatartás kimúlását. Ez változásra, igazi megnyílásra képtelen. Circulus vitiosus-ban van önmagával. Nem evolútív. Jól és sokáig szórta magvát, de a hibrid magja satnyul. Az „utódok” akarva-akaratlanul nem követhetik következetesen és elvhűen ezt a magatartást. Mások a körülöttük lévő színpalak, a jelmez. A közéleti érdekharcból senki sem szorulhat ki; a társadalom minden rétege él, nyüzsög és cselekszik. Védekezik és támad. Lobbizik. Mászunk ki a zsákutcából csiga-lassan. Mint mondtam, mi mást is tudunk egymásról. Jól tudjuk, közülünk ki a szabad polgár, és ki az állami bérenc, ki az, aki csapongó, ki a részeges, ki a rendőri besúgó a balkáni kocsmában.

A kultúrában, sajnos, a forradalom hatása hihetetlenül felszíni. Csak a megfontolt, evolúciót szolgáló hozzáállás hozhat gyökeres változást. Úgy látszik, néha egy egész befolyásos nemzedéknek szó szerint ki kell halni, hogy többé ne legyen hatása azokra, akik képesek az evolútív cselekvésre: új értékek teremtési lehetőségeinek a felismerésére.

Az értékek gyorsan vesznek a hitelüket, ha nem sugároznak hitet és reményt. Most éppen a teljes bizalmatlanság légüres terében vagyunk, amikor nincs, ki ösztönözze a tehetséges alkotókat értékek teremtésére, akik pedig feljűk fordulnak, reményvesztettek.

SZERETNI SZABADKÁT

Oly sok mindenért lehet szeretni egy várost, hát még egy Szabadkát! Ha a férfit szólítom fel magamban hasonlatkeresésre, azt mondanám: legalább annyi fajta szeretni való van rajta, akárha egy hölgyön: a talpától a feje búbjáig. Sőt, ezeken is túl, a pillantásáig, csodálkozásán, nevetésén keresztül a fura, váratlan válaszokig a legegyszerűbbnek gondolt kérdéseimre is. Ha lehet még fokozni, tenném akkor hozzá azt a legbensőbb szerelmi érzést, amivel imádom szobájának falszínét, azt a meghatározhatatlant, az okkerből a téglavörösbe csúszót és a teázó asztalkát, amely pontosan ott áll, ahol állnia illik, egy centiméterrel sem odább. A város – Szabadka - pedig hasonló hangulatot tud nyújtani, mint imádott hölgyed: nem érzed magad kivette, árván és egyedül ebben az idegenné váló nagyvilágban. Ha sétánk a belvárosba vitt, volt egy jó esténk, és manapság ez sem kevés, tekintve, hogy hol is élünk, mert a belvárosi házak, úgy-ahogy, kissé rongyosan, ráncosan - de átélték a 100 évet, és még így is sikerrel kínálják magukat természetes díszletként, emlékként - és ez a mai idők sétájának az egyetlen értelme. Mert a korzózás nem igény többé, a társas összejövetelek a főtéren kihulltak az időnkéből. Sebaj, azért a város terei megőriztek valamit mind az egyéni, mind a kollektív emlékezetből, a széles skálájú népszerű kultúrák visszhangjai, hirdetői és a természetes (nem mesterkél, mondvacsinált) tolerancia tanúi még manapság is. Úgy is mondhatnám, jó sétálni Szabadka belvárosában, mert Komor és Jakab, Macskovics és Raichle térbeni alkotásai minden itt élő nemzetnek évtizedek óta erősítették identitását és meghatározták hovatartozását. Beszél - nekünk régieknek -, mesél ez a városkép egy kialakult rendről, életformáról, a polgáriasodás küzdelmeiről, a helység évszázados harcáról a felemelkedésért, a mezővárosi, majd a szabad királyi státusért, s a mindent felülíró igyekezetéről Európa szellemi magasságá-

nak megközelítéséért. És ez a megőrzött építészeti csoda adja a hely szellemét. Mert nem minden helynek van szelleme. Járt már közülünk mindenki olyan városban, amely nem tudta megérinteni, semleges maradt a számára, egy formátlan, jellegtelen betontömeg. Szabadka főterének és szűk környékének a szecessziós épületek adják a genius locit, időállóan dicsérik a század végének és a huszadik század elejének két polgármesterét - Mamusich Lázárt és Bíró Károlyt. Szabadka történetének még a felületes ismerője is tudja, hogy ez a város épp az ő polgármesterkedésük ideje alatt vette fel ma ismert jellegzetességeit, hogy a mai krónikások számára szinte hihetetlenül hosszú az akkor épült létesítmények felsorolása - templomok, iskolák, kaszárnyák, paloták, utak, a villamos, a Városháza... Szobor, emlékmű mégsem jelzi a város ragaszkodását építőihez, de ez más téma.

És szeretni valók a galagonyái! Igen, Szabadka galagonya fasorai. Emiatt jöttem vissza a minaretek alól, emiatt költöztem egyik faluból a másikba itt, a Délvidéken is, hajtott a vágy, hogy házat vegyek a város egyik utcájában, ahol galagonyák adják nyáron a hűsítő árnyékot. Mit nekem Szeged körisei, Újvidék hársfái, álmodó párizsi platánok, Szófia vadgesztenye erdeje, sőt a Bosna forrásához vezető utat kilométereken át, négy sorban szegélyező hársfasor, bár *csodállak, ámde nem szeretlek*, hanem ha galagonyát látok, akár bokorban, akár fának eresztve, én máris mosolygok rájuk, mire ők felizzanak koronájukban. Mintha ismernék Weöres versét: *Őszi éjjel/ izzik a galagonya/ izzik a galagonya/ ruhája./ Zúg a túske/ Szél szalad ide-oda/ Reszket a galagonya magába/ / Hogyha a hold rá/ Fátylat ereszt:/ Lánnyá válik/ sírni kezd./ Őszi éjjel izzik a galagonya / izzik a galagonya / ruhája.*

Sétálni is szeretünk még mindig ebben a városban. Különben is, sétálni jó, állítják az orvosok (ha-

bár ők ezt sosem teszik), emiatt kutyatartással is érdemes bibelődni, pórázán vezet az eb, te pedig kocogsz, futsz utána a kutya nagyságától függően, seprővel és kis plasztiklapáttal a szatyrodiban. Sétálni tehát jó és kell, lehet még a város központjában is, csak hát ebben az esetben fokozott elővigyázatosság igényeltetik, ritka a zöld terület, mindent elfed már az aszfalt, inkább kígyózol, mint sétálsz az autósok, motorosok között és ez a helyzet nem javul, egyre csak fokozódik. Városunk központja, magja, különben is aprócska, jó 15 perces sétával átjárható, körötte burjánzik a külváros valami önkényes építkezési hóborrtal teletűzdelve, ahol is sakkáblaszerű beosztással váltakoznak a 100 éves nyirkos földszintes házak, az újonnan épült 10 emeletes betonkalitkákkal. Kicsit érthető is ez a zűrzavar, határváros voltunk, (ma Európa kapuja, vagy mi), a majd 50 éves hidegháborús korszaknak a lenyomata ez az urbanisztikai rémkép. Előny is származott a határvárosi létformából: a város központja, a Sugárút megépítésén kívül, vajmi keveset változott.

Csak hát szereti-e mindenki Szabadkát? Pontosabban: úgy szereti-e, ahogy mi sokan: féltve, aggodva minden téglájáért, zöldellő fasoráért, mada ráért, úgy, ahogyan az istenfélelem is magában hordozza a szeretet fogalmát. Mert szeretni csak aggodva, féltve érdemes.

A színház sorsa és a nemrég lezajlott vita a belváros részletes rendezési tervéről, sajnos, nem ezt mutatja egyértelműen.

Idézzük fel a történetek krónikáját zsebkendőnyi helyen. Színházunk sorsa tipikus népvagyoni sors: népszínház, tehát a népé, mindenkié, tehát mi közöm hozzá, ha a tetőn hiányzik pár cserép, szitává rozsdásodtak az esőcsatornái, hullik plafonjáról az előregedett malter, bedugult a szennyecsatorna, eltűnnek a díszletek. A személyes megbízás, szocialistamód csak az épületben lejátszódó cselekményekre szólt, hány premier legyen, és hetente hányszor, milyen áron nyissunk kaput a nézőknek. Felkaptuk ugyan fejünket a szégyenletes színházrombolásra, amit a városba irányított belgrádi rendező a polgári múlt utolsó gócpontját ostromozó dühös és indulatos alaposággal vitt végbe, a bársonyszékeket és a csillárt, a függönyt kiáltva ki az európaiság

utolsó mentsvárának, a Monarchia utolsó emlékszilánkjának. Elszörnyülködtünk, de hát nem a mi dolgunk leállítani a brutális fenekedést. A színház ily módon magára hagyva, lassan belehalt a korszellem adta emberi közömbösségbe. Persze, lehet színház nélkül lenni, élni, mint ahogy a vízfejűség sem jelent életképtelenséget. Huszonöt hosszú esztendőn át készült ez a város megépíteni a színházat. Az időtállóság és az európaiság volt a mércéje. Lebontottuk néhány röpke hónap alatt.

2007. június első napjaiban kezdődött meg: megjelentek az útlezáró torlaszok, és a belváros sétálóközönsége tanúja lehetett a belső építmények gyors összeomlásának. Dehogyan is akarom én ezt a Demokrata-VMSZ-koalíciós döntést összemenni a trianoni dátummal, nem, valóban nem célom a hatalmi szövetség lejáratása, hiszen olyan polgárok ülnek városunk választmányában, akik szeretik Szabadkát, nemde? Sem mellette, sem ellene nem vokoltam, meggyőződésem ugyanis, hogy a város lakossága legalább annyira megosztott a színház problémakörében, mint a májusi esős napokkal szembeni állásfoglalásban. Van, aki örül, van, aki bosszankodik miatta. Egyrészt, ki ne örülne egy majdani, minden szempontból modern felszereléssel bíró színháznak, ha elkészül, talán még annak az árán is, ha történetesen tömegével és magasságával felülmúlja környezetét. Nem feledni való tény, hogy Csáth Géza gyilkos írásában támadta Bíró Károlyt, Jakabot és Komor Marcellt a városháza építésének éveiben. Kötölősnak titulálta az új városháza nagytömegű építményét, amely a téren elterpeszkedve tönkreteszti a város arculatát. Emlékezetes még az Eiffel torony történetéből az a felhördülés, amivel írók művészek, építési szakemberek fogadták „a csúnya vasalkotmány” építési tervét. Az ellenvetések a piramisok kora óta kísérik az építészeket, Gaudin keresztül, Raichle Ferencig és tovább. Kerüljük hát el bölcsen az arra hívatott szakemberek bírálását, okulva a múlt tapasztalataink, és maradjunk a kaptafánk nál.

Csak hát a pénz! Huszonegynéhány millió eurót emlegetnek, bontásra már megvan az összeg, a többi még csak ígéret. Van-e szerződéses viszony? És ha bukik az újjáépítésre hajlamos kormány? A majdani kihasználtság, a fenntartási gondok, a színeszgarda pénzelésének kérdése... Megannyi kérdőjel táplálja aggodalmunkat. A terv már készen ál-

lott, megszületett a bontás előtti napokban az új színház makettja is, ami vegyes érzelmeket keltett a lakosok, de a szakemberek körében is. Beletörődünk azonban, nem a tervezéssel van a probléma, hanem a tervfeladattal, ami a multikulturális környezetnek kíván matematikai pontossággal eleget tenni. Lehet, hogy krónikámon akaratom ellenére is átüt az érzelmi elfogultság, pedig kerültem. Kerülöm, mert ami megtörtént, az megtörtént, nincs már visszaút, a régi falak ledőltek, ne hangoljuk magunkat, az olvasót sem, felesleges ellenállásra, petíciókra, a földgyaluk elé fekvésre. Megy az élet tovább, az élet él, az élet Ady szerint élni akar. Színházzal, vagy anélkül. Eddig a krónika.

Ami maradandóan és hosszú távon marad a miénk, polgároké, az a szorongás a jövőt illetően. Marad-e a belváros Belvárosnak, a tér Térnek vagy egy soha meg nem épülő betonváz gyalazza meg városunkat, hosszú nemzedéknyi időközön keresztül.

A szabadkai Városházán is heves vita alakult ki a belváros részletes rendezési tervéről. A Városrendezési Tervhivatal kimondta, hogy Szabadka belvárosában kevés a parkolóhely, ami valóban így van. Sebaj, mondták a városrendezők (akiket azért pénzelünk mi, polgárok bizalommal, mert ők szeretik Szabadkát), építünk két új föld alatti és egy felszíni garázst, egyet a Munkásegyletemnél, egyet a zöld szökőkút alá, és még egyet az Ago Mamuzič és a Radić fivérek közötti épületek lebontási helyére. Igaz, már így is 1000 férőhelyes mélygarázs létezik Szabadkán, de a számításaik szerint még 3100 férőhely hiányzik. A városmagban tehát, amit – mint mondtam - 15 percnyi lassú sétával bejárhat, napközben több mint 4000 autó tülekedne, mert ugye a garázsokban nem csak várakoznak, hanem rövid

időközökben ki-be járnak az autók. Bécsben, mondogatták a bölcs tervezők, szintén mélygarázsokkal oldják meg a közlekedési zűrzavart. Az senkinek eszébe nem ötlött, hogy nem kell okvetlen a kiszemelt üzlettől 3-4 méterre parkolni, és hogy sétálni egészséges a 150-200 méterre várakozó autó mellől. Mi pedig Szabadka szerelmesei úgy vagyunk ezzel a bécsi üggyel, mint Kodály hőse Majlanddal, ahol 32 torony látszik, de inkább nézzük az abonyi kettőt...

„A gyaloglás és a kerékpár súlyosan károsítja az ön egészségét” állnának cc. 5-7 év múlva Szabadka központjában a figyelmeztető táblák, ha nincs egy hölgy – jegyezzük meg a nevét - Aladzsics Viktoria, aki egy civil szervezetnek, a Protego Környezet- és Építészeti Örökségvédelmi és Fejlesztési Egyesületnek az elnöke. Számon kérte azt, hogy a bugyuta tervből kimaradtak a gyalogosok, a kerékpárosok, egyszóval a terv az autók, eszközök, tárgyak és nem az emberek számára készült. Ugyanakkor úgy véli, a 4, illetve 5 emeletes épületek nem illenek a városképbe. És láss csodát, a Községi Tervbizottság helyt adott a civil szervezet majd minden egyes észrevételének! A várost tehát ideig-óráig megmentették az aggódó-féltő polgárok a garázmániától, az újabb rombolástól, a toronyházak építésétől a Városháza szomszédságában. Feltéve, ha a városi képviselő-testület gyors ütemben megváltoztatja a tavaly elfogadott főtervet, amely irányt adott a részletes terv kidolgozásának, és bővelkedik a megalomániás városrombolási ötletekben. A mostani jogi vákuum adta helyzetben ugyanis minden pillanatban megjelenhet egy ügyeskedő pénzes ember, aki felemelne Szabadka belvárosban egy „város a városban” jellegű megastruktúrát. Az ügyeskedők pedig tudjuk: ők is szeretik Szabadkát, csak a maguk módján, másképp.

Kovács Károly fotói

A Haza dombja

Az alábbi írások 2007. december 9-én, Budapesten hangzottak el a Haza dombjánál tartott megemlékezésen. Ez a megemlékezés a magyar együvé tartozás eszméjében fogant, s a Balatonzamárdiból húsvét hétfőjén induló Feltámadási menethez hasonlóan, a 2004. december 5-ei szomorú népszavazás ellentételezéseként a határon kívülre resztettekért szervezik meg azóta is minden évben. A három felszólalás előtt közzé tesszük a szervezők levelét is.

Köszönet érte mindannyiunk nevében.

Tisztelt Szövetségi és Egyesületi Vezetők! Tisztelt Polgármesterek és Képviselő-testületek! Tisztelt Egyházközségek és Gyülekezetek!

Minden Kedves Honfitársunk!

A Magyarországért Kulturális Egyesület tavaly szervezte meg először a gyászos emlékü 2004. december 5-i népszavazás okán a *Magyar Együvé Tartozás* ünnepét. Akkor elhatároztuk, hogy esztendőnként a december 5-ét követő vasárnap újra meg újra összegyűlünk mindaddig, amíg nemzetünk egysége tapasztalhatóan meg nem erősödik, és - nézzünk még előbbre! - a magyarsággal sorsközösségben élő Kárpát-medencei népek is, mint politikai nemzetek, ki nem engesztelődnek velünk.

A három évvel ezelőtti népszavazás mindenfajta - trianoni, politikai, szociális stb. - szétszakadottságunk döbbenetes láttelepe volt. Néhány hétig csüggesztő hatású, aztán cselekvésre ösztönző. A természetesnek tartott hit, a nemzet szellemi egységének általános tudata szertefoszlott ugyan, de e felébresztő ütés arra sarkallt bennünket, hogy legalább egy erőt adó ünneppel megpróbáljuk az újrakezdést előmozdítani.

Ünnepünk egyik legfontosabb, mert hitet tévő mozanata, hogy a helyszínen alapított Haza dombjára ki ki személyesen vagy közössége nevében a lakóhelyéről

vagy más, számára kedves településről egy marék földet tehet, ezzel a cselekvéssel is „siettetve” eszménk megvalósulását. Ezért minden eljönni szándékozót kérünk, ennek a földnek az elhozását tekintse szívügyének!

Idei ünnepségünk december 9-én, vasárnap 15 órakor kezdődik az előbb említett Haza dombjánál a nemzet 56-os zászlaja alatt. (*Duna-part, budai oldal, a HÉV Tímár utcai megállójánál.*) A felszólalók közé várjuk több ismert közéleti és művészszemélyiség közt Tőkés Lászlót.

2007. Árpád fejedelem, Szent Imre herceg és Szent Erzsébet hercegasszonyunk emlékéve. Éppen ezért külön is megszólítva hívjuk meg ünnepségünkre az Árpádról néphagyományt őriző települések képviselőit és a Szent Imréről, Szent Erzsébetről elnevezett községek, egyházközségek tagjait.

Végül hadd adjuk meg a Haza dombját ez idáig alkotó települések névsorát, ezzel is buzdítva kedves mindnyájukat a december 9-i részvételre:

ALSÓSÓFALVA, ANDOCS, ANDORNAKTÁLYA, BALATONENDRÉD, BALATONFÖLDVÁR, BALATONLELLE, BALATONŐSZÖD, BALATONSZÁRSZÓ, BALATONSZEMES, BÉKÉSCSABA, BONNYA, BUDA, BUDAKESZI, BUDATÉTÉNY, CSEPEL, CSÍKMENASÁG, DEBRECEN, EGER, ÉLESD, FALLÓSKÚT, FELSÓTÁRKÁNY, GAMÁS, GOMBA, GÖD, GYÖNGYÖSSOLYMOS, HIDEGKÚT, IGAL, JÁSZIVÁNY, KABA, KAPOLY, KAPOSFÜRED, KAPOSVÁR, KAPUVÁR, KERÉKI, KESZTÖLC, KISGYŐR, KŐRÖSHEGY, LÁTRÁNY, MAGYARATÁD, MERNYE, MERNYESZENTMIKLÓS, NAGYBERKI, NAGYKOVÁCSI, NAGYMAROS, NÁGOCS, ÓBUDA, ÓPUSZTASZER, PATCA, PEST, PESTHIDEGKÚT, PILLISSZENTIVÁN, PUSZTASZEMES, PÜSPÖKLADÁNY, RÁKOSSZENTMIHÁLY, RÁKSI, SIÓFOK, SÓLY, SOLYMÁR, SOMOGYASZALÓ, SOMOGYBABOD, SOMOGYTÚR, SZALACSKA, SZÁNTÓD, SZEGED, SZENNA, SZENTES, SZILVÁSSZENTMÁRTON, SZOVÁTA, TAHITÓTFALU, TAKSONY,

TELKI, TOPONÁR, VÁCRÁTÓT, VERESEGYHÁZ, ZAMÁRDI, ZEBEGÉNY, ZICS, ZSÁMBÉK, ZSELICKIS-FALUD.

Kérjük, részvételükkel, vagy köreikben hírverést vállalva segítsék ügyünket!

Ha elfogadják meghívásunkat, és egy közösséget képviselnek, visszajelzésüket akár telefonon (sms) – 0036-30-3325009, akár e-mailben – fehertur@ gmail.com – előzetesen is hálásan köszönjük!

Kelt: Budapesten, 2007. november 8-án.

A Magyarországért Kulturális Egyesület nevében tisztelettel:

Makovecz Imre elnök sk.
Molnár Attila alelnök sk.
Gál Péter József szervező sk.

MOLNÁR V. JÓZSEF

Tisztelt honfitársak, tisztelt bajtársak, tisztelt társaim a bajban!

Az Örökség Népfőiskolai Szövetség és a Magyar Hagyomány Műhelye nevében szeretettel és tisztelettel köszöntöm a megjelenteket.

A Haza dombjáról szeretnék valamit mondani, egész pontosan: ennek előzményéről.

Élt a világon egy nemzet, s ez mi voltunk, a magyar nemzet, amelyik a királyát nemcsak a templomban koronázta meg. Amikor a templomi szertartás véget ért, a mi királyunkat megpróbálták. Rögtön döntenie kellett elhúzódó peres ügyekben, és lovaggá kellett ütnie azokat az ifjakat, akik alkalmasak voltak a lovagságra. Aztán föl kellett lovagolni a Királydombra. A Királydomb kelles közepén, Atilla kardjával, amit nemzetünk Istentől kapott, a világ négy tája felé vágott. A világ négy tája felől varázsolta a teremtő Isten segítségét, miközben a küldöttek, akik körbe állták a dombot, háromszor Jézust kiáltottak. A magyar királyt hatalmába közvetlen a Teremtő Isten avatta. Ebben különbözött a mi királyunk minden más királytól, s ebben különbözött a mi népünk minden más néptől, hogy hittünk a Teremtő Isten közvetlen jelenlétében.

A Királydomb, Bálint Sándor kiváló néprajzkutató gondolataiban a Haza volt kicsiben. Azért volt a Haza kicsiben, mert ahonnan jöttek a küldöttek, hozták a föl-

det. Hozták szent helyekről, amelyeket ma búcsújáró helyeknek nevezünk, Isten jelölte ki őket, hogy veszett időben is rendeződni tudjon népünk. Hozták azokról a helyekről, ahol a Haza védelmében vérét ontotta ez a nemzet. A vér, a hazáért kiontott vér, szentté teszi a földet. Igen, a Királydomb a Haza volt kicsiben. A Haza egységét, a Kárpát-haza egységét valósította meg.

Ordas erők vesznek körbe bennünket itt, Európában. Ezek az ordas erők kezdetől fogva arra törekedtek, hogy eltűnjünk a földi világ közepéről, mert a Kárpát-haza nemcsak Európának a kelles közepe, hanem a földi világnak a közepe is. Ordas erők tettek arról Trianonban, hogy szétaraboltassék ez a nemzet, szétaraboltassék azért, hogy megszüntessék a Kárpát-hazában a magyart.

A belső haza is sorvad azóta. Sorvad azóta, különösképpen mostanában, amikor ezek az ordas erők itt belül vannak, itt belül acsarognak, itt belül tesznek meg mindent annak érdekében, hogy csürhévé züllesszenek bennünket. Ilyenkor, ilyen veszett időben, amikor pusztul ez a nemzet, ilyen veszett időben, amikor zuhanása van ennek a nemzetnek, ebben a veszett időben különösen szüksége van annak, hogy együtt legyünk, hogy összetartsunk, hogy megmutassuk egységünket a Haza dombjában is. Igen, ez a Haza dombja, amely most még ilyen aprócska. Ez a Haza dombja, hasonlóképpen a Királydombhoz, a Haza kicsiben. A Haza kelles közepe. Ezen a dombon egyelőre, és hangsúlyozom: egyelőre, még nem a magyar király áll Atilla kardjával. Eljön az az idő is. Ezen a dombon képletesen a magyar nemzetnek kell állnia. Igen, ennek a dombnak, a mi édesanyánknak, a mi Földanyánknak az egész nemzetet kell képviselni. Ne felejtsek el, bárhonn is jöttek, bárhol is élnek, bármilyen módon mar Önökbe az ordas eszme, hogy a haza, Isten akaratából, a Kárpát-haza.

A Kárpát-haza volt, van és lesz a Teremtő rendeléséből az idők végezetéig. Csak hinnünk kell benne! Hinnünk kell benne, hinnünk kell benne!

Köszönöm, hogy meghallgattak.

MELOCCO MIKLÓS

Jó estét kívánok!

Természetesen én is azt hittem, hogy itt lesz Tókécs László, és merészelttem volna mondani neki, hogy mi-ben reménykedünk mi, és mi volna az ő dolga Brüsszelben. De égi és szép szavakkal!

Sebeink megújulhattak százszor, úgy adta az élet, hogy mindig támadtak a magyarnál tüzeesebb kelevények!

1956-ban Szuez, 1989-ben Panama-csatorna, kíváncsi vagyok, ha valami nagy dolog történik itt, ahol magyarok élnek, a kedves Nyugat milyen csatornát eszel ki? Nincs már, csak a Korinthusi, de az nagyon kicsi!

Soha sem tudott az igazságunk bennünket az igazsághoz eljuttatni, Hamupipőke a magyar kín. Hát, ez volna a dolga Tőkés Lászlónak, Brüsszelben, hogy ebből a mesevilágból, ebből a hol volt, hol nem volt, ma már nincs világból kiemelje a magyarokat, valahogy jelezze, hogy vannak.

1956-ban Henry Cabot Lodge, valószínűleg maguk sem emlékeznek már a nevére, mindent megtett, amerikai volt, hogy a magyar ügyet vegye fel az ENSZ a napirendi pontok közé. Hát, nem vette. Cabot-ot már csak mi, magyarok idézzük, amit írt az 56-os forradalomról.

Már megint kezdünk nem lenni, bár az igaz, ha valaki rendszeren emlékszik, szomorúan mulattunk azon 1956-ban, akik éltek, hogy mutatta egy kép, valamelyik angol újságban, nem emlékszem, melyikben, a lerombolt sarkú Kilián-épületet, és alatta a felirat: A hős város, Bukarest!

Ennyit tudnak rólunk.

Ez volna a dolga Tőkés Lászlónak, Brüsszelben, persze biztos magyarul kezdi, szegény, ő is, ugye, egy darabig hallgat, egy darabig nem hallgatnak rá, egy darabig mintha nem volna ott. Ebből kellene kimásznia, mert az előbb idézett régi szép szavakat száz éve Ady jósolta, hogy Hamupipőke a magyar kín. Azért abban a versben az is benne van, hogy harcunk a magyar pokollal van.

De az volna Tőkés László dolga Brüsszelben, nagyon nehéz, nem tudom, hogy kell csinálni, de ezt kérném tőle, hogy emelje fel elhanyagolt, véres szívünket!

Köszönöm szépen!

CZAKÓ GÁBOR

Hölgyeim és Uraim! Kedves nyelvtársak!

A hozzám hasonló, szőke fickóknak az életében két szörnyű nap volt: az egyik 56. november negyedike, amikor a szovjet hadsereg eltiporta a világ valójában egyetlen forradalmát, amely forradalomban megpróbált egy nemzet minden tagja kapcsolatot találni a másikkal, és megpróbálta a saját tulajdonába venni a vagyont. Ez nem tetszett se Keletnek, se Nyugatnak.

A másik december 5-e, amikor saját testvéreinket taszítottuk el, most függetlenül attól, hogy melyikünk hogy szavazott, és hogy milyen aljas propaganda előzte meg ezt.

Miért történhetett meg mindez, és mit tehetnénk?

A bukaresti földrengés után Ceaușescu beidézte a téglát, hogy mi okozta a nagy pusztulást? És a téglá mondta: de Ceaușescu elvtárs, én kapaszkodtam a többibe, de a malter nem tartott meg!

Előállították a maltert. A malter azt mondta: Ceaușescu elvtárs, én fogtam volna a téglát, de nem volt erőm, a cement nem adott erőt.

Behozták a cementet. „Ceaușescu elvtárs, én ott sem voltam!”

Szóval, kedveseim! Mi a kötőanyaga egy nemzetnek?

1956-ban angyal szállt el az ország fölött, és ezt mindenki látta néhány napon keresztül. Egy metafizikai térben éltünk, akik annak idején éltünk. Elképesztő csoda volt! Az Isten országát láttuk.

Látjuk-e most? Össze tud-e bennünket ragasztani? Ő a ragasztó, amikor azt mondja a Teremtés könyvében, és azt mondja Jézus Máté evangéliumában, hogy: „A kettő egy test lesz.” – akkor az Isten a ragasztó. Vagyis, valószínűleg, hogy ott kéne megtalálnunk a nemzet összefogó erejét, ahol a férfi és a nő egy test lesz. És mi követi ezt? Az egybekelést, a nászt, a házasságot? – Az áldás.

Mi tehernek hívjuk, azt mondjuk, hogy „terhes” az áldott, akinek jövője van!

Kedveseim, nem lesz jövőnk, ha nem lesznek gyerekeink! Azért nincs most jövőnk, és azért nincs összefogás, mert nem a másokra, a párunkra figyelünk, és nem a gyermekeinkre figyelünk. Nincsenek gyermekeink! Nem nagyon vannak gyermekeink! Nem azért jönnek majd ide a kínaiak, meg a többiek, mert ide hozza őket a Böszme, hát hozza persze, mert a Böszme ezért van, ezért tartják, ezért fizetik, hanem mert kiürítjük az országot!

Most, ádventben erre kéne gondolnunk, hogy el kéne fogadnunk az áldást. Van egy nagyszerű erdélyi ember, akinek ezernél több gyereke van, pedig őneki hivatásánál fogva egy sem lehet, és nincs is. És már van gyereke Magyarországon, nem is egy, van gyereke a Délvidéken is, és nemcsak Erdélyben. Ezernél több gyereke van, némelyik már egyetemet is végzett.

Kedveseim, gyerekeket kell világra segítenünk! Akár saját magunk, ha még/már/ abban az életállapotban vagyunk, akár unokáinkon keresztül, biztatva gyermekeinket vagy szomszédainkat, akár Csaba testvér támogatása, vagy más gyermekvállalók támogatása révén. Ugyanis ezzel jön le hozzánk az áldás. Most,

ádvénben ezt várjuk, hogy az áldás szülessék meg közöttünk. Nem egy konzumidióta hacacaré, amikor mindenféle marhaságot fogunk venni! Az Úr Jézus, az úgy született közöttünk, hogy nem volt semmije. Az égvilágon semmije nem volt neki, csak saját magát hozta mint áldást, és ezt az áldást kéne nekünk elfogadni, mert Ő csak úgy tud megszületni, hogy ha én bennem megszületik, és tebenned és őbenne és mibennünk. Ha pedig valamelyikünknek gondja támadna, akkor a másik segíti, hogy az áldás megszülessék, és ne egy újabb

bunkofón teremjen a zsebünkbe, hanem maga a Jézus szülessék meg bennünk, és akkor meg fog születni majd a gyermek a családjunkban. Sok gyermek. Nem két gyermek kell, vagy három, vagy öt gyerek, hanem amennyi áldásra készek vagyunk! Ne számolgassuk az életünket, és ne higgyük azt, hogy bárki erőt tud venni rajtunk, hogyha ezt a bizonyos ragasztót, ezt a cementet, az áldásnak a cementjét megtaláljuk. És az életünkbe beépítjük.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

A boldogságból csak a gyávák vannak kirekesztve *

Magyarországon az embereknek több mint 90%-a nem hajlandó magát teremtménynek tekinteni

Valaki eldobta a követ

Visszanézve az életemre, sokszor kerestem, hogy ki az érdemszerző az én pályafutásomban. Kutakodtam egy darabig, néztem, figyeltem magam, és rájöttem, hogy én nem vagyok érdemszerző. Ha azt mondanám az eredményeimről, hogy 20 százalékot apukától örököltem, 20-at anyukától, egyik elődtől ezt hoztam, a másiktól mást, de mondjuk egy 6-8 százalékot én tettem hozzá, akkor meglopnám az Istent, mivel Pál apostol azt kérdi, „mid van, amit nem kaptál”? Sokan azt hiszik, hogy a teljesítmény, az akarat, az akarás, a szorgalom, az egy olyan tehetségfaktor, ami az embertől függ. Én úgy gondolom, hogy az akarás, a szorgalom, amit az ember megkap egy bizonyos irányra, területre, az olyasmi, amit nem maga gerjesztett. Rohács Ottokár katolikus püspök 1927-ben, amikor Budapesten egyetemi templomban prédikált (prédikálása közben agyvérzést kapott, másnap meg is halt), és a prédikációjának az egyik mondata így hangzott: „**Az akarás Isten ajándéka.**” Óriási élmény volt nekem olvasni ezt, mert nekem mindig mondták versenyzőkoromban, hogy Bandi, neked milyen nagy akaratod és szorgalmad van. Mindig csodálkoztam. Akaratod, nekem? Nem tudok róla. Nekem egyszerűen kedvem volt. Mennyi? Sokkal többet edzettem, mint a többiek. Nekem öröm volt, hogyha mehettem edzeni, mert tudtam, hogy a teljesítményhez hozzáadok, és tudtam, hogy a nyerésem maradéktalan és teljes boldogságot fog okozni. Később rájöttem, hogy nem így van. Csak tapasztaltam, hogy több a szorgalmam, mint a többieknek, viszont az akarást nem én gerjesztettem magamban, kaptam, ugyanúgy, mint egy kosárlabdázó, aki megkapja a 220 centi magasságot. Nem lesz büszke arra, hogy ő 220 centi, és mondja: ti nyamvadt kétméteresek, miért nem viselkedtek rendesen, ha ti csak 2 méter magasak vagytok? Úgy nézem magamat, visszatekintve pályafutásomra, mint egy eldobott követ, amelyik repül,

és nem mondhatja a lenti köveknek, hogy ti kis vackok, vagy nagy vackok, ti miért nem repültök. Valaki eldobta a követ. Én így érzem. Ez a meggyőződésem csak erősödik, azzal együtt, hogy ameddig versenyeztem, izzadtam, futottam, drukoltam, alkalmanként tisztára remegett kezem-lábam, de végül is meggyőződésem az, hogy minden szükséges kelléket megkaptam ahhoz a tevékenységhez, amit folytattam.

A Kósa Ferenc filmrendezővel való országjárásom megváltoztatta a világról, a magyarságról alkotott képem

Nagyon sok alkalommal voltam az utóbbi harminc évben Magyarországon egy ún. filmankéton, közönségtalálkozón, élménybeszámolón. Az adott erre okot, hogy 1976-ban **Kósa Ferenc** filmrendezővel találkoztam, aki megcsinálta a **Tízezer nap** című filmet, de Magyarországon nem engedték vetíteni, színvonaltalanság címen. Idejött Magyarországra egy szovjet filmrendező, valami Csukraj vagy Malgov, két nagymenő filmrendező, és megnézte a magyar filmanyagot, és erre a filmre rábólintott, hogy ezt küldjék ki a cannes-i filmfesztiválra. Kijutott a film, és ott rögtön a rendezés nagydíját megkapta. Onnan visszatérve Magyarországra Kósa Ferenc észrevette, hogy ő az első számú közellenség a film világában. '76 januárjában találkoztam vele más kapcsán, elmondta ezt a történetet, és én éreztem, hogy valamiféle kollégáról van szó, mert három-négy évvel a versenyzői pályafutásom befejezése után ugyanezt éreztem, hogy az öttusa sportban én vagyok az első számú közellenség. Tudniillik az eredményeimmel, a testnevelési főiskolán elvégzett tanulmányaimmal, a sportágban való fennmaradásommal azt jelentettem azoknak, akik pályáztak a sportág szakmai irányítására, hogy nem lehettek nekem ellenfeleim. Kósával ilyen körülmények közepette nagyon jól megértettük egymást, és azt mond-

ta, hogy ő sok filmet, forgatókönyvet beadott már elbírálásra, de vagy nem válaszoltak neki, vagy valamilyen ürüggyel elutasították. Így kénytelen portréfilmet csinálni, mert ő leírhatja a kérdéseket, amiket fel fog tenni, de az illető válaszait nem tudhatja. Akkor Pozsgay Imrétől kapott erre lehetőséget, és '76-ban hat nap alatt, havonta egy forgatása volt kb., elkészült egy másfél órás filmmel, amelynek az lett a címe, hogy **Küldetés**. Ebben elmondtam, honnan indultam, mi volt a versenyzésem alatt, mi van jelenleg, 1976-ban, és mi az elképzelésem a világról. Ezt nagyon-nagyon sok helyen levetítették, sok ezer alkalommal, és sok helyre elmentünk a filmrendezővel ún. filmkankóra. Ez az országjárás igencsak megváltoztatta a magyarságról alkotott képet, gondolkodásomat a világról. Nagyon sokan előálltak azzal, hogy ezt Balczókám (Balczó elvtárs vagy sporttárs) nem jó így csinálni, mert maga itt nyíltan kimond mindent, holott tudhatná, hogy egy fecske nem csinál nyarat, és fejfel nem lehet a falnak menni. A szocializmus előkészületben van, mindjárt kész van, be kell állni a sorba, tartani a szádat, és akkor minden jó lesz. Én meg először, bambán, azt hittem, hogy rosszul hallok. Magyarországon Békéscsabától Kaposvárig, Balassagyarmattól Szegedig, Budapesten, mindenhol akadt ember, aki felállt és azt mondta, hogy nem jó ez így. Nem voltak összebeszélve.

A szókimondással két lábon járó lelkiismeret-furdalássá váltam sok ember számára.

Mert ameddig együtt vannak emberek, és a Kétszer kettő mennyi? kérdésre mindenki mond valami választ, csak a négyet nem mondja senki, addig nincs probléma. A baj akkor kezdődik, amikor, mint Andersen meséjében, **A király új ruhájában**, amikor a gyermek elkiáltja magát, hogy meztelen a király, akkor kezdődik a baj. Akkor az illető első számú közellenségévé válik. Addig lapítottak, mást mondtak. Tudják, hogy négy, de nem mondják ki, ez fizet, ebből van nyugalom, kényelem. Hogy miért történt ez így, hogy kimondtam, szoros összefüggésben van azzal, amit versenyzésem ideje alatt tapasztaltam. Meg voltam terhelve egy nagy vággyal, reménnyel arra vonatkozóan, hogy jó öttusázó leszek. Ez a belső kényszer feltételezte azt, hogy az edzési munkám közepette, ha rájöttem, hogy valami nem jó, akkor el kell engedni, és a jobbikat választani, és azt kipróbálni. **Sok ilyen tapasztalatom gyűlt össze, ami a versenyzésre fontos és jó, de általános érvényű is. Ilyen egyszerű felfedezések, pl. ha valaki meg akar tanulni zongorázni, az nagyon sokat zongorázzon, és ne hegedüljön.** Ami lesz a ver-

senyen, nagyjából olyasfélét kell gyakorolni az edzésen is. Aztán az ilyen felismerések, hogyha az ember jól és szorgalmasan dolgozik, akkor hosszú idő után ez mindenképpen kijön teljesítményszaporulatban. Csak idő kell hozzá, és nem szabad feltételül szabni, hogyha nem jön, akkor abbahagyom. Nem, tovább kell edzeni mindaddig, amíg a befektetett munkának a haszna meg nem jön. Ilyen, szinte nevetségesen egyszerű tapasztalatok, amikor a versenyzésemet befejeztem, akarva-akaratlanul is átkerültek a hétköznapi életembe, abba az életbe, ahol már nem mértek stopperórával, nem számolták össze a győzelmeket, a köröket nem adták össze. Ez az igyekezet és fáradozás valamit összerázott bennem. **Ez volt az oka annak, hogy a Küldetés című filmben alapul vettem József Attilának ezt a két sorát, hogy „legjobb, ha mindent kimondok, így oktatnak ügyeletes napi gondok”.** Azt is tudtam, hogyha sok embernek szólok meg, nekem az őszinte válaszok egyikét kell kimondani. Mivel ha mellébeszélék (sok ember megnézi a filmet, pl. ötezen, de tíz százaléka látja, hogy mellébeszélék), ez olyan, mintha ötszáz embert összehívtam volna és egyfolytában hazudnék. A másik dolog, hogy tulajdonképpen **őszintének lenni roppant kényelmes**. De csak akkor kezd kényelmes lenni, amikor az ember elszánta magát az egyszerűsége és az őszintesége. Például mást ne mondjak, Isten csak az őszinte ember imáját fogadja el. A mellébeszélést nem tudja meghallgatni. Megvárja, amíg az emberből elmúlik a hamisság, és akkor meghallgatja. Mondom ezt mellékesen. A lényeg az, hogy ez a film nekem furcsa tapasztalatot hozott, amely tapasztalat részben megijesztett, részben pedig örömmel töltött el, mert láttam, hogy tulajdonképpen van mondanivalóm az embereknek. Azt gondoltam, én kis naiv, hogy 1976-ban, amikor tisztségváltás volt a sportban, akkor én átveszem a sportág irányítását. Nagyon egyszerű feladatom lett volna, a melegvíz feltalálásának csodáját kellett volna foganatosítani: azt, hogyha legyőzi egyik versenyző a másikat, többször is, akkor ő menjen ki a világbajnokságra vagy az olimpiára, és ne a másik. Ilyen egyszerű dolgok. Meg azt gondoltam, hogy nekem a sportolás kapcsán együtt kell lenni a versenyzőkkel, és a legfontosabb dolgokat átadni. Pl. azt, ha egy versenyző rájött, hogy mi a meggyőződése, akkor aszerint éljen, mert különben nem tudja meg, hogy a meggyőződése téves, vagy nem téves. Ilyen egyszerű dolgok lettek volna a feladataim. És nem kerültem sorra, azt se mondták, hogy bikk-makk, vagy gyere be te szeren-

csétlen, amikor meglepődtem. Mégiscsak túlzás, hogy meg se kérdeztek. És akkor egy évig állás nélkül voltam, utána elmentem belovagolónak az öttusa istállóba. Hat évig belovagló voltam. A belovaglás egy takarítói állás, portási szintje az egésznek, egy olyan hullámpad, ahol nekem furcsának kellett volna lenni.

Nem tartom azt túlkövetelésnek, ha valaki egy bizonyos eredményt elér, mint ahogyan én elértem ezt az eredményt, akkor kötelessége igényt tartani olyan munkakörre, amelyben hatékony lehet. Nagyon sok állást felajánlottak nekem, amelyeknek nagyon szép elnevezése volt, magas fizetést kaptam volna, de csak tüneti kezeléseket végezhettem volna. Vagyis finom, de annál kegyetlenebb árulásban vettem volna részt. Beleképzelttem magam ezekbe az állásokba, és kivert a hideg veríték. Támadt egy lehetőség, belovaglónak elmenni, a sportág aljára. Nehogy azt mondják, hogy megsértődtem. Csak az emberek szeretik, ha bizonyos mérvű megalkuvást követnek az emberek, amikor kompromisszumot kötnek, de a túl nagy kompromisszumot nem szeretik. Ez, amit én kötöttem, kompromisszum volt, de nem megalkuvás. Mindent megtettek, hogy engem ebből az állásból kitérjenek. Nevettem a maromba, én a lovaglást mindig szerettem, naponta öt lovat kellett lelovagolni, a sportág kellős közepén voltam és élveztem tulajdonképpen az életet, várva arra, hogy majd valamikor egy sportedző azt mondja majd nekem, hogy na, Balczó elvtárs, akkor tessék, csinálja, amit szeretett volna. Ez a pillanat nem jött el a mai napig.

Úgyhogy nincsen gondom azzal, hogy hű vagyok vagy hűtlenkedem. Másként alakult az életem nagyon, mint ahogyan szerettem volna, de sokkal jobban alakult, mert egy pillanatban a terveim megvalósításának görcsét valami miatt elengedtem. Majd elmondom, hogy miért engedtem el.

Magyarországon az embereknek több mint 90%-a nem hajlandó magát teremtménynek tekinteni

1938-ban születtem **Kondoroson**, édesapám református lelkész volt, tót származású, vagyis szlovák. Természetesen anyanyelvi szinten beszéltem szlovákul. 1940-ben áthelyezték Nyíregyházára. Én ott eszméltem, ott jártam iskolába. Nem voltam jó tanuló, első gimnáziumba már nem vettek fel, akkor még nem a tanulmányaim miatt, hanem azért,

mert apám lelkész volt, rossz a származásom. Az első esztendő a debreceni református gimnáziumban jártam, a kollégiumban laktam. Ott volt egy héten egy alkalom, amikor úszóedzésre elmehettem. Én boldogan mentem, csápoltam ottan a vízben, valamennyire megtanítottak úszni, edző is volt. Második gimnáziumban már átvittek Nyíregyházára, ott nem volt uszoda, viszont elkezdtem atletizálni. Megyei szinten 800-1000-500 méteren, jól futogattam a környezetemhez képest. Volt egy barátom, illetve van a mai napig is, Hecker Valternek hívják, a nyíregyházi metodista szuperintendensnek, azaz egyházvezetőnek a fia, aki lómániás volt, a mai napig is az. Hároméves kora óta csak lovakat rajzol. Valter ment lovakat szagolni, tapogatni, nézni mániásan, ilyen szemellenzővel, mint majdan én az öttusában, és egy ilyen ún. fedezettő állomás volt, tíz mén állt ott, kitrágyáztunk, bealmoztunk, etettünk, itattunk, lovat pucoltunk, és ennek fejében lovagolhattunk. És hát nyilván, ki az a 15-16 éves gyerek, aki nem ülne versenyló hátára. Én is jól éreztem magam. Valaki azt mondta, hogy ez így nem jó, szétforgácsolom az erőmet. Egyet válasszal ki, arra feküdjél rá, és akkor menni fog. Nekem ez nem tetszett, én mindháromat szívesen csináltam. Nyáron úszkáltunk is a Nyíregyháza határában lévő vályogvető gödrökben, amelyek megteltek vízzel évtizedek alatt. Volt három sportág, és én nem akartam egyiket se elhagyni. Valaki azt mondta, vedd mellé még a vívást meg a pisztolylövést, és öttusázó lehetsz, és akkor mindháromat megtartod. Ez nagyon jó ötlet volt és tudom, a harmadik gimnázium évutóján, amikor 16 éves voltam, reggel lovagolni voltam a barátommal, az én lovam elesett, megtolt engem a gyepen, eltört a kulcsontom és az iskolába akkor úgy kellett járnom három hétig, hogy gurnival hátrakötötték a vállamat, nyilván, hogy a csontjaim jól forrjanak össze. Az osztályfőnök felállított az osztályfőnöki órán és engem letolt, mint a pengős malacot, tudniillik pap az apja, rossz tanuló, és ráadásul az a rohadt kölyök még a kulcsontját is eltöri. És akkor azt mondta, igen, mert Balczó András az öttusa világbajnokság lovaglósámát akarja megnyerni. Csodálkoztam, felnőtt férfi hogy mondhat ilyen zagyaságot, nem mondtam ki, mert én nem a lovaglósámot, én az összetettet szeretném megnyerni. Az az érdekes, hogy vannak emberek, akik gyerekkorukban, kora ifjúságukban megkapják, hogy mi a pályájuk és nincs kétség. Márai Sándor, a Kassán született író írja, hogy bement

a helyi szerkesztőségbe, azt hiszem a Kassai Napló szerkesztőségébe, és a főszerkesztő azt mondta neki, hogy Márai, holnapra szükség lenne egy cikkre. Márai beült a másik szobába, rágta a ceruzája végét, megírta dolgozatát Kassa közigazgatásáról, amely írás másnap vezércikk gyanánt megjelent a Kassai Naplóban. Akkor 14 esztendő volt. Nem egy érdekes csavar? 14 éves korában nem viccből mondták neki, nem vicceltek vele, hogy na told el a 424-es mozdonyt. Nem. Tudták, hogy alkalmas arra, hogy egy olyan cikket írjon meg, amilyent felnőttek közül is csak kevesen képesek. Azt írta: „másképp létezni, mint a kifejezés emberének, soha nem vetődött föl bennem.” Érdekes, nagyon sok ilyen példa van, ami mindig megzavar, hogy valamilyen gyerekek már ifjúságában tudja, hogy ez vagy az lesz. Én is így voltam. Mint a szemellenzővel a ló, megszállott gyanánt öttusázni. Nem is voltam jó tanuló. Egyetemi felvétele nem is számíthatam '56-ban. Viszont júliusában Budapestre kerültem. Ott Csepelen dolgoztam nyolc órát, előtte-utána edzettem. Nagyon hamar bekerültem a csapatba. '62-ben, hat év után jött el az az időszak, amikor dolgozni nem kellett már a gyárban, hanem csak edzéssel foglalkoztam. Volt naponta négy vagy öt edzés. Reggel korán kelttem háromnegyed ötkor, be az uszodába, aztán ütközés, aztán lovaglás, vagy délután vívás, majd megint futás. Kitöltötte a napunkat az edzés. Egy időszakban volt olyan, hogy hétfőn, szerdán, pénteken reggel futottam két órát, 28 kilométert, és délután, alkonyattájt is 28 kilométert. Ugyanazt megcsináltam szerdán és pénteken is. A többiek, az ellenfeleim, hétfőn, szerdán és pénteken futottak egy-egy órát. Nem lehetett csodálkozni azon, hogy volt olyan világbajnokság, pl. Budapesten, amikor volt egy szovjet csodafutó, azt én 30 másodperccel vertem meg, én voltam az első, ő a második, 30 másodperccel vertem meg 4000 méteren. Tehát az a szorongalom, ami bennem volt, az nem az én termékem volt. Én csak tapasztaltam: nekem van kedvem, örömem lelem abban, hogy többet edzek. A többiek is edzhetek volna többet, csak nem kaptak annyi akarást attól, aki a talentumokat osztja. A lényeg az, hogy nagyon hamar bekerültem a csapatba, és 1963-ban nyertem először világbajnokságot. Az utána következő négy egyéni világbajnokságot is megnyertem, '69-ben az ötödiket, eggyel többet, mint bárki más a világon, de az a maradéktalan és teljes boldogság – amit én Nyíregyházán reméltem egyetlen világbajnokság meg-

nyerésétől (mert azt gondoltam, hogy majd maradéktalanul boldog leszek, ugye azt senki el nem veszi tőlem, biztos voltam benne) – az viszont nem volt a birtokomban a világbajnokság után sem. És akkor nagyon megijedtem, mert rájöttem, hogy nincsen kedvem már edzeni.

Arra is rájöttem, hogy az emberben vannak vágyak, remények, tervek és van egy igény szint. Hogy ez utóbbi mikor tetőzik, tulajdonképpen azt az ember nem tudja, csak amikor eléri. Én így voltam. A világ tetejére kerültem, első voltam, előttem senki, mögöttem száz ember lohol, és ezért már nem akartam annyira edzeni. Az, hogy valaki utolérjen, az illetőnek ötször kellett bajnokságot nyernie és egyet rátenni, hogy leelőzzön. Azt már nem akartam, hogy kettővel legyen több nekem, mint másnak volt. Furcsa dolog ez az igény szint. Egy kortársam mesélte, hogy ő a csudi (Budapestről kb. ötven kilométerre van) focicsapat tagja volt. Feljöttek Budapestre egy harmadosztályos bajnokságra. A 16-os tájékán állt, mondja, felé szállt egy labda és a 48-as lábával belerúgott egy hatalmasat a kapu környékére. Véletlenül beakadt. Ezzel nyertek, és azt mondta, hogy olyan boldog volt, hogy mérkőzés után be az egyik kocsmába, ki a másikkól, be a presszóba, cukrászdába, itt egy fél konyak, ott egy rum. - Boldog voltam, azt mondja, nem is mentem haza, csak hajnalban, de a focit azt abba is hagytam. Az igényét letudta. Nekem világossá vált, a rend és tisztaság szempontjából, hogy az emberek között milyen különbségek vannak. Van, aki nem tud aludni, ha nagy rendetlenség van. Valaki pedig azt mondja, jó az úgy is. Tehát be vagyunk állítva különböző szintekre. A sportágban is így van, az öttusában is. Megelégedtek ennyivel. Csak akkor veszi észre az ember, hogy ekkora szintet kapott. Így volt az, hogy megijedtem, mert a szorgalmam elmúlt, és szerettem volna még három év múlva, '72-ben olimpián részt venni, az egyéni olimpiai bajnokságot is megpróbálni megnyerni. Akkor kezdtem ijedten keresni mindenhol.

Hol lehet akarást szerezni, ha egyszer nincs?

Furcsa dolog volt, ez volt a kutatásomnak az érdekessége, hogy tudtam, hogy a szerelem állapota nagyon jó versenyzésre, de hogy nem megrendelhető. Kap az ember ízelítőt a szerelemből, hogy megtudja milyen állapot, amikor az ember az élete eseményeitől független boldogsága szempontjából. Ennek a boldogságnak a forrása Rózsi, vagy Józsi. Nem számít bármi bárhogy történik, ott van és

boldog vagyok. De látom, vannak többen, akik tudják, hogy a szerelem elmúlik. A helyére ül egy vákuum, jó irányban kell keresni, hogy megtalálja azt a többletállapotot, amire azt lehet mondani, hogy ezt kerestem, erre vagyok teremtve. Akkor ijedten kutattam mindenhol. Vallásos nevelésben részesültem, ez természetes, templomba el kellett menni. Apuka szigorú ember volt, négyen voltunk testvérek, ahogy kamaszodtam inkább a karzatra mentem, ott nem nagyon kellett figyelni, báméskodni lehetett, de nem emlékszem a prédikációkra, ki hogyan, mit mondott. Otthon sok mindent hallottam Jézusról és a Bibliáról, de amikor Pestre kerültem, utána nem sokkal biztos voltam abban, hogy Isten nem létezik. Tudtam, hogy kitalálták maguknak emberek. Így vélekedtek a sporttársaim, edzőim, semmilyen komplikáció nem származott ebből a meggyőződésből. A versenyek javultak, '60-ban már olimpiát nyertünk csapatban, negyedik voltam, előtte második, és minden a legnagyobb rendben volt. '62-ben július elején, kora délután, életem egyik beikszelt pontja a naptárban, három óra táján, gyönyörű vasárnap délután, vártam valakit a Duna-parton, de nem az jött, akit vártam, hanem egy ismerős. Felszólt a partra: „Bandi, telefonáltak, hogy meghalt az édesapád”. Ilyen hangszúllyal ráadásul. Rendőr volt egyébként. Akkor én úgy éreztem, hogy meghanyatlok. 55 éves sem volt édesapám, teljesen egészséges. A döbbenetnek, ijedtségnek, tanácstalanságnak olyan mértékét szenvedtem el, amit senkinek sem kívánok. De maximum három másodpercig tartott. Utána nyugalom, béke. Világos, egyértelmű minden kétséget kizáró tudás arról, hogy Isten van. De hogy hol van, vasárnap van neki ügyelete, vagy a 168-as területben ügyeletet tart, vagy fogadóórát, nem tudtam. Csak azon csodálkoztam, hogy hat éve itt élek Pesten és ebben a tévedésben létezniem egyáltalán hogy lehetett. Nem én jártam utána paphoz, filozófushoz, párttitkárhoz megérdeklődni, hogy mi az igazság ebben a kérdésben. Mindent megkerülve valami becsapódott ebbe a megtántorodott állapotba. Attól kezdve én ötször elolvastam a Bibliát elejétől végéig, elvittem magammal az edzőtáborba, mert jobb, ha ott van az éjeliszekrényen, és éltem az átlag élsportoló életet tovább. Akkor '69-ben a Bibliában találtam egy mondatot. Jézus azt mondja: aki megtartja az ő életét, elveszíti azt, s aki elveszti az ő életét én érettem, megtalálja. Soha nem értettem, és akkor a homlokomra ütöttem: erről van szó. Ezt éltem át nagyon

sokszor versenyeken, nagyon jól megy és éreztem, ha még ilyen jól megy sokáig, még egy-két óra vívást, ami 14 óra volt, akkor megnyerem a világbajnokságot, vagy olimpiát. Amikor megcsillant a nyeres lehetősége, abban a pillanatban minden összekuszálódott, és úgy bíztam, mint egy vak, egy béna, mert ott volt a remény közel már, karnyújtásnyira, mindjárt megvan. Éreztem, ha megnyerem, akkor maradéktalan boldogság lesz a részem. **Ha valaki azt hiszi, hogy az elért célja, a teljesült vágya megadja a maradéktalan és teljes boldogságot, amiről egyébként az ember tudja, hogy létezik ilyen, akkor azt hiszi, ha megadja, be van csapva, a halál állapotában van. Mert senki és semmi nem adhatja meg azt az állapotot, amelyben teremtve vagyunk, amiről a gyermeknek van tudása, derűje, azért, mert ahogy nő, tudja, hogy bele fog jönni ebbe az állapotba. Ebbe a teljesebe, ebbe a maradéktalanba. Akkor, amikor az ember ezt hiszi, tulajdonképpen hamis istenekben bíz. Amikor rájöttem, hogy nem megy, éreztem, olyan béna vagyok, dühöngök, csapkodok, nem megy, ez nem normális dolog, rettegek attól, hogy meg fognak szűrni és éppen azért meg is szűrnak. Márai mondja egy helyen: ha félünk valamitől, akkor azt kérjük is. Ez volt az a helyzet, ami-ben végül is kimondtam, a lelkem mélyén elpatant egy húr és azt mondtam, az egész ügy nem érdekel. Drága magyar testvéreim azért drukkolok, hogy nektek jó pillanatokat szerezzek, vagy öt percet, azzal, hogy olvassátok az újságban, hogy Balczó András megnyerte a világbajnokságot. Ne haragudjatok, nem tudok drukkolni miattatok.**

Ne haragudjatok magyarok, nem érdekel, nem tördök vele, béna vagyok, hagyjatok. Ebben a pillanatban megindult minden, mint a karikacsapás. Már nem érdekelt, adom vagy kapom a találatot. Így is jó, meg úgy is jó, nincs veszítenivalóm, akármilyen történik. Lemondtam róla. Ha engem azért szeretnek, mert olimpiai bajnok vagyok, világbajnok vagyok, az a szeretet nem ér semmit. Engem, Bandit kell szeretni, és ebben a pillanatba eljött az állapot, nincs félelem, nincs tanácstalanság, az ember bármit tesz ebben a körülményben egészen másként hat a környezetére, mint e nélkül az állapot nélkül. Szokták mondani, aki nem fél, az félelmetes. A másik megérzi, különösen, aki fél, hogy jön valaki vele szemben és nem fél. Az nem jó. Rettegés van, és ezt az

állapotot, amiről tudtam, hogy erről van szó, aki tartja az ő életét vagy ha görcsöl a vágyainál, mint a boldogság maradéktalan forrásánál, akkor az nem az élet. Az a gyáva ember, becsapott ember. A Jelenésekben ez van. Kik nem láthatják a mennyek országát, első helyen szerepelnek a gyávák. Utána jön az apagyilkos, anyagyilkos, azok kisebb bűnöcskék voltak, tehát első helyen vannak a gyávák. Mindenkinek van lehetősége a boldogságra, szépnek, csúnyának, fiatalnak, öregnek, egészségesnek, betegnek, csak a gyávák vannak kirekesztve belőle. Ezt éreztem át többször is, hogy ilyen tömören, megfogalmazni azt, amit átéltem, ez nekem csoda volt, s a Bibliát érdekessé tette, megnyitotta. Attól kezdve másként kezdtem gondolkozni a sikerről. Megkönnyítette a dolgomat, '72-ben még nyertem olimpiát, utána abbahagytam a versenyzést, de én úgy összegeztem az egészet, hogy ameddig az ember remeg, érzi, hogy nem megy, mindent megtettem, és nem sikerült. Akkor csalódom magamban. Nem tudom megoldani, azt hittem több vagyok, ügyesebb vagyok, alkalmasabb vagyok. **Csalódtam magamban és ez nagyon rossz, de elengedhetetlen feltétele annak, hogy az ember lelke mélyén megszülessen az őszinte, kényszerű lemondás a vágyott célról. A lemondás pillanata a kulcspillanat. Akkor az ember leszáll a lelke mélyén lévő trónról. Kényszerű leszállni. Csalódott magában. Ott állt üresen a trón, amelyet az Isten abban a pillanatban megül közlekedőedények egyszerűségével, és sebességében elfoglalja az egyedül őt megillető helyet. S ő abban a pillanatban finanszírozni kezdi az ember életét, munkáját, gondolkodás nélkül rögtön fizetni kezd. Az ő fizetőeszköze ez az állapot, ez a megszabadult, derűs, független. Erre mondja Jézus: elközelít a mennyek országa. Mennyeknek országa tényleg nektek van. Ez az az állapot, és ennek az állapotnak a feltétele nem a sikeresség, lakás- vagy kocsi-csere, kocsivásárlás vagy új lakás. Nem. Az ő igénye szerint kizárólag csak a hűség. És a hűségnek a tettét, a milyenségét az ember érzi a szíve mélyén, a meggyőződés szerinti élet. Ha valakinek van valamilyen meggyőződése, az lehetséges, hogy téves meggyőződés, amint említettem csak akkor derül ki, ha ezek szerint kezdek élni. Kipróbáltam, és ha kiderül, hogy a meggyőződésem téves, akkor szükség van arra, hogy kimondjam: tévedtem. De ez humán forrá-**

sokból nem nagyon szokott sikerülni. Mert az ember görcsöl a tévedésénél, nem engedi, hogy tévedjek, akkor kiben bízzak, mindenkiben csalódtam, apámban, anyámban, magamban nem csalódhatok, mondja a szerencsétlen ember. De ha azt mondja végül is, tévedtem, nem ez az igaz, nem ez a helyes, hanem emez. Így van a Bibliában a megújulás változatban. Valami megindul, a meggyőződés visz bennünket, lépésről lépésre, és a végén a felismert igazság, az objektív igazság és a mi véleményünk azonos, akkor érkezünk el oda, hogy egy villanásra is, de az ember a lelke mélyével megpillantja az Istent. De ez az élmény, ez a megérkezés olyan, mintha valaki, aki mindig el akar esni, kapaszkodót talál, vagy valamilyen fény felgyúl, és attól kezdve az ember megváltozik, mert a felismert, megtalált igazság szerint él. Lehet hogy vannak emberek, akik billegetően vannak, hogy nem tudom mint gondoljak életéről, halálról, Istenről, Jézusról, hűségről, hűtlenségről, lehet hogy nekik csak egy lökés elég, lehet hogy valakinek 10 év múlva jön egy önmaga felülbírási esélye, és azt mondja, az a kiöregedett öttusázó, az magyarországi krampusz ezt és ezt mondta, és talán az billenti át őt.

Magyarország legmélyebb gondja, hogy elfordult az Istentől

Pál apostol mondja: embereknek igyekezni tetszeni Isten szolgálatában nem lehetséges. Ha az ún. közigénynek akarnék megfelelni, akkor csak viccet mesélnék, lehet hogy bukfaceznék is, vagy arról beszélnek, ki mennyit csempészett. Mindenkinek kötelessége, jogos, égető szükségét pótolni ott, ahol az ember látja, és módja van ezt megtenni. Magyarországon ez a legfőbb igény szellemi értelemben, mivel Magyarország baja az elvárásoltság: hogy bennünket kirabolnak, a szemünket kilopják a gödréből, és mindennek a tetejébe a demokrácia van odatéve. Ez azzal van szoros összefüggésben, hogy Magyarországon az emberek több mint kilencven százaléka nem hajlandó magát teremtménynek tekinteni. Hátával keresi, hogy hol lehet az Isten, az Isten pedig szétteszi a kezét, mint az eladó az üres boltban, nem erőszakolja ránk magát. A szellemben nem létezik erőszak. Hozzá lehet menni vágyódással, erről lehet szó, de hogy ő erőszakoskodik, olyan nincs. Ez Magyarország legmélyebb gondja, és a

megoldás: 180 fokot fordulni, és azt mondani, Uram nélküléd éltem, nélküléd döntöttem, hibát követtem el, és zsákutcába kerültem, önmagam is, a nemzetem is, nem tudom megoldani az életemet, bocsáss meg nekem, és könyörülj rajtam. Ilyenkor az van, hogy Isten mint igaz, hű barát megbocsát. Ez megfordítja az embert. Megkérdezi az illető, mit akarsz Uram a bocsánatodért. Előbb-utóbb választ ad, helyet ad, feladatot ad, mint ahogy én kaptam küldetést. Mindenkinek van küldetése. Ha nem ezt a tervet próbáljuk megtalálni, akkor csak futunk sötét erdőben, sajgó fájdalomunkban. A Miatyánkban így van: legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. Az ő akarata legyen az én akaratom is, tudniillik az Isten bennünket nem akart akaratlanná tenni. Nem akar lebeszélni a meggyőzésünkről. Azt viszont meg tudja tenni, hogy a meggyőzésünket megváltoztatja. Olyan mértékig, hogy azt akarom, amit ő akar, és az életet ő finanszírozza minden szükséges kellelkel. Többek között a kedvvel, örömmel. Volt egy öttusázó fiú, és az öttusa egyik szakának lett az edzője. A főnöke mindig kitolt vele, ki akarta túrni, mert valahogy mindig önállósult, önálló véleménye volt, de mivel félt attól, hogy kikerül a sportágból, amit szeret, odaállt a főnöke elé: - Főnök, hogy akarja? A többiek mesélték, elszörnyűködve. Nem szörnyű belegondolni? Isten nem akarja, hogy mi a meggyőzésünket elhagyjuk és ne a meggyőződéseink szerint éljünk. Ő bennünket szabadnak akar. Sokan, azt hiszik, hogy majd valamilyen rabságba kerülnek, foglyok lesznek. Kétségtelen ebben sok keresztény hibás, mivel olyan keresztény életet élnek, ami nagyon hasonlít az igazi kereszténységhez, de túllihegett hitet produkálnak. Akkor a kívül élők ránéznek, meglepődnek. Ahogy régen a királyt a legkiválóbb vitézek vették körül, amikor az ellenség oda akart jutni, ezeken kellett keresztüljutni. Ha valaki Jézushoz akar jutni, furcsamód ezek a látszatkeresztények veszik körül, ezeken átvezetni egy embert, aki éhezi, szomjazza a mennyországot, nagyon nehéz. Ha valaki valóban keresztény, akkor keresztényképp éljen, őszintén, nyíltan, és ha ők veszik körül Jézust, akkor könnyebb dolga lenne a kereszténynek, mert ott vannak és nagyon sokszor nagy ártást tesznek. Igazán hűséges keresztényeken keresztül beáramlása van az embereknek, mint egy csatornán, Jézushoz. Azt mondja magáról, nekem adatott minden hatalom, mennyben és földön. Vagyis azzal az erővel, amellyel a pénzvilág urai a magyarok és Magyarország ellen cselekszenek, ez-

zel szemben nekünk nincsen erőnk, ha az erőnket össze is szedjük, nem érünk el vele semmit. Egy lehetőség van, Jézushoz szerződni. Nálam nélkülem semmit sem cselekedhettek. Ez így van, ha ő nincs a szervezetünkben, az idegrendszerünkben, a lelkünkben, akkor nincs tanács, nincs kapcsolat. Nem tudunk különbséget tenni. Ha ez nem történik meg Magyarországon, akkor sokan valóban fordulnak hozzá, de nem lesz megoldás. Nálam nélkülem semmit sem cselekedhettek. Persze, lehet háromszor megnősülni, utána elválni, lehet gyerekeket szülni, lehet állásba menni, ez mind a semmi kategóriájába tartozik. A valami kategóriája az a lelki állapot, amit megemlítettem. Amikor az ember a teljességbe jut. Ha ilyen lenne sok, akkor van az, hogy Isten azt mondja, meghallotta a kiáltásomat. Általában rámutat egy emberre, mint Gedeon története az Ószövetségben, te szabadítottad meg a néped a fogságából. Kicsi betűkkel utána oda van írva, hogy akkor leszállt rá az Úr lelke. Attól kezdve nem azt csinálja, ami logikus, hanem azt, amit az Isten mond. Ezt a privilégiumot az ember csak Istennek adhatja. Azért csinálom, mert akkor megindulhat valami, erre kaptam lehetőséget, ebből a közösség vagy hasznosít valamit, vagy nem, nem lehet tudni. De érzem, hogy sokszor hibát követnék el, ha nem teném, mert megvan a matematikai lehetősége, hogy országjárásommal ez az elátkozott állapot, ez az Istennek való ellenszegülés, sátánhoz való tartozás megváltozik valamilyen mértékben. Úgy vagyok az egésszel, nem ezt akartam, mást akartam, de mégis nagyon boldog vagyok.

Amikor '75-ben összeházasodtam, az volt a reményünk, hogy lesz öt gyerekünk. Megjött az ötödik gyerek is '82-ben, nagyon boldogok voltunk, éreztük, hogy vége. Elmúlt egy év, és valami baj van a naptárral, valami nem stimmel, kiderült, hogy jön a hatodik gyerek is. Akkor azt mondtuk, uram van itt már bőven gyerek, van már öt gyerekünk, nem sok szerinted? Ilyen gondolatok voltak bennünk, és akkor jött az utolsó gyerek, de ez úgy történt, hogy az első két hétben szívtuk a fogunkat, meg voltunk ijedve, amikor már kiderült, hogy nincs visszaút, nagyon boldogok voltunk.

Hatvanéves koromra volt az utolsó, a 12-ik gyerek, de nem azért, mert mi egy demográfiai hullámvölgyet szerettünk volna megtörni. Az ember nagyon sokszor csak azt tudja, mi tilos. S ha van elég türelme, cernája ehhez az egész belső tiltáshoz, egy idő után kiderül mi az, amit ten-

ni kell, és mit kell csinálni. Így alakult velünk is. Az persze felvetődött, és a fogamzásgátló tablettáról tudtuk, hogy akkor 115 betegségnek az okaként jelentette az orvostudomány. Ez a kettő volt, minden más jámbor, bamba módszer alkalmatlan volt és jöttek a gyerekek. De most már 31 éves a legidősebb 9 és fél éves a legfiatalabb, dolgoznak már, és nagyon örülök, hogy így alakult. Ezt sem a magam érdemének tekintem semmiképpen, tehát mert a férjnek olyan a helyzete, mint akinek semmi sem drága. A feleség kihordja, megszüli, szoptatja, tisztába rakja, pátjolgatja. A férfiak játsszák a segítő szerepét, így vagyunk. **Vallási nevelésüket illetően, tudom, hogy a hitben való nevelésnek két feltétele van, az, hogy a gyerekek lássák, hogy apuka és anyuka szavai és tettei között nincs szakadék. Nem könnyű, régen sem volt az, ma sem könnyű. Mert az embernek néha meg kell harcolni magában, kimondja-e azt, amiről tudja, hogy van. A másik elengedhetetlen feltétel, hogy a gyerekek lássák, hogy az apuka valóban szereti anyukát, és anyuka valóban szereti az apukát. Ez se feltétlen könnyű, mert néha ennek akadályai vannak, a férfinak és a nőnek a mássága miatt. A másság elviselése egy nagy púder a mai világban, ebbe beleértették azt, hogy én lopok, csalok, betörök - fogadd el a másságomat. A másságot el lehet fogadni férfi-nő között: más a természetem, de a másság elviselésének a képességét. Ha ez megvan, akkor lehet írni csellóra, hittanra, cserkészetre, néptánra a gyereket, de ehhez ez elengedhetetlen. Azzal együtt, hogy Isten útjai kifürkészhetetlenek, minden előfordulhat.**

A legkisebb közös többszörös

Mindenki azt mondja, hogy miért nem fogunk össze, össze kell fognunk. Milyen alapon? Különböző gondolkodások vannak, másként vélekednek az emberek, kivéve, csak ha a nevező közös. Nyolcharmadnak az öthatoda, nem lehet összeadni, csak ha a nevező azonossá válik. Azt össze lehet adni, és azt nevezik a legkisebb közös többszörösnek. Mi a legkisebb közös többszörös, illetve ki a legkisebb közös többszörös? Jézus. Nem megy nélküle. Az életem meg van oldva, nekem azt mondja. Engem kirúgtak az öttusa sportból, lapátra tettek hirtelen. Néhány évvel ezelőtt, amikor megváltozott a sport helyzete, elnök lehetett gyárigazgató, és ő jelölte ki az

ún. szakmai vezetőt, akit, ha akart, leváltott. Szóltak nekem, ha a pályázaton részt vennék valamilyen tisztségre, akkor a pályázatom elfogadnák. 3-5 ember pályázik, hogy szövetségi kapitány legyen. Én pályázok öttusa sportvezetői posztra. Ez olyan lett volna, mintha én lennék a vőlegény és a sport a menyasszony. Olyan volt ez, mintha pályázaton részt vennék a feleségemre vonatkozólag a postás meg közöttem. Győzzön a jobbik. Szó se lehet róla. Meg a másik, hogy olyan hosszan azt csináljam. Annyi furcsa gesztust gyakoroltak felém, hogy 1983. szeptember 13-án, mint említettem belovagoló voltam, olvastam a Népsportot. Láttam benne egy cikket (a címről és képről kiderült, hogy egy öttusázóról szóló cikk), álmosan ránéztem, és jobbára átlapoztam. Megijedtem, te jó ég, az öttusázóról szóló cikket továbblapoztam... Baj van. Az energia, a vágy, a szorgalom, ami bennem volt a szakma iránt, elmúlt belőlem. Mint amikor elkapcsolja valaki a villanyt vagy a gázt. Belőlem elmúlt a legfontosabb kellék: a szorgalom, a megszállottság, az igyekezet. Elmúlt belőlem. Ezért már nem lett volna szabad elvállalnom a feladatot, mivel a legfontosabb kellék elmúlt. Hetekig nagyon nehezen aludtam el, többször is felébredtem, akkor is volt már öt gyerek, mit csináljak, kínlódtam, és elképzelttem magam, mint sportedző és mondtam, nem, ha hat év éhségstrájkos helyzetben felajánljuk neki, és nem kell neki, tényleg hülye. Félttem ettől, de nem jöttem, és otthon voltam egy komplett napot 1983. szeptember 13-án, és a derűnek az öröme olyan mértéke öntött el, amit mindenkinek kívánok, ha ilyen kínhelyzetben van. És jött egy elhatározás: el kell jönni a belovaglásból, abba kell hagyni a várakozást. Azzal az elhatározással: az öttusa sporttal az életem hátralevő részében foglalkozni nem kívánok. Másnap bementem a munkahelyemre. A munkakönyvet eltettem a zsebembe, vittem egy nagy demizson bort, poharakat, kitöltöttem portásnak, igazgatónak, szétosztottam, mondtam nekik, gyerekek, örültem, hogy közöttetek voltam, de most elmegyek. Ez bennem úgy fogalmazódott meg, mintha Isten azt mondaná, Bandi a szolgaságod éveit kiteltek, szabad vagy. Azóta én foglalkozásban voltam egészen a rendszerváltásig. Vagyis ha valaki szellemi tevékenységből fél éven keresztül 2500 forintot tudott igazolni, az szellemi szabad foglalkozású volt. Nekem ez azért kellett, hogy ne legyek munkakerülő. Volt ilyen, börtön járt érte vagy kényszermunka.

A nemzethez való kötődésem az átlagemberéhez képest erősebb.

Neveltetésemből is származik ez nyilván, öröklött adottságomból. Amikor versenyző lettem, felhúztam a magyar válogatott melegítőjét, rá volt írva Hungary. Ez egy más helyzet, nem magamért versenyzek, immár valakit képviselek, valakit magunk közül. Nem tudok nem figyelni az emberek sorsára, helyzetére. Az, hogy megtörtént: 2006. október 23-án az ünneplő 300 ezres tömegben a környező országokból odahozott verőlegényeikkel együtt megverték az ünneplőket, viperát és gumibotot, könnygázt használtak velük szemben - az demokrácia volt. Szétverték, letartóztatták, börtönbe zárták a pártok vezetőit, és ezt mondták. Most bemutatták: magyarok, nektek kuss legyen. Ne akarjatok magyarok lenni, semmi közöttök a saját sorsotokhoz! Eddig is tudtam, meg évek óta mondom, hogy Magyarország zsidó hódoltsági terület. Ezt mindenki tudja, de ezt nem szabad kimondani, holott így van, azért mert kényelmetlen, kellemetlen. Ebben nincs semmi. József Attila mondja: a meghódoltak kínja meggyötört is egyben. Nem értem magamat feltétlen. Az, hogy én elhallgassam, milyen a helyzetünk, olyan erők támadnak az országra, amely ellen humán erő alkalmatlan, mert a sátán sokkal okosabb, sokkal ügyesebb, jobban ismeri a Bibliát, vele szemben nem lehet csatát nyerni, csak akkor, ha az emberek Jézushoz szerződnek, akkor hatalomhoz jutnak. Hatalmat kapnak, hogy Isten fiaivá legyenek. Ha ez megtörténik, akkor lesz kilátás. Ez így van az Ószövetségben, az Úr hadakozik értetek, ti maradjatok vesztég. Nem azt jelenti, hogy mindenkinek meg kell tenni mindent, csak ami tőlünk telhető, a többit Istenre kell bízunk. De kiknek mondja ezt az Isten? Azoknak, kik hozzá kötődnek, őt dicsőítik, akik Jézust elfogadták Isten fiának, a megváltónak, enélkül nem megy. Jézus mondja, senki sem mehet az Atyához, ha nem megy énáltalam. Az ember a kezdetek óta Jézus nélkül nem mehet. Sokan mondják: minek nekem Jézus? Nem kell! Ez nem így megy, nem lehet megkerülni Az alsó térből a felső térbe úgy lehet átjutni, hogy a kis nyíláson minden egyes homokszemnek át kell jutnia. Jézust nem lehet megkerülni. Ha egy társaságban beszél az ember hitről meg Istenről, és amikor Jézus neve elhangzik, akkor hirtelen zavarok támadnak. A tanítványok mondják, hogy nem adatott más még a nap alatt, mely által lenne üdvösségünk. A nevet használni kell keresztény közösségekben, egyházakban, kis egyházakban. Ez

fegyver. Az ő nevének hatalma. Jézus nevének hatalmát lehet csak felhozni, máshogy nem megy, másképp nem lesz változás – mert nagy ébredésre van szükség Magyarországon. 56-tól az egész ország sorsa úgy alakul, hogy az ünnepeinket el akarják lopni. Mégis van mire visszagondolni, olyan időszakra, amikor voltak emberek, hogy fontosabb volt az ember szolgálata és az Istenhez való hűség, mint a mindenáron való életben maradás. Tévedés volt, 1956-ban október 23-án, november 4-én, **a magyar nemzet kapott 14 nap ízelítőt abból, milyen lehetne a nemzetnek a sorsa, ha a teremtőjével szoros kapcsolatban lenne.** Én ott éltem át Pesten, sőt Debrecenben. November negyedike után orosz laktanyában bezártak három napra a forradalom leverése után, 18 éves voltam még csak.

A másik nagyon érdekes: a történészek megmondják, mi volt '56-ban. A történészek írják a történelmet, iskolakönyvbe, tankönyvekbe, hivatalos könyvekbe az ő elemzésük kerül be. Énnekem miért ne lehetne történelmi szemléletem, feltételezésem, hogy hogy volt, hogy másképpen állt össze. Sokan mondják, hogy az '56-os forradalom az volt, hogy a nép megvívta és a végső elkeseredésében lerázta a láncot magáról. Ez nem igaz. Őt nap Rákosinak olyan hatalma volt, hogy az ellen nem indult meg egy spon-tán valami. A második világháború végén Sztálin azt mondta, Magyarországnak volt török uralkodója, Habsburg uralkodója, most lesz zsidó uralkodója. Jöttek a kommunisták, Rákosi, Gerő Ernő, Révai, Farkas Mihály - nagy négyes. Éltek virultak, mindenkit kinyírtak, aki veszélyes volt rájuk nézve. 1953 tavaszán meghalt Sztálin, jött Hruscsov, és ő másképpen gondolkodott. Elkezdte ezeket leszalámizni, és a nagy négyes nagyon jól tudta, hogy a szalámizás egy technológia, egy nagyon eredményes, jó dolog és azt mondták, hogy tudatosították a Szovjetunióban, hogy ha a népet kihagyják a hatalomból, baj lesz, mivel ebben a népben, a magyar népben csak mi tudunk uralmat nyerni. Meglátjátok, baj lesz belőle. **Nagyon jól tudták, hogy baj lesz belőle, mert ők csinálták.** Elengedték a gyeplőt, felgyorsítottak mindent és provokátorokkal nekiindultak az embereknek. 23-án este én Csepelen voltam, a munkásszállóba bejött egy katona puskával és azt mondta, hogy emberek, gyertek a lámpagyárhoz, mert forradalom van. Fegyvergyár volt a lámpagyár. Vasúttal mentünk, nyolc megálló. A lámpagyárnál leszálltunk, a fegyvergyár kapuja nyitva volt. Nem volt ott senki, csak egy kis bajszos portás. Néztük, hogy létezik ez. Kinyitották. A Kilián-laktanya nagykapuját, nagy tölgyfa kapuját kinyitották, bementünk, és az udvarban fegyvereket találtunk, és ha-

zamentünk a munkásszállóba Csepelre. Budakeszin lakom és mondták ott, hogy a pártház pincéjét egy hónap előtt fegyverrel és lőszerrel megtöltötték, sőt Döbrentei Kornél említette, akivel a közelmúltban találkoztam, utcai virágládákat kipakoltak, fegyvert raktak bele és kis földet szórtak rá, vagyis ők kirobbantották a forradalmat, azért, hogy legyen mit vérbe fojtani, és lehessen kezdeni öldökölni. Gyakorlat: '19 után öldöklés, 45 után öldöklés, 56 után öldöklés. Ti. a háború mindig csak ürügy arra, hogy a sátánnak megfeleljenek. Akinek a személyéhez tartozik lopni, csalni, hazudni, ölni. Megmutatták: látjátok, baj lett belőle. Hát én így elemzem az '56-os forradalmat. Máshogy nem tudom, és azt gondolom, és sokan mások (pl. az amerikai magyarok) nem hajlandók ezt a tételt elfogadni, mert azt mondják, én ott harcoltam géppisztollyal. Igen, ott harcoltál géppisztollyal, ki mondta,

hogy nem harcoltál. Csakhogy kirobbantották a forradalmat. Egyet kalkuláltak el Rákosiék, hogy a robbanás nagyobb lett, mint gondolták volna. Amikor az atombombát robbantották, akkor az íróasztalon kiszámították, hogy mekkora lesz a robbanás. Tenger alatt robbantottak, és kiderült, hogy a robbantás hétszer nagyobb, mint amire számítottak. Ugyanaz volt itt is. Kiderült, hogy a magyar nemzetben volt annyi életerő, annyi elszántság, amire nem számítottak, hétszer nagyobb volt. Meg lettek volna egy kis csetepatével, lövöldözéssel, hogy le lehessen főlni azokat, akikben még van egy kis életerő, és akkor kezdenek mindent újra. De hát nagyobb lett, és végül is ez az 56-os nagy robbanás megrepesztett valamit a nagy szovjet hatalmon. Én ezt így látom. Jól látom? Nagyon szépen köszönöm a meghallgatást, köszönöm szépen a figyelmet.

*A háromszoros olimpiai és tízszeres világbajnok öttusázó először járt a Délvidéken. Körútjából a 2007. november 25-én Nagybecskerekben megtartott előadását – amelyre a Háló- mozgalom és a Vajdasági Pax Romana szervezésében került sor - nyújtjuk át az olvasóknak.

Balczó András a nagybecskereki Petőfi Művelődési Egyesület nagytermében

Meghívó

November 25-én, vasárnap délután 16 órakor,
a nagybecskereki Petőfi Művelődési Egyesület nagytermében
az öttusa sport magyar világhíressége, a nemzet sportolója

Balczó András

tart élménybeszámolót sportról, családról, hitről

**Balczó a világ legnehezebb sportjában nyert három olimpiát és tíz világbajnokságot,
ő minden idők legeredményesebb öttusázója.**

„Hivatásomnak azt tekintem már régóta, hogy közösségekhez menjek és próbáljak velük arról beszélni,
hogymi végre vagyunk a világban.

„Balczó András saját élettapasztalatával igazolta, hogy miképp lehet egy célt alázattal szolgálni, akár világhírnevet
is szerezni, de mindig szercényen és istenhittel állva a magyar lobogó mellé.

Egy sportoló életműve – az eredményei. Számok, helyezések, érmek.

Balczó azonban már versenyző korában is több volt "egy sportolónál". Balczó András jelkép volt. Példa.

A karizmát, az emberekre, az emberi lélekre gyakorolt hatást az eredményeken messze túl,
valami mással lehet mérni. Talán szeretettel. (David Sándor)

**Akik elfogadták az áldást: feleségével, Császár Mónikával (aki a müncheni olimpia
bronzérmes magyar tornászcsapatának volt a tagja) tizenkét gyermeket nevelnek
békében, szeretetben budakeszi házukban.**

Irodalmi emlékeztető*

Mivel két újvidéki értelmezői közösség, a Híd folyóirat és a Magyar Tanszék hosszú évek óta önfeledten reklámozza Konrád György és Kertész Imre másodosztályú remekműveit, talán nem késő föl hívni e két intézmény figyelmét egy-két olyan körülményre, amelyek, sajnos, részűs fénnyel vetnek e két író szellemi magatartására.

Hat évvel ezelőtt, az irodalmi Nobel-díj kihirdetése után, az újvidéki Magyar Tanszék diáklányos megilletődöttséggel és lámpalázás sietséggel szakmai tanácskozást hívott össze Kertész Imre munkásságának a megítélése céljából, pedig Kertész több külföldi és magyarországi lapnak is azt nyilatkozta, hogy nem tekinti magát magyar írónak.

A szabad identitásválasztás korában élünk. Kertésznek ezt a választását tiszteletben kellett volna tartani. Ez az egyik, csendes észrevételem. A másik nem is az enyém, bár ugyancsak halk kommentár volt. Pomogáts Béla jegyezte meg egyik írásában: nyilatkozataiban Kertész több alkalommal is megsértette a magyar népet. Mivel ez szövegszerűen bizonyítható, vitathatatlan tény, önként adódik a kérdés: miért hízelegtünk neki közpénzen?

A zezugos budapesti irodalmi szubkultúra egyik, igen befolyásos értelmezői közösségének kerekén hat éve Kertész Imre az ünnepezt írója (korábban Konrád Györgyöt, Esterházy Pétert és Nádas Pétert részesítette megkülönböztetett figyelemben, de hát, istenem, a Nobel-díj az mégiscsak Nobel-díj, és a háború az háború), laikusként úgy gondolom azonban, hogy az újvidéki Magyar Tanszéknek mégiscsak az volna a dolga, hogy a legjobb magyar írókat népszerűsítse szakmai összejövetelei révén is.

Ha a Magyar Tanszék valami okból ragaszkodik a magyar holokauszt-irodalom vizsgálatához, bár ennek korábban nem sok tanújelét adta, tudományos tanácskozást szentelhetett volna Radnóti Miklós életművének, akiről Bori Imre írta az első monográfiát, s aki a legjobb magyar költők egyike.

Talán még emlékszünk arra, hogy Radnóti mártíriumáról elsőként a zentai születésű újságíró, Soós József készített dokumentumfilmet az Újvidéki Televízió megbízásából. Soós József a hetvenes években nem ismerhette a későbbi magyarországi levéltári kutatások eredményeit, amelyek mehökkentő tényeket tártak fel a költő végnapjairól. Ezekről az életrajzi tényekről Budapesten és Új-

vidéken makacs következetességgel nem hajlandó tudomást venni az irodalomkutatás. Újvidéken azért nem, mert a Bácskaságban lassan jár a posta.

Új felismeréseket ösztönző tanszéki tanácskozás témája lehetett volna Ferencz Győző monográfiája Radnóti költészetéről és Gerencsér Miklós *Abdai talányok - A Radnóti-mítosz cáfolata* című könyve. Ez utóbbi dokumentumok sokaságával bizonyította be: „az egész magyar kultúrtörténetben megközelítőleg sincs oly vakmerő szellemi szédelgés, mint amekkorával a nyakunkba hamisították Radnóti Miklós abdai legendáját... a csalások és hazugságok sűrű szövevényéből tákolt állegendához semmi köze a nagy költőnek...”

Nem hiszem azt, hogy a Magyar Tanszék és a Híd folyóirat munkáját irodalmi sznobizmus és nemzetellenes klikkszellem uralná. Sokkal valószínűbb, hogy esetükben csupán egyszerű tájékozatlanságról van szó.

Kétezer-kettőben valószínűleg nem jutott el a hír Újvidékre: az irodalmi Nobel-díj kihirdetések a vezető világlapok - egymástól függetlenül, ám egyöntetűen - nem irodalmi, csupán politikai gesztusnak nevezték Kertész Imre irodalmi Nobel-díjjal való jutalmazását. A New York Times kritikus például szűkszavúan annyit állapított meg, hogy Kertész irodalmi Nobel-díja „válasz az Európában növekvő antiszemitizmusra”. Ami ugyan fából vaskarika, de hát ugyanezt tapasztaltuk számos más „irodalmi” Nobel-díj, legutóbb az osztrák Elfriede Jelinek esetében is. A nem propagandaszempontokat követő magyar kritikusok ma már nyíltan a Nobel-díj végső amortizációjáról beszélnek. Úgy látszik, ennek a híre nem jutott el Újvidékre.

A látogató (1969) című kisregényének megjelenése óta, amely értékes mű, Konrád György egyenetlen színvonalú munkákat produkált csupán, jugoszláv vonatkozású és nagyszerű politikai érdekeket tükröző dolgozatait pedig jobb volna minél előbb elfeledni. (Belgrádban ma is Konrád a leggyakrabban fordított magyarországi szerző, alkalmasint nem csupán a vak véletlen következtében.)

Ami pedig a Híd által rutinosan meg-megünnepezt Konrád György egyéb írásainak eszmei tartalmait illeti... Nem folytatom. Hosszúra sikerült ez a bevezető, rátérek hát mondandóm lényegére.

1.

„A zsidók... kitüntetett szerepet vállaltak a világ kommunikációs összekapcsolásában, a hírközlésben, a kereskedelemben, az intellektuális dialógusban, a Föld és a rajta élők világgá változtatásában... Ez az egyetlen világnép, és ebből fakad rendeltetése is... A zsidók nem lesznek utcaseprők, mert a sok évezred alatt felhalmozódott intellektuális tőke tovább öröklődik az utódokra. Az érzékenységet, az alkatot és valószínűleg intelligenciánk természetét is összeadjuk abban a génkódtételben, amik a gyerekeink.“

Konrád György

Ha a „kiválasztottság“ és a „választott nép“ megjelölést nem isteni kinyilatkoztatásként, nem szakrális-vallási kérdésként vizsgáljuk, hanem világi, hétköznapi érvényű alapigazságnak tekintjük, egyetemes emberi értékeszméket döntünk romba, és visszalépünk a huszadik század barlangstétijébe, a hitleri eszmekörbe.

Néhány kirekesztő szellemű világrész és szubkontinens még nem értesült arról, hogy Konrádek változtatták volna „világgá“ őket, s alig tudnak valamit a Konrád által megálmodott (azonos eredetű) intellektuális dialógusról, de ez az ő gondjuk legyen. Beszéljünk inkább a magyar nyelv-helyességről, a magyar irodalomról, a későbbiekben pedig a magyarról mint némely magyar állampolgár idegen anyanyelvéről, ez ugyanis közvetlenül bennünket érint.

Konrád György fajbiológiai eredetű interkontinentális intelligenciájának működését mintha megnehezítené az a körülmény, hogy olykor-olykor grammatikai nehézségekkel küszködik. Az egyes számot nem mindig tudja egyeztetni a többes számmal (génkódtétel - amik). Ehhez kapcsolódik a jelenkori magyar irodalom egyik alapkérdése is. Konrád pálya- és eszmetársai, a magyar nyelvű irodalom jelesebb művelői úgy tartják: az íróknak nem népben-nemzetben kell gondolkodnia, éppen elegendő, ha alanyban-állítmányban teszi ezt. Csak azt nem tudom eldönteni, mire elegendő ez az önkorlátozó literátori tevékenység. A leíró nyelvtan példatárának szaporítására?

Érdeemes felfigyelnünk arra, hogy a magyar peremszéleken, „erősebb lét sodrában“ élő legjobb irodalomkutatóink egészen más látószögből ítélik meg ezt a kérdést. „Mindig azt tanítottam“, olvashatjuk a szabadkai Hózsa Éva egyik interjújában, „hogyan az irodalomnak lételméleti vonatkozása van, afféle jobbitó energiája, fontos helye és szerepe az önmegértésben, a gondolkodásban“. *Önként vállalt provincializmus* című tanulmányában a debreceni Márkus Béla így foglalta össze a vita lényegét: „...akadnak, szép számmal, amúgy eléggé céltudatos és kinyilatkoztatásaikkal fel-feltűnő alkotók, akik a személyiség céltalanává válását, eltűnését, az én eltörlését, a szorongást, a félelem

lételményét megragadhatóbbnak, kifejezhetőbbnek tartják, mint a hazához, a szülőföldhöz, az otthonhoz, a családhoz kapcsolhatóakat... A természet élménye homálylik előttük, ragyog viszont, mondjuk, a magányé vagy a halalé. Hogy az élethez >>más távlatot ad a halál<<, de mást a gyermekkor is, a maga környezetével és körülményeivel; hogy az ember, az >>egyedüli példány<< akarva-akaratlan szereplője a számára adott kor társadalmi és szellemi történetének? - rég szembesülni lehetett vele, hogy ezeknek a kérdéseknek a felvetése bizonyos >>értelmezői közösségek<<-ben eleve szüklátókörségnek számít“.

A népben-nemzetben és az alanyban-állítmányban való gondolkodás föltételezi egymást. Nincs emberi közösségtől elvonható irodalmi nyelv, és nincs emberi közösségtől elvonatkoztatható irodalom sem.

Az viszont tagadhatatlan, hogy Konrád György esetében indokolt a magyar nyelvtan törvényeinek alkalmazását, az alany és az állítmány, valamint az egyes és a többes szám egyeztetésének követését szorgalmazni, a világ akaratlagos kommunikációs összekapcsolásában ugyanis a Kossuth-díjas Konrád úgy vesz részt, hogy magyarul ír.

2.

„...többé semmiféle szolidaritást nem tudok kialakítani magamban az úgynevezett „magyarsággal“, azaz nincs magyar identitásom, nem érzek s nem gondolkodom együtt a kétségbeesett magyar ideológiával.“

„A nyelv - igen, az egyetlen, ami köt. Milyen különös. Ez az idegen nyelv az anyanyelvem. Anyanyelvem, amelyen megértem gyilkosaimat.“

Kertész Imre

A Magyar Tudományos Akadémia tavaly szobrot állíttatott Kertész Imrének az Akadémia csarnokában, majd gyilkosainak nyelvén köszöntötte a Nobel-díjas író.

Aki kiváló erőnlétnek örvendő, akár világgá is futhatott volna, ha újra átlapozza *Valaki más* című, 1997-ben írt könyvét, amelyben idegen anyanyelvéről tett említést.

Egy régi latin mondás szerint csökken az emlékező-képességünk, ha nem használjuk.

3.

Talán nem bántok meg senkit, ha azt mondom: a zsidó pontosan olyan nép, akár a többi. Ugyanazok a jó és rossz emberi tulajdonságok jellemzik, mint a többi népet.

Miért nem olvassa el újra Konrád és Kertész zsidó származású íróink legjobb írásait? Mondjuk Karinthy Lélekjavító

műveit; vagy Örkény jobbító energiát sugárzó egyperces novelláit - például a *Keresd a hibát!* című miniatűrjét, játék és önirónia e remek foglalatát:

„A babiloni fogsággravitel után Jekoniás nemzé Saláthielt;
Saláthiel nemzé Zorobábelt;

Zorobábel nemzé Abiudot; Abiud nemzé Eliákimot; Eliákim nemzé Azort;

Azor nemzé Sákodot; Sákod nemzé Akimot; Akim nemzé Eliudot;

Eliud nemzé Eleázárt; Eleázár nemzé Piszkos Fredet, a kapitányt; Piszkos Fred nemzé Matthánt; Matthán nemzé Jákobot;

Jákob nemzé Józsefet, és aztán nem volt több hiba.“

Ha kárörvendő volnék, most megismételném a magyarországi „véleményformáló értelmiség“ körülbelül fél éven át forgalmazott bakugrásos észjárású jelmondatát, amely szerint „*Te is más vagy, te sem vagy más*“. Nem vagyok kárörvendő, azazhogy... Na mindegy. Csak annyit akartam mondani: mindig elveszítem a felhőtlen jókedvemet és a józan belátásomat, amikor Kertész Imre író, György Péter esztéta és néhány tucat, őhözjuk hasonló alkalmi kiválasztott rossz pesti zsargonban fogalmazott kioktató, vádaskodó és gyűlölettől lobogó cikkeit olvasom. Amely cikkek az utóbbi húsz évben osztódva szaporodnak, mivel a magyar büntető törvénykönyv elmulasztotta körülhatárolni a foglalkozás körében nagy nyilvánosság előtt folytatólagosan elkövetett szamárság fogalmát.

4.

A Konrád György által említett „sok évezred alatt felhalmozódott intellektuális tőke“ civilizációk harcának és kultúrák összeütközésének alapkérdéseit veti felszínre. Valamint azt az egyszerűbb kérdést is, hogy számártegyesztéssel foglalkozó írástudatlan pásztorok mekkora intellektuális tőkét voltak képesek felhalmozni a pusztá fennmaradásukért vívott sok évezredes létharcaik során?

Beszéljünk inkább a magyar irodalomról.

Weöres Sándor, szerencsére, nem a „politikailag korrekt“ liberális közbeszéd, csak Rákosi Mátyás és Kádár János korában élt, így aztán 1953-ban megírhatta az asztalfiókjának *Le Journal* című versét, amelyet a történelmi fellélegzés pillanatában, 1956-ban *A Hallgatás Tornya* című gyűjteményes kötetében tett közzé, s amelyben a következő sorok olvashatók:

*hellén szem héber látomás
egymást pocskékul elrontotta
menny-gyümölcs és pokol-tojás
lett paradicsomos rántotta*

*oráng geh weg ne nézz oda
úgy sem tudhatsz segíteni
mindez természetes csoda
szól Kafka Franc az isteni*

5.

Mély részvétet érzek minden embertársam iránt, aki elszenvedte a holokauszt irtózatatos traumáit. De ennél többre nem vagyok képes.

A holokauszt nem időtlen borzalom.

Az emlékezet megőrzi, de több mint hatvan évvel ezelőtt véget ért.

A mai nemzedéknek nincs köze hozzá. Olyannyira nincs, hogy előbb-utóbb fel fog lázadni a rákényszerített természetellenes gondolkodásmód, a rázúdított időtlen borzalom, a ráerőszakolt büntudat hirdetői ellen, és esetleg azt fogja mondani: *Ebből elég. Többé semmiféle szolidaritást nem tudok kialakítani magamban az úgynevezett „zsidósággal“, mert nincs zsidó identitásom, nem érzek s nem gondolkodom együtt a kétségbeesett zsidó ideológiával.*

6.

A magyar nyelv a magyar nép és a magyarul beszélő emberek nyelve.

Nem a gyilkosoké.

Negyven éve interjút készítettem Illyés Gyulával, aki a háborús években az általa szerkesztett Magyar Csillag című folyóiratban az utolsó pillanatig szellemi otthonot adott zsidó származású íróinknak is. Emiatt durva támadások érték őt és a lapot. „Később, amikor már öltek“, mondta Illyés, „amikor a német hitlerizmus megszállta az országot, már nem sokat tehettünk. Egy idegen hatalom volt itt, az hozta a rendeleteket, az szabta meg a törvényt is, és az szedte magához a végrehajtóit. Ezért a magyarságot nem lehet megfeleltetni.“

Hányszor kell ezt elismételni, hogy Kertész Imre is megértse végül?

Gondolkodjunk együtt a logika szabályai szerint, tehát kettős mérce alkalmazása nélkül. És békéljünk meg végre, mert a gyűlölködés csak újabb gyűlölködést vált ki mindkét oldalon, most és a jövőben is.

Olvassunk jó könyveket.

*A bevezető kivételével, ez az írás - némileg rövidített változatban - a Magyar Hírlap 2008. április 9-i számában jelent meg.

HEGEDŰS ATTILA:

Menekülés Jugoszláviába

Soós József visszaemlékezése

Soós József 1956-ban, Sztálinvárosban (mai Dunaújváros) a Vasmű központi laboratóriumának műszerüzemében, felesége pedig egy építkezési vállalat irodájában statisztikusként dolgozott. A Dudujkavölgyi kényszermunkatáborból 1952. október végén került a Dunapenteléből erőszakosan nagy iparvárossá épített, s a „nagy” Sztálinról elnevezett mai Dunaújvárosba. Rákosi Mátyás idejében több évet töltött különböző börtönökben és munkatáborokban.

Mint „kommunistaellenes, reakciós börtöntöltelék” az ÁVH büntetésből helyezte a szocialista mintavárosba, ahol a lakosság többségében a párthoz lojális, lekáderezett munkások voltak. Soósék rendőri felügyelet alatt álltak, ami azt is jelentette, hogy nem hagyhatták el lakásukat és nem mehettek el olyan helyekre, ahol csoportos összejövétel volt. Vasárnapként jelentkezniük kellett a rendőrségen, s addig ott tartották őket, amíg mise volt a templomban.

A forradalom idején, ahogy Pesten felgyorsultak az események, Sztálinváros is megmozdult. Sorra alakították a munkástanácsokat, s a Vasmű műszerüzemében Soós Józsefet is beválasztották.

Amikor a Vörös Hadsereg megtámadta Budapestet, a város forradalmi bizottsága felhívással fordult a lakossághoz és önkéntesek jelentkezését kérte, hogy a szovjet támadás esetén felkészülhessenek a város védelmére. A műszerüzemből, egy baráti társasággal közösen, Soós József is jelentkezett, feleségével együtt. A korábban betelepített kommunista görögök egy éjszaka hátba támadták a települést védő katonákat, s többek között ez is hozzájárult ahhoz, hogy a szovjetek végül is elfoglalták a várost: „A sors íróniája, hogy a szovjet hadsereg többnapos heves harc után, november 7-én, a 'Nagy Októberi Szocialista Forradalom' 39. évfordulóján foglalta el Sztálinvárost. Éjszakára kijárási tilalmat rendeltek el. A legkisebb mozgásra vagy fényre odalóttek. - írja Soós József 2003-ban keletkezett visszaemlékezésében.

Sokan elmenekültek Magyarországról azokban a napokban. Soós Józsefék is sokat töprengtek azon: men-

jenek, vagy maradjanak. Azonban sokáig nem történt semmi, a munkát felvették, a rend kezdett helyreállni. Később, 1957. január második felében már hallani lehetett, hogy több forradalmárt elvittek a pufajkások. Voltak közöttük munkástanácsstagok, és olyanok, akik a laktanyában felfegyverezték magukat. Soós Józsefnek különösen volt félnivalója. A káderlapján nyilvántartották, hogy a Rákosi-korszakban éveket töltött börtönökben - többek között a Gyorskocsi utcában, Márianosztrán. Nyilvántartották azt is, hogy a börtönbüntetésének az amerikai követséggel való kapcsolata volt az eredője. De azt is följegyezték, hogy a második világháború idején a II. Magyar Hadsereg katonájaként a Szovjetunióban volt. Ráadásul teljes erőbevetéssel dolgozott munkahelyén a forradalom mellett.

„A rossz hírek hallatára felvettem a menekülés kérdését azoknak a munkatársaknak, akikkel együtt fegyvereztük fel magunkat. Nálunk jöttünk össze a megbeszélésre feleségeinkkel együtt. Mérlegeltük, megtárgyaltuk, mi vár ránk, ha maradunk. Úgy döntöttünk, hogy elmegyünk. Egy hét gondolkodási időben állapotunk meg. Egy hét múlva újra nálunk találkoztunk, és megbeszéltük a részleteket. Mivel addigra a nyugati határt az oroszok és az őket kiszolgáló magyar barátaink, az új - pufajkás - karhatalom lezárta, így csak a déli határ, Jugoszlávia jöhetett számításba. Csoportunk egyik tagjának a felesége bolyi volt. Ez a falu a Pécs és Mohács közötti út mentén feküdt, közel a határhoz. A feleség ott született, ott nőtt fel, ismerte jól ezt a határrészt, és szülei '56-ban is ott laktak.”

A társaság február 2-án kora reggel szállt autóbuszra Sztálinvárosban, s megvették a jegyet a Pécsen keresztül Mohácsra vezető autóbuszra. Soós József, egyik barátjával, megvette az aznapi újságot: „ahogy az első oldalra rápillantottunk, rémlátomásnak beillő kép tárult elénk. A címlapon nagy betűkkel ez állt: 'Lezárták a jugoszláv határt', és a cikk ismertette a minisztertanács rendeletét, amely letartóztatást és börtönbüntetést helyeztetett kilátásba azoknak, akiket ott elkapnak.”

Miután 1948-ban Titókat kizárták a kommunista internacionáléból, a magyar oldalon Jugoszlávia felé is felépítették a „vasfüggönyt“. A határtól 20-25 kilométer széles, úgynevezett határsávot létesítettek, az ott lakókat ellátták határsáv-igazolvánnyal. Ha a kívül lakók be akartak menni a határsávba, a lakóhelyük rendőrségétől erre engedélyt kellett kérni, amit vizsziatéréskor be kellett szolgáltatni. Ha valaki ennek hiányában utazott a határ közelébe és elfogták, akkor letartóztatták, bíróság elé állították, és öt évig terjedő börtönbüntetést is kiszabhattak rá.

Estére érték Pécsre: *„Úgy nyolc óra körül járhatott az idő, amikor a busz ablakából zseblámpafény in-tegetésre lettünk figyelmesek. A fényjelzések előttünk villantak. A busz megállt és két fegyveres rendőr szállt fel. Kérték a határsáv-igazolványokat.“*

Arra a kérdésre, hogy hová mennek, Soós József a következőket válaszolta:

„ - Dunaszekcsőre, egy barátunk esküvőjére igyekszünk - mondtam. Hirtelen ötlettel Szekcsőt neveztem meg, amely kívül esett a határsávon. S valóban ott lakott egyik munkatársam, akinek - véletlen összejátszás? - másnap volt az esküvője, amelyre mi is hivatalosak voltunk. De mi nem oda igyekeztünk.

A rendőr nagyot nézett. - Dunaszekcső nem erre van, az Szekszárd alatt a Mohácsra vezető út mellett fekszik - mondta.

Tudjuk, de Sztálinvárosban azt mondták, hogy még nem megy arra busz. Menjünk le Pécsen keresztül Mohácsra és onnan vissza Szekcsőre.

Hogy a rendőr elhitte-e, amit mondtunk neki, nem tudom. Kinézett az ablakon, s látta, hogyan veri a havaseső az üveget, hallotta hogyan zörög a busz te-tején, majd rápillantott terhes feleségemre és visz-szaadta az igazolványainkat.“

A többieket viszont leszállították a buszról. Az út-vezetőjüket is, aki leszállás közben még odasúgta édesanyja bolyi címét. Arra ugyanis nagyon ügyeltek, nehogy elárulják, hogy együtt utaznak. *„Lehet, hogy a rendőr gyanút fogott, mivel mind Sztálinvárosból jöt-tünk és mind a Vasmű Műszerüzemében dolgoztunk. Amikor mindenkit igazoltattak - érdekes, hogy rajtunk kívül mindenkinek volt határsáv-igazolványa! - a rendőrök is beszálltak és a busz folytatta tovább az útját. Meg kell jegyezmem: ha a rendőröknek eszébe jut a jegyek ellenőrzése is, biztosan lebuktunk volna, hiszen mindannyian Bolyba váltottuk a jegyet!“*

Soósék Bolyban leszálltak, s felkeresték a megadott címet. Mondták, hogy a lányuk barátai Sztálinváros-

ból. Beengedték őket, s elmesélték mi járatban van-nak ott. Kérték, hogy éjszakára ott maradhassanak, majd reggel a visszafelé induló busszal hazamennek. Vezető nélkül ugyanis a sáros szántóföldeken, a hi-deg, havas téli esőben terhes feleséggel Soós József nem mert vállalkozni a határátlépésre. Úgy is beszéltek meg indulás előtt, hogy ha valami akadályba ütköz-nek, vasárnap visszamennek Sztálinvárosba és hét-főn bemennek dolgozni, mintha mi sem történt volna.

Azonban hajnali két óra körül valaki felébresztet-te őket: *„Nem akartunk hinni a szemünknek! Sárosan, vizesen, elcsigázottan ott állt az egész társaság, mind, akit a rendőrök leszállítottak a buszról.“*

Egymás szavába vágva mesélték a történetet. Mi-után leszálltak a buszról, a rendőrök azt tanácsolták, ne várjanak a hideg esőben, menjenek a legközelebbi faluba, kopogjanak be a kocsmába és ott várják be a másnapi autóbust, amivel haza tudnak menni. El is indultak a falu felé, de koromsötét volt, s miután már nem látták a rendőröket, letértek az útról a szántó-földekre, s nagy kört leírva megkerülték őket, és Boly felé vették az irányt.

Vacsora után megbeszélték, hogy másnap, va-sárnap még nem indulnak el, kipihenik magukat és utá-na nekivágnak a határnak. *„Vasárnap csendes volt a falu. Mi ki sem mozdultunk a szobából, csak ha az ud-varon levő WC-re kellett menni valakinek. Akkor is csak úgy, hogy a háziasszony előbb kiment a kapu-hoz, megnézni, nem jár-e valaki az utcán...“*

Elérkezett az este. Megvárták, hogy a faluban min-denki nyugovóra térjen. Elbúcsúztak a ház asszonyá-tól, tudták, hogy ha elfogják őket, rájuk is börtön vár.

„Az udvar hátsó részén hagytuk el a portát, s csendben, nesztelenül lopakodtunk kifelé a faluból a kertek alatt. Elöl a vezető fiatalasszony férjével, mö-göttük mi, libasorban. Amikor a határba, a sáros szán-tóföldekre kiértünk, a műúttól bizonyos távolságban haladtunk tovább. Ha az úton egy gépkocsi lámpája feltűnt, azonnal hasra vágódtunk, megvártuk míg el-megy, csak úgy folytattuk tovább utunkat. Néha az oro-szok meg a magyar határőrök fellöttek egy-egy vilá-gító rakétát, s persze ilyenkor is azonnal lehasaltunk, s lapítottunk a sárban mindaddig, amíg a rakéta vi-lágított.

Közben patakhöz értünk. Sekély volt a víz, itt-ott jég fedte. Nem volt széles, de átugrani nem tudtuk. Bottal állapítottuk meg, milyen mély. Mivel én birger-li csizmában voltam, a többiek meg félcipőben vág-tak neki az útnak, én cipeltem át őket a hátamon. To-

vábbi pár órás gyaloglás után egy széles, mély mesterséges árokhoz értünk. Szerencsére csak az előző napok esővíze gyűlt össze benne, de egymás segítése nélkül nem tudtunk átkelni rajta. Én csúsztam le elsőnek, utánam a Kanadában élő barátom ereszkedett le. Átvittem a vízen, ő a vállamra állva felkapaszkodott. A többiek is mind úgy jutottak át, s végül engem is felhúztak a gödörből. Az árok déli részén vas-tag, vasból készült andráskeresztek voltak a földbe betonozva - tankcsapdák. Része lehetett ez a Rákosiék által épített határzárnak, amelyet abban az időben készítettek, amikor Tito még 'az imperialisták láncos kutyája' volt.

Mentünk tovább. Egyszer csak kakaskukorékolást hallottunk, amelybe néha egy-egy kutya ugatása is vegyült. Falu közelében lehetünk - állapítottuk meg. De, hogy hol vagyunk, azt a vezetőnk sem tudta. Már régen át kellett volna érnünk a határon. Talán eltévedtünk? - gondoltuk rémülten, de később kiderült, hogy nem. Bolytól délkeleti irányba az volt a legközelebbi határszakasz. Közben egészen megközelítettük e falut és letelepedtünk egy szénaboglya tövében. Fáradtak és elcsigázottak voltunk. Elhatároztuk, hogy ketten bemennek a faluba és megtudakolják, hol is vagyunk. Sorsot húztunk, hogy eldöntsük, kik indulnak a felderítésre. Mielőtt elindultak, várandós feleségem kérte őket, hozzanak egy pohár vizet, mert nagyon szomjas.

Bekopogtak az első házhoz. A felébredt háziak, még mielőtt a barátaink egy szót is szóltak volna, erőlyes hangon, szinte kiabálva utasították el őket:

Azonnal menjenek el! Nekünk nem szabad éjjel szóba állni senkivel sem. Börtönt kap, aki idegeneket segít, vagy akár csak szóba áll velük.

Egy terhes asszony van velünk, egy pohár vizet kér. Szó sem lehet róla! Nem adunk. Ha nem mennek el, azonnal hívjuk a rendőrséget.

Rendben van, elmegyünk. Csak annyit mondjanak meg, hogy hívják azt a falut.

Udvar - felelték.

Akkor jó helyen vagyunk - mondta vezetőnk. A falut megkerüljük és amikor a túlsó oldalán elérjük az utat, akkor már Jugoszláviában leszünk. A falu utolsó házánaál van a határsorompó.

Azonnal elindultunk és egyszer csak elértük a műutat. Észre sem vettük, mikor mentünk át a határon. Itt már a műúton haladtunk. Ahogy világosodni kezdett, belementünk az út mellett álló kukoricaszár boglyához, letelepedtünk a kékvekre és megreggeliztünk. Innen látható volt a táj déli irányba. Nem messze tőlünk gazdasági épületeket fedeztünk fel.

Nézzétek! - kiáltott fel az egyik társunk. - Az épület tetején vörös csillag van! Biztos, hogy Jugóban vagyunk! Nálunk a forradalom alatt minden vörös csillagot levertek.

Felálltunk és halkán elénekeltük a Himnuszt, majd egy utolsó Istenhözátot mondtunk Hazánknak: Isten veled, Magyarország! Ki tudja, látunk-e még?! Aztán elindultunk az ismeretlenségbe, egy ismeretlen élet felé.

Soós József később Amerikába emigrált, Baltimoreban telepedett le, s szerkesztője lett az Amerikai Magyar Újságnak.

DÉLVIDÉKI BŰNÜGYEK

2.

A rendőrségnek az a dolga, hogy megvédjen. Erre hajlandónak is mutatkozott az a nyomozó, egy göthös külsejű mérges kisöreg, aki fogadott, de kissé komplikáltnak ítélte meg az esetet, nyilván ezért tartott olyan hosszasan a kihallgatás. Nagyon is sokáig masszírozott a főnök, félelmetes szigorúsága szinte úgy érezte velem, mintha én lennék a bűnös, a végén már azt se tudhatam, elengednek-e egyáltalán.

Közben mindenféle alakokat láttam megfordulni az irodában, akiket félig-meddig ismertem a pizzeriából, s akiről álmodni se mertem, hogy a belügynek dolgoznak. Hosszú hajú, farmerruhás, fülbevalós ürgék fontoskodó képpel szaladoztak vallatómhoz aláírásért, vagy egy-egy iratcsomót tettek az öreg asztalára. Az ilyen jövő-menők között volt a hol Martinnak, hol meg Marcikának nevezett illető, akinek fényképezés a hobbija. A pizzeriában egyszer engem is lekapott masinájával, a múlt karácsony előestéjén, pontosan egy évvel azután, hogy arról a helyről utolsó útjára indult Buba. A huszonegy éves festett szőke éjfél tájt döbbenetesen tapasztalta, hogy a vendéglő elől megfújták kerékpárját, ezért hazatérőben bement a rendőrségre jelenteni a lopást. Buba a város külső negyedét átszelő vasúton kívül lakott, de ha el is távozott a rendőrségről, otthonába soha többé nem érkezett meg. Csak a következő nyár derekán került elő megcsonkított holtteste egy elhagyott tanya kútjának fenekéről. A szerencsétlen lány eltűnésének évfordulóján tehát, a szentestén, Martin ellentmondást nem tűrő rámenősséggel lefotografálta a pizzéria szeparéit, miközben két komor fiatalember őrizte a kijáratot. Vesztére velem volt Frici is, nagynehezen hagyta magát egyszer elcipelni egy nyilvános szórakozóhelyre, s akkor meg az történt, hogy kéretlenül lefotózták. Morgolódott is miatta jócskán, noha Martin minden exponálás után foghegyről odavetette azt a magyarázatot, hogy kiállításra készítek felvételeket. „Sejtem én, hogy milyen dossziéban kötnek ki a képek” – jegyezte meg Frici akkor halkán, csak a társasághoz szólva. A fényképészről azt is tudta – egykori, közös lányismerős révén –, hogy középiskolásan előszeretettel fotózta a maga pucér ölet, s az iskolában a fütyi lepedőnyi ké-

peit odacsempészte osztálytársnői könyveibe, füzeteibe, aztán meg leste a hatást. Vágyai ellenére sose lett belőle fotóművész vagy -riporter, idővel csak a biztosító-társaság, majd pedig a rendőrség alkalmazta karambolozott járművek, balesetek, közlekedési szerencsétlenségek és tüzesetek színhelyének megörökítésére.

Úgy még soha senkinek nem gyóntam, mint akkor a rendőrségen. Megdicsértek, hogy önként eljöttem a segítségüket kérni, ők csak tudják, mostanában miféle veszély fenyegeti a magamfajta húsz év körüli lányokat városunkban, pláne, ha egyedül él valaki, mint én. Állítólag nemcsak Buba tűnt el, hanem más is, egy nőt pedig fényes nappal lelöktek a hídról a folyóba.

– Mióta dugja magát Versegi professzor? – tette föl az igencsak kellemetlen és váratlan kérdést öreg vallatóm, Koloman papa, komor, higgadt hanghordozással, mintha csak aziránt érdeklődne, hogy kaptam-e védőoltást mostanában.

Frici rangját ugyan eltúlozta a főszimatnok, de afelől nem volt kétségem, hogy a belügy mindent tud barátomról meg az ő tanyasi, kecsketenyésztő barátjáról, Som Jenőről, akivel együtt volt lecsukva. És tudhatnak a barátok barátairól és barátnőiről. Nem lett volna értelme tagadni a mégoly takaréklángon tartott viszonyt is. De nem volt elég megvallani a hébe-hóba megesett dolgokat, a detektív urak az intim részleteket firtatták. A hogyan, meddig és hányszor kérdései után konkrét eseteket hoztak föl. Például, mit tudok arról az „orgiáról”, amely tavalyelőtt január derekán esett meg Jenő tanyáján, ahol a házigazdán és új nőjén, Katin kívül jelen volt Kati régi barátnője, egy elvált rendőrfelügy és Frici.

Tudtam az esetről, miután Frici panasszal beszélt el nekem. A subaszőnyegen pálinkázgatva palackpergetéssel az üvegszáj iránya mutatta, ki a soros levetni egy-egy ruhadarabot, s végül hangulatfényben kezdetét vehette a csata. Frici csakhamar csódtól letörve, haverjára irigy dühvel kuporgott a szőnyeg szélén, míg Jenő – asszonyát dicséretesen ellátva – nagy, kanos lobbal nyergelt át a vendég hölgyre, miközben Kati szipogva pityergett a szőnyeg másik szélén.

Pár szavas összefoglalómra Koloman bácsi tanítványa, Martin is ott hegyezte a fülét, és lecsapva tudakolta a folytatást.

– Jenővel is volt dolgod?

– Lehetett volna – feleltem, és kivonatossan előadtam a tanyai „orgiát” követő hetekben történt esetet.

Fricinél voltunk a velem egyidős Szuzival, aki nem barátnőm, hanem Frici szerzeménye, tizenöt évesen betablettázás miatt neki is volt gyomormosása, mire a megszeppent szülők függetlenséget követelő lánykájuknak saját udvarukban hanyatt-homlok fölépítettek egy házikót, ahol a kényeztetett gyermek éjszakára is fogadhatta pasijait.

Ott voltunk tehát Fricinél, akihez befutott Jenő, hogy kecsketejjel lepje meg barátját. A természetes, krol bőrrű férfi haja, szakálla hosszú, fekete volt, úgy festett, mint egy jó vágású, fiatal maharadzsza. Nyilván tudatában volt a megjelenésével keltett hatásnak, és felfogta a visszasugárzott, láthatatlan, biztató jeleket, csak hamar kettesben maradtunk, és bikamód nagy szuszszanásokkal rontott rám.

Ez a lényegre törekvő, célirányos, lerohanó stílus valamelyest mérsékelte hajlandóságomat, oké, belenyugodtam, hogy a lelkemre csak később lesz kíváncsi, de azért kezét bátorkodtam gömbölyűségeimre irányítani, s fennhangon biztattam, merjen gyengéd harapásokban részesíteni, jobbról is, balról is... Ez meg neki nem volt ínyére, mert nyomban leeresztett, mint a kipukkadt tömlő.

– Koma, gyere, segíts ki! – kiáltotta barátjának, de az nem vette komolyan a hívást. Később is alig akarta elhinni, hogy Jenő csütörtököt mondott.

Jenő tálalásában – amint azt Frici visszamondta nekem – én egy frigid szuka vagyok, aki folyton dirigál az ágyban, ezt csináld, azt csináld, amitől minden férfi kiakadna... Kitárgyalva a témát Frici derűs arca arról árulkodott, hogy a sors kárpótolta őt múltkori kudarcáért, igazságot szolgáltatott neki azzal, hogy ezúttal ő lehetett tanúja a másik tehetetlenségének.

Mindebből röviden csak annyit kötöttem a nyomozó urak orrára, hogy hol az egyik, hol a másik delikvensük volt képtelen a tettek mezejére lépni. Az öreg egyszerűbben fogalmazott:

– Baszni nem bírnak, csak fölbaszni, baszkódni..., a párttal szemben, és az öngazgatást megkerülve erővel politizálnának. Két évi sitt nem volt elég nekik – morgogta maga elé.

Mielőtt elengedtek, a lelkemre kötötték, hogy azonnal jelentsem nekik, ha valami gyanúsat észlelnék magam körül. Frici esetleges úti készülődéséről is hala-

déktalanul értesítem őket. Úgy látszik, még nem emésztették meg Jenő megpattanását.

Jólértésültségüket előttem is fitogtatták, miszerint pontosan tudják, hogy Jenő 85 júliusában hagyta el Jugoszláviát, Nova Goricánál, ugyanott, ahol én akkortájt kabátlopásba keveredtem. Szóval erről is tud az itteni rendőrség; nyomatékossan tudtomra adták, hogy most rajtuk múlik, hogy kollégáik az ország másik szélén feljelentés kíséretében továbbítják-e a lopásról felvett jegyzőkönyvet a vizsgálóbíróhoz. Legyek tehát jó kislány...

– Ugye, megmondtam?! – fogadta Frici a kihallgatásomról szóló beszámolómat. Azt se hallgattam el, mi féle „kabátlopásba” is keveredtem.

Zorannal Velencéből hazatérőben az olasz Goriziából épphogy átgördültünk a szlovén Goricába...

– Görzbe – javított ki Frici.

Én csak Goricának tudom, mondtam. Zoran megállt a parkolóban, hogy a kocsiban szunyókáljon egyet, nekem viszont nem volt alhatnékom, a csillogó üzletsoron betértem egy közeli butikba, és felpróbáltam egy bájos leंबरdzseket. Az az ötletem támadt, mi lenne, ha ebben a szerelésben pillantana meg álomból ocsúdó barátom, talán máskor is szívesen látná rajtam... Szerb nyelven vettem oda a butikos asszonyságnak, hogy csak ide megyek a tíz méternyire lévő autóhoz, ő meg talán nem értett szerbül, vagy nem akart, sipítózva rohant ki utánam, nyilván tolvajt emlegetve rendőrért kiáltott, támadt nagy csődület, s lett rendőr meg jegyzőkönyv.

Ezt követően Zoran hétszáz kilométeren át korholt meg gondolatlanságomért, és azon izgult, hogy egy esetleges bírósági idézés felesége előtt le ne leplezze velencei titkos utunkat...

Frici keserű kifakadással szakított félbe.

– Te vagy a negyvenötödik, aki visszamondja nekem, hogy Szabadkán, Kanizsán, Újvidéken vagy másutt beidézték, bevitték, elhurcolták, és órákon, fél napon át, sőt estétől reggelig rólam kérdezték, mintha valamilyen összeesküvő banda főnöke lennék. Pedig elszigetelt, titkos semmittevésben telik életem, mióta a börtönből kiengedtek. Útleveél, pénz, jó autó és benzin híján jóformán a szomszéd faluba se jutottam el. Az utcán szembejövő egykori kartársak „szórakozottan” levegőnek néznek, köszönésem se fogadják. Így, korosztályomból kirekesztve, azokkal barátkozok, akik szóba állnak velem; a tinikkel. Ezt a kapcsolatot aztán ferde vonzalomnak állítják be egyesek. Noha még csak gondolatban sem követtem el liliomtiprást, azzal próbálom lehűteni egynémely, lánykájára féltékeny, saját

kurafi korszakára élénken emlékező, „bűnös” vágyait kínál elnyomó, hóbörgő apukát, hogy mi van abban természetellenes, ha valaki a szikkadt kenyérnél többre tartja a gőzölgően omlós, ropogós falatot. Tizennégy évesen nyíltak, barátkozók, színesek, érdekesek a fiatalok, készek a világ megváltására, te is ilyen voltál hét-nyolc esztendeje. Húszon túl a többség elszürkül, beletanul a felnőtség mimikriájába, a titkolózó magánéletbe vonul vissza, a lányok már tartózkodnak a leleplezhető, csoportos kalandoktól, holott azelőtt esti kiruccanásokon nem átaláltak a strandcsúzda létrájának legfelső fokán szeretkezni... Egyre inkább a házasság körül forog gondolatuk, és kezdik megbánni a tizenötödik születésnapjukon készült aktfotókat... Ekkor veszi elő, húszéves koruktól zaklatja őket a rendőrség. Hamistanuskodáshoz jó „alapanyag” az alkata vagy életkora szerint lelkileg kiegyensúlyozatlan, labilis, befolyásolható, megfélemlíthető személyiség. Engem még egyszer se hívtak „informatív beszélgetésre”, nyilván, mert nem is egy hiteles jellemrajzon munkálkodnak, igazi arcomra a legkevésbé kíváncsiak, ők a bűnös képét formálgatják, s a gyerekes, rosszdíákos dolgozathoz hasonló, dilettáns módon kiagyalt vádak igazolására igyekeznek megfelelő tanúkat felhajtani, preparálni. Ebben tehet nekik jó szolgálatot a valami módon kiszolgáltatott, függőségben leledző polgár, egy munkahelyi haragos, a fecsegő, alkoholista értelmiségi, a feltételes szabadlábra helyezett besurranó tolvaj, az állásra kinevezésre ácsingózó törtető... Engem a munka – idényben a tizenkét órai mázsálás – teljesen leköt, leigáz, kikészít, utána szinte ki se mozdulok otthonról, ahol fiatalok látogatóimmal nem társalogni, csak gügyögni lehet, tollabdázni, pingpongozni vagy a tévé előtt gúnynyasztani. Kíváncsi vagyok, hogy erről a „tartalmas” életéről dossziészámra milyen információkat gyűjtött be a belügy egy évtized alatt.

Jenő még inkább elbújt a világ szeme elől. Szerinted az politizálás, hogy két gyereket csinált új asszonyának, abból élt, amit kis tanyáján megtermelt, pálinkát főzött, kecskét szaporított, s havonta egyszer viharvert robogóján, torzonborz üstökkel, tarisznyásan följött a kirakodó vásárba? Minden szomszédjában spiclit látott, amiben csak volt némi igazság, mert különben illetékesek honnan értesülhettek a csoportos parázna hempergésekről? Retteggett az újabb lefogástól, ha egyszer ok nélkül bekasztlították, bármikor megtehetik, ezért szökött meg végül. Görz pályaudvarán egy vécéablakon kimászva külföldön, szabad levegőn találta magát. (A klozet még Jugoszlávia volt, amiként Jenő

számára maga az ország volt egy klozet.) Nem kétlem, hogy most bosszúszomjasan, kettőzött erővel zúdul rám a gépezet, melyben – kabátlopással gyanúsítva – te is egy csavar vagy...

Javában tart a nyár, szökök a munkától, napjaim mozgalmasak: bulik, diszkó, csavargások s a forró délutánokon a népkerti uszoda. A strandra szemrevaló csajokká kivakarodó húgaim tartanak velem, Szeréna és Boglárka, az éjszakában pedig Szuzi, akivel mostanára eléggé összehaverkodtam. Egyszer még egy randevút is felcseréltünk egymással, nem kitervelten, vagyis anélkül, hogy összebeszéltünk volna. Ő második éve szórakozik Dragannal, kapcsolatuk komolynak látszik, ezért is lepett meg, amikor a fiú titokban velem akart találkozni. Gondoltam, megnézem, mi lesz ebből, de már másnap elmondom Szuzinak, ki is az ő faszija, hogy felnyissam a szemét. Így is volt, amikor – még azon a hajnalon – tisztáztuk az esetet, Szuzi elmondta, hogy Dragant nem találva otthon, az én nyiszlett és langyos mérnök barátomnál kötött ki, annál a régi haveromnál, aki már-már aggregényesen ügyel függetlenségére, jelenleg köztem és egy orvosnő között vacillál, s akivel kölcsönösen a pótlék pótlékát jelentjük egymásnak. Szuzi késő éjszakáig maradt a mérnöknél, azután megint hozzám indult.

Csak percekkel korábban érkeztem haza, földúltan, egy kellemetlen légyott tanulságával. Az imént kapott veréstől talán nem volt rajtam semmilyen látható nyom, de lélekben teljesen összetörtem, a füledt éj ellenére vacogón koccantak össze fogaim. Hosszú idő után megint félelmetesnek éreztem az éjszakai udvar, ahova belépve a vaskapu fölső pereme alatti drótkampóra akasztottam kulcsomat, mert félelmemnél is erősebben kívántam, hogy egy beavatott ismerős juthasson el hozzám. A pofonok okozta fülzúgás és a remegtető indulat elbizonytalanították, szinte tántorgóvá tették lépteimet, lüktető halántékkal, roskadozva vonszoltam magam a sötét udvar mélyébe.

Kikerülöm a főépület és a benyúló épületszárny szegletében álló asztalt és székeket, itt bóbiskol, darvadozik naphosszat az idős házaspár, két üres, lakó nélküli lakás előtt haladok el – a trafikoszót másfél évre rács mögé tették, sikkasztás miatt –, utána végre megnyugtató emberi hang, a kamionos hortyogása hallatszik ki a nyitott ablakon. Az utolsó ajtónál már csak a fülzúgás marad, amelybe azonosíthatatlan, baljós neszek vegyülnek, igyekszek villámgyorsan benyomulni a szoba biztonságába, a fény megmenthetne a pániktól, rácsapok a villanykapcsolóra, semmi!, ütöm alul,

ütöm fölül, az égő nem gyullad ki, szapora szívverés billeget, egy sorozatot döfök, mire betalál a kulcs, a küszöbön, toporgó talpam alatt hars ropogással töredezik valamilyen száraz gally, a kulcsot képtelen vagyok elfordítani, magamhoz rántom a kilincset, mire az csapszege híján kiszakad, kezemben lóbázom, majd többszöri próbálkozással nagynehezen beletalálok hüvelyébe, most felfelé emelem, s végre nyílik a zár. Amint sikerül világosságot teremteni, borzongva ismerek föl a küszöbön egy akaratlanul is széttaposott, barnává aszott virágcsokrot, amilyen százával akad a sírkereszteken. Miközben a jelenségre meredek, dobhártyámon mindegyre erősödik léptek pergő kopogása.

– Jé, ez a Buba csokra! – révedve látom, amint Szuzi lehajol a porladó virág maradékáért.

– Hogyhogy a Bubáé?!

– Szülei ilyet találtak udvarukba behajítva a lányok eltűnése utáni reggelen...

Borzadással omlok a szobai fotelbe. Ugyanakkor meg is könnyebbülök kissé attól, hogy Szuzi itt van. Sietek késedelem nélkül kipakolni, nehogy úgy tűnjön, ingadozok az eltitkolás és kivallás között.

– Szép kis alak a párod! Erőnek erejével randevúra hívott, elvitt barátja üresen álló odújába, és megpróbált lefektetni. Kedvenc italommal várt – megfigyelhette, hogy társaságban szívesen vermutozok – sajtos és sonkás falatokat szervírozott. De az üdvözlő puszin túl és a „Hogy vagy?”-on kívül alig volt szava hozzám, a tévén meredten végignézett egy hosszúságos kosárlabdameccset, utána felállt, villámgyorsan ledobta ingét, kibújta nadrágjából, és unottan engem is vetkőzésre szólított föl. Adigra már azt is megbántam, hogy egyáltalán idejöttem. Amilyen hirtelen és megmagyarázhatatlan készletésre mondtam igent a hívásra, ugyanúgy, egy pillanat alatt vált idegenné, amilyen mindig is volt számomra ez az alak. Izomkötegeivel, vállasan, herkulesi pózban kétségtelenül pompás hímállatnak hatott, de csupán ettől a hágásra kész ábrázattól, fújtatva kimutatott gerjedelemtől várt „tüzet fogó”, gyors behódolást, holott akkor már nem arról volt szó, hogy csupán a bevezető gyengéd szavakat és érintéseket hiányoltam, nemcsak fantáziátlan „technikája” taszított, hanem kimondottan fenyegetve éreztem magam, hogy ez az eszement, oktan barom ledöf, felöklel..., a semmibe révedve szegtem le fejem, és eszem ágában sem volt vetkőzni. Dragan ettől dührohámot kapott, és ütött, ahol ért...

– Idejön, tudja, miről van szó, az embert felhergeli, aztán meg nem ad pinát – jogos fölháborodásának megingathatatlan hitével hadarta, a méltatlankodás hang-

ján szinte énekelve. Lelkem mélyén valahol igazat is adtam neki, ezért is tűrtem nyikkanás nélkül a csattanó pofonokat, de az ellenkezés felülkerekedett bennem, és daccal kuporodtam össze a pamlagon. Mikor a veréssel helyreállt önérzete, kidobott. – Mars, kifelé! – és méltóságteljesen hozzátette: – Senkit se vagyok hajlandó megerőszakolni.

Szuzi csak kissé tágra nyílt szemmel, de a meglepődés más jele és érdeklődés nélkül hallgatott, majd szedelőzködött, menni készült. Csupán annyit jegyzett meg: – A te mérnököd nem is annyira mamlasz...

Szuzi sejtelmes viselkedése, váratlan távozása is főbe kólintott kissé, kikísértem, betámolyogtam, nem törődtem a tárva maradt ajtókkal, kavargó kérdések özöne zsongott, zakatolt fejemben, s mint szédítő örvénybe, rogytam az ágyra ruhástól.

Hanyatt fekvé, nyitott szemmel tűnődtem percekig. Torkig voltam az ilyen étellel, sürgősen változtatni kívántam rajta. Szerencsére épp ekkor, augusztus derekán kaptam ki évi szabadságom felét a kesztyűgyártól. Két hét alatt majdcsak történik valami, ami jó irányba tereli életem. Eddig is motoszkált fejemben Fricinek az az ajánlata, hogy költözzek hozzá. Miért ne? Ha nem is végleg, de megpróbálhatnám. Már holnap. Előbb hazamegyek anyámhoz. Testvérkéimnek ajándékot viszek; Ferike új szandált és ingecskét kap, húgaimnak ruhatáramból választok egy-két nélkülözhető, de még jó és divatos darabot. Főzésben, takarításban, varrásban, foltozásban tombolom ki magamat, abroszt, függönyt, ágyneműt cserélek, kiporolok szőnyeget, pokrócot, tisztába teszem a gyerkőcöket, aztán fölpakolom a szennyest a biciklire, és megyek Fricihez, gépével mosatni. Mellesleg megjegyzem majd, hogy ott is maradhatok... Éjszakára is, vagy még tovább..., szóval majdcsak lesz valahogy. Egész jól megnyugtatott, elringatott a tervezgetés, már-már álomba szenderültem, amikor megpendült a vaskapu, súlyos test zuhanása hallatszott, közelítő léptek zaja erősödött. Fölülve rémulten meredtem az ajtóra; a gömnyedve belépő hústoronyban nyomban fölismertem Röfit, Frici nem túl nagyra becsült haverját, aki mostanság szabadult a hadseregből. Amint kiegyenesedett, és találkozott reá szegezett szúrós tekintetemmel, terpeszállásban megtorpant, zavartan igazgatta szemüvegét, és kerek feje búbjáig fölkopaszodó, izzadt homlokát törölgette.

– Szevasz, Eszter – köszöntött, és háta mögül elővont jobb kezében melléig emelve egy hervadt virágcsokrot szorongatott. – A kapu előtt hevert...

Ennyi vészjel, ennyi fenyegetés, ennyi keserűség sok egy napra, de a folytatástól se remélhettem semmi jót.

Röfivel egyetlen egyszer találkoztam, Fricinél, egy népes buliban, ahova ő szabadságos katonaként érkezett, hozzá képest stílic-méretű barátnőjével, Majával, a szönyegen heverve sörözött, és nagy hangon mesélte hátravadász-élményeit. A görög-albán-macedón hármashatár erdeiben fölgülemlett férfienergia most egyenest idehajtotta hozzám. Bár nincs kizárva, hogy előbb végigkoslatott a város kocsmáin, vendéglőin és diszkóin. Frici elbeszéléséből tudom, hogy – a kiskamasznál is esetlenebb, ügyetlenebb, elárvultabb és félszegebb a leszerelt baka vagy a szabadult rab, ha nem vár rá nő, aki pátyolgassa – ő a börtönből kijöve első szabad estéjén a Cserga csárdában remélt valakit fölcsípni, de már a ruhatárnál lecövekelt, fölöslegesnek érezve magát nem merészkedett beljebb, sóvár pillantásokat vetett a kabátokkal szorgoskodó tündéri cigánylányra, majd csüggedt lemondással kibattyogott a kültelki Rizling kocsmába, ahol tömény italokkal kárpótolva magát ismeretlen suhancokkal hajnalig biliárdozott.

Itt van most nekem egy viharos éjszaka hajnalán ez a Röfinek becézett Rózsa Feri, a tegnapi katona, akinek fogalma sincs az én tegnapomról, tegnapelőttről, és nem is érdekli, mit terveztem holnapra meg holnaputánra, csupán egyetlen dolog járhat a fejében..., de majd én lehűtöm. Kapóra jött a szomszédban felhangzó krákogás. Ráripakodtam a betolakodóra, hogy tűnjön el íziben, mert nem felelek érte, ha itt találja őt kamionos barátom, aki korai útja előtt mindjárt betér hozzám kávézni. A füllentés hatott, Röfi mentegetőzve motyogott valamit, aztán elment, anélkül, hogy kikísértem volna.

Kilenc óra tájban új lélekkel keltem föl, mint akire csupa kellemes dolog vár aznap, a kedvem szerint eltervezett programoknak már jó előre örülni tudtam, erővel töltöttem föl, derűs lendülettel rámoztam össze a testvéreknek szánt ajándékokat meg az útihoimit, mintha csak nyaralásra készülnének. Indulás előtt szokásosan körülpillantva ellenőrzöm, rendben hagyom-e el a lakást: rádió kikapcs., vasaló kikapcs., ablakok csukva, gázpalack elzárva, frizsider működik... És az udvari villany? Székre állva szemügyre veszem, hát az égő lötyög foglalatában: ezt bizony kicsavarták! Visszatekerem. Még csak a szárítózsineget kell leszednem. Itt a bökkenő: a múltkor egy, most pedig három bugyi hiányzik. A múltkor tévedhettem is, elszámoltam, de most bizonyos, hogy a három legformásabb, kedvenc alsoneműm tűnt el.

Délután másodmagammal érkeztem Frici házához. Boglárka tizennégy évesen minden alkalmat megragad, hogy otthonról kiszabaduljon, főleg velem, és pláne most, amikor nagybeteg öreganyánk is a család egyhelyiségű lakásába került.

Frici kilincsen felíratos cetli: „Háromig megjövök. Ismerős, olvasva, tévézve..., szórakozva bent várj!” Korántsem titkos helyéről lekasztom a kulcsot, és a beton fölé nyúló tető árnyékában elnyúlunk az udvar tábori székeink.

Barátom már itt van a közelben, a szomszédságban láttam kocsját, özvegy nagynénjének háza előtt, munkáról jövet oda szokott betérni ebédre. Ott lakik Frici édesanyja is, ő szintén özvegy és nyugdíjas, fia megnősülése után költözött nővérehez, hogy senkitől sem zavartatva éljenek az új házask a családi házban. Egy évig sem tartott a házasság; Frici tanárkodott, a feleség kislányt szült, megszerezte orvosi diplomáját, és hazaköltözött szüleihez. Versegi Frigyes tanárnéptárs akkoriban kezdett engem tanítani mint ötödikest. Közben magánéletében tehetséges fiatalok toborzásával valamilyen színházat akart csinálni, erre csapott le az éber és gyanakvó hatalom, két évre leültette Fricit és a több évi svájci munkáról épp hogy hazatért barátját, Som Jenőt.

Napok óta tart a harminc fok fölötti hőség, ehhez képest mi kissé túlöltözöttünk vagyunk, mert most sok az egy szál ujjatlan ruhácska is, de a kipakolással és az átvedléssel bevárjuk a házigazdát. Azaz Boglárkát biztatom, hogy csak emelje le a szárítózsinegről a cukor kis pöttyös bikinit, a hétféteken apját látogató Lilla leányét, és öltse magára. Már kezében a csöpp gönc, hamar megtörtént a bugycsere, amikor örülvén a vendéget jelentő nyitott kapunak, harsány köszöntéssel lép be Frici.

– Üdv, szevasztok, pitypalatty!

Puszi nekem, puszi Boginak.

– Ugyan, Bogi, ne légy gyerek! Frici előtt nyugodtan levetkőzhetsz – bátorítottam a kicsit, ám a nyavalyás mosolyogva, de makacsul rázta a fejét. Akkor Frici észbe kapott, hogy talán mégiscsak neki kéne elvonulnia, ment is, és miközben hozott szennyesemet begyömösölte a mosógépbe, a hugi két mozdulattal felvette a bikini felső részét. Egyszerre be kellett látnom, hogy ő már nem az a kis veréb, aki eddig volt, furcsa érzéseket keltő elismeréssel nyugtáztam, hogy immár mellben, netán szépségben is kezd rajtam túltenni, ugyanezért szerencsémnek tarthatom, hogy bájait vonakodott felfedni barátom előtt.

Fricinek azonban nincs baja az érzékeivel és a szemével: Boglárka – és az engem néhanapján elkísérő új barátnők – felvillanyozó hatása a férfiúban megsokszorozta a reám irányuló figyelmességét; beállítva a nekem tetsző, kellőképp divatos háttérzenét, serény futkározással válogatott nyalánkságokat vonultatott föl, köztük édes süteményt, sós kekszet, déli gyümölcsöket,

csokoládét, többféle üdítőt, drága söroket, különleges külföldi cigarettát...

Vonzó programokat kínált, távolabbi autókázást is kilátásba helyezett, állatkerti látogatást, tavi fürdözést, olaszpiacot, cukrászdákat, méntelepet, lovaglósiskolát..., a szeme sarkából se figyelt másra, jóformán csak velem foglalkozott, de a téma, a szóhasználat, a stílus mintha amannak szólt volna, és én láttam is a felcsillanó szemeket.

Az udvaron beszélgetve telt el a délután, közben egyre szállingóztak körénk a környékbeli lányok, olyan Lilla- vagy Boglárkakorúak, húgom és Frici lánya haver-

ságban is állt velük, most sorra letelepedtek a létra deszkafokára, némelyek még a háztető gerincére is fölkapaszkodtak. Frici jónak látta, hogy ismét készítek rólam és a gyerekekről néhány fölvételt, ahogy azt egy-két havi rendszerességgel szokta.

Amikor este magunkra maradtunk, hamar kikattintottuk a televíziót, és az utcai nagyszobában szivacslemezekből, paplanból és matracokból végtelen lassúsággal kezdtünk megszerkeszteni egy hatalmas fekhelyet.

Folytatása következik

Ismertem a megboldogultat

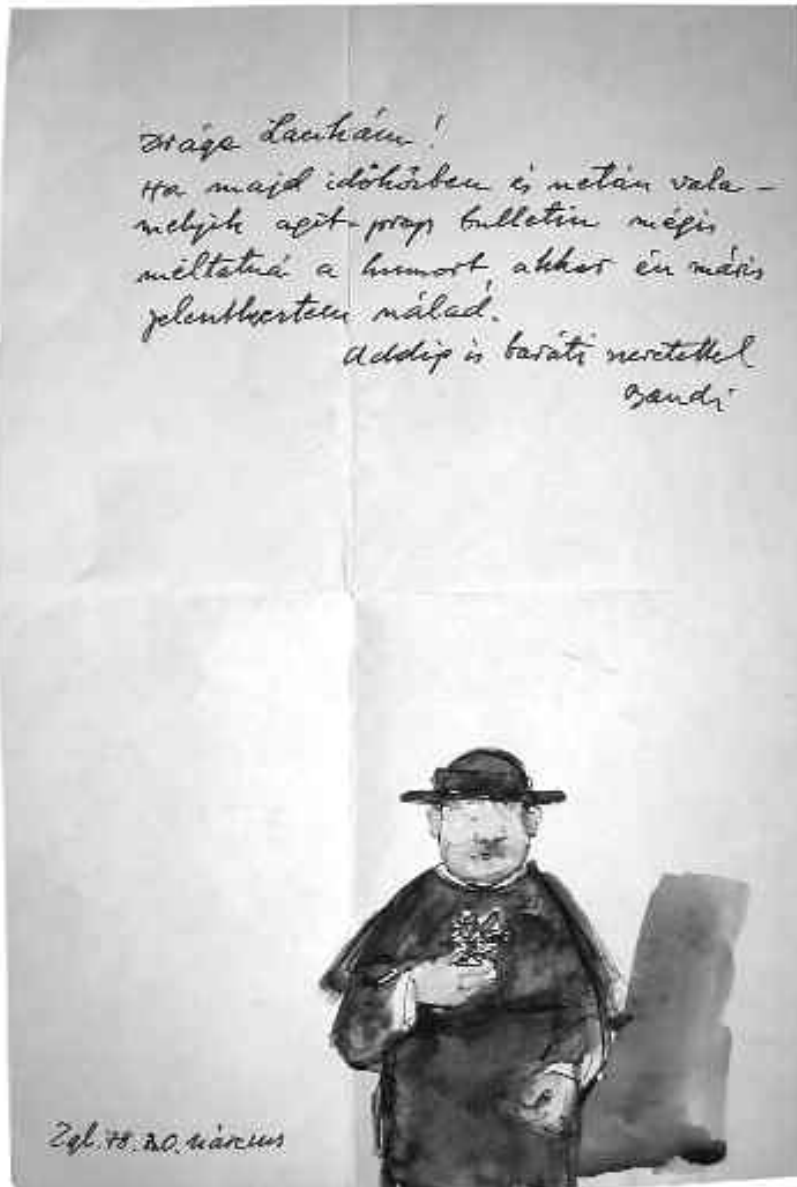
Nem akarok sem nagyképű, sem dicsekvő lenni, mikor azt mondom, hogy senkit sem ismertem annyira, mint a gyászoló családot és a megboldogultat. A dicsekvésnek azért sincs helye, mert az általános iskolától az egyetemig a legfontosabb tananyag a megboldogultról, testvéreiről és a jószágos szívükről szólt. Számomra különösen érdekes volt ennek a nagycsaládnak az élettörténete, mert azt terjesztették önmagukról, hogy ők a *halhatatlanok*. Mindenki élete véges, csak ők, akik a testvériség szellemében nevelkedtek, kiknek a vallása is ez volt; csak ők nem tűnhetnek el ebből a világból. Küldetéstudatukat, félisteni hatalmukat abból merítették, hogy nekik mindent megbocsátottak, és ajándékokkal halmozták el őket az igazi hatalmaságok. Bármekkora bajt is keverték, a végén minden meg lett nekik bocsátva, sőt még a legmerészebb álmaikat is teljesítették. Például, a legrámenősebb testvér kitalálta, hogy a három királyfinak (akik közül kettő nem volt király), szüksége van egy közös országra. A hatalmasságok egy nagy világégés kiprovokálásának fejében megígérték, hogy megteremtik az új államot. Mint tudjuk, új országot csakis a meglévő országok kárára lehet teremteni, amit - szerintük - már mindenki nagyon várt, mert a leszakítandó területeken élő emberektől az anyaországuk már régen meg akart szabadulni. Ezekkel az újonnan alakult államokkal a lehető legjobb szolgálatot tették az emberiségnek. Az ehhez hasonló igaz, és igazságos politizálással elérték, hogy a második világégés után a hatalmasságok újfent megerősítették őket hatalmukban. Semmivel sem kellett elszámolniuk, még a királyokat sem keresték rajtuk, ezért hihették mind többen, hogy a kiválasztott nép leszármazottai. A szerencsájük akkor fordult el tőlük, amikor már nemcsak hitték, hogy kiválasztottak, hanem meg is voltak győződve a halhatatlanságukról, tévedhetetlenségükről. Nemcsak hogy nem hallgattak többé az igazi hatalmaságokra, hanem még nyilvánosan is meghazudtolták, sőt ellenségnek kiáltották ki őket. A világ urainak nem tetszett ez a nagyravágás, ezért mielőtt levették volna róluk a kezüket, elhintették köztük a sza-

badságvágyra keresztelt romboló vírust. A kór tünetei lassan felismerhetővé váltak mindenki számára. A kiválasztottak körében a dolog akkor kezdett gyanússá válni, amikor a családfő, azaz a „főpap”, aki megteremtette ezt a testvéri közösséget, hosszas tusakodás után meghalt. Ekkor már nemcsak a szomszédok, az ismerősök, hanem a családtagok is kételkedni kezdtek a saját halhatatlanságukban. A családfő halála után tíz évvel, a gyerekeket egy addig ismeretlen vírus fertőzte meg; ez a kór egymás után távolította el őket az élők sorából. Senki sem mondhatja, hogy a legidősebb, a legerősebb és a leggazdagabbnak mutakozó gyerek nem tett meg mindent, hogy a gyászos vég ne következzen be. Mindenféle praktikát bevetett a családtagok megmentése érdekében, még a fekete mágiától sem riadt vissza. Természetesen minden igyekezete hiábavaló volt, mert a testvérek, mint egy rossz krimiben, egymás után múltak ki, a fent említett gyógyíthatatlan járványtól. Nem segített rajtuk még az orvosi beavatkozás, a testvéri gondoskodás sem. Pedig ehhez értenek legjobban, hiszen az összes eddigi beavatkozásból mindig győztesen, és ami nem mellékes, gazdagabban kerültek ki. Egyet azonban elfelejtettek, azt, hogy a hátuk mögött mindig ott állt az igazi hatalmasság, amely nélkül semmit sem érnek; még a saját egészségüket sem tudják megvédeni. Tegnap (február 17-én) távozott a 12-ben született gyerek is, akinek az elvesztése akkora fájdalmat okozott az egyetlen életben maradt testvérnek, hogy egy rövid időre elvesztette józan eszét. Mert mivel mással lehetne megmagyarázni azokat az irracionális dolgokat, amelyeket a halál bejelentése után elkövetett. Először is nem akarja elfogadni az orvosi konzílium által hitelesített, a halál beálltáról kiállított jelentést. A hónapokkal előre pontosan megjelölt időben bekövetkezett halál utáni nagy fájdalmában törni-zúzni kezdett mindent a lakásban. Fájdalmát a szomszédok és a távoli rokonok nehezen értik, hiszen már hét évvel ezelőtt egy külföldi szakemberekből álló csoport (Kumanovóban) írásban adta, hogy ezt a testvért is megfertőzte az a gyógyíthatatlan vírus, ami miatt a többiek is

eltávoztak. Tavaly tavasszal, napra pontosan megmondták, hogy melyik hónapban hány óraker következik be ez az elkerülhetetlen esemény. Ezért nem értjük ezt a nagy elkeseredést, ezt az önpusztító dühöngést, hogy összeverjük az unokánk számítógépét, szétverjük a konyha ablakát, megtagadjuk, sőt ellenségnek tekintjük azokat a közeli és távoli rokonokat, szomszédokat, akik elismerik a halál beálltát. A távozóról szépet vagy semmit, tartja a népi bölcsesség, amit ebben az esetben is jó lenne betartani, mert a körükből eltávozóról valóban csak jót lehet mondani. A most távozót én hatvan éve ismerem, akiről csakis jót és szépet tudok mondani. Minden munkát zokszó nélkül elvégzett, békésen tűrte a legdurvább megalázást, azt, hogy elvették még a szavazati jogát is, gyerekeit nem engedték vezető po-

zicióba..., egyszóval másodrangú emberként kezelték. Mindennek ellenére sohasem panaszkodott, türelmesen viselte a sorscsapásokat, sokáig viaskodott a végzetes kórral, aminek végül is megadta magát. Most az lenne a legjobb – így gondolja a többi szomszéd, ismerős is -, hogy minél előbb megtörténne a temetés, a testvér elvesztésén siránkozók megértenék, hogy másokat is ért már ilyen – ha nem nagyobb - tragédia. Bármennyire is fájdalmas egy testvér előre bejelentett elvesztése, a temetést minél előbb meg kell tartani, mert csak így lehet tovább lépni. Azzal, hogy nem fogadjuk el a halál beálltáról kiállított okiratot, azokat pedig, akik ezt megteszik, mi halottá nyilvánítjuk – azzal nem tudunk visszahozni senkit sem. Eddig még senkinek sem sikerült.

A provinciális diszkurzus kultúroptimizmusa

Az utóbbi közel fél évszázadban a legrangosabb díjjal jutalmazott, és a közönség körében is népszerű prózairodalmat olyan helyeken írják, ahol a szerzők képesek megtisztítani a helyi színeket, a nem mindig jó szándékú félreértelmezők által indokolatlanul elmarasztalt *couleur locale*-t az időközben, mondjuk 1830-tól, Victor Hugo Cromwell-előszavának megjelenésétől ráakodott provincializmustól és belterjességtől. Műveik egyaránt a helyi színezet jegyeit viselik magukon, és ez a *couleur locale* nem piszmogó realizmus, nem harsány népieskedés, hanem az élet megélésének teljessége, függetlenül attól, hogy Latin-Amerikában, Afrikában, a Távolsági vagy Közel-Keleten születnek, és tekintet nélkül arra, hogy milyen nyelvű irodalmakba soroljuk őket. Közös nevezőjük a helyhez kötöttség, a Márquez neve által fémjelzett mindenkor Macondo-jellegű mikroközösség életéből való mérítés, egyéni sorsok felvetése, amelyek mögött népek, nemzetek, embercsoportok sorsa tükröződik, és általuk a mű a helyi kötődések fölé emelkedik. A helyi színezet ugyanis nem feltétlenül a törzsi szokások megjelenítését feltételezi.

A magyar irodalom elsősorban azért számít „kis” irodalomnak, mert kevesen beszélnek a magyar nyelvet, még kevesebben olvasnak magyar nyelven született irodalmi alkotásokat. Ezen a kis irodalomon belül léteznek még kisebb irodalmak, a nem anyanyelvi környezetben élő magyar alkotók magyar nyelvű műveinek összessége. Ezek az idegen nyelvi környezetben keletkezett irodalmak (neveztek már őket kisebbséginek és határon túlinak, emigránsnak és nyugati magyarnak stb.) esetében nincs konszenzus az irodalomtörténet-írásban, újabban azonban egyre többen hajlanak afelé, hogy az idegen nyelvi környezetben létező magyar irodalmat az egyetemes vagy egységes magyar irodalom részének tekintsék, azzal, hogy ezek a kisebbségi irodalmak magukon hordozzák a keletkezésük helye és körülményei által meghatározott karaktert, ami mögött ugyancsak sok minden elfér, az egyetemes magyar irodalom és a többségi nyelvű irodalom hatásától kezdve a helyi színeken át a provincializmusig és a dilettantizmusig. Azok szá-

mára, akik a kisebbségi magyar léthelyzet magától értetődő megnyilvánulási formájának a provincializmust tekintik az irodalomban, korántsem egyedüli, de meggyőző ellenpélda lehet például Gion Nándor életműve, Brasnyó István és Németh István prózája, három egymástól távoli megszólalási mód, ami a Vajdaságban élő magyarság huszadik századi történelmének szinte minden részletét valami módon magába olvasztotta, ugyanakkor vitathatatlan esztétikai színvonala elutasítja a provincializmus mindennemű vádját, hangütése pedig semmit se vállal a kisebbségi irodalmakkal szemben feltételezett/elvárt siránkozó, önsajnálató, másokat okoló megszólalásból, tragizáló gesztusokból.

A tisztánlátáshoz, a tiszta beszédhez és a vita tisztasága érdekében először a fogalmak tisztázására van szükség. Felénk az irodalmi köz(nem)tudat Szenteleky Kornél nevéhez fűzi a *couleur locale* fogalmának programszerű meghirdetését, az alaposabb érdeklődésűek azt is tudni vélik, hogy ez a program Herceg János Kalangya-szerkesztése idején burjánzott a dilettantizmust megtűrő, elfogadó és tápláló provincializmusba. Tény, hogy ennél árnyaltabb a valós kép: a fiatal Herceg a maga 19-20 évével és addig szerzett irodalmi jártasságával úgy hazavág költőket, hogy attól koldulnak az érintett szerzők, például Huszár Sándor, a *mániákus dilettáns*, de még Kalangya-szerkesztőként is kikel magából a nyolc év alatt hét kötettel kirukkoló Stadler Aurél produkciója kapcsán. Ritka példák ezek valóban, inkább kifelé mondott kemény bírálatot, a vajdaságiak esetében inkább hallgatott, mint hogy dorongolnia kelljen. Ennek okát kritikus-szerkesztői munkája során legőszintebben a 22 éves korban elhunyt szépirói reménység, a beszédes nevű Aranyady György nekrológ-jellegű búcsúztatásában fogalmazta meg¹, amit egy, két évvel korábban, a már haladók Szentelekynél tett látogatása felidézésével vezetett be. Szenteleky a látogatás alkalmával is a Kalangya szerkesztésén ügyködött, előtte kéziratok halmái, vastag levélküldemények tornyai. Ezt írta Herceg: „Ez a kézirat halmom keresztmetszetét adta irodalmunknak és az egész vajdasági magyarság kultúrmozgalmának.

Szürkeségben elkopott nevek hullottak elénk, olyanok, akiket a vidék unalma és az újságok kéziratihánya szabadított fel, és akik magától értetődően követelték bebocsátásukat ifjú irodalmunkba. Képviselve volt ebben a kéziratthalomban a falusi megváltó elcsépelte filozófiai frázisaival, a mániákus széplélek meggyötört versikéjével, önképzőköri hangjával és a múlt kódében élő álmodozó, Cicerót megszegyenítő körmondataival. Mindenki, aki valaha itt akár borászati közlönybe is leírta a nevét. Izzadságszag csapott meg a kéziratokból, és megborzadtunk ennyi elpocsékolt energia és az aktivitás ilyen szörnyű túltengése láttán.”

Szenteleky valójában a francia romantikusok terminus technikáját importálta közel egy évszázad eltelte után a „darabjaira szaggatott” magyar irodalom (Elek Tibor) Délvidékre szakadt perifériájára, ám a *couleur locale* a (francia) program megfogalmazásakor nem helyi színeket, hanem inkább helyi színezetet jelölt, ami a szép ábrázolásával szemben a *jellegetes* megjelenítésére helyezte a műalkotás súlypontját. A jellegetes viszont soha nem lehet mellékes, amit csicsás hangsúlyozással mesterkéltté kellene emelni a természetes rovására, az irodalom által *teremthető* illúziót *puszta* illúzióba fordítani. A *couleur locale* magában se nem egzotikum, se nem provincializmus, hanem az adott hely és az adott idő (*couleur temporale*) jellegetessége.

A provincializmus és a regionalizmus szavak kikopni látszanak az irodalomról való beszéd szótárából, újabban szinte csupán a posztkolonialista harmadik világ irodalmára vonatkozóan használják az utóbbit, akárcsak a helyi színezet megnevezést, viszont új jelentéssel töltődtek fel, amióta a geopolitika és az új európai (uniós) gondolkodás szívesen él ezekkel a fogalmakkal. Az irodalomra vonatkozóan a provincializmus jelensége a felvidéki (Tözsér Árpád), erdélyi (Cs. Gyimesi Éva) és kárpátaljai (Balla D. Károly) meghatározások nyomán könnyen körülírható: vidékiség, szellemi renyhesség, túlhajtott népiesség, a közéletiség kizárólagossága, az írói elkötelezettségbe való belemerevedés, a hagyományok szűk értelmezése, az intellektus hiánya, a dilettantizmust megtűrő tunyaság. A provincializmus ugyanakkor nem valami önmagában létező dolog, hanem miként Esterházy Péter írta, következmény, folyomány: „A provincializmus elsőrendűen nem műveletlenség, nem tahóság (ezek legfőbb következmények) – hanem figyelmetlenség. Provinciálisnak lenni ugyanúgy lehet Budapesten, mint Párizsban, ugyanúgy Berlinben, mint Varsóban – az már más kérdés, hogy ezen szellemi állapotoknak súlyosabbak, keserveesebbek a következmé-

nyei egy kisebb vagy szegényebb helyen. Ez az összeurópai provincializmus jellemezte az elmúlt negyven évet, ez a Jalta-ostobaság. Európa egyik fele azért figyelt csak önmagára, mert úgy gondolta, hogy ez elegendő, mert ő elég gazdag, hogy ezt megengedhesse magának, így feledkezve el valódi önmagáról, az egészről; a másik rész olyannyira bajban lévőnek tudta magát, olyannyira sajnálta önmagát, hogy ez elegendő fölmentésnek tetszett.”² Esterházy is geopolitikai tartalommal ruházta fel a provincializmust, ám definíciós kísérletemben ki kell térnem a fogalom politikai, irodalompolitikai jelentéssel való megterheltségére és alkalmazásának veszélyességére. Kisebb és szegényebb helyeken veszélyesebb, súlyosabb és keserveesebb következményekkel járt a provincializmus, írta Esterházy, és akkor most gondoljunk arra, hogy az Európához mérten provinciának számító Budapest centrumnak minősül az elszakított országrészek, a kisebb és szegényebb helyek szempontjából. Elképzelhető, vagy talán el se képzelhető, hogy az egyszólamú irodalmi kánonok fenntartása érdekében micsoda visszaélésekre adhat(ott) módot a provincializmussal való minősítés: műveket, szerzőket lehet(ett) általa jegelni, fiókba sülyeszteni, megbélyegezni, elutasítani. Veszélyes fegyverré lett a provincializmus szó, amit sajátosan – vagyis önmagából és paradox módon a saját (hatalmának) fenntartására – hozott létre a szűklátókörűség. A provincializmus definíciójának ott a helye a hatalom eszköztárát felsoroló szótárban is, az elkülönülés sajátos módozatának szinonimájaként, amely a beszűkült értékhorizont nyomán kialakítja a „mi” elszigetelő és agresszív táborát az „ők” egyneműsített és uralt tömegével szemben. A „mi” és az „ők” csoportjainak elkülönülése eleve undort feltételez a két csoport között, még akkor is, ha két szurkolótáborról van szó, de mindannyian tudjuk jól, az efféle megkülönböztetéseknek nagyon súlyos következményei voltak a világtörténelemben, „a korlátozások adta végtelen lehetőségek” (Mészöly Miklós) palettáján, nem véletlenül állítják a pszichológusok, hogy az undor a legutálatosabb emóció – ami, miként látjuk, mesterségesen is kiváltható.

Definíciós kísérletem során hazai példát eddig azért nem említettem, mert amíg a provincializmussal szembeni felvidéki és erdélyi törekvések a múlt század derekától errefelé, a kárpátaljaiak pedig a századvégén artikulálódtak, addig nálunk a hatvanas évek elejétől már gyakorlatban is működött a művészet európai dimenzióinak meghonosítását célzó törekvés, ami természetesen indulásától fogva hordozta annak veszélye-

hetőségét, hogy a népies provincializmus helyébe a posztmodern provincializmust plántálja, hiszen már a provincializmus sem a régi. Hogy mégse maradjunk honi példa nélkül, Gerold Lászlót idézem a *Jugoszláviai magyar irodalmi lexikon (1918–2000)* című műve megjelenése kapcsán a Hét Napnak adott interjújából: „Egyébként attól van provincializmus, hogy nálunk tudni bűn.” A lexikoníró ugyanolyan vészterhes – viszont közel sem annyira részletes – körképet vázol irodalmunk állapotáról, mint Balla D. Károly évekkorábban a kárpátaljaiáról, amely „mára nagyjából megszűnni látszik: az a része, amely jellemzően kárpátaljai, egyre kevésbé mondható irodalomnak, az a része pedig, amelyik irodalom, az egyre kevésbé kárpátaljai”. Gerold így értékelt: „az irodalmunk válságos pillanatába került. Volt már hasonló helyzetben, de most feltört a provincializmus, amit a maga módján mindenki segít: a könyvkiadás, a folyóiratok, az újságok is.” Akkor is, most is csak sajnálhatjuk, hogy se a lexikon műfaja, se az interjú terjedelme nem tette lehetővé megítélésének részletezését, sem azt, hogy a kritikákban megfogalmazott ítéletek mellett tudomásom szerint nem készült átfogó tanulmány a honi provincializmus kérdésköréről. Elemzés és indoklás nélkül dilettantizmust és provincializmust kiáltani pedig nem egyéb, mint vagdalkozás. Viszont tény, hogy a provincializmus létező jelenség. Ugyanakkor az európai dimenziók sem tűnnek számomra különösebben lelkesítőnek. Röpke 2.500–3.000 évre visszapillantva minden egyebet második vagy harmadik vonalra taszítanak a gyilkos háborúk, a békebeli öldöklések, az élet kioltásának rafinált módszerei, az intrikák, cselszövés, hatalmi harcok, ármánykodások. A horizontok mostani beszűremkedését pedig csupán a sétálópalackok divatjában, a nyakban csüngő telefonokban és a csípőnadrág alól kilógó tangabugyi korbáiban látom, természetesen a kötelezően ráomló háj(báj)hurkákkal egyetemben. Ma ez is helyi színezet, de még mennyire, és a regionalizmusban gondolkodó vérbeli – tehetséges – író megtalálja a témája, ami eleve más, mint ami témaként kínálkozott nyolcvan, negyven vagy húsz évvel korábban. Az irodalmi regionalizmus ugyanis végső soron nem a táj, nem a műfaji előírások és formák teljesítésének folyamánya, hanem az írói magatartás kérdése.

Tágabb értelemben: a regionalizmus és a provincializmus nem egymás szinonimái, viszont nagyon valószínű, hogy az egész világ provinciákból és provinciák alkotta régiókból áll, még akkor is, ha feltételezzük egy összeurópai vagy összvilági dimenzió és kultúra meglétét. Az összkultúra – miként Vajda László látja³ – provinciákra,

dialektusokra tagolódik, és ezek elkülönülése és integrálódása természetes történelmi folyamat: a kultúra etnikai, térbeli, szociális s más provinciáinak léte alapozza meg a kultúra gazdagságát. Alabán Ferenc tanulmánya⁴ szerint pedig az irodalmi regionalizmus értékei és a nem regionális értékek rendszere részben átfedi egymást, részben viszont különböznek egymástól. Alabán a regionalizmus alapvető jellegzetességének tartja a közösségteremtő energiát és hatásértéket, kapcsolatát az előzményeivel, a hagyománnyal, ugyanakkor azt is, hogy minden egyes (regionalista) mű maga teremti meg saját formaelveit, önerőből konstituálja önmagát a befogadóban, „a műalkotás értéke és hitelessége is függ a szerző (alkotó) kompetenciájától, s attól, hogy az mennyire képes saját élményeit esztétikailag értékessé tenni. Ez a sajátos viszony egyik meghatározó jellemzője az alkotói autentikusság, melynek segítségével definiálható a regionális szerző műve, s melynek létrejöttékor az alkotói attitűd, az alapeszme és érzelmi töltet valójában egy forrásból fakad. [...] A regionális írói és költői magatartás elkülönítő jegye az is, hogy nem elsősorban a szövegközpontú és kísérletező motiváción alapszik, hanem jóval inkább ún. tapasztalati indíttatású, mely kedveli a mimetikus értékkeremtést.”

Alabán Ferenc tanulmánya nyomán könnyen egyenlőségjelet tehetnénk a regionalizmus és a népi(es) diszkurzus közé, legalábbis közép-európai és nem utolsósorban kisebbségi kontextusban, és ez a diszkurzus (közlésmód) elutasítja a modernséget, az esztétikai kommunikáció helyett az erkölcsi-szociális ideológiát kanonizálja. Viszont a regionalizmus fogalma az utóbbi negyvenötven évben tartalmi átalakuláson ment keresztül. Nemcsak a világban, nálunk is. A múlt század ötvenes éveiben a Hídban fellépő ifjú nemzedék a régi, polgári irodalom „kriptaszökevényeként” utasította háttérbe az akkor alig negyven esztendőes Herceg Jánost és az általa képviselt regionalizmust, amivel kezdetét vette egy olyan alternatív értékrendszer kimunkálása, amely a centrum és a periféria interaktív kapcsolatában jelentősen előrehatott a múlt évezred utolsó évtizedeiben kialakuló, globális posztmodern kánonra, a nomadizmusra, az intertextualitásra és a regionalizmus újszerű értelmezésére, amiről Szirák Péter a következőket írta⁵: „A regionalitásnak ugyanakkor egy másik értelme is relevánssá vált a nyolcvanas-kilencvenes évek irodalmi diszkurzusában. Ez pedig a regionalitásnak mint a térségi interkulturális összehasonlításnak a lehetősége. Az irodalmi beszédformának az a módja, amely színre viszi a sajátnak az idegenben és az idegennek a sajátban való dialógusát. Ezzel lehetővé te-

szi a nyelvi és kulturális határok és identitások problémájának, a periféria és a centrum dialektikájának újraértését.”

A régió – definíciós kísérletem nyomán kialakult meggyőződésem szerint – csupán földrajzi értelemben lehet provincia. Viszont az is tagadhatatlan, hogy minden

provincia ugyanúgy táptalaja a provincializmusnak, mint a tág horizontú, rangos értékű műveknek. A helyi érték önmagában nem provinciális. Viszont a helyi színezet önmagában még nem érték, csak felismerése és tudatosítása teszi azzá, művészi értéket pedig kizárólag művészi színvonalú ábrázolása nyomán nyerhet.

¹ Kalangya, 1935/2

² http://archivum.epiteszforum.hu/muhely_utopia.php?muid=123

³ Vajda László: *Etnikai specifikum és közös sajtóságok I.*, Korunk, 2000/november

⁴ Alabán Ferenc: *Értékteremtő közeg.* (Az irodalmi regionalizmus kérdéséhez). Irodalmi Szemle, 2005/június

⁵ Szirák Péter: *A regionalitás és a posztmodern kánon a XX. századi magyar irodalomban.* in: *Nemzetiségi magyar irodalmak az ezredvégen.* szerk. Görömbei András, Debrecen, 2000. 29-57.

Herceg János régiószelleme*

Jóllehet évtizedeken át alapos néprajzkutatás folyt nálunk, sőt figyelemre méltó szociográfiai és társadalomlélektani munkák is születtek, hiányzik a mélyebb önismeretünk, nem utolsósorban az értelmiség önvizsgálatának hiánya miatt. Nos, e tekintetben Herceg János életműve azért fontos, mert amellett, hogy tájunk művelődéstörténeti kisenciklopédiájaként is tanulmányozható, a nemzeti és az egyéni önkritikára, tehát a hiteles önértékelésre is kiemelkedő példát mutat. Írónknak volt szociális lelkiismerete. A közösségi gondokat úgyszólván magánélete részeként élte meg. És senki sem tette szóvá nála többször és nyomatékosabban nemzeti kisebbségünk érdekeit, mint ő.

Herceg János couleur locale szellemű ars poeticájában a társadalom mélyrétegeinek megközelítése, adig ismeretlen élettények fölfedezése, az igazság szellemében való alkotás játszik fontos szerepet. Írónkat nem a maga elvont zavarosságában érdekli a kor, hanem mint konkrét emberi környezet realitása, mint a nevelődés körülményeinek kitörölhetetlen pecsétje, az otthon tanult szavak, a teljes önkifejezés iskolai és társadalmi lehetőség, valósága, perspektívája. Akkor is e meggyőződése irányítja, ha a napi politika gáncsokodását elkerülendő, a példabeszédhez, a látomáshoz folyamodik. Tehát az utópikus-szatirikus regényei esetében is. Az ő víziójának értéke nem önmagában, nem az általános emberire való közvetlen utalásában van, hanem egy társadalmi-nemzeti milieu-re való visszahatás kísérletében.

Ez természetesen nem jelentheti azt, mintha Herceg János követendő irodalmi példaként, stílusmintaként magasodna az egyre talajtalanabb új nemzedékek elé. Annál kevésbé lehet és kell az ő kifejezésmódját kanonizálni, mivel időben is kiterjedt munkássága során nem csupán a realizmust művelte, hanem az avantgárdot és a parabolikus formát is. Herceg világeletében sokat vitatkozott, nemzeti, szociális és kulturális kérdésekben lépten-nyomon hallatta a szavát, s a modern művészeti törekvéseknek is kiváló értője volt. Nos, ez a sokoldalúság és felelősségérzet az, amiben a fiataloknak példát mutat.

Herceg már a két világháború között a délvidéki magyarság szolgálatát – nem elszigetelődést hirdetve, hanem a nyitottság szellemében – vállalta. Egész munkásságában mind a világirodalom velünk összefüggésbe hozható jelenségeit, mind pedig a mellettünk élő más népek művészi-művelődési törekvéseit figyelemmel kísérte. Annyiban vette tudomásul a trianoni döntés, ill. a jaltai megegyezés szerint meghúzott és rögzített határokat, amennyire a hatalmak által meghatározott körülményekbe való beilleszkedés alapfeltétele volt a létfenntartásnak és a humanista cselekvésnek. Nem beszélve arról, hogy a társadalmi önvédelem szükséglete is formálta Herceg magatartását, amelynek a második világháború előtti jobb-, azt követően pedig baloldali politikai feltételek között kellett bebizonyítania létjogát.

Ez az írástudói alapállás évtizedeken át többé-kevésbé ellenzéki pozíciót jelentett. A királyi Jugoszláviában az irredentizmus vádja lebegett az író feje fölött, holt ő pusztán emberségi minimumnak tartotta a nemzetestről leszakított délvidéki magyarság közösségi tapasztalatának megőrzését, értéktudatának életben tartását, fennmaradásához és művelődéséhez való jogainak hirdetését. Ami nem zárta ki a délszláv írókkal, elsősorban a vajdaságiakkal való kapcsolatok fenntartását. Annál is inkább, mert Szenteleky már megalapozta ezt, s Hercegnek csupán folytatnia, elmélyítenie kellett. Noha ez a nyitottság a hatalom iránti lojalitást is kifejezte, írónk ösztönzései mélyebbről, a tájunkon élő emberek több évszázados egymásra utaltságának hagyományából fakadtak. Abból a fölismerésből, hogy a nemzeti központokból szított ellentétek legtöbb kárt mindig a peremrészekben élőknek okoztak.

Ezért az 1941-es visszacsatolást követően Hercegnek mint a Kalangya folyóirat szerkesztőjének a szorongatott helyzete nem szűnt meg. Ha már a harmincas években a délszláv alkotói készség iránti megértése lehetett ellenszenves a Nagy-Magyarországot a mennyországgal azonosító nemzeti törekvés előtt, akkor a második világháború éveiben még inkább használhatatlan volt azok számára, akik a hitleri politika árnyékában sze-

rették volna egyszer s mindenkorra megoldani a magyarság és emberség kérdését. Csakhogy ő továbbra is magától értődőnek tartotta a más népek kultúrája iránt érdeklődést.

Herceget természetesen örömmel töltötte el – ahogyan ő korábban mondta – „a rabságba esett szülőföld” fölszabadulása, s nem egy írásában fejezte ki a magyarság jövőjébe vetett reményét. Ám ő ezzel nem hirdetett nacionalizmust, nemzeti fölsőbbrendűséget. A méltatásaiban tehát nem a faji misztika, hanem a történelmi tapasztalat jelentette az alapot, s egyben erkölcsi kötelességet is, melynek értelmében a délszlávok alkotói-művelődési törekvéseit is figyelemmel illik kísérni.

Ez azonban nemcsak kevés, hanem veszélyes is volt a magyar uralmat fölváltó jugoszláv kommunizmus szempontjából. Ez ui. még a saját nemzeti örökségét is irtotta, nem hogy a másét megbecsülte volna. Herceg viszont, jóllehet az ifjúkora szellemében nyitott a baloldali értékek irányában, a művelődést nem függetlenítette a nemzeti gyökerektől. Vagyis a társadalom alsó rétegei számára sem tudott olyan fölemelkedést elképzelni, amely az őstől örökölt nyelvi és egyéb kultúra fölszámolásával, elfeledésével járt volna együtt.

Nem misztifikálta ő a tájat, s ha föl-fölidézte is a hajdani szép emlékeit, nem az elveszített édenbe való visszatérés eszméje képezte értelmiségi kiindulópontját. Egyszerűen elfogadhatatlan és félelmetes volt számára a hatalom érzéketlensége, embertelensége, amely a rövidlátásában erőszakos, pusztító átalakítást jövőteremtő munkálatként igyekezett elfogadtatni. Ehhez képest érthetően érzékelté kisebb rossznak a letűnt polgárság egyik-másik hibáját is. A délvidéki embertől távolról vezényelt diktatórikus rendszer haladást serkentő intézkedései öelötte több vonatkozásban kezdetlegesebb stádiumba züllesztették vissza az emberi viszonyokat annál a polgári életformánál, amelyet ő sokszor csak nosztalgiával tudott fölidézni.

Emiatt Herceg fölfogását évtizedeken át nacionalizmusként bélyegezte meg a jugoszláv hatalom. A politi-

kusok a nemzeti elfogultság és az Osztrák—Magyar Monarchia hagyományai ballasztjától való megszabadulás címén lényegében az emberi tartalmaitól igyekeztek megfosztani az író attitűdjét. Ez a Herceg-opusszal szembeni tartózkodás mind a mai napig jellemzi a vajdasági magyar művelődést. Nagy írónk munkássága érdemi méltatásának késése annak a voluntarista társadalmi rendszernek a gondosan takargatott mulasztásaival függ össze, amelyek fölszaporodása önnön bomlásához, polgárháborúhoz s a mai nehéz helyzethez vezetett.

Herceg a minőség-szocializmus, tehát az életképesség, a sokoldalú alkotói kibontakozás mércéjével értékelte különféle műfajú írásaiban nemzettársai sorsát. A harmonikus életmód megteremtésének kulcsa az ő számára a családi és az iskolai nevelésben lett volna. Ennek érvényesülését az anyanyelv teljes jogú használatának függvényében látta. Ezért cikkezett nem egyszer az ötvenes években indulatosan az egyre inkább visszaszoruló anyanyelv minél több szinten való érvényesítése érdekében. A hetvenes évek második felében, a Vajdaság viszonylagos autonómiája s ezzel együtt az ő addigi munkássága hivatalos elismerésének idején azonban be kellett látnia, hogy a délvidéki magyarság nem használja ki az immár törvényekben lefektetett anyanyelvhasználati jogokat, s fokozatosan lemond a nemzeti önazonosságáról. Ekkortól Herceg – jóllehet számos kitüntetésben lehetett része – beletörődik a megváltoztathatatlan látszóba.

Szerintem elsőrangú kérdés annak föltárása, hogy vajon milyen társadalmi és nemzeti okok miatt adta föl Herceg János a kollektív jogainkért folytatott harcát. Emellett írónk pályájának azon korszakait és rétegeit is közkinccsé kell tennünk, amelyekben példát mutatott számmunkra, vagy amelyek összehasonlítási alapként szolgálhatnak célkitűzéseinkben.

* A Szabadkán 2008. április 12-én megtartott III. Herceg János Emléknap bevezető előadása

Egy Tamás, két János és a legionáriusok*

Herceg János nálunk vasárnapi vendég volt. Vasárnaponként, a gőzölgő tyúkhúsleves és a paprikás mellé mindig odatelepedett ő is az asztalunkhoz. És ez, kérem, nemcsak a kor, a hetvenes évek híthű megidézéséért van – nálunk is, mint ahogy, gondolom még sok helyütt másutt faluhelyen, de nemcsak ott, a vasárnapi ebédhez tyúkhúsleves és paprikás dukált. Ó, boldog békeidők – mondhatnánk, de ezt azért talán mégsem...

Szóval, Herceg János nálunk vasárnaponként hangjával mindig megjelent. Olyan különös, talán inkább különleges hangja volt, hogy nem lehetett azonnal nem ráismerni. Meg fölismerni. Nos, Herceg János az Újvidéki rádió faluműsorának a végén, mert apámék vasárnaponként délben ezt az egyetlen műsort hallgatták, nem mintha földművelők lettek volna, hiszen a ház melletti kerten kívül más földjük nem volt, hanem csak úgy, megszokásból, mert hogy egy falusi ember vasárnap délben mi mást hallgasson, mint a falurádió műsorát, a faluműsor végén Herceg János elmondta az aznapi ereszei észrevételeit. Mind a mai napig nem tudom, a műsor végi állandó rovatnak mi volt az igazi címe, illetve, ha valóban Ereszei észrevételek volt, akkor meg mi az az eresza, és hol van? Népi etimológiám alapján próbáltam belőle ereszalji észrevételeket költeni, ami lehet, így is volt, mármint hogy János bátyánk az eresz alján vetette papírra gondolatait, s aztán mintegy a falusi népnek szóló tanulságos tanmesét, mindannyiunk okulására közreadta, de annyi bizonyos, hogy a rádió bemondója mindahányszor „ereszei észrevételek”-et mondott. Mi gyerekek, mi tagadás, kénytelen-kelletlen, vagy talán találébb lenne a nyögve-nyelve, hiszen ebédeltünk éppen, meghallgattuk az öreg oktató, néha meg feddő szavait, s alighogy a vasárnapi leckét meghallgattuk, jött az újabb sokk: apám a rádió keresőjét az újvidéki hullámhosszról a szabadkaira tekerte, ahol meg a Szív küldi szívnek... kezdődött. A húsz-egynéhány év alatt, amit a szülői házban töltöttem, egyetlenegyszer sem küldött a családomból senki senkinek nótát a névnapjára, a születésnapjára, az eljegyzésére, a lakodalmára, az ezüstlakodalmára, az aranylakodalmára, de

még a gyémánt- és a vaslakodalmára sem, mégis, minden egyes vasárnapon, a gőzölgő vasárnapi ebéd mellé, Herceg János intelmei után következett a „szívküldi”. Mondanom sem kell, az még nagyobb megpróbáltatást jelentett nekünk, cseperedő gyermekeknek, hiszen az ebéd végéig hallgatnunk kellett a nótákat, meg a bugyuta slágereket, miközben mi, a korszellemmel együtt haladva inkább hallgattuk volna az angolszász kultúra hozzánk is begyűrűző pop- és rockdalait.

Első találkozásom Herceg Jánossal tehát meglehetősen korai. Nem bizonyultam valami figyelmes hallgatónak, mert már semmire sem emlékezem azokból a vasárnapi észrevételekből.

A következő, úgymond közeli találkozásunk 1987-re tehető.

A tragikusan rövid életű Juhász Erzsébet a Képes Ifjúság 1986. február 19-ei számától kezdődően Jelenlét címmel irodalmi rovatot indított, amelyben az akkori huszoneves alkotók találtak maguknak helyet, mivel az Új Symposium körüli bonyodalmak és botránnyok még javában tartottak. Azok a fiatal értelmiségiek, akik nem akartak írást adni a Purger Tibor-féle Sympónak, azok kivétel nélkül mind itt publikáltak. Írásaik megjelentek a Hídban és az Üzenetben is, de folyamatosan a Jelenlétben voltak jelen.

1987 januárjának végén vagy februárjának elején elhangzott az Újvidéki Rádió Szempont című kulturális-művészeti műsorában Herceg Jánosnak a szokásos heti jegyzete. Írónk ugyanis nemcsak a faluműsorban szóló heti rendszerességgel a hallgatókhoz, hanem az imént említett kulturális-művészeti heti szemlében is. Ezeknek a jegyzeteknek nagy részét aztán az Üzenetben jelentette meg Kitekintő című sorozatában, ugyanis Herceg Jánosnak az Üzenetben is volt állandó rovata. (Így lehetett egyébként azokban a boldog időkben egy rókáról több bőrt is lehúzni, s a rókabőröket akkoriban még jól meg is fizették!) Neves írónk ebben a jegyzetében sommásan megállapította: Thomas Mann, a humanista, a legújabb kutatók szerint, antiszemita volt. Nekem akkor, végzős germanistaként az az egyetemista kollégám jutott eszembe, aki a XX. század német irodalmából vizsgáz-

ván Thomas Mannt fasiszta íróként magyarázta – volna, s utána még csodálkozott is azon, hogy a vizsgán megbukott. Úgy gondoltam, ezt mégsem kellene szó nélkül hagyni, s a fentebb említett Jelenlét szerkesztőjét, Juhász Erzsit fölkerestem előbb csak szóban, majd írással is. Egyébként ő is elképedt az antiszemita Thomas Mannon, meg azon is, hogy kitől származik ez az enyhén szólva fatális elszólás. Akkor, 1987. február 11-én nem neveztem, nem is nevezhettem néven írófejedelmünket, csupán „egyik neves írónk”-ról szólhattam.

Thomas Mann védelmében, nem mintha ő az én védelmemre szorult volna, írtam A varázshegyről és a József és testvéreiről. A varázshegy egyik központi figurája Naphta, a zsidó jezsuita forradalmár szerzetes. S bár mind az író, mind a mi szimpátiánkat inkább Settembrini mester élvezi, nem feledkezhetünk meg arról a tiszteletről sem, amivel Th. Mann Naphta tudását és személyiségét illeti. A regény 1924-ben íródott, tehát abban a korban, amikor az antiszemitizmus újra erősödő tendenciát mutatott. (A zsidóellenes hangulat megfékezése szellemében íródott 1779-ben Lessing nagyszerű műve, a Bölcs Náthán, tehát az antiszemitizmusnak a kezdetei nem a XX. század harmincas éveire tehetőek, mint ahogyan egyesek azt tudni vélik, míg mások ezt tudatosan terjesztik, hanem egy sokkal régebbi folyamatról kellene beszélnünk, amelynek kulminálása az 1930-as és 40-es években történt.) Naphta kis híján a keleti zsidóüldözés áldozatává vált, s a regényben ezt szeretné az egész emberiségen megbosszulni, persze sajátos fegyverével: eszméivel, életfelfogásával, tanításával. Thomas Mann őt sem tekinti kisebb értékűnek Settembrininél, hiszen Hans Castorpot egyiküknek sem sikerül megnyernie a saját eszméinek.

A másik regény, a József és testvérei egészében a héber mitológián alapul. Csak fölszínesen érintve a művet, József, az áldozat, a feltámadott és végül a kenyéradó, Jézus előfutára, aki az egész emberiség megváltására jött közenk. A tetralógia 1933-tól 1943-ig készült, az évszámokhoz, azt hiszem, fölösleges bármilyen kommentárt fűznünk.

Eberhard Hilscher Thomas Mannról szóló monográfiájában olvashatók a következő sorok: „...Azonban emellett található olyan oldalak is naplójában (1934-ből, a megjegyzés tőlem) melyeken a szerző a német eseményeket korszerűnek próbálja láttatni (...) amelyekben „megértést tanúsít” a „zsidóellenes lázadás” iránt...” (E. Hilscher: Thomas Mann Volk und Wissen, Berlin, 1986, 104. old.)

Valószínűnek tarthatjuk, Herceg János is erre, vagy valami hasonló, „újabb kori kutatási eredményekre” gon-

dolt, amikor Th. Mannt antiszemitanak nevezte. A későbbiek azonban „felmentik” Thomas Mannt – 1936 februárjában egyértelműen a „betiltott és elégetett” irodalom mellett foglalt állást a svájci irodalomkritikussal, Korrodival szemben, miszerint az emigráns német irodalom túlnyomórészt zsidó és jelentéktelen.

Az emigrációt 1933-tól olyan zsidó írókkal osztja meg, mint Franz Werfel, Stefan Zweig és Lion Feuchtwanger, hogy csak a legismertebbeket említsük.

És végezetül álljon itt két idézet Thomas Mann leveleiből, amelyek némi tanulással szolgálhatnak, akár napjaink ellenséggyártóinak és elhatárolódóinak is:

Zemplényi-Neumann Klárához:

„Igen tisztelt Neumann-né Asszony!

Megkaptam levelét, és nagyon megindított. Higgye el, egész szívemmel osztozom az Ön érzelmeiben az európai zsidók sorsát illetően. Elszörnyedése, irtózata, gyűlölete – mindez régtől fogva nagyon is ismerős nekem. Arról is meg lehet győződve, egyetlen alkalmat sem mulasztottam el, hogy ezen érzelmeimet nyilvánosan kifejezésre juttassam, és a világ lelkiismeretét erőmtől telően felébresszem. Legutóbb is írtam egy könyvbe, melyet a zsidó vezetőnek, Chaim Weizmannnak ajánlottak, és benne kifejezésre juttattam tiszteletemet a zsidóság iránt és irtózasomat ama gaztettektől, amelyeket ellenük elkövetnek.” (1944. július 20.)

És a másik:

„Mint német író és amerikai állampolgár, az egész erkölcsös világgal együtt tiltakozom a zsidó szerzők műveinek megsemmisítése és a zsidó zeneszerzőknek és zeneműkiadóknak a magyar szervezetekből történő kizárása ellen.

Világos, hogy a beteges barbarizmusnak ezek a tettei nem magyar kezdeményezésből fakadnak, hanem a náci kényszerítették ki őket...” (1944. június)

(in: vál., szerk. és az előszót írta Mádl Antal, Győri Judit: Thomas Mann és Magyarország, Gondolat, Budapest, 1980, 315. old.)

Harmadik, virtuális találkozásom Herceg Jánossal, mert csak ilyen találkozásaink voltak, szintén a nyolcvanas évek derekán történt. Abban az időben heti kapcsolatban voltam a Sziveri-féle Symposium legtehetségesebb és legfontosabb kritikusával, Mák Ferencsel. Azok a symposionisták, emlékeim szerint Herceg Jánostól (is) vártak valamilyen szellemi támogatást, bíztak abban, hogy az ő parnasszusi magasságaiban tiszt-

tán látja helyzetüket, és meghurcoltatásaik lényegét. Fordultak hozzá közvetlenül, és írásaikban közvetve, tudomásom szerint azonban mindhiába.** Talán éppen Mák Ferenc Herceg János irányában érzett mélységes tisztelete, és ha az emlékezetem nem csal, az általa figyelmembe ajánlott Rómaiak című Herceg-novella volt az, ami engem is arra készítetett, hogy Legionáriusok című prózai szövegemet a vajdasági magyar irodalom koronázatlan királyának ajánljam.

Novellám a 7 Napban jelent meg, természetesen (természetesen?) visszhang nélkül.

A történet főhőse Khrisztophorosz, akit a megszálló rómaiak erőszakkal hurcoltak el egy kis görög faluból, Hadriánból. „Falu? Amennyiben annak lehet nevezni az épületek csoportját, emberek nélkül; mert az ellenállók, meg akit csak értek, öregeket és gyermekeket a vízbe öltek a katonák, az asszonyokat előbb leteperték, majd állati ösztöneik kiélése után, torkukat elvágva, őket is a néma halak még némább társaivá tették. Csak a fiatal férfiakat kímélték meg, s mintegy másfél ezret tereltek össze belőlük a környező falvakból.” A rómaiak Khrisztophoroszból is, mint a többi görögből, katonát csináltak.

Heteken át hajtották őket fárasztó menetelésben Júdea felé. A fiatal férfiak kezdtek abban reménykedni, hogy mégsem fogják őket csupán kedvtelésből legyilkolni. Talán rabszolgáknak szánják őket valamelyik közel-keleti városban? De akkor miért nem rakták őket szekerekre, hajókra, s miért nem szállították már el őket Róma, Velence vagy Nápoly rabszolga-piacaira? Hisz Itáliában a görög rabszolga mindig kelendő áru, s többet adnak érte, mint Kis-Ázsiában.

A legionáriusok Jeruzsálem falai alatt ütöttek táborn. A csata előtt a római őrk hatos sorokban sorakoztatták föl a fiatal görög férfiakat. Titus Caesar, Vespasianus kíséretében, lovát táncoltatva léptetett eléjük. A Nagy Caesar, lova kantárján egyet rántva, így szólott:

„ – Görögök, katonák! – emelte föl a hangját. – Az a megtiszteltetés ért benneteket, hogy az első sorok-

ban harcolhattok a császár dicsőségére! A támadást fél óra múlva kezdjük. – s sarkával a pompás állat oldalát enyhén megbökve már tovább is vágatott.

– Ave Caesar, ave Caesar! – kiabálták a cohors katonái.

A görögök egymásra néztek – mikor fognak fegyvert, pajsztot kapni?

A támadás fél óra múlva elkezdődött. A rómaiak a görögöket maguk előtt hajtották Jeruzsálem falai elé. A zsidók nyílzápora fogadta őket, majd amikor közelebb értek, és látták, hogy a mintegy ezer férfi fegyvertelen, a falak tetejéről héberül kiáltoztak nekik:

– Forduljatok vissza! Nem lövünk fegyvertelen emberekre, forduljatok vissza!

Néhányan, akik a nagy zajban megértették az idegen beszédet, vissza is fordultak, de ekkor meg a rómaiak szórták rájuk halált hozó vesszeiket. Az egész nem tartott tovább negyed óránál.

Vespasianus megadta a jelet az ötödik légiónak. A két-százötven lovas és az ötezer gyalogos katona támadásba lendült, maga előtt mindent legázolva.”

Eddig az idézet, és eddig a történet. Őszintén remélem, mindenki ráismert a címben idézett Tamásra, a két Jánosra és a legionáriussá tett görög fiúra, akit Hadriánból hurcoltak el, talán Doroszlót is érintve Bolmány és Kis-köszeg (Batina) alá a megszálló római katonák.

* Elhangzott a szabadkai Városi Könyvtárban, 2008. április 12-én, a Herceg János Emléknapon

** Csorba Béla az Emléknapon megcáfolta ezen állításomat, mivel éppen Herceg János volt az, aki levélben a Magyar Szó munkaközösségéhez fordult Mák Ferenc „kenyere megmentése” érdekében, 1983. május 26-án. (In: Csorba Béla – Vékás János: A kultúrtanti visszavág, Újvidék, 1994., a szerzők magánkiadása 91. old.) B. J.

Erőfeszítések a nyomor mágneses terében – Ha egyszer elfogyunk, az nem a másik hibája lesz

(Beszélgetőtárs Gubás Ágota)

Asszonytánc címmel 2007. november 14-én a szabadkai Kosztolányi Dezső Színházban Bicskei Zsuzsanna táncestjével egy kis jubileumot is ünnepelt a közönség: 30 évvel ezelőtt, 1977-ben a szabadkai Népszínházban kezdte színészi pályáját Daróczy Zsuzsanna néven. 1951-ben Segesváron született, 1976-ban végzett a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színművészeti Intézetben. Szabadkán és Újvidéken 1977 és 1987 között játszott.

Ha megengeded tegezek a 30 évvel ezelőtti ismeretség okán, és nagy szeretettel üdvözöllek újra a Délvidéken. A Magyar Szóban tett nyilatkozatodból engem az ragadott meg legjobban, hogy azt mondtad, megtaláltad a saját kifejezési nyelved és rátaláltál egy stílusra. Hogyan találtál rá erre és mi ez?

Először is a nevemről: Daróczy leánynevem művésznév volt, és más szeretett családtagjaim neveit is használtam művésznévként az évek során, pl. Bartha, Simo, ezzel próbálván tisztelni őket. Hivatalos papírokon viszont a Bicskei név szerepel, és ez a kettőség nagyon sok problémát okozott, ezért maradtam végül is a Bicskeinél.

Nagyon nehéz röviden összefoglalni azt a sok hatást, amelyek formáltak, hatottak rám, mivel egy olyan emberke vagyok, aki érzelmileg térképezi maga körül a világot, és éppen ezért képtelen tudatosan ferdíteni vagy manipulálni másokat, de éppen ezért nagyon védtelen. Most nem sajnálatni akarom magam, hanem röviden megfogalmazni, hogy olyasmiket éltem át, ami ugyan nem sok, de nagyon mély, és talán innen vagy inkább túl van a szavakon. Nem tudtam ezt másként megközelíteni, mivel számomra nagyon fontos, hogy egy alkotó nagyon őszinte legyen önmagához és a munkájában is. Ezért találtam rá elsősorban a zenére. Kötődésem a zenéhez nagyon korai, hiszen zeneiskolás voltam és anyanyelvem a magyar népzene. Bartókkal nagyon sokszor hoztam egyenesbe a lelki világomat. A zenén keresztül kerültem a tánc világába, mivel aho-

gyan ezt megfogalmaztam Tánckereső című írásomban, amely a Híd 2006-os márciusi számában jelent meg, a zenében és a táncban nem lehet hazudni. A szavakkal lehet manipulálni, és a szavakat lehet így-úgy magyarázni, de én valahogy igyekeztem más téren közölni a közlendőmet.

Bejártad a világot. A délvidéki magyar színjátszáshoz, az erdélyihez vagy a magyarországihoz tartozol, vagy mindenhova egy kicsit?

Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy egy fullasztó, beszorított diktatúrából, a férjemnek, Bicskei Istvánnak köszönhetően eljuthattam Szabadkára. Ez 1977-ben volt. Marosvásárhelyen végeztük a színiakadémiát mindketten, és mivel a kitelepedési engedélyre egy évig várnunk kellett a kislányunkkal, Flórával, ezért egy évadot dolgoztam a sepsiszentgyörgyi színháznál, amely most már a Tamási Áron Színház nevet viseli. '77 őszén kezdtünk itt a szabadkai Népszínházban Biacsi Antal igazgatósága alatt dolgozni.

Akkor még prózai színészként. Milyen feladatokat kaptál?

Először egészen kis szerepet kaptunk a Blőse úrék mindenkinek tartoznak című darabban. Azután a következő komolyabb szerepemet már Újvidéken kaptam. Vajda Tibor Ugo Betti Büntény a kecskeszigeten című darabja rendezésében bízott rám egy szerepet, ami jól sikerült és utána kezdtek bennünket, főleg Újvidéken angazsálni, viszont itt jelentkeztem Szabadkán az otthon összeállított Kígyóölő című szólóestemmel. Ezt végzősként készítettem a főiskolán, Illyés Kinga tanárom segített.

Versekből állt össze?

Ez egy nagyon érdekes szólóest volt Tanulmányok a négerségről címen. Előadtam Sepsiszentgyörgyön és nagyon jó visszajelzéseket kapott. Ott viszont nem értékelték ezt a műfajt, valahogy az egyszemélyes szólóest még nem volt annyira divatban, Illyés Kinga volt az úttörője. Itt viszont Szabadkán nagyon jó fogadtatásra talált és egy évadot játszottam. Elvitték Zomborba, és több helyen játszottam a Vajdaságban. Kopeczky Csa-

ba írt róla nagyon szép kritikát. Majd Harag György átjött Erdélyből rendezni Újvidéken Csehov-darabot, és neki is tetszett pár dolog, de kritizált is. Ez volt nekem az első egyéni műsorom, amit azután követett később Weöres Sándor Psychéje. Nálam mindig az motiválta az ilyen összeállítás megtanulását és színpadra vitelét, hogy borzasztóan nagy alázattal nagyon szerettem valamit, egy költőt, a verseit, egy világot. A Kígyóölő a néger rabszolgaságról szól. Radnóti műfordításait dolgoztam össze egy afro-zenével, és valahol a sorsomat láttam benne. Sepsiszentgyörgyön Sylvester Lajos, a színház akkori igazgatója adta a Tanulmányok a négerségről alcímét, mert nagyon sok minden volt benne. Egy vers is volt, amit megsírártak otthon, az Engedd a népemem előre menni címűt. Az '77-ben otthon úgy hangzott, mint egy hihetetlen szózat.

A Psychével mit szeretnél volna elmondani?

A Psyché adózás volt a magyar nyelv csodája előtt. Beszédre táncoltam. Tulajdonképpen táncoltam és közben mondtam a szöveget. A kulisszája a csodálatos archaikus verselés volt, az ragadott meg.

Én akkor itt a Vajdaságban ahhoz képest, ami '77-ben Erdélyt sújtotta, egy szabadabb közegben találtam magam, és pár év alatt szinte kivirágoztam. Szabadon lélegeztem, mert ahhoz képest, ami otthon volt, itt sokkal több mindent lehetett.

A szólóestekre való készséget és készletet tulajdonképpen a környezetem nagyon elősegítette, hiszen olyan anyagok birtokába jutottam, amikor az Újvidéki Rádióban dolgoztam, például néprajzgyűjtőktől, Jung Károlytól, Penavin Olgától kaptam elsőkézből dalokat, amiket énekelhettem, és egy nagyon szép népdalanyagom gyűlt össze. Volt egy gyűjtőktől származó Vajdasági népdalok sorozatom a rádióban.

Tulajdonképpen elhagytad a szabadkai Népszínházat mint munkahelyet?

A férjem talált jobb lehetőséget Újvidéken, és ámentünk, rövid másfél év után. Ott akkor nagyon pezsgő élet folyt.

Ebbe már közrejátszott Ristić megérkezése?

Még nem, ez még előbb volt. (Ami Ristićet illeti, Végel László hívott bennünket Szabadkára, amikor Ristić és Nada Kokotović odaérkezett. Nagy reményekkel fogtunk bele, de egy évad alatt tisztában voltunk azzal, hogy kivel van dolgunk. Nem maradhattam ott, bár nagy árat fizettünk a munkahelyek elvesztéséért.)

Amikor Újvidékre értünk, akkor közeli ismeretségbe kerültünk Tolnai Ottóékkal, és ott találtam meg náluk a teljes, addig megjelent Pilinszky-irodalmat, és ez

valahogy sorsszerű volt. Az első perctől tudtam, hogy ezek a versek megszólalnak majd általam. Ennek a költszetnek a mélysége és a tömörsége ragadott meg. Ez ugyanakkor olyan nagy kihívás volt számomra versmondóként, amikor először olvastam a verseit, az volt az érzésem, hogy ezt lehetetlen elmondani. Ennek olyan a matériája, mint a neutron csillagé, amiből egy kiskánálnyi több tonnát nyom. Ezt nem lehet tolmácsolni, ez volt az alapvető kihívás, hogy ezt megpróbáljam. Olyan volt, mint egy több ezer oldalra rúgó mítosz, amit valaki fragmentált és csak szavak maradtak fenn, de mégis benne van az egész anyag. Hihetetlen súlyt éreztem benne. Egy mondat, ahogy kiegészíti a papírt, ahogy mondta Pilinszky. Négy évig vívódtam - '80-tól '84-ig - a versekkel. Először egy nagy anyag gyűlt össze, amit aztán szelektálni kellett, és közben hányt-vetett az élet, de valahol mindig erre is koncentráltam. Ebből '83-ban született egy előadás a Szkéné Színházban Budapesten. Aztán abból egy előadás lett itt a Gyerekszínházban. Akkor a férjem összekülönbözött az Újvidéki Színház vezetőségével és valahol a senkiföldjén voltunk.

Ha van talentumod, azt használni kell

Molnár Edvárd fotója

Molnár Edvárd fotója

Tudnia kell annak, aki esetleg érdeklődik a mi életünk iránt, hogy az emberben a gerincet, a szakmai és emberi öntudatot egy versősszeállításon való töprengés, az érte való kiállítás is fenntarthatja. Nem arról szól a dolog, hogy valaki kevésbé foglalkozik a családjával. Nekünk kötelességünk letenni a garast a szakmában. Ezt tanultam a tanáraimtól. Hogyha van talentumod, azt használni kell. Ez tesz teljes, igaz emberré, mindenki tegye a dolgát és ez nagyon fontos: ez tesz felelőssé a világban, és ez tesz képessé arra, hogy összetartsunk. Ez életem része. Nagyon fontosnak tartom azt, hogy egy ember sok helyen lemérje önmagát, akármibe kerül, akkor is, ha nagyon nehéz, és ha mindenhol újra kell kezdeni, mindig az egyéniségének egy más arculata kerül felszínre, és vállalni kell az ezzel járó kockázatokat. Még annyit szeretnék elmondani, hogy 2007 nyarán Japánban sikerült lemérnem magam, és rájöttem, hogy nagyon sok mindent kell még tanulnom, de ha valaki tényleg őszintén és magával szemben maximális igényességgel próbál meg dolgozni, csak egy irányban, kitarítóan, és nem látszateredményekkel elégedve meg, akkor ezt még a más nyelvi közegben élők is észreveszik. Az volt a csodálatos, hogy az **Asszonytáncot** könnyes szemmel köszönte meg egy tajvani lányka, akinek meghalt az édesapja, és úgy érezte, hogy ez egy méltó áldozat volt az elhunyt emlékének. A japánok ugyanúgy értékelték, pedig semmit sem közöltem velük. Utána kérdezték, hogy hogyan lehet, hogy ők felfedezték a saját táncuknak az elemét ebben a szólóestben. Ennyit még talán elmondanék, hogy volt egy tanulmányutam

'87-ben Németországban, sikerült Pina Bausch színházába Wuppertalba eljutni. Azzal a meggyőződéssel jöttem el, hogy talán azzal tudunk a legtöbbet adni ennek a szakmának, ha önmagunk maradunk.

Csodálatos a magyar néptánc és a zene

Akkor kezdtem el tudatosan formálni egy olyan táncvilágot, egy olyan koreográfiai világot, ami nem azzal ékeskedik, hogy innen-onnan összelop egy álegyéniséget, hanem megpróbál önmaga maradni. Persze hatnak rám dolgok, de azokat átlényegítem, tehát nem egy az egyben kölcsönvenni, hanem ahogyan Marua Kadzsi mester mondta japánul, hogy icsi nin ipa, azt jelenti, hogy ahány táncos, annyi út. Tehát, kialakítani a saját utat és ezt csak önmagunkból lehet. Nekünk nagyon sok minden adatott. Olyan kulturális kincsünk van, és itt kanyarodok vissza, hogy miként kerültem én haza, hogy keresgéltem mindenfélét és egyszer csak rájöttem, hogy milyen csodálatos a magyar néptánc, milyen csodálatosak a mi zenéink, milyen egyedülálló dolgot tudunk mi azzal létrehozni, és csak azzal lehetünk nagyok. Így kerültem a Háromszék táncegyütteshez az Asszonytánc tervével, akik nagyon pozitívan reagáltak, de egy kicsit furcsán néztek rám, tekintve a koromat, és hogy nem ismertek egyáltalán azelőtt, s azután a munkafolyamatban nagyon jól összebarátkoztunk, és most is nagy alázattal járok be a próbáikra, és ők nagyon jó néven veszik, hogy jön egy színésznő, aki felnéz rájuk, nem mondja, hogy ezek „csak” néptáncosok.

Olyan gyönyörű dolgokat csinálnak, olyan igaz és önazonos, amit csinálnak. A színészetben a legnagyobb dolog az önazonosság szintjét elérni: az ember nem játssza meg magát, hanem átlényegül. Ezt tanultam meg Japánban is, hogy a társulat egy olyan közösségi szellemen dolgozik, hogy teljesen elhagyják, kint hagyják a mindennapi lényt, a mindennapi viszonyulási rendszereiket. Egy organizmus, az a fajta együttlét, amit ők gyakorolnak, számunkra ismeretlen. Ezt nagyon nehéz szavakkal elmondanom, egy példával szolgállok. Tavaly november 18-án megtámadtak az utcán, el akarták lopni a táskámat, amikor mentem haza a próbáról, neki-löktek a járdaszegélynek, és nagyon csúnyán összetörtem magam. Kiestem az előadásból, ami épp premier előtt állt, és a reagálás a környezetemet megosztotta. Nagyon kevesen voltak igazán empátiások, volt, aki sajnos irigységgel és kárörömmel viszonyult.

Ez hol történt?

Sepsiszentgyörgyön. De hát ilyen a szakma. Viszont a férjem mesélte, hogy azelőtt való nyáron megismert két japán táncosnőt Avignonban, Minekót és Ikujót, és amikor Ikujónak elmesélte a balesetemet, azonnal sírva fakadt. Senki nem fakadt sírva a családtagjaimon kívül. Tehát ezt a szintű empátiát, ezt a fajta közösségi létet kellene megélni, amikor valaki így átérzi a másik baját. Én ezt megfogalmaztam egyik társulati ülésen, és döbbsz csend volt a válasz, mikor azt mondtam, ha elérjük azt, hogy sírunk egymás baján, és örülünk egymás sikerének úgy, mintha a miénk lenne, akkor kezdünk együtt létezni.

Reményeid szerint itt Kanizsán majd ki tudtok alakítani egy ilyen kis társulatot, csoportot?

Azt hiszem, hogy akkor lehet igazán együtt dolgozni, amikor az emberek ezt a fajta együtt lélegzést megtanulják. Akkor lehet egymásból játszani. Az tévedés, hogy az önálló est az egy mellveregetés. Az önálló est egy nagyon kegyetlen dolog, és maximális tisztelgés a szerző és közönség előtt, mert valaki teljesen átadja magát egy vers vagy egy zene világának, és nem a főszereplésről van szó. Tulajdonképpen ez egy áldozathozatal. Ezt én így élem meg.

Az Asszonytáncban a halálközelséget fejezed ki. Nyilatkozatodban azt is olvastam, hogy 2004-ben történt veled valami, amikor magad is halálközelségre kerültél...

Elég sokat foglalkoztam ezzel a témával, ami a mi kultúrkörünkben sajátos helyet foglal el: kiszorítjuk a tudatát, nem foglalkozunk vele, és azt hisszük, hogy majd lesz valahogy. Tanulmányoztam bizonyos buddhista írásokat,

még az újjvidéki éveim alatt, aztán azokat félretettem, mivel kikapcsoltak volna a mindennapi hercehurcából, nem volt nekem ott időm sokat meditálni. Viszont ez a fogékonyság kialakult bennem arra, hogy lehet másképpen nézni ezt a kérdéskört. A halál hozzátartozik a mindennapokhoz. Ez is tudtam valahol, tudtam észben, de nem éltem át a kérélehetetlenségét. Azt a kegyetlen pillanatot, amikor az ember szembetalálja magát valamivel, amin az akarata, a tudata nem változtathat.

Fontos erre felkészülni?

Nagyon fontos. Engem teljesen sokkolt, mert én olyan mindenható lénynek képzeltem édesanyámat, aki alakította a világot, és a szeretetével kipárnázta a létem. Mellettem volt, és néha nem értett meg, néha bizony konfliktusaink is voltak, de mindig számíthattam rá, mindig volt egy viszonyítási pontom. Azt hittem, hogy ő elpusztíthatatlan. És ez a halálával az egyik pillanatról a másikra megszűnt, ugyanakkor sorozatban veszítettem el Illyés Kingát, jó barátomat, nem beszélve arról, hogy kollégák, ismerősök, jó emberek, költők tűntek el az életünkben és velük szinte egy kis terület, mindegyik egy kis darabkája volt az életemnek. Eltűntek, és nem lehetett ezen változtatni. Akkor fogalmazódott meg bennem, hogy ezt ki kell fejezmem. A kétségbeesés hozta ki belőlem, azt próbáltam megvalósítani, hogy valaho-

Molnár Edvárd fotója

gyan feldolgozzam ezt, szublimáljam. Úgy éreztem, hogy közlendőim vannak, és még velük szeretnék lenni, ugyanakkor arra is rá kellett döbennem, hogy nem lehet, és ez mind benne van az estben. Egy percig még visszahozom őket, és aztán békével elengedem.

Tehát van egy tusakodás, visszatérő motívum, de azért a végén tulajdonképpen a fekete ruhát leveted. Ez az a pillanat, amikor túl kell lépni a halálon?

Ez az a pillanat, amikor szinte úgy érzem, hogy kezem-lábam nem az enyém, de tovább kell csinálni, meg kell indulni, vissza a zsbongásba, a centrifugába, az életbe, és most már nélkülük kell. Nem csak a fekete ruhát, hanem azt a gubót is levetve, amibe ők beburkoltak, mert a barátok, ismerősök alakítják ki a mi kis érzelmi szféránkat. Ez felhasad, lebomlik, lefoszlik, és csupaszon, de tovább kell csinálni.

Itt a Délvidéken láthatja-e még másutt is a közönség?

Az Asszonytánc újabb meghívásáról még nem tudok, viszont van még egy szólóestem, az Apokrif, amit a magyarországi egyházi és politikai boszorkányperek ihlettek. Urbán András meghívott velem, majd ezt is láthatja a szabadkai közönség.

Hol érzed magadat igazán otthon?

Abban a pillanatban, amikor sikerül eljuttatnom az emberekhez valamit, ott és akkor otthon vagyok. Erdélyhez való kötődésem soha nem szűnt meg, mindig hazamegyek feltöltődni és újratanulni az értékrendemet. A lényeg, hogy ne féljünk megméretetnünk magunkat itt és ott, viszont Tamási Áronnak az a mondata, hogy „azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk”, az érvényes Bicskei Istvánra is, aki hazament Kanizsára, miután bejárta a világot. Érvényes rám, aki mindig hazamegyek és Erdély számomra egy olyan hely, ahol mindig számot kell adni, mindig találok feladatot, és mindig találok újabb meg újabb kihívást, mondani-valót. Viszont most vannak olyan dolgok a rendszer-váltás utáni Erdélyben, ami nagyon sok aggodalomra ad okot. Úgy érzem, hogy a kis közösség, ami addig nagyon összeforrottan létezett, szétbomlóban van, és pontosan ezt fogalmaztam meg Japán után, ez volt az első dolog, amit Bocskári Lászlónak mondtam, hogy nagyon kevesen vagyunk ahhoz, hogy egymást bántsuk. Ezt kellene megtanulni, hogy vannak fontosabb dolgok, mint a mi kis mindennapi torzsalkodásaink. Hogyha kimegyünk a nagyvilágba, akkor látunk csak igazán nagy bajokat. Japánban, ahol alul földrengés, fent cunami és tájfun, ott megtanultak az emberek valahogy együtt létezni. Ezt a leckét vittem haza. A családomhoz nagyon ra-

gaszkodom, és mindig is nagyon ragaszkodtam. Ezt is értékeli bennem Bicskei István, aki annyi év után hazajöhetett, Erdélyben otthon várta és most otthont teremünk Kanizsán is.

Remélhetjük, hogy itt egy kis délvidéki magyar közösségben is otthonra lelsz, és művészileg is otthonra tudsz találni?

Konkrét tervünk, hogy Kanizsán fogunk dolgozni, ha felkérnek, és ha lehetőségünk van, fogunk szerepelni, színházi feladatot vállalni, amit tudunk, én inkább rávezetésnek nevezem, mert a színjátszást tanítani nem lehet, hanem példát szolgáltatni, amiből azután a növendék leszűri a magának való tanulságokat. Annyit mondanék még, hogy Marosvásárhelyen nehéz pillanataimban mindig kimenekültem a református temetőbe, és volt egy erdélyi színésznő, akit úgy hívtak, hogy Prielle Kornélia, már nem nagyon emlékeznek rá, de ott volt a sírköve, rajta van egy mondat, és az hihetetlenül fontos. Kicsit régiesen hangzik, de azt hiszem megértjük: **Igaz érdem méltánylatát nagyszerűségekben ne is keressétek.** Ez az én mottóm is, meg van még egy mondat, amit én írtam, (újvidéki éveim alatt verseket írtam, a Képes Ifjúságban, a Magyar Szóban jelentek meg), ezekből csak egy mondatot szeretnék idézni: Hiszen lehajoltam többször is, hogy verekedni tudjak, de mindig áthaladt felettem a győzelem. Hangsúlyoznám, hogy akkor egy közösségi felelősségérzet nem volt még meg bennem, nem fogalmazódott meg, viszont ez borzasztóan fontos, óriási szükségünk van rá: mert ha egyszer elfogyunk, az nem a másik hibája lesz. Ezt valahogy tudatosítanunk kell. Hogyha eljutunk oda, hogy felhőtlenül örülünk a másik sikerének – ez tudom, hogy ellentmond az emberi alaptermészetnek, meg a színeszek alapkészítetéseinek, mert valamilyen viselkedési sémákba vagyunk belemerevedve – akkor valahogy sikerülhet megkarcolni, megbontani ezeket a megmerevedéseket. Ezért jó elmenni, és nyitott szemmel járni a világban, mert más attitűdöket, más alapállásokat lehet tanulni, azt azután itthon használni, hasznosítani. Mondanék még egy mondatot, ami a Kuplé 2-ből ragadt meg bennem, Domonkos István írta le Van Goghról és a közösségnek szól (egyébként Torok Sándor mondta, hogy a közízlés negatív kategória, de ugyanakkor ki vagyunk neki szolgáltatva) viszont Domonkos szerint Van Gogh művészete nem a levágott fülről szól, hanem az erőfeszítésről a nyomor mágnesez terében. Tulajdonképpen mindent úgy érünk el, hogy összeszedjük magunkat, erőt veszünk magunkon és megpróbálunk a semmiből valamit létrehozni.

Az Asszonytáncsal Japánban

Sorsközösségben*

Százhatvan évvel az első magyar polgári forradalom kitörése és hat nappal a polgárok mai akaratát tükröző, ügödöntő szociális népszavazás után, nagy tisztelettel üdvözlöm Önöket.

1848/49 eseménytörténetét az itt jelen lévők bizonyára jól ismerik, mégsem haszontalan évről évre emlékeznünk hőseinkre, megmerítkeznünk a nemzeti összetartozás fészekmelegében. Ha nem így tennénk, mint méltatlan utódok megérdemelnénk, hogy eltűnjünk a história süllyesztőjében.

Március idusa számomra azt jelenti, hogy azon a napon a magyar és a világszabadság ügye összekapcsolódott: az Európán végigvonuló forradalmi hullám legjelentősebb momentumaként, Magyarország és Erdély tartotta legtovább magát: a zsarnokság elleni felkelés szabadságharcra fejlődött, amelyet másfél év múltán csak a cári önkény segítségével tudott Bécs levérni. Nem véletlenül kísért a kontinens népeinek rokonszenve a nálunk zajló eseményeket, nem véletlenül állt mellé a hazai nemzetiségek jelentékeny hányada – gondoljunk csak Petőfi szlovák édesanyja, szerb édesapja melletti magyar hazaszeretetére, vértanú tábournokaink osztrák, német, horvát, szerb, örmény származására, cigány és zsidó közkatonáinkra –, lengyelek, olaszok, angolok s más nemzetek fiai is harcoltak a magyar oldalon: megéreztek, hogy a mi szabadságunk az ő szabadságuk záloga is.

1849. március 30-án Egerben Kossuth megbízta Görgey Artúrt a főparancsnoksággal. Kezdetét vette szabadságharcunk legfényesebb korszaka, a tavaszi hadjárat. Az itt támadó négy magyar hadosztály, mintegy negyvenkétezer emberből és száznegyven ágyúból állt. A Gáspár tábournok vezette VII. hadtest április 2-án Hatvannál megverte Schlick hadtestét. Ez idő alatt az I. hadtest, Klapka ezredes irányítása alatt, valamint az Aulich és Damjanich vezette II. és III. hadtest Jászberénybe vonult. Április 4-én Tápióbicskén, 6-án Isaszegen arattak csapataink fényes győzelmet. 7-én Gödöllőn Kossuth Lajos, Magyarország kormányzója előtt defilírozhattak – díszmenetben vonulhattak fel – a Palotakert-

ben, aki az erkélyen állva, Damjanichék előtt ezekkel a szavakkal vette le kalapját: „*Ilyen zászlóalj méltó arra, hogy kalapot emeljek előtte*”, mire a katonák hangos éljenzésben törtek ki.

Az itt megszületett új haditerv szerint Aulich hadtestével tüntető hadmozdulatokat végzett Pest körül, míg a másik három egység Komárom felmentésére sietett. Április 10-én Vácánál, 19-én Nagy-Sarlónál (ma Nagysalló, Szlovákia) született újabb győzelem, majd 22-én az I. hadtest bevonult a körülzárt Komáromba. A vár felmentésével, a komáromi harcok után a főszereg megoldotta feladatának nagyobb részét: Buda őrségén kívül kiszorította az ellenséges hadakat az országból.

Kistarcsa büszke lehet arra, történelme dicső lapjai között tarthatja számon, hogy az isaszegi csata idején itt fejlődött fel az Aulich Lajos vezette magyar csapat. Isaszeg pedig máig ápolja a tavaszi hadjárat legdicsőbb ütközetének emlékét: évente több száz korhű viseletbe öltözött huszár és más fegyvernemhez tartozó hagyományörző felnőtt és ifjú játssza újra a felejtethetlen csatát, az 1901-ben emelt emlékmű tövében, a Szobor-hegy oldalában. Görgey, Damjanich, Aulich és Klapka személyére, március tizenötödike, április hatodika, a roham, a csata fogalmára utcáink nevei figyelmeztetnek. A Királyerdőben nyugvó honvédeink és az ismeretlen lengyel kapitány sírját évente többször helybeliek és távoli földről érkezők keresik fel, s koszorúzzák meg – és ez így van jól: vitézségük felidézése erőt ad a jelen gondjainak leküzdésére, reményt a jövőre nézve.

A dicsőséges tavaszi hadjárat alapozta meg a függetlenségi nyilatkozatot: a Habsburg-ház trónfosztását, amelyet április 19-én fogadott el a debreceni országgyűlés, továbbá azt, hogy Görgey – tizenhét napos ostrom után –, május 21-én bevehette Buda várát.

Kistarcsa és Isaszeg is részben szlovák hagyományú település: a Grassalkovichok, a török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc leverése után, német és felvidéki tót földművesekkel telepítették újjá e falvakat. Bár ellentétes törekvések is hatottak e népre, számosan kö-

zülük a magyarsággal vállvetve harcoltak, pl. az isaszegi csatában. A szlovákok „hungarus-tudatát” magyar hazafiságát 48-as dalok és irodalmi alkotások sora bizonyítja. Egy néprajzi tanulmányban leltem föl egy korabeli népének következő versszakait:

„Už v Komarne na buben bijú,
Kommandanti kommandirujú,
Už na kone sedajú
Šabličky už brinkajú
A jejich honvédi vrade stavajú.

Už hlavný kommandant Klapka tam ide,
Za nim sa všetká armáda hybe,
Už Rákóci marš hrajú
K bojú sa ponáhlajú
Uherské zastavy hore zdvíhajú.”

Vagyis magyar nyersfordításban:

„Komáromban már verik a dobokat,
a parancsnokok kiadják a vezényszót,
Felülnek a lovakra,
Csengnek a kardok,
És honvédek már sorban állnak.

Már ott megy Klapka főparancsnok,
Mögötte az egész sereg mozgásba lendül,
Már a Rákóczi-indulót játsszák,
A harcba sietnek,
A magyar zászlót magasra emelik.”

Búcsúzóul pedig hadd idézzek Jan Chalupka (1791-1871) szlovák író, breznóbányai evangélikus lelkész Udri na zvon / Verd félre a harangot című verséből:

„Verd félre a harangot! Ég Buda!
Az ország pusztító tűzben áll!
Mily hír az, mely vészterhesen száll?
Az egész világ összeomlana?

Vörös hab tájtézik a hús Dunán,
Pozsonytól el Zemplénig lángol,
Bánat morajlana Tiszánkból?
Tán bús hírt zeng a tarajos hullám?

Tán tűz világít Tátránk csúcsán fenn?
A mennybolt bíborvörösben ég,
Lengyelhon felett dörren az ég,
Mi lesz velünk? Óh, haragvó Isten!

De nézd! ... egy hírhozó vágat felénk,
Mint a fénylő nyíl, gyorsan röppen.
Nyomába másik futár szökken,
Vágtájuktól felzúg a messzeség. (...)

Dicsőségről beszélnek mindenhol,
Ezt visszhangozza Tátránk orma,
Paraszt úr keblére borul ma,
S mindenki vidám nótákat dalol.

Dunánknak partjain beszélnek már,
Lehullt a nemzetéről rablánc,
És eljutott a hír Belgrádba,
Szabadságáért a rab síkra száll!

Széles e földön ágyúk zengenek,
Teret betölt harang zúgása,
S Budának büszke várfokán a
Nemzeti zászlók szélben lengenek.

Szlovák, német, román és a magyar
Egy nagy családban jó testvérek.
Ha mindig békében élnének!
Csak múlna el a rút idő s a baj!

Határon őrt a szláv áll vitézül,
Fegyverben a horvát s a dalmát,
A lengyel már feni kaszáját,
S a szlovák is a hont védni készül.

Fegyverben a haza, már harcra vár,
Megóvja bátran szabadságát,
Megunta utált szolgaságát,
Törhet rá elnyomó, törhet viszály!

S mind többen jönnek erős férfiak,
Kezükben éles pallos csillog,
Szemükben fényes szikra villog,
Még pokollal is szembeszállanak!”

Kedves kistarcsai Barátaim! Az északi szomszédságban tobzódó nacionalista, kisebbségellenes megnyilvánulások dacára, mi most, március tizenötödikén tegyünk hitet a fenti patrióta vers felidézésével a Duna-völgyben együtt élő népek testvérisége, sorsközössége mellett.

Isten áldja Önöket!

* Elhangzott ünnepi megemlékezésként Kistarcsán, 2008. március 15-én, a Civil-ház előtt.

Önmagunkat képviselni

Egy szakember vándorélet-feljegyzéseiből

Hosszú éveken át földrajztanárnő szerettem volna lenni. Szívesen böngésztem a világatlaszt, tanulmányoztam a színes zászlókat. A távoli tájakról és népekről szóló olvasmányok, az izgalmasan hangzó, de ismeretlen nyelvű televíziós műsorok, utazási csatornák elbűvöltek. Azt álmodni sem mertem, hogy magam is eljuthatok más országokba, megcsodálhatom nevezetességeiket és megismerhetem más népek kultúráját, nyelvét. Inkább úgy próbáltam pályát választani, hogy legalább tanulmányaimon keresztül megismerhessem a szülőföldemen kívüli világot. A sors fintora, hogy első önálló utam a világba (Budapestre) gyökeresen megváltoztatta a jövőképem. Ahelyett, hogy maga az út vagy a látnivalók ejtettek volna rabul, betekintést nyertem egy genetikai kutatóintézet világába, és attól kezdve már biológusnak készültem.

Miután a szegedi egyetemen biológussá váltam, a németországi Magdeburgba költöztünk a férjemmel, hogy ott egy kutatóintézetben dolgozva megszerezzük a doktori fokozatot is. Ekkor ébredtem rá, hogy a tudomány világában nincsenek határok. Munkatársaim három kontinens hét országából érkeztek. A tudomány nemzetközi mivolta miatt angol a munkanyelv, de természetesen az ország nyelvét, ahol a munka folyik, szintén szükségszerű elsajátítani, bár nem könnyű feladat egy biológusnak vándorlásai során egyik nyelvet a másik után tanulni és közben a szakmában is helytállni. Azért mindenki megpróbálja kihozni magából a legjobbat és a közösségbe való beilleszkedés, a szocializálódás, a mindennapok megkönnyítése vagy csak egyszerűen a társasági élet és a barátok miatt megpróbál minél jobban megtanulni angolul és a környezet nyelvén. A bábeli hangulat így már nem is zűrzavaros. Ugyan a vegyes társaság nem válik homogénné a közös nyelv használatától, de ez így is van jól. Ki-ki belead apait-anyait, hogy megértesse magát mindenféle témában. Ilyenkor igen leleményes kifejezések születnek, melyek egy-egy nyelv/kultúra sajátos hangulatát, szóösszetételeit vagy szóképeit hordozzák magukban. Érdekes volt megtapasztalni, hogy néha az oly természetesnek hitt kife-

jezések angolba átültetve az angol anyanyelvűek számára értelmüket veszítik, de mégis van, aki megérti őket. Általában a kelet-európaiság jó tolmács. Egy kínaival való kommunikációt nem könnyít meg a józan paraszti ész diktálta kifejezésmód, de például a cseh és német anyanyelvűek határozottan fogékonyak a magyar vagy a szerb nyelvből átültetett gondolatmentre. Esetemben két nyelv és kultúra ismerete is segítségemre volt. Azt a furcsa kettősséget, amely a kisebbségi sorsban való felnevelés következménye, kivétel nélkül mindenki előnyként könyvelte el. Ez időnként büszkeséggel, máskor bizonytalansággal töltött el. A nemzetállamok képviselőinek egyértelmű volt, hogy sporteseményeken kinek szurkolnak, hogy himnuszuk hallatán nemzeti öntudatuk felébred, s egy nép szemével látják a világot. Én sokszor úgy éreztem, hamar ki kell alakítanom a világ minden dolgában a saját álláspontom, mert én csak individuumként tekinthetek a világra. Kit is képviselhetnék? Skizofrén állapot ez. Ha megkérdik, honnan jöttem, azt mondom, magyar vagyok. Ha valaki ezek után még szülővárosomra is kíváncsi, igen bonyolult választ kap. Mert akkor bővebben kifejtem, hogy szabadkai lány vagyok és magyarként nőttem fel Szerbiában. Többek számára én vagyok az első kisebbségi, akit valaha láttak, és csodálkozva hallják, hogy élnek magyarok Szerbiában. Viszont nagyon pozitív számomra, hogy kitüntető figyelemmel fordulnak e számukra szokatlan állapot felé. Az viszont elkeserítő, hogy anyaországi magyarok többször is megkérdik, hol tanultam meg ilyen „irigylésre méltóan jól” magyarul. Ha lenne még egy nyelv, amit ilyen jól beszélnék, még büszke is lehetnék magamra, de tekintve, hogy ez az anyanyelvem, nem tölt el nagy boldogsággal a fenti kérdés. Főleg mikor a „határon túli magyar” kifejezés fejtörést okoz magyarországi beszélgetőtársamnak... De térjünk vissza a nemzetközi porondra. Miért is nem tudom én eldönteni hová tartozom, kit képviseljek? A szerbiséget nem illene képviselnem, mivel nem vagyok szerb. És nem is tudok azonosulni világszemléletükkel, életritmusukkal. Magyarországot sem képviselhetem, mert az anyaországi mentalitást, a siránkozásra való hajla-

mot sem mondhatom a magaménak. A legjobb a középút lenne. Mondjuk a két kultúra kedvező tulajdonságainak ötvözeteként, azt hiszem, a siránkozást, az önsajnálattal lecserélhetnénk önbecsülésre, vidámabb, lazább életvitelre. Az éles beszédstílust kicsit kifinomultabbra. De önmagunkat képviselni lenne a legjobb. Csak ezt nehéz megvalósítani, főleg a mindennapok súrlódásai közepette. Nekem megadatott, hogy kívülről tekintsek a két népre és metszetére: a Vajdaságra. A konyhában már sikerült megteremtenem az áhított egységet és sajátos keveredést. Ha ételekről van szó, lelkesen dícsérem, sőt el is készítem a gulyáslevest és a csevapot is. Sporteseményeken nem nemzeti hovatartozás, hanem a játékos(ok) személyisége szerint döntöm el, kinek szurkoljak.

Miután kitöltöttük doktori éveinket, tavaly Svájcba költöttünk. Újabb ország, számomra immáron a negyedik, ahol meg kell tanulni a mindennapi élet szabályait, a nyelvet (a változatosság kedvéért ezúttal egyet a latin nyelvcsaládból), be kell illeszkedni, és új kapcsolatokat teremteni. Bár zordabbak a viszonyok, mint Németországban, már én is keményebb vagyok és főleg felkészültebb, ha nem is az itteni életből, de önmagamból, származásomból. Mára már kialakítottam a koncepciót, ami szerint élek és képviselek/vagy nem országot, népet, régiót. A helyzet csak annyiban bonyolódott, hogy mivel Németországból érkeztem, sokan németnek gondoltak, így

egy ideig Németországot is képviseltem. Ekkor már igazán világpolgárnak éreztem magam. Nem hiányzik már a nemzeti öntudat, az identitástudat kárpótol. Én családomat és szülővárosomat képviselem. Azokat az értékeket, amelyekre szüleim és nagyszüleim tanítottak. Családom és őseim tisztelete révén azt képviselem, amit ők örökül hagytak: a kitartást, becsületességet, állhatatosságot, mások megbecsülését. Számomra az angol nyelv ismerete volt a kulcs, ami a világra nyíló kaput nyitotta. Így arról sem feledkezhetek meg, aki e nyelvet és vele az angol kultúrát is megszerettette velem, Horváth Emma tanárnőről.

Az érvényesülésnek a világ minden sarkában számos módja van. De talán az a legjobban járható út, mely toleranciával van kikövezve. Minden népre igyekszem előítéletek és sztereotípiák nélkül gondolni és közeledni a különféle nációk képviselőihez, mégha ez nem is mindig könnyű. Érdemes félretenni a fájó emlékeket, mindennapi sérelmeket, mert csak így tárulhatnak fel előttünk az értékek, melyeket más népek képviselnek és így találhatunk rá azokra, akik figyelmünkre és barátságunkra méltók, bárhonnan származnak is. Csak úgy ismerhető meg az emberek valódi énje, ha hagyjuk kibontakozni értékeiket, és figyeljük, kié áll legközelebb a miénkhez. Értékes barátságok születnek így, melyeket a nemzetközi porondon felmerülő megpróbáltatások tesznek próbára és edzenek tartóssá.

Sorsmozaik 3-4.

Nyelvlecke

Köztudott, és napjainkban is gyakori beszédtema, hogy az anyaország határain kívül rekedt, tömbökben élő magyarok nem tanulják meg kellőképpen az államnyelvet. Vonatkozik ez főleg ránk, itt, a Tisza-vidéken. Hiába a sok próbálkozás, kényszerített elszervezés az új, még újabb, majd a legújabb Jugoszláviában, Szerbia és Montenegróban, illetve Szerbiában – a zentai vagy az adai átlagember nehezen sajátítja el a környezete nyelvét. Persze, van ebben némi előítélet, „nem szeretem” hozzáállás mód is, no meg az iskolai nyelvrák sem eléggé hatékonyak. Aki itt nem születik bele vegyes házasságba vagy rokonságba, bizony, előbb-utóbb megszenvedti ezt a „hiányosságát”.

Nekem sem volt sok esélyem és alkalmam arra, hogy idejében elsajátíthassam „második anyanyelvünket”. Az adai Petőfi utcában, majd a zentai Ady Endrében egy-két szerb családon kívül nem lakott több „államalkotó”. A házunk előtt összeverődött gyerekcsapat minden tagja magyar volt, és ha néha, rövid időre közénk is keveredett más nemzetiségű (emlékszem egy német kisfiúra is), az gyorsan megtanulta tőlünk még a legnyelvtörőbb „Mit sütsz, kis Szűcs” mondókát is.

Nem csoda hát, hogy az óvoda és az alsó osztályok után Adáról Zentára kerülve a testvéreimmel, aligalig értettünk valamit a szerbórákon. A többiek, a „bennszülött városiak” valamivel jobbak voltak nálunk, de a többség, a tiszta magyar környezetben élő kb. a heti két órán elsajátított idegen nyelv (német, orosz) szintjén tudott szerbhorvátul (a továbbiakban szerbül). Én semmit sem értettem az általános iskolában felolvasott „pripovetkákából” (elbeszélésekből), és ez folytatódott a gimnáziumban is. Nikolić tanárnő nagy megörököződésére a Szőcs gyerekek mindenből jól teljesítettek, de az ő tantárgyából nagyon gyengén.

Továbbtanulás céljából Belgrádba, Újvidékre, Zágrábba kerültünk, és idővel csak megtanultunk szerbül, horvátul. Emberpróbáló feladat volt. Én például, mivel idegennyelv-szakra iratkoztam, a tanulmányaim elején igencsak hátrányos helyzetbe kerültem. Már az első előadáson, amelyen dr. Igrutin gyakorolta velünk a „dugi silazni, kratki ulazni” (hosszú ereszkedő, rövid emelkedő) hangsúlyokat, sorra kerülvén engem is megkért, ejtsem ki a Jugoszlavija szót. Miután nagy bátran,

magyarosan jól megnyomtam a szó elejét, szegény a füléhez kapott, majd amikor hallotta a hahotázó többiektől, hogy „Mađarica” (magyar) vagyok, megkért, legyenek szíves az ő óráin a jövőben ne szólaljak fel többé, csak figyeljek és hallgassak.

Egy másik esetet is leírok röviden, hogy érzékeltessem, milyen nehéz és megalázó idegen közegben egy más nyelvet beszélőnek. Társalogtak a hallgatók az előadások közti szünetben, kinek mik a szülei. Volt köztünk egy nagyon csinos, feltűnően jól öltözött fővárosi lány, aki büszkén mondta, hogy az ő apja ügyvéd. Erre én szerényen elismételtem, hogy az én apám is az. Hallom, amint összekuncognak, és (valószínűleg az egyszerű ruházatomból és gyér, szegényes szókinccsemből ítélkezve) egyikük hangosan felnevet: „Pusti je, neka priča, ne zna ona, šta to znači advokat!” (Hagyd, hadd beszéljen, nem érti az ügyvéd szó jelentését.)

A sok hivatalos ügyintézési, lakáskeresési kínokat most nem is említem. Az igazság kedvéért azonban el kell mondanom, hogy társaim gyorsan befogadtak, és idővel meg is szerettek. A mai napig tartó barátságok is születtek az újbélgádi egyetemista otthonban.

A nyelvi nehézségek ellenére mind az öten elvégeztük az egyetemet, évisméltás nélkül! Ezt el is mesélem mindig, amikor azt hallom, hogy a magyar gyereket szerb óvodába adják azzal a céllal, hogy később, a továbbtanuláskor ezzel ne legyen gond. Be sok szerb évfolyamtársam morzsolódott le, maradt a mai napig diploma nélkül, és nem a nyelv miatt!

Persze, a munkahelyeimen sem volt leányálom a kezdet. Az adai gépészeti középiskolában például a német, angol mellett szerbül is tanítanom kellett az esztergapad alkatrészeit, a kétütemű és négyütemű motor működési elvét, a zentai levéltárban pedig természetes elvárás volt, hogy a szerb nyelvű jegyzőkönyvek is hiba nélkül kerüljenek ki a kezem alól...

Mindez arra ösztökélt, hogy a gyerekeimnél majdan jól odafigyeljek, ne ütközzenek ilyen nehéz helyzetekbe. Elhatároztam, teszek arról, hogy játszva, természetes úton, idejében megtanulják az államnyelvet.

Erre jó alkalom mutatkozott, amikor a hídfeljárónál épült lakótömbben vettünk lakást. A mellettünk lévő négyemeletes épületben főleg a kaszárnyában dolgozó katonatisztek laktak családjukkal. Évente, kétevente változtatták a lakhelyüket, így a gyerekeiknek nem volt idejük arra, hogy megtanuljanak magyarul. Nap mint nap hallottam és láttam a kicsiket, már három-négy éveseket is, amint kora reggeltől késő estig kint hangoskodnak, hancúroznak a Tisza-parti sétányon, felügyelet nélkül. Én az akkor még gyámoltalan egykém-et nem mertem kíséret nélkül leengedni, ha viszont velem volt, nem közeledett a vadul rohangáló csapathoz.

Úgy öt éves lehetett Anikó, amikor elérkezettnek láttam az időt arra, hogy egyedül lemenjen játszani a már jól összeszokott bandába. Az alapos, körültekintő felkészítéshez tartozott, hogy megtanítottam úszni (hiszen ott volt a folyó pár lépésre!), meg jól begyakoroltuk a mondókát: „Zdravo deco, hoću da se igram s vama!” (Sziaztok, gyerekek, szeretnék veletek játszani!)

Egy szép nyári napon aztán a kislány le is mérészkedett, én pedig szívdobogva lestem a teraszról, mi fog történni. Rövid idő után hallom, szalad fel a csemetém, és már a lépcsőházban boldogan ujjong:

- Anyu, anyu, már tudok szerbül!

- Ó, hát ennek nagyon örülök! Hadd halljam, mit tanultál?

- Brzo beži odavde! (Gyorsan tűnj el innen!) – ropogtatta büszkén az újonnan tanult szavakat.

*

Hogyan tanultam meg kólózni

A hatvanas évek végén, amikor az én generációm érettségizett, nem volt divat, mint ma, magyarországi egyetemekre iratkozni. Nekem ugyan megfordult a fejemben ilyesmi, mert nagyon féltém a tiszta szerb nyelvű környezettől. Az anyai nagymamám ugyanis Debrecenben lakott egy szép családi házban, mentem volna oda, csalogatott ő is, hogy ne legyen öreg napjaiban egyedül, de apám erélyesen irányított. Félt, ha egyszer elmegyek, nem fogok visszajönni a Tisza-vidékre, vagy ha visszatérek is, az államnyelv hiányos tudása akadályt fog jelenteni további boldogulásomban. Ő pedig úgy szervezte, terelgette a dolgokat, hogy gyermekei ne hagyják el szülőhelyüket.

Így kerültem Belgrádba a német-angol karra, ahol bizony hetekig, hónapokig szenvedtem az előadásokon. Mert hiába tudtam jól a két világnyelvet, hiába értettem én Schiller vagy Dickens nyelvét, szerbre való fordításukkal csak a második év végén próbálkozhattam. Többször csodálkoztak is a professzoraim, hogyan lehetséges az, hogy ebben az országban nőtem fel, ám mégsem beszélem a nyelvüket. Igyekeztem, tanultam, és ennek meg is lett az eredménye. A második szemeszter után tanulmányutat nyertem huszonvalahány évfolyamtársammal együtt. Három hónapos németországi tartózkodást ajándékozott a legjobb germanistáknak a Goethe Intézet.

Egy Kassel melletti kis városkában, Arolsenben laktunk, családoknál. Napközben, de általában este is együtt voltunk, barátkoztunk a világ minden tájáról odasereglett fiatalokkal. A tanulás mellett, persze, jutott idő szórakozásra, kirándulásra is.

Már az első hét végére szerveztünk egy társas estet, ahol minden csoport bemutathatta nemzete, országa jellegzetességét: táncát, irodalmát, történelmét.

No, ez nekem nem okozott fejfájást. Magyar-rajz-ének szakos édesanyámtól már pici koromban rengeteg gyönyörű magyar népdalt tanultam, és az akkor még csengő, tiszta szoprán hangommal el szerettem volna kápráztatni a közönséget. Egy egész éjszakán át lázasan válogattam, nem tudtam eldönteni, hogy a Tavaszi szél vizet áraszt vagy az Ezt a kislányt igazán, csakugyan nem az anyja nevelte kezdetű népdalt adjam-e elő.

Belgrádi társaim egyre érdeklődtek, mihez volna kedvem. Tudok-e valamilyen szerb verset, nótát. Derengeni kezdett valami bennem, hogy itt mások az elvárások. De mivel mégsem szavalthattam el magyaros kiejtésemmel mondjuk a Dioba Jakšićát (pedig akkor még fejből fújtam, úgy megtanultam a kitűnő bizonyítványért), hosszas tanakodás után a kólótáncosokhoz osztottak be. Meg sem fordult a fejükben, hogy én a csárdáson kívül életemben nem roptam mást (azt is úgy, hogy a partnerem lába bánta). Hallgattam. Rádöbbsentem, én ott jugoszláv vagyok. Majdcsak lesz valahogy.

Szerencsémre tartottunk egy főpróbát, amin rögtön kiderült, hogy lesz velem egy kis probléma. De nem zavart senkit az ügyetlenkedésem. Berángattak a sorba, húztak jobbra, vontak balra. Lassan belejöttem, és az előadáson már senki sem vehette észre, hogy egy kakukktójs is van a sorban. Jó képet vágtam hozzá, és lelkesen jártam a kólót.

Foltjaink*

Napokig rémálmaik lesznek azoknak az olvasóknak, akik rászánnak egy délutánt Domonkos László történelmi esszéjére. Ez a délután sötét lesz és zaklatott, mind zaklatottabb, mégis egyetlen szuszra lehet csak végigolvasni ezt a könyvet. Csaknem százhatvan esztendő történet, a szereplői már rég elporladtak, az utódok emlékezetében pedig újabb és újabb sorscsapás rakódott az évszázados megpróbáltatásra - mégis minden betűje belénk ég, mintha éppen most és éppen velünk történne mindez. Talán ezért és nem a legperverzebb írói fantáziát túlszárnyaló kegyetlenkedések leírása miatt lesznek rossz éjszakáink: mert rólunk is szól ez a százhatvan éves história. Apáinkról, dédapáinkról, a Kárpát-medencében ide-oda rugdalt családunkról.

A megemlékezés és az együttélés botránjáról.

Domonkos László veszi a bátorságot, és a két nép közös történelmének kibeszéletesen, szennyes fejezetéről ír könyvet. Fősodorról szemben: manapság ugyanolyan divat csak a szépre emlékezni, mint a szocialista testvériség dicső korszakában, és politikailag korrekten csak azt hangsúlyozni, ami összeköti a Kárpát-medence népeit. Meglehet - reménykedem -, még mindig jóval több az ilyen szétbogozhatatlanul összesodródott szál, mint az árok meg a szögcsodró. Még akkor is, ha nincs olyan magyar kisebbségi jogsérelem, amelyik megtorlatlan ne maradna. S nincs olyan bűntény, amelyik ne bátorítaná még vadabb gáztetre a magyar szóra öklüket lendítő verőlegényeket, még arcpirítóbb „intellektuális” hazugságokra a társadalomtudományok hangadóit szomszédjainkban. Az 1848-49-es népiirtásokat a szocializmusban sem lehetett elhallgatni, de az etnikai él kicsorbításával természetesen osztályharcról voltak kénytelenek regélni azok a határon túli magyar történészek is, akik saját bőrükön tapasztalták meg hovatartozásuk átkát. Ennél is szörnyűbb, hogy a rendszerváltások után, a mai napig sem voltunk képesek megfogalmazni kínos és kínzó történelmi kérdéseinket a románság, a szerbség, a szlovákság, az ukránság-oroszság és persze az osztrákság számára. Míg a környező népek mást sem tesznek, csak minden percben

nekünk szegeznek a magukéit, sőt sokszorosan behajítják azt, amit ők a mi tartozásunknak vélnek.

Keletről a Tisza vonaláig, délről a Balatonig, nyugatról legalább Zalaegerszegig (Monarchia-főbérőnknek is jusson valami), északról pedig egészen délig, hogy semmi se maradjon, csak a széle-hossza-egy szláv korridor. Aki azt képzelet, ez már történelem, roppantul ostoba.

A szórványosodás és a szórványosítás, ezzel párhuzamosan az emlékezet megrontása közvetlenül határaink túloldalán a legelszántabb. Mert e szakaszokon komoly stratégiai tétje van a beolvasztásnak. Míg a magyar kultúra és kapcsolatteremtő ösztön arra a jóhiszemű ostobaságra épül, hogy ahol egyszer bedörömböltek, fosztogattak, karóba húztak és lefejeztek, anyát, feleséget, gyermeklányt erőszakoltak, magzatot vágtak ki eleven méhből, ott ez többé nem történhet meg. Hogy a magyarirtás immunitást ad a következő magyarirtásra, s ha valamilyen homályos oknál fogva arra mégsem, akkor az azt követőre. Nem hiszem, hogy van még egy nép térségünkben, amelyik ilyen hivalkodóan üzne sportot a szellemi és fizikai önvédelem feladásából.

Jöllehet, elegendő volna csupán az emlékezés kötelezettségeit számon kérnünk magunkon. Ha nem magunkért, akkor legalább azokért, akikért, mint Illés Sándor írja, nem szól a harang.

Domonkos László felzaklató könyve róluk szól: akikhez bedörömböltek, akik ajtót is nyitottak, és akiket jóhiszeműen (és roppant ostobán) védtelenül hagytak elrettentő erővel bíró honfitársaik. Aki manapság letér a bejáratott turistaútvonalokról, és bebarangolja Dél-Erdély eldugott szórványvidékeit, a hajdani Hunyad és Alsó-Fehér megyét, talán nem is sejtji, hogy arrafelé a domborzati elemeknek súlyos jelentőségük van. A magára hagyott, düledező templomok, iskolák, kastélyok és sasfészkek közelében, egy-egy pince gádoránál, egy gólyahírral teli szép mocsaras réten, két puszta maradt kapuoszlop között úgy suhanunk el, mintha csupán művelődéstörténeti, természeti fontossága volna annak a helynek. Álmélkodva, búsongva, netán

kardcsörtetve. De aki afféle etno-katasztrófaturistaként jön ide, hogy még szóba elegyedjen egy-egy gyönyörű falu utolsó magyarjával, azzal a lelkésszel, aki egyetlen embernek tart istentiszteletet a kongó Árpád-kori szentélyben, vagy csak szóltanul végigjárja ennek a magyar történelmi rezervátumnak minden egyes honi vonatkozású szegletkövét, az sem értett meg mindent e táj tragikumából.

Festői pihenőhely az erdélyi Ompoly-patak völgyében, kétfelől szurdokká záródnak a hegyek az országút fölött, padok, avított obeliszkek és kövér rét nyugtatja a szemet. A fák között három halmocská, néha építkezési törmelék borítja, ha nem, elüldögélnék rajta az átutazó szerelmesek. Emberi csontokon heverésznek. A magyarországiak többsége sem tudja ezt. Több mint hétszáz zalatnai magyar patrícus, asszony és gyerek holttestét rejtik ezek az ompolygyepői dombok, azokét, akiket 1848 őszén menekülés közben hősieken agyonverték a móc parasztok. A babonás helybeliek azonban tudják ezt, és most sem mernek házat felhúzni az elátkozott helyre, ahol éjre éjre felhangzik a meggyilkoltak panaszos sírása. De azért az 1899-ben emelt emlékművet már többször megpróbálták dinamittal felrobbantani, feliratát lekaparni. „1848 október 24. Atyja Lukács Simon, anyja Gál Teréz, testvérei: István, Teréz, Simon, Péter és Eleonóra, valamint az itt nyugvó 700 zalatnai lakos emlékének kegyelettel emeltette Lukács Béla 1899-ben” - e sorokat vésette az obeliszkre a monarchiás kereskedelmi miniszter, akit román dajkája mentett meg a mócok szekercéitől. Mára egyedül a PAX szó maradt meg a kövön.

Az emlékezés iróniájaként.

Hány ilyen domb vagy holttestekkel betemetett kút van Dél-Erdélyben!

Nagyenyeden a többségi társadalom számára értelmezhetetlen, jelentéktelen tábla emlékeztet a lemezszároltakra, Zalánán, Abrudbányán, Magyarigenben, Boroskrakkón és az egész Hegyalján még az sem - s ha mégis akad egy-egy obeliszek, egy öreg tölgyfa, azt átértelmezi a románság. Történelemkönyveink tanították, tanítják a nemzetiségi pogromokat mint a forradalmi magyar kormány késlekedésének sajnálatos következményeit, de arról leginkább hallgatnak, hogy a mai

Romániában annak az Avram Jancunak állítanak tucatszám szobrokat, arról az Axente-Severről neveznek el utcát többek között Nagyenyeden, akinek kezéhez a legtöbb magyar vér tapad. Nélkülük az aradi szabadságharcos emlékmű sem kerülhetett vissza a helyére. Nálunk tanítják ezen események megtörténtét, de - ta-

lán szeméremből és a diákok iránti tapintatból - nem hangsúlyozzák az állati kegyetlenségnek azt az érthetetlen és elmélyült aljasságát, amely sok tízezer román hegylakón, férfin és asszonyon egyaránt erőt vett, amikor magyart kellett ölnie.

„Az unitáriusok templomának romjai előtt, - beszél egy szemtanu, - az unitárius pap feküdt, szemei kiegészve, kezén-lábán megnyúzva.

Mellette a fia, aztán a református pap, s még számos legyilkolt magyar. A véres holttesteken kutyák és disznók lakmároznak” - idézi az Enyed közeli Járán történeteket Gracza György XIX. század végén megjelent, Az 1848-49-iki szabadságharc története című alapművében.

„Péchy Tamás birtokos pinczéjébe terelték őket. A remény sugara csillant meg könnyeborult szemeikben. Azt hitték a boldogtalanok, hogy a két napi szenvedés után talán mégis ütni fog számukra a szabadulás órája. Dehogy a szabadulás; dehogy az!... A halál órája volt az, amely megkondukt fölöttük. Mindjárt a déli harangszó után lándzsás oláhokkal telt meg az udvar. Lehetek vagy ezren. Jövetelök célja világos volt.

Látszott rejtélyes mozdulataikon, tekintetük vadságán, hogy valami szörnyű dolgot forralnak. Csak a szegény magyarok ott lenn a pincze vak sötétjében nem tudtak semmiről. Előbb azonban az egész banda Péchy legjobb borából dorbézolni kezdett. Körülbelül két óra hosszáig tartott ez a szokásos tivornya. Mikor aztán csaknem valamennyi a föld poráig itta magát: hozzáálltak a borzalmas terv végrehajtásához. A foglyokat kettesével-hármasával kivezették a pinczéből, s mindjárt ott a gádornál agyonbunkózták őket. Az idő már alkonyodott, s mégsem voltak készen. Pedig sietniök kellett, mert hire jött, hogy a foglyok kiszabadítására honvédcsapatok közelednek. Istálló-lámpások fényénél folytatták tehát az öldöklést” - ez pedig Boroskrakkón esett meg, ahová ma a néhány magyar ínyenc a rejtelmes szépségű középkori templomért látogat el.

Dél-Erdélyben nemigen akad olyan település, ahol ne volna kit gyászolnunk. De még a történelem iránt fogékonyabb magyarok tudatáig sem jutott el igazán, hogy 1848-49-ben szisztematikus népiirtás vette kezdetét ezen a tájékon, amint a szerbek ostromolta Délvidéken is. És hogy amit a tatárjárások, török rabló hadjáratok, korábbi parasztlázadások, különféle hadseregek fel-alá masírozása nem tudott bevégezni, azt a román szabadcsapatok - viszolygó, de állhatatos osztrák támogatással - sikeresen megtették: egyszer s mindenkorra magyartalanították Erdély déli tájait, hogy a szórvány mély-

szórvánnyá, a mélyszórvány pedig egyenletesen hullámzó román tengerré változott. A dél-erdélyi magyarság jelenlétének köemlékeit pedig a lassú enyészet és az érdektelenség teszi néhány évtized múlva a földdel egyenlővé - ami meg ledönthetetlen, azt kisajátítja a sánta, mégis akrobatikus ügyességű román emlékezet.

A népirtás mindig a szenvedély és a rendszeret, a végtelen gyűlölet és a teljességigény arányos keveréke. E nélkül nem lehetne fölmérni és kipusztítani egész falvak, városok, vármegyék bizonyos „fajú” lakosságát. De több (és kevesebb) ez, mint amit Hannah Arendt a gonosz banalitásának nevezett a holokausz hivatalkok-végrehajtóiban: ez a gonosz ritualitása, a gyilkos térfoglalás szertartása, amely nem elégszik meg pusztá kivégzésekkel. A balkáni népirtók a halálnemek leggyötremesebb és legmegalázóbb formáit választják, mert csak így elégíthetik ki homályos bosszúszomjukat. Példa erre sok más település mellett Nagyenyed vagy a délvidéki Zenta, ahol a főtéri emlékművet magyar polgárok fejével rakták körbe a rác parasztok, majd a túlélőket arra kényszerítették, hogy egymást öljék le. Közben bizonyára dühögött a kólómuzsika, kendőt lobogtatva ropták a táncot a „harcosok”, ahogy 1944 őszén is, amikor egész magyar falvakat géppuskáztak vagy bunkóztak Tito partizánjai a temető árkaiba. Nem történt másképp a késő XX. századi balkáni háborúkban sem. Még elborzasztóbbá teszi e „népi” rítusokat a genesisük: hogy 1848-49-ben - ahogy előtte és azóta mindig - ortodox pópák, ügyvédbojtárok, kanonokok tüzeltek fel a móc tömeget, és celebrálták a vérmisét.

Ezért kellene újra és újra rákérdeznünk nekünk, magyaroknak a román értelmiség történelmi felelősségére.

Domonkos László könyve nem az elmaradt gyászunkat, többet: a közemlékezetet szolgálja. Nagyenyedesszéje történelmi tényfeltárás a javából: az összefüggéseket a riporter közvetlenségével és megjelenítő erejével nyomozza ki. Nem hagyja feledésbe merülni azt a történetet, amelynek szemtanú-irodalmát bezúzatta, elzárta a hatalom 1945 után. Mi több, Domonkos könyve annak a bizonytalan, de lassan egybekapcsolódó láncolatnak a része, amely nem engedi, hogy eltűnjön mindazok neve, szenvedéstörténete, akiket 1848-49-ben a védtelen erdélyi településeken, 1944-45-ben az ugyancsak magára hagyott, a Maniu-gárdának kiszolgáltató Csíkszentdomokoson, Szárazaján, a partizánoknak odavetett délvidéki Csurogon, Zsablyán, Temerinben, 1990-ben Marosvásárhelyen középkori brutalitással végeztek ki, vertek halálra. Egyikük sem volt

bűnös, nem vett részt „hideg napokban”, deportálásokban, megszállói brutalitásban. Csak magyar volt, vagy magyarul beszélt. Aki pedig valóban bűnös volt például a második világháborúban, azt a szerbek elkérték Magyarországtól, s karóba húzták, vagy lánctalppal taposták a földbe.

Riportútjaimon módomban volt szót váltani olyan idősebb emberekkel, többek között a ma szerbiai Sajkásvidéken, akiknek szüleit a szemük láttára kínozták halálra. Hogy kik? Éppen a falubeliek. Olyanokat faggattam, akik ma be sem tehetik a lábukat szülőföldjükre, mert azok dobálják meg őket fél téglával, akik beköltöztek egykori házukba. Olyanokat kérdeztem, akik nem emelhetnek emlékművet a tömegsírra, hová családtagjaikat hányták be - történetesen egy sintértelepi dögkútra, ahonnan évtizedekkel ezelőtt egyébként is elszállították a hatóságok a csontokat, és befőzték őket enyvnek -, mert még aznap éjszaka kalapáccsal verik szét a fekete márványlapot. Minden évben. Hogy kik?

A helybeliek és a környékbeliek.

Ez a legrettenetesebb.

Kell a hely, a bútor, a nyakék, a széna. Kell a séta-pálca, a díszes kalap, a társadalmi pozíció. Kell a vasút, a templom, a laktanya. És nem kell a kódex, az ásvány- és a madárgyűjtemény, az anyakönyv, a sírfelirat és az ékezet. Égniük, kopniuk kell! Mint Nagyenyeden azokon a fogcsikorgató januári napokon.

Akiknek őseik évszázadokon át együtt éltek, egy utcán baktattak munkába, egy kofánál vásárolták az ételmeit, szomszédos földeken túrták a barázdát, és olykor kisegítették egymást egy csupor tejföllel vagy vekni kenyérral, azok egy csapásra ragadozóvá és zsákmánnyá különülnek el. Lehet és szükséges elemezni történelmünkben a kultúrgóg jelenségeit, nemzeti egyenműsítést és rossz, kapkodó kormányzati politikát, nemzeti kategóriák szerint formálódó társadalmi különbségeket és hatalmi ostobaságot, razzizáló katonai túlkapást és folyóba lövető rasszizmust, de a magyarság minden hibájával, bűnével, annak többszörösével sem értelmezhető az a balkáni düh, mely ciklikusan elsöpör sok ezer magyart. Lehet divatosan civilizációk összecsapásáról elmélkedni, lefojtott feszültségekről, történelmi elégtételről, a kisebbségi komplexus kegyetlen megnyilvánulásairól; de ez sem ad magyarázatot arra, hogy az Európai Unióban vagy annak környékén sertepertelő államok miért nem adnak lehetőséget a legelemibb emberi jog gyakorlására.

Antigoné jogára: meggyilkolt szeretteink eltemetésére.

A Kárpát-medencében három évszázad alatt gyökeret vert a magyarülés hagyománya, tömegsírok bizonytalan domborzata jelöli ki e tradíció határait. A szabadságharc ártatlanjainak tömegsírai ma már tájelemek. A második világháborúban sokszor elevenen eltemetettek ma még rejtegetett, imitt-amott legyalult vagy kommunális szeméttel elfedett hely. Legtöbbször még beszélni, megemlékezni is veszedelmes ezekről a halottakról. Tisztességadásról pedig szó sem lehet.

Zavarná a helybélieket.

Vitatkozhatunk Domonkos László olykor talán sommás népkarakterológiájával. Eltöprenghetünk romantizáló, szenvedélyes stílusán, amellyel már-már regénybe illően idézi meg Nagyenyed apokalipszisét. Valóban, szükség van hűvös hangvételű, távolságtartó

értekezésekre is magyarülés tárgy körben, de ez a mű nem az. Szívünkig hatol - hogy a hajunkat tépjük. Nem érthetjük meg belőle a genocídium filozófiáját (és, mondjuk ki, esztétikáját, hiszen a genocídium az egy-nemű „szépségét” tanítja), de elmélyedhetünk a magyarság önsorsrontásának géniuszában, amely többek között azt is lehetővé tette a román értelmiség számára, hogy Magyarország központjában, magyarok tudós bátorításával kiagyalja a dákoromán elméletet, amelynek közvetett következménye lett Enyed, Abrud, Zalatna. És persze a mai Románia nemzetközi elfogadtatása.

Amíg nem értjük meg a fejszével fejező hóhérok indulatát, addig semmit nem értünk szomszédaink lelki világából. Ez a könyv arról szól, hogy emlékezés nél-

kül felejtés sincs, a büntudat nélküli embernek megbocsátani sem lehet. Amíg nem temethetünk, addig stigmaként kell magunkon hordoznunk mások bűneit is.

Középiskolai rajztanárom, szikár kedélyű, Babits-arcú ember, minden nemzeti ünnepnapon ósdi posztómelényben jelent meg, amelynek hátán tenyéryi barnás folt éktelenkedett. Mintha lekávézta volna. Lötyögött is rajta, levakarhatatlan koszával kínos is volt kissé. Egyik március 15-én összeszedtem a bátorságomat, és otrombán rákérdeztem, van-e valamilyen különleges oka annak, hogy így ragaszkodik ehhez a ruhadarabhoz. Van, felelt csöndesen, az ükapámé volt. És a folt? Az is az övé, felelte, a vére. A rácsok szúrták le 1848-ban.

Csak foltok maradnak nekünk, ha 1848-49, ha 1944-45, ha 1990 kerül szóba? Se bűn, se bűnhődés, se tettes, se sírhalmok, se emléktáblák, se csontok, se kegyelet. Ehelyett leszegett fejjel, a további bosszú dermedő rémképeitől gyötörtén kell élni - együtt a gyilkosokkal. Ezért van szükség minél több ilyen történelmi tényfeltárássra, mint amilyen Domonkos László könyve. Ezért kell szívósan törekednünk az emlékezet visszanyerésére. Ez az egyetlen vádhatóság, amely a magyarirtások túlélőinek megmaradt. Halottainknak és önmagunknak is tartozunk ennyivel. Hogy végre megszólalhasson az a harang.

*Kommentár Domonkos László Nagyenyedi ördög-szekér című új könyvéhez.

Indítványok Szent-Györgyi Albert méltó emlékezetéért

A szegedi egyetem Szent-Györgyi Albert nevére való keresztelése régi tervem. Már a Szent-Györgyi-villa megmen-tésekor is kértem rá a rektort. 2006-ban személyes és nyílt levélben is indítványoztam. A helyi és az országos sajtó, per-sze, gondosan agyonhallgatta a dolgot. A „nagyformátumú vezető” pedig válaszra sem méltatott... (biztos akadt fonto-sabb dolga... pl. pártkongresszus...)

A Szent-Györgyi-villa kis híján megsemmisült 2003-ban, amikor a Szerzői Jogvédő Iroda megvásárolta és bon-tási engedély nélkül bontani kezdte!!! Lehet, hogy ilyen a „szerzői jogvédelem” ??? Mit várjunk el akkor az egyszerű polgártól?!

Akkor a gyors közbelépésem hatására sike-rült megmenteni a többre hivatott, szépreményű épületet.

A Ligetfürdőt idegen magánkézbe adó és irodaház-ren-geteggé varázsoló jelen beteg tervet pedig elkerülhetjük egy korábbi terv megvalósításával: a Szent-Györgyi Albert Vi-taminpark és Wellness-központ kialakításával...

Szent-Györgyi Albert méltóbb emlékezetében és városunk szebb jövőjében reménykedve sohasem szabad feladni a har-cot. Köszönöm a lehetőséget, hogy ezúton is hírt adhatok róla.

Nyílt levél
a „Szegedi Tudományegyetem”
Rektorához

Tisztelt Rektor Úr
Tisztelt Egyetemi Tanács!

Szent-Györgyi Albert Szeged Nobel-díjasa. Egyetlen más magyar városnak sincs – sem mai határainkon belül, sem azokon kívül – saját Nobel-díjas híressége. Egyetlen ma-gyar városunk egyeteme sem büszkélkedhet Nobel-díjas te-kintélyességgel, így nem is igen fémjelezheti magát ilyen ér-tékű tudós nevével...

Szent-Györgyi mindmáig az egyetlen Nobel-díjas, aki Magyarországon érte el tudományos sikerét, az egyet-len, aki itthon is várta be a világraszóló kitüntetést és utá-na is hazájához hű maradt...

Szegeden fedezte föl a világhírt hozó C-vitamint, és Sze-geden érte ezen eredményéért a máig legrangosabbnak te-kintett tudományos elismerés híre is.

Szent-Györgyi – a csábító ajánlatok ellenére – váro-sához, Szegedhez hű maradt.

A „Szegedi Tudományegyetem” az európai egyetemek közt az első 100, a világ egyetemei között pedig az első 200 között szerepel. Ezen előkelő hely nem kis részben Nobel-díjasunk-nak köszönhető. Nélküle és eredménye nélkül a sokrétű ösz-szesítésben éppen csak fele ilyen jó lenne a teljesítményünk, egyebek között a budapesti ELTE is könnyeden-büszkén elő-tünk ballagna...

Jelen „Szent-Györgyis” minősítés szerint a volt szocialista országok közül csak a 9 milliós Moszkva egyeteme jár előttünk, ez nem kis szó! Egyetemünk világraszóló helyezését legfőbb tényezőjét, Szent-Györgyi Albertet végre illene nevesítenünk!

**Szeged Nobel-díjasa megérdemel egy egyetemet!
Szeged egyeteme megérdemel egy Nobel-díjas nevet!**

A jövő esztendőben éppen 70 esztendő lesz a „szege-di Nobel-díj”. Kiváló alkalom, az egyetem és a város tör-leszthet adósságából hűséges szellemóriása emlékezetének.

A Szent-Györgyi Albert emlékéhez hű
szegedi polgárok nevében,
Tisztelettel:
Dr Szabó László
a Szegedi Végegylet elnöke
Szeged Város önkormányzati képviselője
A Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem
egykori diákja

Kelt:
Szent-Györgyi Albert szeretett városában, Szegeden,
Szent-Györgyi Nobel-díja hírét fogadó egykori lakóházában...
2006. Mag hava (október) 28-án

Díszközgyűlési indítvány

Tisztelt Közgyűlés!

Szent-Györgyi Albert Szeged Nobel-díjasa. Egyetlen más magyar városnak sincs

– sem mai határainkon belül, sem azokon kívül – saját Nobel-díjas híressége. **Szent-Györgyi az egyetlen Nobel-díjas, aki Magyarországon érte el sikerét** teljesítve ezzel a tudományos, elismertetés követelményeit és itthon is vár-ta be a világraszóló kitüntetést...

Szegeden fedezte föl a világhírt hozó C-vitamint, és Szegeden érte a máig legrangosabbnak tekintett tudományos elismerés híre is. Szeged már akkor a tudós nagyságához méltó gesztussal, egy újszegedi villa megvásárlásával és odaadományozásával kívánta maradásra bírni. A maihoz hasonló aránytévesztések, helyi és országos csip-csup panamák miatt azonban csak húzódott az ügy, de **Szent-Györgyi – a csábító ajánlatok ellenére – városához, Szegedhez hű maradt.**

A Nobel-díj pénzüsszegéből vásárolta meg a ma is álló patinás házat, a mai „Szent-Györgyi villa”-t, melyben 1940-től 45-ig lakott. Szeged egyik, hacsak nem a legjelentősebb látványossága, a „konferencia-turisták” szegedi szentélye lehetne fölújított és személyes tárgyaival berendezett hajdani háza és árnyas kertje.

Indítványozom, hogy ezen ünnepi alkalomból

Szeged Város Közgyűlése kezdeményezze, hogy a Szegedi Tudományegyetem vegye föl Szent-Györgyi Albert nevét.

Az egyetemi emlékszoba kialakítása nyomán ezennel újfent indítványozom a Szent-Györgyi Albert-emlékház, -múzeum és orvostörténeti kutatóműhely kialakítását, melyre ter-

mésztesen a Szent-Györgyi Albert u. nevét is adó Szent-Györgyi villa a megfelelő hely.

A Város Nobel-díjasának és életművének is méltó emléket állító „Szent-Györgyi Albert vitaminpark és wellness központ” kialakítását kezdjük meg az Albel Andor tanulmánya által lefektetett alapokon, a Szent-Györgyi Albert által is kedvelt fürdő azóta is gyarapodó értékeinek (pl. Gomba) megtartásával.

Ez utóbbira természetesen kiváló forrás lehet a Nemzeti Fejlesztési Terv, de akár külső tőke bevonásával is számolhatunk, amelyet – a Ligetfürdő elkötyve-tyélése helyett – a későbbiekben eredeti névértéken(!) vissza is vásárolhatunk...

Tisztelettel:

Dr. Szabó László
önkormányzati képviselő
a Szegedi Védőegylet elnöke
Kelt: Szegeden,
2007. Álom hava (december) 3-án

Magyar Piéta – Őszödi Köztársaság

Szereposztás: Krizosztóm, Kornél - Csernik Árpád

Klára - Vágó Krisztina

Róbert - Kákonyi Tibor

Iván - Molnár Zoltán

I. JELENET. 2004., DÉLVIDÉK

/Róbert/

RÓBERT:

Jó van, azonnal kezdhetjük.

/Az erős fény kialszik. Szórt szűrt fény a színpadon./

RÓBERT:

Várjál, még nem állítottam be mindent!

HANG KINTRŐL:

Adjak fényt?

RÓBERT:

Nem kell. Kész vagyok.

HANG KINTRŐL:

Nem hallom! Kész vagy?

RÓBERT:

Kész vagyok!

HANG KINTRŐL:

Kezdhettek?

RÓBERT:

Kezdhettek, az Ég szerelmére, Kezdhettek!

/ Róbert égő petróleumlámpával a kezében bejárja a teret, öt-hat gyertyát meggyújt. Iván be./

II. JELENET. 1944. október

/Róbert, Iván/

IVÁN:

Horthy lemondott!

RÓBERT:

Az nem lehet!

IVÁN:

Olvastad a mai lapokat?

RÓBERT:

Nem olvastam!

IVÁN:

Hallgattál ma rádiót?

RÓBERT:

Nem hallgattam.

IVÁN:

Tudod mi a legújabb hír?

RÓBERT:

Igen. A Magyar Királyság kilépett a háborúból! Béke lesz!

IVÁN:

Nem lesz béke! Horthy ma lemondott és visszavonta a tegnapi beszédét!

RÓBERT:

Nem lesz fegyverszünet?

IVÁN:

Nem lesz kiugrás!

RÓBERT:

A Kormányzó lemondott?

IVÁN:

Igen.

RÓBERT:

Ezt nem tehetted!

IVÁN:

Megtette!

RÓBERT:

Végünk van!

IVÁN:

Még nincs! Előbb az ellenállás, az utolsó emberig!

RÓBERT:

Az utolsó ember...

IVÁN:

Utána az apokalipszis!

III. JELENET. 1944. október

/Harangoznak. Klára be./

/Róbert, Iván, Klára/

KLÁRA:

Imára atyáim.

/Mindhármán letérdelnek, imádkoznak/

RÓBERT:

Csendesüljünk el kedves testvéreim, valljuk meg, magunkban bűneinket. Uram! Égi atyánk, kérünk téged, hallgasd meg ezt a fohászt. Nézz ránk, akik templomodot őrizzük a közeledő véstől és óvd meg templomodot és szolgálódat, hiszen nekünk rajtad kívül nincs fegyverünk. Nekünk rajtad kívül nincs seregünk. A terroristák, akik uralkodnak az eget, lebombázzák a városokat, a templomokat, amelyekben Téged dicsérünk. A banditák hordái, felgyújtják a falvakat, városokat, amelyekben érted élünk. Nem kérünk mást, mint hogy folytathassuk ezt a szolgálatot, amelyet Érted vállaltunk, Érted és a Te dicsőségedre. Mert Tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség. Ámen.

KLÁRA:

Ámen!

RÓBERT:

Vajon hol állhat a front?
(*Csend. Valahonnan nagyon távolról
ágyúdörgés hallatszik.*)

IVÁN: (*füfel*)

Jönnék!

RÓBERT:

Mi az Úr templomában vagyunk. Fel-
szentelt helyen. A világi hatalmak
változnak. A diplomok állnak.

IVÁN:

A vörösöknek nem kell templom. Te is
tudod, mit tesznek a kommunisták az
orosz pravoszláv templomokkal, a szent
orosz pravoszláv egyház papjaival.

KLÁRA:

Ezek háborús hírek, lehet, hogy rémhírek.

IVÁN:

Lehet, hogy igazak.

RÓBERT:

Lehet.

IVÁN:

Jönnék.

RÓBERT:

Minél nehezebb a szolgálat, annál
nagyobb rajta az áldás.

KLÁRA:

Lesz majd áldás, ne félj, bőven.

IVÁN:

Én mindig mondtam, hogy ez nem
tart sokáig.

RÓBERT:

Mi nem tart sokáig?

IVÁN:

Más egy rendes béke, de ez negyve-
negytől idáig nem volt az.

RÓBERT:

Ez a béke, Magyarország békéje,
amelyben éltünk, élünk, egészen teg-
napig nem zavart.

IVÁN:

Remélem, nem kerül rá sor, de ha
kell, számíthattok rám.

RÓBERT:

Számíthatunk rád? Te egy vagy közülünk.

IVÁN:

Egy vagyok közületek... hát...

RÓBERT:

Testvérekként éltünk, élünk.

IVÁN:

Hát, igen! Köztetek bátyusok, én vol-
tam az öcsi!

RÓBERT:

Igen, a leginkább szeretetre méltó!

IVÁN:

No, öcsém ezt figyelj, én most, a
szemed láttára nővök fel!

RÓBERT:

De, Iván!

IVÁN:

Nézd testvérem! Itt áll előtted egy
pap. A szent ortodox egyház egyik
felszentelt papja. És most arra kérlek,
láss is, ne csak nézz! Látsz?

RÓBERT:

Igen, látlak.

IVÁN:

A szemembe nézz! És most fogd fel
Testvérem: én nem vagyok magyar!

RÓBERT:

De testvérünk vagy az úrban!

IVÁN:

Bizonyos értelemben igen. De nem
azonos a sorsunk.

RÓBERT:

Még itt sincsenek.

KLÁRA:

Nem is fognak ideérni! Valahol meg
kell, hogy álljon a front!

IVÁN:

De ideérnek! Az oroszok legalább öt-
szörös túlerőben, a németek már in-
dulnak vissza. Ha egyáltalán van a
számukra hova visszavonulni! Már az
egész világ hadban áll velük. Az an-
golkok és az amerikaiak porrá bombáz-
ták a városait! Romokban a vas-
utak. Romokban a gyárak, romokban
az otthonok. Lassan se fegyverük, se
emberük. Az összes német hontalan
menekült lesz! Magyarország pedig
kevés az orosz ellen. Most végre,
annyi nyomorúságos évszázad után,
annyi szenvedés, remény és remény-
vesztés után, végre a szlávok ideje
jön! Születőben a pánszláv Európa,
és minden szülés kinnal, fájdalommal
és vérrel jár. Ez is. Nézz néha ki az
ablakon, hogy mi történik odakint, eb-
ben a városban, tegnap még azt
mondta – Magyarországon.

RÓBERT:

Ezt mondom ma is!

IVÁN:

... nézz ki, mi zajlik odakinn,
míg te imádkozol.

RÓBERT:

Most nem tudok.

IVÁN:

Nézz ki!

RÓBERT:

Elég volt Iván! Hallgass el!

IVÁN:

Csitt öcsém! Most én beszélek! Itt is
az ideje, mert eddig hallgattam! Ide
gyere! És most nézd, hogy te is lásd,
amit én látok! Elvonulnak!
Itt nem lesz harc!

KLÁRA:

A Magyar Királyi Honvédség!

RÓBERT:

Rendezett menetoszlop,
ott a másik. Klára!

KLÁRA:

Ez nem egy vert sereg!

IVÁN:

Fel sem veszik a harcot. Vége van.

RÓBERT:

Krizosztóm atya, azért küldhetett volna üzenetet.

IVÁN:

A rendfőnökököt idejében elfutott Pestre. Mit üzenhetne?

KLÁRA:

Megüzenhetné, hogy mi van!

IVÁN:

Megüzenhetné, hogy ő jól van, s reméli majd ti is, jól ellesztek!

RÓBERT:

De, nem üzent semmit.

KLÁRA:

Azért nem üzent, mert visszajön.

IVÁN:

Miért jönne ő ide vissza?

KLÁRA:

Mert megígérte.

IVÁN:

Ebben a viharban, ami most jó...

RÓBERT:

Vagy már itt is van a nyakunkon!

IVÁN:

Ebben a viharban a szavak elszállnak!

KLÁRA:

Igaz ember szava, akár a szikla!

IVÁN:

Az igaz emberé az.

KLÁRA:

Krizosztóm igaz ember.

IVÁN:

Igen. Ő egy igazi pesti ember. Pesti ember pedig könnyen és sűrűn ígér, de inkább betart, semmint hogy az ígéretét megtartsa.

KLÁRA:

Nem. Ő itt szolgál!

IVÁN:

Nem! Ő itt szolgált!

KLÁRA:

Nem! Ő megígérte! Az adott szavát pedig betartja!

RÓBERT:

Már vissza sem tudna jönni.

KLÁRA: Nem! Ő visszajön.
Mi több, már nagyon közel van.**RÓBERT:**

Ezt honnan veszed?

KLÁRA:

Nem tudom.

RÓBERT:

Nem tudod! Miről beszélsz?

KLÁRA:

Nem tudom, de minden lehettemmel, minden porcikámmal érzem!

RÓBERT:

Érzed?

KLÁRA:

Igen, érzem.

IVÁN:

Érzem! Babona! Én nem hiszek a babonákban!

RÓBERT:

És ezt te mondod?!

IVÁN:

Igen, én mondom! Ki mondhatná rajtam kívül itt más? Mert én tudom, mi a babona, és mi az igaz hit!

RÓBERT:

Hát... Iván, te jócskán megváltoztál.

IVÁN:

Nem! Ne beszélj félre! Itt csak én beszélhetek a babonáról, hogy lelkeket mentsek!

KLÁRA:

Én most felállok és meglátom Krizosztóm atyát.

IVÁN: Tessék... hol van? Krizosztóm?
Hol vagy?**RÓBERT:**Nem fog eljönni.
Krizosztóm nem örült meg.**KLÁRA:**

Most fordul be a sarkon.

RÓBERT:

Klára, jól vagy?

KLÁRA:

Nagyon is jól.

IVÁN:

Démonok szállták meg szegényt!

RÓBERT: Csak a félelem szállta meg szegényt.
Istenem mi vár rá!**IVÁN:**

Mégis mi várna rá, mi?

RÓBERT:

Iván!

IVÁN:

Szóbeszéd.

RÓBERT:

Isten bocsássa meg néked.

IVÁN:

Lári-fári.

RÓBERT: Hallgass! Ő is tudja, mi vár rá!
Nem látod? Már látszik rajta.

IVÁN:

A démonok látszanak rajta!
Tehát ördögűzés.

A) megkötözzük, b) hideg vízbe nyomjuk, egy ideig úgy hagyjuk, c) amikor elkezdenek üvölni belőle a démonok, betömjük a száját. Mondjuk egy törülközővel. Egy hétig így hagyjuk.

KLÁRA:

Isten hozott vissza miközénk!

IV. JELENET. KORNÉL BE.**1944. október*****/Róbert, Iván, Klára, Kornél/***

*/És Kornél valóban megérkezik.
Szótlanul megöleli Róbertet
és Ivánt, majd Klárát./*

KORNÉL:

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

KLÁRA:

Mindörökké Ámen!

RÓBERT:

Ámen!

KORNÉL:

Valami baj van? Jól vagy?

RÓBERT:

Ezt nem hittem volna.

KORNÉL:

Mit nem hittél volna?

RÓBERT:

Hogy visszajössz.

KORNÉL:

Te azt hitted, Pesten maradok?

RÓBERT:

Igen.

KORNÉL:

Te kevesebbnek gondolod az én szolgálatomat, mint az valójában.

IVÁN:

Én biztos voltam benne,
hogy visszajössz.

RÓBERT:

Iván!

IVÁN:

Igen, Róbert?

KLÁRA:

Én voltam benne egyedül biztos!

RÓBERT:

Így igaz. Akkor visszaadom
a ház vezetését.

KORNÉL:

Mi történt?

RÓBERT:

Még semmi. Majd fog. Már hallatszik.

KORNÉL:

Tudom. Az utolsó vonattal jöttem.
Alig utaztunk rajta: szembe tele az út.
A németek tömegesen menekülnek.

RÓBERT:

Innen már nemcsak a németek me-
nekülnek. És Pesten? Mi a helyzet?

KORNÉL:

Mint amikor a legszebb ruháját ráadják
a haldoklóra, felékszerezik és kiültetik
a ház elé, hogy hadd lássa mindenki,
tele van élettel. A kávéházak tömve, a
színházak játszanak, a bajnokság tart,
minden olyan, csak mégsem. Minden
sarkon az hallatszik, hogy csak egy
nap a világ... A kormányzó lemondott.

IVÁN:

Hallottuk.

KORNÉL:

Annak a világnak, amelyet ismertünk,
amelyet megszoktunk, annak a világ-
nak lassan ránk szakad a vége.

RÓBERT:

Irigylem a nyugalmad!

KORNÉL:

Mi rosszabb történhet velünk, mint a
názáretivel a Golgotán?

RÓBERT:

De Krizosztóm, Ő a Megváltónk, mi
pusztán papok vagyunk.

KORNÉL:

A vértanúk nagy része
még pap sem volt.

IVÁN:

Néhány nap, vagy pár óra múlva,
visszajönnek a...

KORNÉL:

Visszajönnek? Ránk törnek!

IVÁN:

Visszajönnek...

KORNÉL:

Kik jönnek vissza?

IVÁN:

A mieink... mert akárhogy is van... ti
is papok vagytok, én is... azért...

KORNÉL:

A mieink!?

IVÁN:

Igen.

RÓBERT:

Ő majd megvéd minket...

IVÁN:

Igen.

KORNÉL:

Ő véd meg, majd minket?

IVÁN:

Igen.

KORNÉL:

Köszönjük Iván. Mindnyájunknak Is-
tenben a bizodalunk.

IVÁN:

Istennek legyen hála!

*/Iván némán megöleli Róbertet,
Kornélt, ölelné Klárát, de az elhárítja,
Iván ki/*

V. JELENET 1944. október
/Róbert, Klára, Kornél/

KLÁRA:

Az ellentámadás? A csodafegyver?

KORNÉL:

Ellentámadásról nem tudok.
Csodafegyver nincs.

KLÁRA:

De, ez biztos? Annyit beszélnek róla!

KORNÉL:

A csoda Istennél van. Pest határában
már ássák az árkokat.

RÓBERT:

Akkor mi itt, a Délvidéken
mit akarhatunk?

KORNÉL:

Amit az Úr ránk mér... azt akarhat-
juk...

RÓBERT:

Mégis... mi lesz, ha visszajönnek?

KORNÉL:

Mise lesz, drága testvérem.

RÓBERT:

Mise? Mise a sötétben?
Tegnap óta már áram sincs!

KORNÉL:

Áram csak egy pár évtizede van. Az
egyház, pedig több mint ezerkilenc-
száz éve misézik. Fényben vagy söté-
tben, de mise lesz, és mi magunk-
hoz vesszük a megváltót... írjuk is
meg a jövő heti miserendet. Hadd lás-
sák a hívek, hogy mi a helyünkön va-
gyunk, minden a legnagyobb rendben.

KLÁRA:

A hívek nem örültek.

RÓBERT:

Igaza van! A hívek nem örültek!

KORNÉL:

Csak a világ körülöttünk.
Épp ezért kell egy biztos támpont.

*/A szórt fényt a színpadon felváltja az
összfény, megszólal a színpadon lévő
régí rádió, Budapest rádió, háborús
hírek, derűlátó kivitelben./*

KLÁRA:

Megjött az áram!

RÓBERT:

A fény! Istenem, hála neked!

KLÁRA:

Szól a rádió!

RÓBERT:

A hírek!

KLÁRA:

Halljátok? Halljátok! Most mondta!
Megindult az ellentámadás!

RÓBERT:

A várva várt ellentámadás!

KORNÉL:

/Kikapcsolja a rádiót/
Elég volt a hazugságokból!

RÓBERT:

Milyen hazugságok, a rádió mondja!

KORNÉL:

Hazudik.

RÓBERT:

De, hát ez a pesti rádió volt!

KLÁRA:

Bemondta, hogy megállt a front!

RÓBERT:

De, hát ez nyilvánvaló, itt van, helyre-
állították az áramszolgáltatást is!

KORNÉL:

Legalább elektromos fényben lesz a mise!

RÓBERT:

Igen, de ez sokkal többet jelent!

KORNÉL:

Mit?

KLÁRA:

Hogy nem érted?

RÓBERT:

Azt, hogy a magyar közigazgatás
nem menekül! Helyreállították az
áramszolgáltatást!

KLÁRA:

Azt jelenti, hogy megállt a front!

RÓBERT:

Az, hogy nem kell menekülnünk, azt
jelenti, hogy a csapatok nem vissza,
hanem a frontra vonulnak!

KLÁRA:

Azt jelenti, hogy nem leszünk
mortalócok prédái!

RÓBERT:

Bekapcsolom a rádiót!

KORNÉL:

Minek?

RÓBERT:

Hát, hogy halljuk a jó híreket!

KORNÉL:

A jó híreket!

RÓBERT:

Azokat!

KLÁRA:

Igen!

VI. JELENET. 2004. SZABADKA

*/Ebben a pillanatban elmegy a vil-
lany, ott állnak a sötétben./*

RÓBERT:

Ez mi? Ki kapcsolta le a fényt? Ne
hülyéskedjete már! Itt próba folyik!

Mi a franc! Itt a szövegben nincs sötét! Be kell kapcsolnom a rádiót! Már a rádióknak kellene szólania!

KORNÉL:
Áramszünet.

KLÁRA:
Már megint?

RÓBERT:
Klárka, Szerbia az áramszünetek hazája.

KORNÉL:
Szabadka az nem Szerbia.

RÓBERT:
A szemben lévő lakásban ég a fény?

KORNÉL:
Nem, ott is sötét van.

RÓBERT:
Akkor minden világos!

KORNÉL:
Mi a világos?

RÓBERT:
Az, hogy Szerbiában vagyunk!

KORNÉL:
Én Délvidéken vagyok!

RÓBERT:
Ez nem áramszünet! A többi lakásban van fény, csak a szemben lévőben nincs!

KORNÉL:
Ott ég.

KLÁRA:
Ott is.

RÓBERT:
Csak ebben a lakásban nincs fény. A menekültek!

KLÁRA:
A szerbek!

KORNÉL:
Úgy jönnek, mennek a városunkban, mintha ők építették volna.

RÓBERT:
Lehet, hogy elvágták a vezetéket!

KLÁRA:
Vagy kicsavarták a biztosítékokat!

RÓBERT:
Akkor a menekültek a lakásban vannak, Klárka!

KLÁRA:
Úr Isten!

RÓBERT:
Meneküljünk!

KLÁRA:
Merre?

RÓBERT:
Az ablakon!

KLÁRA:
De ez a második emelet!

RÓBERT:
Istenem! Én meg csuhában! Még majd azt hiszik, hogy én katolikus pap vagyok!

KLÁRA:
Én meg apáca!

KORNÉL:
Attól te ne félj, cicamica!

RÓBERT:
Az nem lenne jó! Vetközzünk!

KLÁRA:
Hallod, valaki a bejáratnál matat!

RÓBERT:
Jézus Mária! Hol egy konyhakés!

KORNÉL:
Csend legyen!

RÓBERT:
Letöröm a szék lábát!
Nem, az asztal lába nagyobb!

KORNÉL:
Kuss legyen!

RÓBERT:
Félek! Nem tudok kussolni!

KORNÉL:
Senki nincs a bejáratnál!

RÓBERT:
De volt!

KORNÉL:
Igen. Amikor én bejöttem mint Krizosztóm atya.

RÓBERT:
Azt tudom, de nem akkor, az után!

KLÁRA:
Most, az imént!

KORNÉL:
Menjünk ki.

RÓBERT:
Ne menjünk!

KORNÉL:
Mért ne mennénk?

RÓBERT:
Azért mert jobb esetben ez csak egy figyelmeztetés!

KORNÉL:
Figyelmeztetés! Látod, én épp ezért most kimegyek, elkapom a torkát a figyelmeztetőnek és megfigyelmezem!

RÓBERT:
Kinek a torkát? Nem egy emberről van szó!

KORNÉL:
Ezt mondom én is, egy állatról van szó!

RÓBERT:

Nem! Egy rendszerről van szó, amely nem akarja, hogy a hazugságaira fény derüljön! Egy államról van szó! És ez az állam nem akarja, hogy az alapjait képező büntény, unos-untalan visszaköszönjön!

KORNÉL:

44-ben több mint 40 000 magyart ölték meg. Azt mondják, szabadság van. Megtették. Jogunk van megmutatni, amit tették! Nézzék!

/A következő pillanatban újra kigyúl a fény, ott állnak megdöbbenően./

RÓBERT:

Attól tartok látják, és hallják is!

KLÁRA:

Ez tényleg figyelmeztetés volt.

KORNÉL:

Honnan tudhatják, hogy itt vagyunk? Már megint neked járt a pofád?

RÓBERT:

Véletlen volt!

KORNÉL:

Véletlen? Itt semmi sem véletlen.

RÓBERT:

De akkor is véletlen volt. Nekem igenis véletlen volt!

KORNÉL:

Elég volt! Folytassuk a próbát!

RÓBERT:

/Beszéd közben kamerák, lehallgató készülékek után kutat/

Én nem tudom folytatni! Nem tudok úgy dolgozni, hogy állandóan arra kell gondolnom, lehet, hogy figyelnek. Engem! Lehet, hogy követnek. Engem! Lehet, hogy aktákat vezetnek. Rólam! Így nem vagyok szabad!

Meg fogok fulladni!
Szabad akarok lenni!

KLÁRA:

Robikám...

RÓBERT:

Csend legyen! Ne fojtsd belém a szót!

VII. JELENET. 2004.**/Róbert, Klára, Kornél, Iván/***(Iván be)***IVÁN:**

Kiment a biztosíték. Kicséréltem.

RÓBERT:

Hazudsz, Iván! Nem a biztosíték volt! Ülj le!

KLÁRA:

Robikám, ne csináld!

IVÁN:

Megijedté!

RÓBERT:

Nem akarom ezt tovább csinálni!

KLÁRA:

Hát mit akarsz, Robikám?

RÓBERT:

Én semmit nem akarok, csak játszani. Mindegy, hogy mit. Nem, nem mindegy. Fontos, hogy magyarul játsszak, az nagyon fontos. Ha azt akarják. Én nem akarok semmit mondani! Érted, Kornél? Nem akarok semmit mondani! Ne a mondanivalót tapsolják, hanem engem! Ne az üzenettel foglalkozzának, hanem velem! Üresfejű bohózatokban akarok játszani! Szappanoperákban akarok szerepelni! Nekem nincs időm üzeneteket közvetíteni, és a múltunkkal foglalkozni! És neked sem! Csak áltatod magad, és bennünket! Én nem tartozom sehová! Érted? Én sehová sem tartozom. Csak önmagamhoz!

KORNÉL:

Befejezted? Tudjátok, mit olvastam?

RÓBERT:

Rólam?

KORNÉL:

Nem. El tudjátok képzelni, hogy lesz olyan nemzettársunk, aki felveszi a ceruzát és egy ilyen kegyelettelen pillanatban az igen helyett a nemet jelöli be? Ilyen ember nincs.

IVÁN:

Na, én megyek cigizni. Majd szóljatok, mikor be kell jönnöm mint magyar tiszt.

*(Iván ki)***VIII. JELENET. 2004.****/Róbert, Klára, Kornél/****RÓBERT:**

Én ezt nem tudom folytatni.

KLÁRA:

Kérek, hallgass.

RÓBERT:

Nem tudok hallgatni! Ömlik belőlem a keserűség...

KLÁRA:

Szépen kérek, hallgass.

RÓBERT:

Élnémultam.

KLÁRA:

Nézd, Kornél...

RÓBERT:

Nem tudom, meddig tudok csendben maradni.

KLÁRA:

Nézd, Kornél...

RÓBERT:

Nem tudok hallgatni. Ha hallgatok, szorongok.

KLÁRA:

Azt mondtam, hogy hallgass.

/Csend/

KLÁRA:

Nézd, Kornél, én csak egy nő vagyok. Nem vagyok hős, csak egy nő.

RÓBERT:

Igen! De, micsoda nő!

KLÁRA:

Félek, ha van mitől!

RÓBERT:

És most van!

KLÁRA:

Tudom, hogy ez az áramszünet üzenet volt.

RÓBERT:

Az bizony!

KLÁRA:

Azt üzenték, hagyjuk abba! Én nem tudok úgy dolgozni, hogy félek!

RÓBERT:

Én sem!

KLÁRA:

Lehet, hogy holnap ránk török az ajtót! Aztán megvernek bennünket és koholt vádak alapján börtönbe zárnak! Bármit megtehetnek, a bíróság itt nem szolgáltat semmilyen igazságot.

RÓBERT:

Igaz! Igaz!

KLÁRA:

Nézd meg, Temerinben pár magyar elvert egy szerbet, többet kaptak, mint Hágában a szerb háborús bűnösök! A törvény, felénk, csak papírra vetett ökljog.

RÓBERT:

Az! Az!

KLÁRA:

Bármivel megvádolhatnak. Mindenki ellenünk fog vallani, nehogy belekeveredjen! És ha már ellenünk vallottak,

hinni is fogják, hogy van valami a vádokban, mert ha nem hinnék, be kéne látniuk, hogy gyávák és megalkuvók!

RÓBERT:

Azok!

KLÁRA:

Hinni fogják, hogy igazak a vádak, különben be kéne látniuk, hogy senki, és a senki az lármás, hogy a lármával feledtesse azt a semmit, ami a léte lényege.

RÓBERT:

Úgy van!

KLÁRA:

Vesztesek leszünk, ismerősök, barátok nélkül! Csak az emberek hátát fogjuk látni, és szomorú csend vesz majd körbe bennünket. Kornél! Én már nem tudok a szerepre figyelni!

RÓBERT:

De, Klára, Kláríka, én is pontosan így érzek, de azért olyan jó együtt dolgozni.

KLÁRA:

Kornél, ez egy nyolcszereplős darab, amit négyen próbálunk eljátszani. Hol vannak a többiek?

KORNÉL:

Nekünk négyünknek is menni fog.

RÓBERT:

Én magam kiteszem a hiányzó négyet!

KLÁRA:

Hol van az egykori feledhetetlen szerelmed?

KORNÉL:

Melyik?

Klára:

Renáta.

KORNÉL:

Renáta...

KLÁRA:

Vagy esetleg a Panni...

KORNÉL:

Te féltékeny vagy? Ne gyere a volt szerelmeimmel. Nem érnek rá!

KLÁRA:

Én félek.

RÓBERT:

Én is!

KLÁRA:

Mégis ráérek.

RÓBERT:

Én is!

KLÁRA:

És tudod, miért?

RÓBERT:

Nem!

KLÁRA:

Mert nagy nehezen elolvastam, amit te is olvastál.

RÓBERT:

Álljunk meg! Ti mit olvastatok? Én nem olvastam semmit!

KLÁRA:

Nem?

KORNÉL:

Te csak a szerepeid olvasod.

RÓBERT:

Miért, nem az a dolgom?

KORNÉL:

Hallgass.

RÓBERT:

Mért hallgatnék?

KORNÉL:

Mert Klára mondani akar valamit. Őt hallgatjuk.

RÓBERT:

Nem tudok állandóan csak hallgatni!

KLÁRA:

Kérlek, hallgass.

RÓBERT:

Elnémultam.

KLÁRA:

Tudod, Kornél, egészen más volt, amíg csak a szóbeszédet ismertem, hogy ennyi magyart, meg annyi magyart megöltek. De amikor elolvastam azt a könyvet... hogy hetvenezer magyar hiányzott a háború utáni első népszámláláskor...

RÓBERT:

Honnan?

KLÁRA:

Délvidékről...

RÓBERT:

Igen?!

KLÁRA:

Sokan Magyarországra költöztek, de harminc-negyvenezerről még mindig nem tudunk semmit.

KORNÉL:

Tömegsírokban vannak. Valamennyien ott vannak. Csak Szabadkán és Újvidéken tizenhét ezer! De mondom tovább: Zomborban ötezerhatszáz, jelentős részük a városi autóbusszpályaudvar betonja alatt nyugszik. Egy sokác henteslegény még évek múltán is azzal dicsekedett, hogy bárdjával legalább háromezer magyar kivégzésében segédkezett. Szenttamáson kétezer, Péterrévén hatszáz, Óbecsén ötszáz, Moholon hatszáz, Kúlán ötszáz, Topolyán háromszázhatvan, és ez messze nem az összes áldozat! Zsablya, Csúrog, Mozsor, Nádálja teljes magyar lakosságát kiirtották - csecsemőket, gyerekeket is! Több mint hatezer embert! Akinek sikerült megmenekülnie, annak a mai napig - vagyis több mint hatvan éve

törvény tiltja, hogy akár csak hazalátogasson! És van itt még háromszáz-harmincezer német!

KLÁRA:

Kinek a lelkiismeretét terheli haláluk?

RÓBERT:

Én nem tudom, Klárka.

KORNÉL:

Én tudom, Klára.

KLÁRA:

De ezzel a darabbal, amit próbálunk, ahogy mondtad, Kornél, nekik kell emléket állítanunk.

KORNÉL:

Igen, így talán meghallanak minket Magyarországon is, a jövő hónap elején...

RÓBERT:

...pontosabban december ötödikén!

KORNÉL:

... őszinte színvallásra kötelez minden ott élő magyart a közös múlt és a közös sors.

KLÁRA:

És ha Róbertnek van igaza, és megtagadnak bennünket?

KORNÉL:

Akkor soha többé nem teszem a lábam a harmadik Magyar Köztársaság területére. Mi több, akkor mindent el kell követnünk, hogy a harmadik köztársaság elhagyja a nevéből a közös nemzetünkre utaló jelzőt!

IX. JELENET. 1944. október*/Tiszt, Kornél /**/Sötét. Fény 44./***TISZT:**

Atyám... a parancs szerint a várost kiürítjük.

KRIZOSZTÓM:

Vártuk.

TISZT:

Parancs szerint az új védelmi vonal Baja-Szolnok-Miskolc... ha ott sem tudunk megállni, mert a sokszoros túlerő áttöri a frontot, akkor a fővárost próbáljuk megmenteni.

KRIZOSZTÓM:

Szép.

TISZT:

Csapataink mindent megtettek, de a túlerő akkora, hogy nem tudjuk megvédeni Délvidéket. Nekem ez különösen fáj... én itt születtem, délvidéki vagyok... innen kerültem el a Ludovikára. Őszinte leszek, Atyám. Nem állnak jól a dolgaink. Főleg a páncélosok és a páncélhárítás hiányzik. Na, meg a teherautók. Ma már nem lehet lovas kocsikkal háborúzni. Az oroszok amerikai ellátmányból élnek. A levegőt az angol-szászok uralják. Össze fogott ellenünk kelet és nyugat.

KORNÉL:

Mint azelőtt.

TISZT:

Azelőtt?

KORNÉL:

A török és a francia.

TISZT:

I. Ferenc és Szulejman.

KORNÉL:

Igen.

TISZT:

Szóval, nem rózsás a helyzetünk. Atyám... én szeretném, ha velünk jönne. Önre nagy szükség van ezentúl is.

KORNÉL:

És ők?

TISZT:

Arra nincs utasításom. De gondolom,
nem lenne akadálya.

KORNÉL:

Értettem. Mikor indulnak?

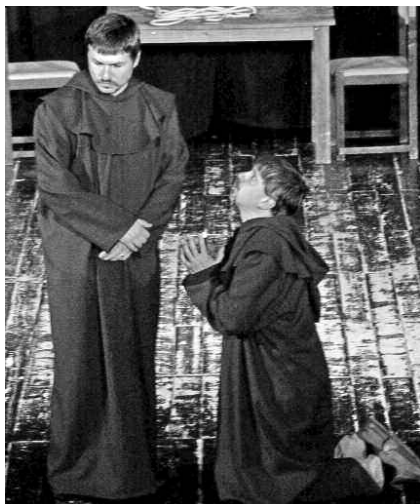
TISZT:

Hajnalban. Ha nem zavarom, magam
jönnek Önért... Önökért.

KORNÉL:

Ne fáradjon. Isten áldja.
/Megáldja a tisztet./

Benedicat te omnipotens Deus et
custodiat te de omnibus periculis. In
nomine Patris et Fili
et Spiritus Sancti. Amen
(A tiszt kimegy)

X. JELENET. 1944**/Róbert, Klára, Kornél/****Csernik Árpád és Kákonyi Tibor****RÓBERT:**

Ezt nem hiszem.

KORNÉL:

Mit?

RÓBERT:

Hogy elmegyünk.

KORNÉL:

Ki tartja az esti misét?

RÓBERT:

Te.

KORNÉL:

Ha legalább öten vannak, maradok.
Ha már a híveink is menekülnek,
megyek.

KLÁRA:

Istenítélet?

KORNÉL:

Akár azt is mondhatjuk.

RÓBERT:

Én meg azt hittem,
hogy elmenekülünk.

KLÁRA:

És ha nem jönnek elegenden a misére?

KORNÉL:

Akkor elmegyek.

RÓBERT:

Elmegyünk!

KLÁRA:

Elmegyünk?

RÓBERT:

Emlékszel Klára, amikor
először találkoztunk velük?

KLÁRA:

Igen,

RÓBERT:

... a Magyar Királyi Honvédséggel.

KLÁRA:

Emlékszem. Istenem, akkor voltam
a legboldogabb életemben.

RÓBERT:

A városban csattogtak a piros-fehé-
zöld lobogóink... tavasz volt és verő-
fény. Pár nappal virágvasárnap után.

KLÁRA:

Most meg ősz van. Jönnek. Még nem
is kezdődik a mise, de egyre többen
jönnek.

RÓBERT:

Elfoglalják megszokott helyeiket.

KLÁRA:

Nézzétek, mintha megszólaltak volna
már a harangok! Az emberek ott ül-
nek a helyükön, és hangosan
imádkoznak.

KORNÉL:

Testvéreim! A vész óráiban állok itt
előttetek. Az álom, hogy a haza
egyesüljön veletek, véget ért. Az utol-
só magyar katona ma éjjel elhagyja a
várost. Nincs kétségünk, mi követke-
zik ezután. Nincs és nem lehet kétsé-
günk afelől, hogy a világnak ez a da-
rabja, a Teremtésnek ez a kicsi gyer-
meke megint megszűnik Magyaror-
szág lenni. Lehet reménykedni a na-
gyok bölcsességében, igazságérze-
tében, de felesleges. A nagyok nem
bölcsesség és igazság által lettek na-
gyok. A II. Lajost, Rákóczi és Kos-
suthot cserbenhagyók unokáitól nem
várhatunk irgalmat. Irgalmat csak egy
valakitől várhatunk. Istentől. Ti most
azért vagytok itt... ki tudja miféle ér-
zettől hajtva annyian, mint talán még
sohasem, mert közösen kinyilvánít-
juk... összetartozunk. Nektek ez a
föld szülőföldetek, nekem ez a föld ti-
teket jelent. A Mindenható hatalmas
szövetsége sok kis szövetségben él
itt közöttünk. Most, ebben a pillanat-
ban megkötjük egymással a miénket.
Bármilyen történések is történjenek
itt velünk, az nem lehet az Úr szán-
déka ellen való, és bármilyen baj
következik, abban itt lesznek
veletek. Legyen békesség közöttünk.
Köszöntésétek egymást a béke jelé-
vel. Áldjon meg benneteket a mi Min-
denható Atyánk, az Atya, a Fiú és a
Szentlélek nevében. Ámen! A mise
véget ért, menjetek békével.

*(Visszafordul, mintha vége lenne a
szertartásnak.)*

RÓBERT:

Mit kínáltunk nekik,
jobb nem is gondolni rá.

KLÁRA:

Jobb.

KORNÉL:

Ezt hogy érted?

RÓBERT:

Én itt éltem közöttük. Tudom, mifélek fognak idejönni és miféle akaratokkal. Tudom, milyen bűnözők fognak idetódulni, és sajnos tudom, mit fognak tenni.

KLÁRA:

Talán mégis jobb lett volna menekülésre biztatni őket.

KORNÉL:

Megörültél?

RÓBERT:

Ismerem azokat, akik majd visszajönnek. Lehet, hogy a kánpadra tereltük ezeket az embereket. A mi híveinket!

/Sötét, majd fény. Jelen idő./

XI. JELENET. 2004.**(Kornél, Klára, Róbert)****KLÁRA:**

Pesten mi a helyzet?

KORNÉL:

Az egész város, az egész ország fel van bolydulva. Mindenki, aki számít, ott van a nagygyűléseken. Folyik a kampány.

KLÁRA:

Megnyerjük?

KORNÉL:

Megnyerjük.

KLÁRA:

Te is felszóaltál?

KORNÉL:

Ahol csak tudtam.

Vágó Krisztina és Csernik Árpád**RÓBERT:**

Tudtam, ahol csak lehet, exponálsz magad.

KORNÉL:

Te Róbert, mondd csak, miről is beszélteél te a legutóbbi szülői értekezleten?

RÓBERT:

Arról, amit jónak tartok!

KLÁRA:

Szülői értekezlet? Mit keresel te ott, Robikám?

RÓBERT:

A lányom iskolás!

KLÁRA:

Neked van lányod?!

RÓBERT:

Hát.. csak egy.

KLÁRA:

Te nő vagy?!

RÓBERT:

Hát... elváltam!

KORNÉL:

Hogy a magyar gyerekek maradjanak a szünetben is az osztályokban? Bezárva a tantermekben!?

RÓBERT:

Igen, hogy ne verjék őket meg a szerbek!

KORNÉL:

Mi az, hogy az én fiamat megverik a szerbek!

RÓBERT:

Mi az, hogy te megfenyegeted az ártatlan szülőket!

KORNÉL:

Mi az, hogy ártatlan szülők? A gyerekek három másik martalóccal félholt-ra rugdosta a fiam! Mi az, hogy a te lányod az iskola udvarán fényes nappal végigtapizzák, a gyerek sír, és te azt ajánlod, a szünetek alatt az iskolában tegyék lakat alá az áldozatokat, a mi gyerekeinket!

RÓBERT:

Mi az, hogy kiirtod a verekedő gyerek egész családját!

KORNÉL:

Az, hogy sem én, sem szeretteim nem leszünk senkinek a kapcarongya! Nem fognak bennünket úton-útfélen csak azért gyaláznai, verni és aláznai, mert magyarok vagyunk.

RÓBERT:

Magyarok vagyunk.

KORNÉL:

Magyarok.

RÓBERT:

És keresztények.

KORNÉL:

Azok.

RÓBERT:

Ha megütik az egyik orcád, tartsd oda a másikat.

KORNÉL:

Az Istenit!

KLÁRA:

Az Isten szerelmére! Elég legyen.

Ma az van, ami van, de holnap már más nap lesz, lesz támaszunk, védelmezőnk.

RÓBERT:
Ugyan ki?

KLÁRA:
Magyarország. Ma december ötödike van, holnap december hatodika.

KORNÉL:
Igen, holnaptól nemcsak szülőföldünk lesz, hanem hazánk is.

KLÁRA:
Igen. Magyarország.

RÓBERT:
Te egy elvakult marha vagy!

KORNÉL:
Mi vagyok én?

RÓBERT:
Egy elvakult marha!

KORNÉL:
Vigyázz, Róbert...

RÓBERT:
Te a valóságtól elszakadt, álmodozó ökör vagy! Megvalósíthatatlan örületeidbe magaddal ragadsz mindenkit, aki körülötted van! Bennünket is. Holnap is ugyanolyan nap lesz, mint ma vagy tegnap. Esetleg még rosszabb! Arra nem gondoltatok?

KLÁRA:
Mire?

RÓBERT:
Lassan mondom, hogy megértsetek. A népszavazás kétesélyes.

KORNÉL:
Az nem lehet!

RÓBERT:
Nem lehet?

KORNÉL:
Nézd, Róbert, a szerbek fegyverrel is elmentek a sajtáikért. A mieink sem olyan semmirekellők, hogy egy ceruzával ne mennének pár száz mé-

tert, érettünk! Nem kell vért ontaniuk, csak egy x-et kell a helyes kockába rajzolniuk. És meg fogják tenni!

RÓBERT:
Semmi sem fog történni!

KLÁRA:
Ha nem teszel semmit, valóban nem történik semmi.

RÓBERT:
De hát mit kéne tennem?

KLÁRA:
Nem érzed?

KORNÉL:
A harmadik Magyar Köztársaság csak akkor nevezheti magát Magyarországnak, ha egy magyar embertől sem tagadja meg magát mint hazát. Mert nélkülünk még létrehozhatnak valamit, amit Magyarországnak neveznek, de ellenünk nincs joguk!

RÓBERT:
Elegem van belőletek! Azért gúnyolok, mert nem vagyok hajlandó hiú reményekkel áltatni magam és másokat, mert két lábbal állok a földön!

KORNÉL:
Két lábon? Vagy inkább négykézláb?

RÓBERT:
Elegem van belőletek!

KLÁRA:
Belőlem is?

XII. JELENET. 2004
/Klára, Kornél/

KORNÉL:
Ketten maradtunk.

KLÁRA:
Hárman

KORNÉL:
Ki a harmadik?

KLÁRA:
Ő.

KORNÉL:
De, hát hol van?

KLÁRA:
Itt.

KORNÉL:
Hol?

KLÁRA:
Közöttünk.

/Csend./

XIII. JELENET. 1944
/Róbert, Krizosztóm, Klára/

(Dobpergés hallatszik, egyszerre nagyon erős lesz. Szerb népzene is felcsendül, majd részeg kiáltások: Itt most béke lesz! Megjöttünk! Béke lesz! Odabent Kornél, Róbert és Klára hallgatják a kinti zajokat, és néha ki-kinéznek.)

RÓBERT:
Most húzzák fel a szerb zászlót!

KORNÉL:
A vörös zászló lesz az!

RÓBERT:
Az. A Vörös.

KLÁRA:
Istenem... Uram, kegyelmezz!

KORNÉL:
Amíg csak a zászlót húzzák, addig nagy baj nem történhet.

RÓBERT:
Látszik, hogy nem itt születettél. Ha itt születettél volna, nem ezt mondanád

KORNÉL:

Nem itt születtem, ez igaz. De ezt választottam. Saját akaratomból vagyok itt.

RÓBERT:

El sem tudod képzelni, hogy itt most mi következik.

KORNÉL:

Egy valamit viszont tudok: azt, hogy ők is ugyanabban a Megváltóban hisznek.

KLÁRA:

A kommunisták?

KORNÉL:

Tegnap még megkeresztelt keresztények voltak.

KLÁRA:

A tegnap az ma már múlt idő!

KORNÉL:

Nem lehet ilyen gyorsan kimosni az emberek lelkéből több mint ezer évet, nem tudják ilyen gyorsan eltüntetni a szeretet hitét!

RÓBERT:

Krizosztóm! Ők a harc istenében hisznek. Bár ne lenne igazam!

KLÁRA:

Majd én kijárok, ha kell.

RÓBERT:

Most gyújtották meg...

Kákonyi T., Csernik Á., Vágó K.

KLÁRA:

Ott ég...

RÓBERT:

...a piros-fehér-zöld lobogónk.

KLÁRA:

Egyelőre van még elég élelmünk.

KORNÉL:

Ha mi kerüljük is ezt a világot, a világ nem fog elkerülni bennünket. És ebben a világban is ugyanúgy kell szolgálnunk, mint eddig. A híveink, akik mostantól már csak ránk támaszkodhatnak, magyarok, és számukra mostantól mi vagyunk az egyedüli biztos pont. Nem lehetünk hitben kevesek.

RÓBERT:

Hihetetlen, hogy neked minden milyen egyszerű.

KLÁRA:

Meggyújtom a szentelt gyertyát. Talán nem veszi zokon a Jóisten, és nem büntet meg érte.

RÓBERT:

Elfelejtette az már a magyarokat, úgy látom.

KLÁRA:

Talán örökre itt maradnak ezek?

RÓBERT (gúnyosan):

Á, dehogy! Egyszer csak arra ébredünk, hogy szól a Magyar Himnusz!

KORNÉL:

Ez most nem a gúny ideje!

KLÁRA (kinéz):

De hogy néznek ki ezek a katonák, se egyenruha... se fegyelem, mint a csúrho! Hogy tudták ezek legyőzni a mi hadseregünket? Ott vezetik el ketten a jegyzőt!

Mi Atyánk,

Ki a mennyekben vagy,
Szenteltessék meg a Te neved.

Jöjjön el a Te országod.

Legyen meg a Te akaratod,
Miképpen a mennyben, úgy a földön is...

RÓBERT:

Jönnek.

Bocsásd meg a mi vétkeinket,
Amint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.

És ne vigy minket a kísértésbe,
De szabadíts meg a gonosztól.

KORNÉL:

Mert Tiéd az ország,
a hatalom és a dicsőség.
Mindörökké. Ámen.

KLÁRA:

Én nem akarom többé nézni ezt a világot! Uram! Vakíts meg engem, és kíméld meg a lelkem a borzalom látványától. Ne kelljen látnom a poklot mint létező világot. Emelj fel magadhoz bennünket, mentsd meg lelkeinket!

XIV. JELENET. 1944

*/Krizosztóm, Róbert, Klára, Iván/
/Iván partizántiszti egyenruhában be,
leül, a többiek felállnak./*

Molnár Zoltán

IVÁN:

Dicsértessék!

KORNÉL:

Veled mi történt,

IVÁN:

...és veletek?

KORNÉL:

Velünk semmi. Mi ugyanazok vagyunk ma is, mint tegnap.

IVÁN:

Én is, ugyanaz vagyok.

KORNÉL:

Nem úgy néz ki.

IVÁN:

A látszat csal.

RÓBERT:

De, ekkorát?

IVÁN:

Én ugyanaz vagyok ma is, mint tegnap. Esetleg még több is. És az, ami-
ben több vagyok, azaz örömhír, amit
felszabadítóként hoztam, és ve-
letek most megoszthatok.

KORNÉL:

Mi az örömhírt már régen megkaptuk,
mi több már jó ideje hirdetjük.

IVÁN:

Ne keverd az önámítást az örömmel.
Ne hidd, hogy a halovány reményben
megtalárod azt az átütő erőt, amely
minden valós örömet jellemez. Az
igazi öröm az itt van a most-ban. A
valós örömhír abban van, és én ezt
hoztam el most hozzátok, hogy a
mennyszágot itt a földön valósítjuk
meg. A megfogható valóságban. Hi-
szen a mai naptól már csak idő kér-
dése, hogy mindenki annyit vegyen a
közösből, amennyire szüksége van,
és pusztán annyival járuljon hozzá a
közöshöz, amennyit a lehetőségi en-
gednek.

RÓBERT:

Iván, te el is hiszed ezt a kommunista
maszlagot?

IVÁN:

Hinni fogod te is, testvérem. Hinni
fogsz ennek a pillanatnak a csodájá-
ban, testvérem, az elkövetkező, él-
mények sorát hozó fenséges, ragyo-

gó időkbén. Hinni fogod te is, testvé-
rem, ahogy látni fogod nap mint nap,
hogyan hozzuk le az eget a földre.
Látni fogod, hogyan válik a sár köny-
nyűvé, ez a nyomorult világ hogyan
válik káprázatos örömmé.

RÓBERT:

„Köztetek is lesznek tévtanítók, akik
kárhozatos eretnokségeket terjesz-
tenek, megváltó urukat megtagadják,
és gyors pusztulást zúdítanak ma-
gukra...”

IVÁN:

Ne gyere nekem a Bibliával, ismerem
minden sorát, ahogy ismerem ennek
a világnak minden sarát is, és ismerem
azt az utat is, amellyel elérjük az
 eget! Hagyjatok magunkra bennün-
ket! Na, gyorsan, indulás, ne lábat-
lankodjatok itt! Kifelé! Szedjétek a lá-
batokat! Zavarnak bennünket, ugye
Krizosztóm, állandóan itt csetlenek-
botlanak.

/Róbert, Klára ki./

XV. JELENET. 1944

/Krizosztóm, Iván/

Csernik Árpád és Molnár Zoltán

KORNÉL:

Eddig mindannyian úgy tartottuk,
hogy ismerünk. Most, pedig attól tar-
tok, lassan felismerlek téged.

IVÁN:

No ugye, én egy új szerzetesrendnek
vagyok a tagja, egy új rendnek,
amely nem visel szoknyát, az örömtől
meg nem tartóztatja magát, teljes
életet él, és megszabadítja az embe-
riséget a látszattól.

KORNÉL:

Isten nem látszat.

IVÁN:

Ha nem lenne látszat, akkor látsza-
na. És most mondd meg őszintén,
látszik? Mondd meg, hányan keres-
ték évszázadokon keresztül, újra
meg újra... Krizosztóm! Kedves bará-
tom! Én csak a legjobb tudásom sze-
rint próbálok segíteni neked. Vedd le
magadról ezt a semmirevaló csuhát,
hoztam neked egy felszabadító
egyenruhát. Ne tudd meg, mi min-
dent kellett megtennem, hogy fel-
ajánlhassam néked azt, amit most fo-
gok elmondani. Az igazi örömhírt,
azt, amit nem mondhatok el minden-
kinek. Csak neked. Mért nem mon-
dasz valamit? Krizosztóm, te, aki
ékesszóló vagy, nem maradhatsz
most néma! Most, amikor itt a szá-
modra az igazi esély! Most, amikor
kinyílik előtted az új élet! A jövő. Fi-
gyeld, kilépsz a rendből és belépsz a
pártba!

KORNÉL:

Hahaha! Ez lenne a nagyszerű aján-
lat?

IVÁN:

De Krizosztóm, így a félrevezetett
nyáját együtt terelhetjük a jó irányba!

KORNÉL:

És megnyitotta száját a káromlásra Is-
ten ellen, hogy káromolja az ő nevét
és sátorát, azokat, akik a mennyben
laknak. Megadatott neki, hogy hadat

indítson a szentek ellen, és legyőzze őket, megadatott neki a hatalom minden törzs és nép, minden nyelv és nemzet felett: hogy imádjá őt mindenki, aki a földön lakik, akinek neve nincs beírva a megöletett Bárány életkönyvébe a világ kezdete óta.

IVÁN:

Befejezted?

KORNÉL:

Ha valakinek van füle, hallja! Ha valakire fogság vár, fogságra jut, ha valakinek kard által kell meghalnia, kard által hal meg. Itt van a helye a szentek állhatosságának és hitének. (JK 13/6-10)

IVÁN:

Ne fárasz már a Bibliával meg Péter leveleivel. Térjünk a tárgyra. Itt az ideje, hogy az új idők mellett tégy bizonyosságot. Én azért voltam itt, mellettek, hogy összeállítsak egy listát. (*Kornél elé tesz egy papírt.*) Mindent azért nem tudtam megfigyelni, úgyhogy, foghíjasra sikeredett ez a névsor. Egészítsd ki. Ne hagyj, hogy kimaradjon akár egy szem is a láncból. Mindenki érdekel, aki bármi módon is kötődött a visszacsatoláshoz. Nekik meg kell halniuk, hogy a többi, az ártatlan nép, az akaratlan tömeg, a profanum vulgus, élhessen. Töltsd meg ezt az oldalt, és életeket fogsz menteni.

KORNÉL:

Távozz tőlem...

IVÁN:

Nem bolondultam meg! Még csak most jöttem! Itt vagyok végre, valós mivoltomban! És sokáig maradok. Most rajtad a sor, hogy tégy valamit, azért, hogy hasznosan múljon az idő. Ja, a lista! Majd elfeledtem... te most ugye tépelődsz, kivel is kezd el? Kedves barátom, jótevő! Szent életű példaképem! Kezd el azzal a két kislánnyal, akik tavaly augusztus 20-án virággal és kenyérral várták az

ujjongó magyar tömeg előtt a mi városunkat meglátogató lovas tenge-részt! Mindenki emlékszik rájuk, hisz oly szívszorogatóan megható volt az a két ártatlan szűz, ahogy könnyekkel küszködtek az előtt a vén marha előtt.

KORNÉL:

Uram, kegyelmezz!

IVÁN:

Nem kegyelmezek.

KORNÉL:

Uram, irgalmazd nekik!

IVÁN:

Elég legyen! Most elmegyek. Reggel itt leszek. Most őszintén, kibírod addig nélkülem? Aztán sétálunk egyet. A Deák utca 10-ig. Meglátogatjuk a lányokat. Azt akarom, hogy te hívd ki őket. Semmi más dolgod nem lesz, csak kihívod őket, és amikor kijönnek a verandára, ujjal mutass rájuk.

KORNÉL:

Kifelé!

IVÁN:

Udvariatlan vagy Krizosztóm, és félreérted a helyzetet. A most születő új országban, igenis, lesz a magyarságnak helye. De le kell mondani a Szent István-i államról. Ez a két gyermeklány ennek az államnak a fejével került nyilvánosan is kapcsolatba. A kezdetben kell kegyetlennek lenni! Akkor a tömeg felfogja, már az is kegy, hogy él. Kérni sem mer, és maga szolgáltatja ki a követelzőzöket!

XVI. JELENET. 1944

(Kornél, Róbert)

RÓBERT:

Laudamus tibi domine,
Rex aeternae gloriae
Iesus flos matris virginis
Amor nostrae ducae dinis

Laus tibi sine terminis.
Atyám! Menjünk el innen. Meneküljünk! Én ismerem ezeket!

KORNÉL:

Most már én is.

RÓBERT:

Nem kérheti az Isten, hogy feláldozzuk magunkat. Máshol még szükség lehet ránk.

KORNÉL:

A legutóbbi mise Isten egyértelmű jele volt.

RÓBERT:

Ismerek búvóhelyeket a környéken.

KORNÉL:

Urunk elől vajon hova bújhatnánk?

RÓBERT:

Én itt születtem, ismerek rejtett ösvényeket és mellékutakat. Meneküljünk, amíg még lehet.

KORNÉL:

Isten elől? Melyik ösvényen?

RÓBERT:

Nem Isten elől. A megjelent gonosz elől.

KORNÉL:

Ha Isten velünk, ki ellenünk?

RÓBERT:

Krizosztóm, nyakunkon az ellen!

KORNÉL:

És a gondviselésben az ellenszer. Isten senkire sem ró nagyobb terhet, mint amit el tud viselni!

RÓBERT:

Atyám, végünk! Kiirtják a németeket, és szolganéppé tesznek bennünket. Mindenkit meg fognak ölni, aki ezt a mögöttünk álló ezer évet, Magyarországot a személyében is képviseli. Ha itt maradunk, végünk.

KORNÉL:

Ezt nem tudhatjuk. Nem vagyunk jósok. Istenben a bizodalunk.

RÓBERT:

Van előjárói utasítás, hogy maradnunk kell?

KORNÉL:

Neked van. Az enyém.

RÓBERT:

És azon kívül?

KORNÉL:

Nincs.

RÓBERT:

Tudom, hogy megvetsz. De azt mondom, amit érzek. Menekülni akarok.

KORNÉL:

Az lenne a dolgod, hogy itt maradj. De ha gyenge vagy a szolgálatra, elmehetsz.

RÓBERT:

Köszönöm. Ígérem, hogy átjutok a fronton, és mindent megteszek, hogy ha megindul az ellentámadás, mielőbb visszajöjünk!

KORNÉL:

Elbocsátalak?

RÓBERT:

Isten bármikor csodát tehet!

KORNÉL:

Indulj!

RÓBERT:

Ne vess meg ezért.

KORNÉL:

Nem vetlek meg. Indulj! Az Úr áldása legyen veled és kísérenj utadon.

RÓBERT:

Köszönöm. (Kimegy.)

(Krizosztóm leveti a csuhát. Most ismét Kornél. Behoz egy széket, a csuhát ráteríti, behozza az asztalt, leül.)

XVII. JELENET. 2004**(Kornél, Klára)****KLÁRA:**

Este van. Hét óra.

KORNÉL:

Tudom.

KLÁRA:

Vége van a népszavazásnak.

KORNÉL:

Tudom.

KLÁRA:

Most kezdte el a tv közvetíteni az eredményeket.

KORNÉL:

Igen?

KLÁRA:

Nem jössz nézni?

KORNÉL:

Gyere ide. Úlj le. Klárka én nem tudok egyszerre kétfelé figyelni.

KLÁRA:

Mért kellene kétfelé figyelned?

KORNÉL:

Miattad.

KLÁRA:

Miattam?

*(Sötét, zene)***XVIII. JELENET. 2006****(Iván és Róbert)**

/Iván és Róbert kártyáznak. Iván folyamatosan veszít. /

Kákonyi Tibor és Molnár Zoltán**RÓBERT:**

Az életem köszönhetem neked.

IVÁN:

Miket beszélsz?

RÓBERT:

Akkor kész lettem volna megölni.

IVÁN:

Kit?!

RÓBERT:

Kornélt. De valójában mind a kettőt.

IVÁN:

Robi, te a légynek sem tudnál ártani. Ismerlek vagy tizenöt éve. Miről beszélsz?

RÓBERT:

Tudom, mit gondolsz rólam. És igazad van. Én állandóan zajongok, lár-mázom, és nem teszek semmit. Fé-lénk vagyok, tudom. De én akkor komolyan gondoltam.

(Elővesz egy pisztolyt.)

Aznap vettem. Az utolsó próbán nálam volt. De aznap még nem tudtam megölni, pedig a fegyvert csőre töltöttem. Ha te akkor nem mondd le az előadást, a következő próbán én megölöm.

IVÁN:

Rakd el azt a mordályt. Te nem vagy normális! Különb is, lassan két éve az egésznek, minek téped fel a sebeket?

RÓBERT:

Az én sebeim. Azt teszek velük, amit akarok. Pénzed nincs több. Az órád már az enyém. Befejeztük?

IVÁN:

Adj még egy esélyt.

RÓBERT:

Mid van?

IVÁN:

Itt most semmim.

RÓBERT:

Akkor befejeztük.

IVÁN:

Nem lehetsz ilyen kegyetlen!

RÓBERT:

Olyan vagyok, amilyen. Te engem ne ítélj meg!

IVÁN:

Adj egy esélyt, hogy valamit visszanyerjek! Ha veszítek, megadom.

RÓBERT:

Két év, nagy idő barátom. Én sokat változtam. Már nem vagyok az a naiv balek, akivel annyiszor feltöröltétek a padlót!

IVÁN:

Kegyetlen vagy, Róbert!

RÓBERT:

Felnőttem.

IVÁN:

Adj még egy esélyt. Ne hagyd, hogy könnyörögjek.

RÓBERT:

Ne könnyörögj.

IVÁN:

Köszönöm.

RÓBERT:

Akkor most az inged a tét.

IVÁN:

Róbert!

RÓBERT:

Ne pofázz, vedd le, dobd az asztalra!

*(Iván leveti az ingjét, az asztalra dobja, Róbert oszt.)***RÓBERT:**

Tudod, azon az estén...

IVÁN:

Melyik estén?

RÓBERT:

December ötödikén este,

Kákonyi Tibor és Molnár Zoltán**IVÁN:**

...hagyjál békén a december ötödikével! Több mint másfél éves mese! Kit érdekel!

RÓBERT:

Befejezted? Nézz rám! Kártyázom, pofázom. Ha nem tetszik, le is út, fel is út. Szóval az este minden nem szavazatnak örültem, mert tudtam, hogy az nekik, de főleg Kornélnak az örületig sajogva fáj. 1 428 000 nem szavazat. Azon az estén vagy tízszer a fejukhöz vágtam. Mert nekem is nagyon fáj.

IVÁN:

Mi a franc fáj neked?

RÓBERT:

Az, hogy Klára elhagyott. Az este úgy éreztem, hogy én azt a lányt jobban szeretem, mint mindazt, ami az életemből nélküle megmaradt.

IVÁN:

Hogy te milyen romantikus vagy! Ha ezt így folytatod, a fejed mellett a semmiből fognak felzúgni a csellók, a brácsák, a mélyhegedűk!

RÓBERT:

Ne fuvolázz, mid van?

IVÁN:

Triling.

RÓBERT:

Fles! Oda az ing. Jöhet a nadrág?

IVÁN:

Nem a nadrág jön. Itt a kocsikulcsom.

RÓBERT:

Én ekkorában nem játszom.

IVÁN:

Te nem. De én igen.

RÓBERT:

Mit akarsz?

IVÁN:

Ha nyersz, viszed a kocsim. Ha vesztesz, beállsz közénk az előadásba.

RÓBERT:

Nem érdekel. Majdnem két éve abahagytuk. Minek a valamikorit felmelegíteni.

IVÁN:

Mert kötelességből kezdtük el, és sértődésből hagytuk abba. A sértettség elmúlik. A kötelesség pedig örök. És most én osztok.

RÓBERT:

Később rájöttem, hogy én nem is szerettem Klárát.

IVÁN:

Rád szakad a plafon. Miatta mentél fel Pestre!

RÓBERT:

Ezt ő meséli?

IVÁN:

Nem, ezt, aki nem hülye, az látta.

RÓBERT:

Nem szerettem, csak használtam. Azt viszont szerettem, hogy használhattam. Nem volt egy nehéz eset. Nem kellett szinte semmit tennem, és hanyatt vágta magát.

IVÁN:

Több tiszteletet! Feleség és anya.

RÓBERT:

Ami pedig Pestet illeti, oda a tv-sorozat miatt mentem. Nem miatta! El tudod képzelni: több mint négyszáz epizód a csonkaországi legnépszerűbb szappanoperában! Többen láttak, mintha ezer évig csak a Hamletet játszottam volna. Talán a legszebb, ami történt velem az életben! „A karámok között – marhapásztorok a cégek világában!” - kétezer-ötszázhuszonnegyedik rész, a főszerepben: Én! Hidd el nekem, az a sorozat nem akármilyen! „Csongrád Texas.”

IVÁN:

Mid van?

RÓBERT:

Egy pár, de nagyok, ászok!

IVÁN:

Nálam is egy pár. Dámák! Meg még egy pár. Királyok!

RÓBERT:

A francba!

IVÁN:

Holnap tízkor a szokott helyen, a próbán!

XIX. JELENET. 2006**/Kornél, Klára, Iván/****KORNÉL:**

Megjöttek?

KLÁRA:

Még nem. Mit hoztál?

KORNÉL: Semmit. Mit kellett volna hoznom?
(Kornél elővesz egy üveg bort)**KLÁRA:**

Ez milyen bor? Ezt tesszük le elébük?

KORNÉL:

Mi baja van ennek a bornak? Ami nekünk jó, vendégeinknek is az lesz.

KLÁRA:

Kornél, te akartad mindenáron, hogy Róbert ismét velünk dolgozzon. Pesten hozzászólt a legjobbhoz. Itt is a legjobbat kell elébe tennünk.

KORNÉL:

Azt tesszük elébe!

KLÁRA:

Vidd ezt előlem! Nem akarom, hogy szegénynek és elesettnek lássanak bennünket!

KORNÉL:

Mi van veled?

KLÁRA:

Mi van velem? Veled mi van! Mit értünk el eddig, Kornél? Semmit! Még egy rendes kocsi sincs! Mert hogy te a „köz”-ért munkálsz! Én Kornél, csak egy nő vagyok!

KORNÉL:

Ne én csak egy nőzél nekem!

Vágó Krisztina és Csernik Árpád**KLÁRA:**

És nekem a legfontosabb a gyermekem! Hagyjunk itt mindent abba! Költözzünk el innen!

KORNÉL:

Hová?

KLÁRA:

Magyarországra.

KORNÉL:

Ne nevezd Magyarországnak azt a rakás szerencsétlenséget, ahol bennünket vigyorogva és vállveregetve tagadtak meg!

KLÁRA:

Rám te ne ordítozz! Nézd inkább meg Róbertet, befutott színész! Nézd meg hogy él ő, és utána nézz körül itt, a mi elkötelezett nyomorunkban!

KORNÉL:

Mért nem maradtál vele?

KLÁRA:

Mert te elcsábítottál!

KORNÉL:

Klára! Ezek most súlyos szavak voltak.

IVÁN: (be)

Kedves barátaim!

KORNÉL:

Szervusz, Iván.

KLÁRA:

Szia. Robi nem jött?

IVÁN:

Itt van ő is.

KLÁRA:

Hol?

IVÁN:

Parkol, csak én kiugrottam a kocsijárból, hogy időre érkezsem. Mert én nem szoktam késni! Azonnal megnézem. (Kiszalad.) Róbert, hol vagy? (Visszajön.) Már itt van a lépcsőházban! Érkezik! Róbert! Jössz már? Robi! /Róbert nem jön/

(Sötét, zene)

XX. JELENET. 1944
(Kornél, Róbert)

RÓBERT:
Atyám.

KRIZOSZTÓM:
Hát, visszajöttél?

RÓBERT:
Vissza.

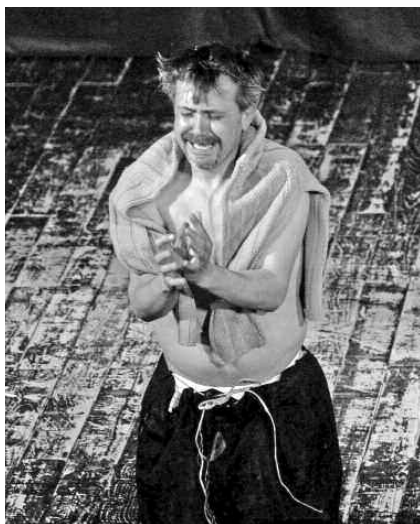
KRIZOSZTÓM:
Hogy nézel ki, mi történt?

RÓBERT:
Elfogtak.

KRIZOSZTÓM:
Hova lett a csuhád?

RÓBERT:
Miután megástuk a sírunkat, le kellett
vetkőznünk.

KRIZOSZTÓM:
Megástátok a sírokat?

Kákonyi Tibor

RÓBERT:
Ütöttek-verték, Atyám. Kérdezték, hol van Isten, mért nem segít meg? Menetoszlopban találtam magam. Voltunk vagy százan. Civilek. Több ismerős is volt. Híveink a templomból.

Hat géppuskás partizán kísérte a menetet. Tereltek bennünket a Wesselényi utcán. Az utca végén temető. A sorban ott volt a Kovács bácsi, tudod Atyám, az a zsémbes vénember, te voltál a gyóntatója. Ő lobogtatta a legnagyobb magyar zászlót 41-ben. A fejről le volt szakadva a bőr. Az arca, a válla, az inge tiszta vér. Öszszeesett. Ott helyben agyonlőtték. Azt parancsolták, hogy énekeljünk. Varga Jóska rázendített a magyar Himnuszra. Énekeltük. Mindegy volt. Befordult a menet a temetőbe. A temető szélén álltunk. Előttünk az ásók. Tudtuk mi következik. Lassan ment a munka. Amikor elkészültünk, elkezdődött. Odaálltam a sír szélére. A többiekkel együtt zuhantam. Engem nem talált el golyó. Valami hatalmas erő költözött belém. Egy mozdulattal kint voltam a gödörből. Futni kezdtem a sírok között. Mellettem záporoztak a lövedékek. De én sértetlen maradtam.

KRIZOSZTÓM:
Isten akkor tesz csodát, amikor akar, és ha megtette, terve van veled. Ő megváltott téged és megváltotta ezeket az elálatiasodott embereket is! Hinnünk kell abban, hogy azok a hőhérok is, akik Urunkat megfeszítették, azok is megtérhetnek. Jézus érettük is szenvedett a keresztfán.

RÓBERT:
Nincs hova menekülni. Körülöttünk a halál uralkodik.

KRIZOSZTÓM:
Eszköz vagy a megváltásban, fiam! Küldetésed van, fiam! Ismered Antiókhiai Szent Ignác példáját? Amikor a vadállatok közé dobták, akkor mondotta: „A mi vérünk hullása a jövő élet magvetése”. Félsz még?

RÓBERT:
Nem, én már nem félek. Csak most fogtam fel, ahogy itt állok veled szemben, elvesztettük a háborút.

KRIZOSZTÓM:
Elvesztettük.

RÓBERT:
Nem mi, te meg én, hanem mi mindannyian. Mi, magyarok.

KRIZOSZTÓM:
Mi csak bábok voltunk.

RÓBERT:
Én eddig nem is tudtam, milyen édes érzés az, hogy az ember magyar. Csak álmodoztam mindig a magyarságról. Én itt születtem a Délvidéken, itt is jártam iskolába. Soha én Magyarországon nem voltam. Csak halottam róla mesélni. Aztán 1941-ben, a felszabaduláskor eljöttek hozzám is a magyarok. A haza értem jött.

KRIZOSZTÓM:
A haza nem érted jön, hanem benned él.

RÓBERT:
Lennék inkább félkarú, nyomorék, csak itt maradt volna a haza örökké velem! Hogyan tudok én ezután élni? És minek éljek? Pusztultam volna ott, velük együtt a gödörben. Mert nekünk, magyaroknak csak a temető árka jutott.

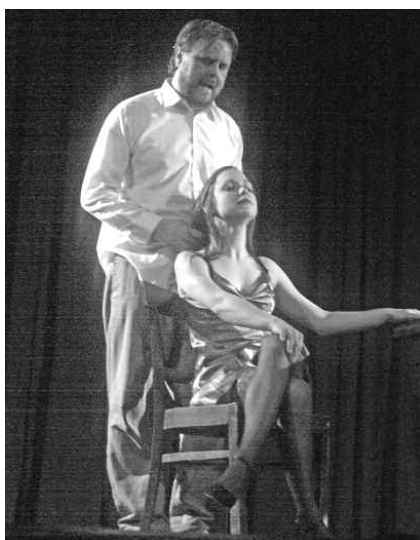
KRIZOSZTÓM:
Amit veled tettek, azt Krisztussal tették, és a nemzetünkkel tették. Szent István Szűz Mária oltalmába ajánlotta országunkat. És tudjuk, hogy lesz felámadása ennek a Sátán által meggyalázott hazának. Mert Mária, a magyarok nagymamája nem veszi le kezét nemzetünkről és országunkról.

(sötét, zene)

XXII. JELENET. 2006
(Iván, Klára, később Róbert)

KLÁRA:
Tudod, Iván én csak most fogom fel, hogy Kornél csak kihasználta engem.

Gyereket akartam, szültem. De sosem éreztem, hogy csak az enyém, sosem éreztem, hogy csak mi vagyunk neki. Állandóan az álmai után fut, most is itt van mellettem? Nem, fenn van Pesten! Képzeld, végig kell hallgatnom, hogy a szlovének, a horvátok, meg a bosnyákok, a macedónok meg mit tudom én, hogy ki nem, kiszabadultak a szerbek alól, csak a romák meg mi magyarok vagyunk nekik alávetve!

Molnár Zoltán és Vágó Krisztina

IVÁN:

Ilyeneket mond Neked?!

KLÁRA:

Ilyeneket? Ennél cifrábbakat!

IVÁN:

Ilyeneket nem szabad mondani! Mi nem rokonszenvezhetünk ezekkel a népekkel, ugyanis akkor sokakban felmerül a gondolat, hogy nekünk is jogunk van ugyanígy eljárni! Veszélybe sodor bennünket! Különben is, mire lehetnénk mi büszkék? Nézd meg ezt a szerencsétlen Magyarországot, tízezrek alszanak minden este kismennybe az utcán, és még háború sem volt. Ez a Szerbia, amelyben élünk, négy háborút vesztett, nyolcszázezer menekült jött, mégsem az utcán alszanak az emberek! Kornél üres, alaptalan pofázá-

sából csak bajunk származhat! Ismét az „ezeréves Szent István-i Magyarország!” Ezt kell mindenkinek a fejéből kivernünk!

KLÁRA:

Ezt mondom neki én is!

IVÁN:

Olyan jó téged hallgatni, Klárika!

KLÁRA:

Tegnapelőtt a fürdőszobában sürgörforgok, mosok. Felszakad az ajtó, üvölt: „Mebukott a mocskok!” Kiderült, hogy az egyik miniszter hazudott.

IVÁN:

A miniszterelnök, Klárika.

KLÁRA:

Hát, akkor a miniszterelnök, Iván! Fogta az útlevelet, a megtakarított pénzt és felrohant Pestre! Marasztaltam, ő arról győzködött, hogy most ugyanolyan forradalom lesz Pesten, mint ötvenhatban.

IVÁN:

Legfeljebb ugyanolyan. Gyanítom, ugyanolyan eredménnyel.

KLÁRA:

Teljesen lázba jött, azt mondta, most megbukik az Őszödi Köztársaság és felszabadul Magyarország!

IVÁN:

Az Őszödi Köztársaság? Ezt köteviszem!

KLÁRA:

Én sem hiszem, de kezdek attól félni, hogy megbolondult. Tudod, annyian mondják „minek ászod el magad” egy ilyen képzelgő mellett? Már rajtad is ott van az ő bélyege, te is „nagy magyarnak” számítasz! Ilyet mondanak rám, miatta! Hát „nagy magyar” vagyok én? Mondd meg, őszintén, Iván!

IVÁN

Dehogy vagy te „nagy magyar”, Klárika!

KLÁRA

Márpedig én igenis nagy magyar vagyok, Iván! Csak két lábbal állok a nagy magyar ugaron, és látom, hogy nemcsak hazánk nincs, de szülőföldünket is elvesztettük!

IVÁN

Mit szeretnél, Klárika?

KLÁRA

Szeretnék elköltözni valahová máshová. Ha orvos lennék Svédországba vagy Angliába mennék. De én csak egy színésznő vagyok. Egy icike-picike, de őszinte színésznő! Úgyhogy én csak Magyarországra költözhetek.

IVÁN

De, Klárika te is mindig arról beszélsz, hogy itt kell maradnunk.

KLÁRA

Nézd Iván, én csak egy nő vagyok, nem vagyok valamilyen hős, csak egy nő.

IVÁN

Klárika, az hogy nő vagy, az nem „csak”.

KLÁRA

Csak egy nő vagyok, aki nem mindig tudja, hogy mit akar, nem mindig tudom, hogy mit mondok.

IVÁN

És most, tudod?

IVÁN

Tudom, Iván. Majd odaát, verőfényben és hangos kacajban fog nevelkedni a gyerekem. A gyerekeim.

IVÁN

Klárika, csak egy gyereketek van.

KLÁRA

De nekem lesz még gyerekem Iván, tudom, érzem! És nem fog érdekelni, hogy mi van itt, vagy ott, csak magunknak akarok élni. Nekem elég a saját életem és a szeretteimé. Nem akarom mindenki életét élni.

IVÁN

Tudod te, mit mondtál most, Klárrika?

KLÁRA

Tudom, Iván. Nézz a szemembe. Látsz te bennem bármi kételyt?

IVÁN

Nem.

KLÁRA

Beszélgj nekem most arról, amit a szemeimben látsz.

IVÁN

Klárrika, itt most csak mi ketten vagyunk...

KLÁRA

Nem ketten vagyunk Iván, hárman!

IVÁN

Hárman! De hát ki a harmadik?

KLÁRA

Ő.

IVÁN

Ő?

KLÁRA

Igen.

IVÁN

És hol van?

KLÁRA

Itt.

IVÁN:

Hol?

KLÁRA:

Közöttünk.

(Róbert bejön)

RÓBERT:

Hallottátok a híreket?

IVÁN:

Az Istenit!

KLÁRA:

Úristen! Milyen híreket? Szervusz, Robi!

RÓBERT:

A jó híreket!

IVÁN:

A jó híreket?

Olyan híreket még nem hallottunk!

Kákonyi Tibor és Molnár Zoltán

RÓBERT:

Megbukott a mocsok!

KLÁRA:

Ezt már hallottam, de téged már régen nem láttalak, Robi.

IVÁN:

Ezeket a híreket már mindenki hallotta, Róbert. De nem hiszem, hogy bárki is megbukott volna.

RÓBERT:

De, hát hazudott!

IVÁN:

Olyanokat is ünnepelt már a tömeg, akik öltek!

RÓBERT:

A felkelők már elfoglalták a televíziót!

KLÁRA:

Veled mi van?

RÓBERT:

Semmi. Élek.

KLÁRA:

És, mondd csak, Robikám, megnő-sültél?

RÓBERT:

Nem.

KLÁRA:

És most azért jöttél, hogy közöld velünk azt, amit már az egész világ fennen harsog?!

RÓBERT:

Nem azért jöttem.

KLÁRA:

Ennyi idő után, te azért jössz el hozzám, hogy saját szavaiddal add át a híradó üzenetét?! Azért annyira nem vagyunk elesettek! Televíziónk van! Bár én, személy szerint a híradókat nem szoktam nézni! De meg is nézhetném, ha akarnám!

IVÁN:

Most tényleg hárman vagyunk!

KLÁRA:

Hallgass Iván! Most én beszélek! Miért jöttél?

RÓBERT:

Miattad.

KLÁRA:

Miattam?

RÓBERT:

Igen.

KLÁRA:

Eddig mire vártál?

RÓBERT:

Nem tudom.

KLÁRA: Emlékszer arra a dalra? Tudod a ...
Tádé, mért vagy málé?**RÓBERT:**Klárka, én már nem ugyanaz az ember
vagyok, akit te, abban a „csipkés kis
hálóingemben” ismertél.**KLÁRA:**

Jaj, Robikám...

RÓBERT:

Repszetttem Pestre. A tüntetésre,

IVÁN:

...te is?

RÓBERT:...asztán Kecskemétnél megfordultam.
Padlógáz, irány Szabadka. Nem mehe-
tek fel úgy a Székesfővárosba, hogy itt-
hon voltam és téged nem is láttalak!**IVÁN:**

Na, fel is út, le is út. Irány tüntetni! Idióta!

KLÁRA:

Hallgass, Iván! Nézd, Robikám...

IVÁN:

Nem tudok hallgatni!

KLÁRA: De hát miért, Iván? Mi a baj? Robi, te
engem zavarba hozol.**IVÁN:**

Mi a baj!

KLÁRA:

Te énrám ne kiabálj, Iván!

RÓBERT:Több tiszteletet! Klárka feleség és
anya!**IVÁN:**Te meg nem vagy más, mint egy nagy
marha!**RÓBERT:**

Te énelem nem fogod a padlót feltörölni!

*(A két férfi egymásnak esik, KORNÉL
be.)***KLÁRA:**

Kornél! Végre megjöttél!

*(Klára Kornél nyakába ugrik,
hosszas csók.)***KORNÉL:**Nem kapok levegőt! Itt vagyok.
Ezekkel mi van?**KLÁRA:**Összeveszték azon, hogy kinek
legyen nagyobb szerepe.**RÓBERT:**

Szervusz, Kornél.

IVÁN:

Üdv.

RÓBERT:

Pesten mi a helyzet?

KORNÉL: Semmi. Pesttel nem kell foglalkoz-
nunk, ott úgysem történhet semmi.
Az egész csak áltatás. Legalább mi
ne áltassuk magunkat.**RÓBERT:**

Úgy van!

KORNÉL: Ne áltassuk magunkat, hanem dol-
gozzunk.**IVÁN:**Na és az Őszödi Köztársaság, nem
bukott még meg?**KORNÉL:**

Énelem te ne gúnyolódj, Iván!

IVÁN: Ugyehogy a birka nép csak béget, ha
nyírják, megtáltosodni akkor se fog,
ha nyúzzák!**KORNÉL:**Elég legyen! A feleségemmel akarok
lenni! Hagyjatok magunkra!
Találkozunk holnap a szokott helyen
a szokott időben.**RÓBERT:**

Találkozunk a próbán!

*(Sötét, zene.)***XXII. JELENET. 1944****(Róbert, Klára)****KLÁRA:**

Krizosztóm hol van?

RÓBERT:

Őt elvitték, vagyis elvitte. Te is tudod, ki.

KLÁRA:

Tudom.

RÓBERT: Helyette most én vagyok. Ne azt
nézd, hogy nézek ki, hanem azt lásd,
ami vagyok.**KLÁRA:**

Gyónnék, Atyám.

RÓBERT:

Hallgatlak, lányom.

KLÁRA: Voltak, akik álltak, ketten széken ül-
tek, és voltak, akik guggoltak. Körül-
vett tíz-tizenkét partizán. Hol az egyik
volt rajtam, hol a másik. Akik vártak a
sorukra, sürgették a rajtam lévőket. Az-
tán megcsapott egy hang. Egy ma-
gas női hang: Boldogasszony
anyánk! Segíts! Kiabálta. Csak soká-
ra jöttem rá, hogy az én hangom volt.
Elhallgattam. Némán feküdtem. Vala-
hol máshol szerettem volna lenni. Mi
történt velünk, atyám? Miért szakadt
ránk ... zokogtam. Akkor egy szakál-
las torzonborz ember mászott rám.
Búzlótt a foghagymára és a pálinká-
ra. Nem mozdultam. A tanterem abla-

kai sorban betörve, ömlött be a köd és a hideg. Mégsem fáztam. Nem éreztem semmit. Nem tudtam hány „felszabadító” ment át rajtam. Atyám, azóta folyamatosan úgy érzem, mint ha már meghaltam volna, és most a pokolban lennék, és a pokol pont olyan, mint az élet, csak éppen hiányzik belőle minden, ami szép és kellemes.

RÓBERT:

Élsz lányom, az Úr még nem vett magához. Itt vagyunk még mindketten ebben az árnyékvilágban. Ha helyben állunk, akkor is lelki zárandókúton vagyunk, mert az Úr útjai kifürkészhetetlenek. Amit veled tettek, azt Krisztussal tették, és a nemzetünkkel tették, amikor Krisztussal tették.

KLÁRA:

Véreztem, Atyám. Úgy éreztem, közel a vég. De nem hal bele az ember, kivéve, ha eltörik a gerincét, de akkor sem azonnal. Nem tudom, mennyi ideig tartott, nem tudom, hogy hányan lehettek. Pirkadatkor értettem meg, hogyan törhet a gerinc. Tudja, Atyám, a nő lábait a vállá fölé hajtják, és térdelésből hatolnak az asszonyba. A katonában a kéjvágy és a düh keveredik, valamilyen érthetetlen bosszúszomjival. Talán az az ember, akin eluralkodott a vadállat, most mindenért elégtételt akar venni.

Nemcsak a nőt, nemcsak engem alázott meg, hanem mindent, amihez tartozom. A nemzetet, a hitet, ezt az egész világot, amelyet most eltörölnék. A földön feküdtem. A lábaim a vállán voltak. Ha csak egy kicsit erősebben dörömböl bennem, elropan a gerincem.

A Kiss néni így halt meg mellettem. Tudja, Atyám, a Kiss néni mindég a jobb oldalon a negyedik sorban ült a misén. De nem halt meg azonnal. Egyszer csak az egyik katona, aki rajta volt felugrott. Ő is megrémült. Akkor volt vége.

RÓBERT:

A test fizikai gerincét meg lehet törni, de a lélek gerincét nem. Azt az ember csak önként törheti meg, ha Júdássá válik. A pokol ott kezdődik, amikor az ember önként töri meg a saját lelki gerincét és válik megalkuvóvá. Vagyis gerinctelenné.

KLÁRA:

A feltekert asszonyt a gerince egyetlen pontján lökik előre hátra, nem is veszik észre, amikor az ember gerince eltörik. Nem is tudják, mit tesznek. Én is azt éreztem, meg fognak ölni. Úgy éreztem: most, most fog eltörni a gerincem. Már nem is éreztem semmit. Most sem érzek semmit. Csak vagyok. Vagy lehet, hogy már nem is vagyok? Létezem. Lélegzem. Ön itt áll előttem. Most leült. Nem félek. Nem örülök. Vagyok.

RÓBERT:

A sátán által megszálltak erőt vehettek a testeden, de a lelked érintetlen, lányom. A megszálltak megszabadulhatnak. Ha megszabadultak, megtérhetnek. Ha megtértek, velünk együtt támadnak fel. Ez az, amiben hinned kell, és hited szabadít meg a gyűlölettől, ami maga a gonosz. A hited melletti tanúbizonyságod erősíti meg az ingadozókat. Ne vessz el! Légy velünk! Nem magad miatt, hanem értünk.

(Iván be, a vállán Krizosztóm hullája pokrócba csavarva, egyik kezében szatyor, olyan, amit a hajléktalanok hordanak magukkal.)

IVÁN:

Béke! Papom!

RÓBERT:

Igen?

IVÁN:

Nem. Az én nevem az elvtárs!

RÓBERT:

Igen?

IVÁN:

Hoztam egy szemetet. A tiétek.

RÓBERT:

Igen?

IVÁN:

Takarítsátok el.

(Iván odalöki Krizosztómot Klára elé. Piéta. Róbert mellé rakja a szatyrot, kimegy.)

IVÁN:

Majd jövök.

(Iván ki.)

KLÁRA:

Az Úr az én pásztorom,
nem szűkölködöm.

Füves legelőkön nyugtat engem, és csendes vizekhez terelget engem.

Lelkemet megvilágítja, az igazság ösvényein vezet engem az ő nevéért. Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól, mert te velem vagy, a te vessződ és botod, azok vigasztalnak engem. Asztalt terítesz nekem az én ellenségeim előtt, elárasztod fejem olajjal, csordultig van a poharam.

Bizonyára jóságod és kegyelmed követnek engem életem minden napján, és az Úr házában lakozom hosszú ideig.

RÓBERT:

Tudjuk, hogy lesz feltámadása
ennek a Sátán által meggyalázott
hazának. Mert Mária, a magyarok

nagyasszonya nem veszi le
kezét nemzetünkről és hazánkról!
(sötét.)
Vége

Fényképezte:
Kricskovics Antal és András Ariel

A szentendrei bemutató

A Létmányi-ügyről javítási szándékkal

Az Aracs első idej számában Lovas István idézi fel emlékeit Létmányi Istvánról, aki Czakó Tibor néven tette közzé verseit.

Lovas két állításával kapcsolatban szeretnék hozzájárulni a Létmányi-ügy tisztázásához.

Azt írja Lovas István: „Az előbbi (a Fekete kenyéren c. verseskötet, amely 1939-ben jelent meg Újvidéken az Uránia kiadásában- T. L. megj.) szinte teljes egészében hazafias verseket tartalmazott, beleértve a Délvidék visszacsatolásáról írt költeményt is.” Mivel ez a kötet bizonyíthatóan 1939-ben látott napvilágot, nem tartalmazhatott „a Délvidék visszacsatolásáról írt költeményeket”. Az sem áll, hogy ez a kötet „szinte teljes egészében hazafias verseket tartalmazott”. Egyáltalán nem tartalmazott ún. hazafias verseket, hisz hogyan lettek volna „hazafiasok” a királyi Jugoszláviában. Olvastam

a Fekete kenyeret. Egyetlen verset találtam benne, amelyben a magyar nemzeti érzés megnyilatkozik, ez a Népek versenyében című szép vers.

Téves Lovasnak az az állítása is, hogy „Létmányi valóban zsidó volt... Feltehető (!), hogy ősei régi kikezrelkedettek, s emiatt magyarnak számított.” Kár, hogy Létmányi már nincs az élők sorában, hogy ezt megcáfolja, de hozzá közel álló személytől tudom, hogy erről szó sincs.

Valószínűleg sajtóhiba, hogy Létmányi első verseskötetének címe tévesen jelent meg Lovas írásában. A pontos címe: Imádkozik a fattyú, s 1929-ben adták ki.

Egyébként, akit érdekel, többet megtudhat Létmányiról (Czakó Tiborról), Kalapis Zoltán Életrajzi kalauzának I. kötetéből (2002). Nagyon szépen és kimerítően foglalkozik a költővel.

Az elesettség festője: Hangya András

(1912—1988)

Már a háború előtt elismert festő volt, a fõlszabadulás után pedig másfél-két évtizeden keresztül a jugoszláv festészet élvonalába sorolták. Sikereinek bizonyítéka, hogy képei 1954-tõl ott voltak a lyoni, berni, londoni modern jugoszláv festészeti kiállításon, Lubarda, Milunović, Aralica, Čelebonović, Gvozdinović, Konjović, Sribinović, Stupica, Peđa Milosavljević, Zoran Petrović, Mića Popović stb. mellett. A hatvanas évektõl sajnos mind sűrűbben hagyják ki a hasonló rendezvényekrõl, ami talán annak tulajdonítható, hogy õ nem hódolt be semmilyen divatnak, hanem a nehézségekkel járó magányos utat választotta. Zágrábi remeteségben élt, magába zárkózva, elszakadva a Vajdaságtól is. Ma újra felfigyeltek rá. Hangya András a távolság ellenére is megmaradt vajdasági festõnek. Festményeinek nemcsak a tájai, de a levegõje is a mi levegõnk, és különösnek mondható figurái is valamennyien közülünk valók. Festészete egységes stílusú és egyetemes, egy jelentõs és csak rá jellemzõ stílus bontakozott ki mûvészetébõl.

Ahogy magáról mondja, „egész fiatalon, 17 évesen ütöttek festõvé a szabadkai újságírók, szerkesztõk”. Habár Bácskossuthfalván született, de utána Szabadkára költöztek. Gyermekkorában roppant szegénységben éltek, szülei elváltak, a szomszédságban ágrólszakadt napszámosok, vízfejû gyerek és prostituált lakott egy udvarban és ebbõl a borzalomból igyekezett megmenekülni. Mindenféle munkát vállalt, de így is csak tengődött. Végül, egy fûszerüzletbe került inasnak, ahol elkezdett rajzolni és felfigyelt rá Magyar Domokos, a Nap-

ló szerkesztõje, aki cikket írt róla. Így tekintélyt szerzett magának, személyiséggé vált rajzai révén. Millet élet-rajza volt rá nagy hatással, az tette festõvé és megfogadta, hogy õ is a szegények festõje lesz. A húszas évek második felében így jutott oda, hogy szociális témákat találjon: peregárusokat, rikkancsokat, rongyos napszámosokat, favágókat, hajléktalan padon alvókat.

A szabadkai Rotary-klub havi 600 dináros ösztöndíjat szavazott meg továbbképzésére. Így került az esti rajztanfolyamra, ahol Petar Dobrović korrigált.

1937-ben nyílt Belgrádban akadémia, ahova Dobrović beajánlotta. Fõleg a háború elõtti alkotásaira az aláírás mellé „I. s.” jelzést tett...

Andro-Vid Mihičić, egykori tanára írta róla: „Tiszta, egyszerű, józan és világos formákra építet mûvészetet. Festészeted természetes, egyszerű, póz nélküli.”

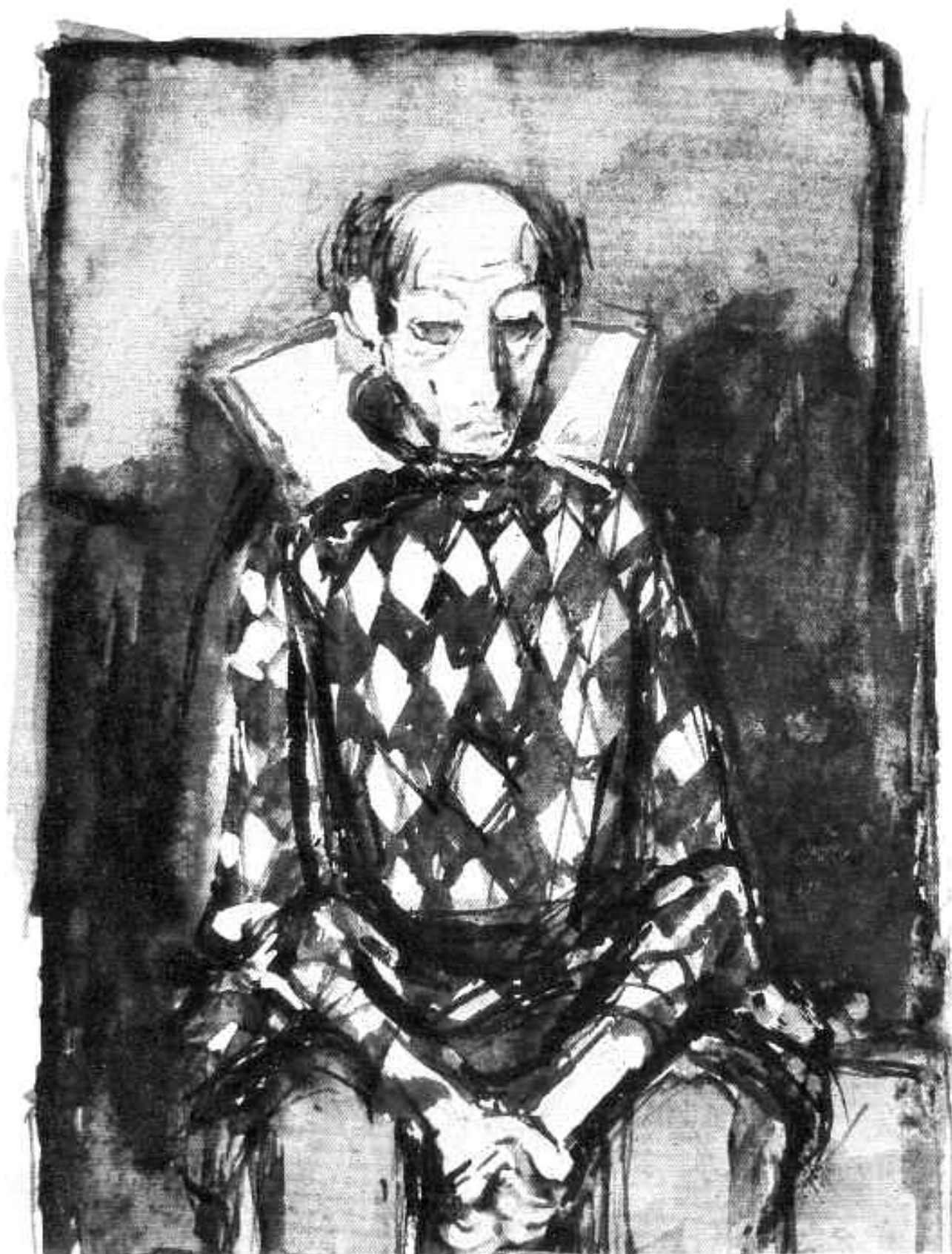
1941-ben megszakadnak belgrádi tanulmányai, a háború éveit Pesten tölti, majd visszakerül Szabadkára. Pesten megismerkedett Goya és Cézanne mûvészetével, akik nagy hatással voltak rá. — Szabadkán rajztanfolyamot indított. Levélképeket festett és barátainak elküldte, majd ki is állította õket.

Szabadka város Októberi-díjjal jutalmazta munkásságát.

Az emberi elesettséget és a nyomort ábrázoló rajzairól és festményeirõl 1934-ben írták, hogy hasonlót csak Bruegel festett.

Autodidaktaként képezte magát. Nem volt absztrakt, és mégis korszerű a mai napig, mint ahogy Michelangelo is az maradt.

ARACS

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Alapító és kiadó: Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka

Elnök: dr. Gubás Jenő

Alapító főszerkesztő: Utsi Jenő

Felelős szerkesztő: dr. Vajda Gábor

Olvasószerkesztő, lektor: Gubás Ágota

Fedőlapterv: Gyurkovics Hunor

Számítógépes tördelés: Harangozó Attila

Nyomda: Grafoprodukt Kft. Szabadka

Igazgató: Özvegy Károly

Szerkeszti a szerkesztőbizottság: Andróczy Csaba, Bata János, Cirkl Zsuzsanna, Gábrityné Molnár Irén, Gubás Ágota, Gubás Jenő, Gyurkovics Hunor, Matuska Márton, Tari István, Utsi Jenő, Vajda Gábor, Zsoldos Ferenc.

A megjelent írásokért szerzőik felelnek, és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

Egyes szám ára: 200 din,

A 2008. évi előfizetés 800 dinár + postaköltség. Külföldi előfizetés a belföldinek a kétszerese.

Szerkesztőségi fogadóórák: **Hetente szerdán 8-tól 12 óráig** a szabadkai Városi Könyvtár földszinti olvasótermében.

A szerkesztőség címe: **Gradska Biblioteka – Városi Könyvtár, 24000 Subotica – Szabadka, Dušan cár u. 2.**

Telefon: 553-115. E-mail: aracs-ujtag@tippnet.rs, gvajda@suonline.net Tel.: 024/525-246.

Tel/fax: 024/542-069. Olvasható az interneten: www.aracs.org.yu

E számunk képzőművészeti anyagát Hangya András festőművész munkái képezik.

Az anyag többségét Neugebauer Pfeiffer Márta és Kopeczky László özvegye bocsátotta a rendelkezésünkre.

A címlapon: Szellemcsónak

A hátlapon: B.ú.é.k! 1976.

уплатилиц		НАЛОГ ЗА УПЛАТУ		
<input type="text"/>		шифра платњања	валута	износ
<input type="text"/>		189	<input type="text"/>	800-.din
сврха уплате		рачун примаоца		
Članarina za 2008		260-0056780016702-59		
прималац		број модела	позив на број (одобрење)	
D.O. „ARACS” SUBOTICA		<input type="text"/>	2008	
печат и потпис уплатилице		место и датум пријема		датум валуте
<input type="text"/>		<input type="text"/>		<input type="text"/>

Kérjük, hogy a befizetőszelvény egy példányát juttassák el a következő címre:

Grafoprodukt, 24000 Subotica, József Attila u. 26.

A Szerbiai Igazságügyi Minisztérium a 651-01-157/2001-08 szám alatt jegyezte be a folyóiratot.